

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci
KATEDRA HISTORIE**

**CÍRKEVNÍ POLITIKA KOMUNISTICKÉHO REŽIMU
NA SEVERNÍ MORAVĚ
(SE ZAMĚŘENÍM NA REGION JESENICKO)
V LETECH 1950–1956
(magisterská diplomová práce)**

Vypracovala: Bc. Beata Kempná

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Olomouc 2013

Děkuji doc. Karlu Konečnému a zaměstnancům Státního okresního archivu Jeseník za bezmeznou trpělivost, kterou prokázali k osobě autora této práce.

podpis

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Církevní politika komunistického režimu na severní Moravě (se zaměřením na region Jesenícko) v letech 1950–1956* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci, 15. srpna 2013

podpis

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Církevní politika čsl. státu a řk. církev v letech 1948–1956.....	10
2. 1 Kancelář okresního církevního tajemníka.....	13
2. 2 Školení okresních církevních tajemníků.....	19
3 Církevně-politické záležitosti.....	21
3. 1 Okresní církevní pětka.....	21
3. 2 Propagační činnost OCT.....	24
3. 3 Školení duchovních a mírová politika.....	29
3. 4 Výuka náboženství.....	35
3. 5 Protiakce.....	51
4 Kádrově-personální záležitosti.....	57
4. 1 Slib věrnosti a státní souhlas.....	57
4. 2 Nepřítomnost ve farnosti.....	69
4. 3 Kádrové poznámky OCT.....	71
4. 4 Trestní záležitosti.....	75
5 Kultové záležitosti.....	77
5. 1 Vliv státní moci na pořad bohoslužeb a jejich konání.....	77
5. 2 Německé bohoslužby.....	79
5. 3 Církevní svátky.....	83
5. 4 Slavnosti mimo kostel.....	95
5. 5 Křty, sňatky a pohřby.....	105
6 Informační záležitosti.....	109
6. 1 Situační zprávy.....	109
6. 2 Děkanské besedy.....	115
6. 3 Předávací protokoly.....	126
7 Závěr.....	130
8 Resumé.....	134
9 Bibliografie.....	135
10 Seznam zkratk.....	138
11 Tabulky.....	141

1 Úvod

Čtyřicetiletá nadvláda komunismu v Československu není neznámým tématem, jakož i jedna její specifická část – církevní politika charakteristická svou utlačovatelskou rolí státního aparátu řízeného Komunistickou stranou Československa vůči náboženství reprezentovaného státem uznanými i neuznanými církvemi. Církevní politika byla bojem dvou zcela rozdílných ideologií, které můžeme zjednodušeně definovat jako idealistickou a materialistickou. Základem první byla víra v Boha a teologie, v případě druhé marxismus-leninismus. Obě strany sporu nemohly vedle sebe koexistovat v situaci, kdy jedna z nich se stala nejvyšším zákonem země a komunistický názorový systém byl nadřazen všem ostatním včetně náboženství, které nemohlo KSČ, zavádějící po Únoru 1948 v Československu totalitní moc, nechat volně dýchat. Jeho největším představitelem byla římskokatolická církev, jež ve svém středu shromažďovala naprostou většinu občanů, a díky čemuž se stala úhlavním domácím nepřítelem režimu. Ona i jiné církve se dočkaly ve své legální podobě pádu onoho čtyřicetiletého panství československého komunismu. Jaký byl tedy tento boj, když znevýhodněný protivník během něho nepadl? Komunistický režim označující sebe sama jako demokratický nepostavil církve mimo zákon, ale zahájil po svém nastolení dlouhodobý boj s cílem získat věřící veřejnost na svou stranu a tím způsobit v konečné fázi přirozený zánik církevních institucí, tedy i nepřátelské náboženské ideologie. KSČ definovala pravidla boje státní církevní politikou, ale sama ji přímo neprováděla, vytvořila však orgány k tomu určené. V období sledovaném touto magisterskou diplomovou prací (1950–1956) šlo o linii Státního úřadu pro věci církevní, která na své nejnižší pozici byla reprezentována okresními církevními tajemníky. Záměrem této práce je postihnout státní církevní politiku a její každodennost v této nejnižší sféře se zaměřením na římskokatolickou církev na Jesenicku.

Kdo to vlastně byl tento okresní církevní tajemník, který byl v nejužším kontaktu s nepřátelskou stranou reprezentovanou duchovními a věřícími? Co bylo náplní jeho práce, jak ji vykonával, jaké asi měl pravomoce? Do jakých sfér náboženského života zasahoval? Jak byl ve své činnosti úspěšný a jakých výsledků prokazatelně dosáhl? Jsou pozorovatelné rozdíly v praxi jednotlivých představitelů této funkce? Takovéto otázky i jiné mne zajímaly a snažila jsem se na ně najít odpověď primárně v archivních pramenech.

Existuje množství odborné literatury pojednávající o státní církevní politice a římskokatolické církvi po roce 1948, mezi stěžejní autory lze zařadit S. Balíka, J. Cuhru ml., Zd. Demela, J. Hanuše, K. Kaplana, A. Rázka a V. Vaško. Z publikací některých z nich jsem čerpala

základní informace ke sledovanému tématu, posloužily mi k pochopení celkové situace a vytvoření základního náhledu na tuto problematiku. Neboť jsem již téma své bakalářské diplomové práce měla zaměřeno podobným směrem, zpracovávala jsem kněžský život Mons. Miloslava Klisze pod kuratelou komunismu v Československu, mohla jsem ji částečně taktéž použít, jakož i magisterskou diplomovou práci Michaely Brachtlové.

Kaplanova monografie *Stát a církev v Československu 1948–1953* mne především seznámila s nejvyšší sférou církevní politiky, zatímco Balíkova a Hanušova *Katolická církev v Československu 1945–1989* nabídla informace jak z vysoké hry o existenci církve, tak ze života duchovních, řeholí nebo laiků. Specifickým autorem je pamětník náboženských represí v době komunismu V. Vaško, který vlastními zkušenostmi doplnil svou „kroniku“ římskokatolické církve v několikadílém *Domu na skále*. Ty mohou někdy působit rušivě, ale přináší čtenářům potřebný osobní rozměr. Brachtlová ve své práci *Římskokatolická církev na Jesenicku v letech 1945–1956* zase postihla poválečný život této církve a jejích duchovních na Jesenicku, přičemž se ještě zaměřila na problematiku hospodářství, církevního školství, výuku náboženství a řeholní ústavy. Nelze nezmínit monografii Zd. Demela *Pod dohledem církevních tajemníků*, v které popsal omezování činnosti katolické církve po roce 1945 v jižních Čechách. Na rozdíl od této práce nečerpal primárně z pramenů církevních oddělení ONV.¹

Naprostým základem celé této práce je však pramenný materiál z kanceláře okresního církevního tajemníka uložený ve fondu ONV Jeseník v tamějším státním okresním archivu, který definoval teritoriální rozsah hranicemi tehdejšího okresu,² bez ohledu na hranice církevní správy, jež nebyly totožné. Neboť se v uvedeném fondu okresního národního výboru nachází velké množství zachovalých dokumentů církevního oddělení, musela jsem přistoupit k jejich radikální selekci. A proto práce nepostihuje nekatolické církve, hospodářskou problematiku řk. farností, tamní řeholní ústavy a taktéž nevyužívá potenciálu celého časového období padesátých let 20. století, z něhož se materiál dochoval. Soustředila jsem se na léta 1950–1956, přičemž spodní hranici padesátého roku definovaly samy archivní prameny, neboť ty mnou použité začínaly právě tímto rokem. Místo využití veškerého dostupného materiálu z per jesenických okresních církevních tajemníků jsem raději upřednostnila průzkum pramenů ve fondech Národní fronty – Krajského výboru Olomouc uloženého v tamní pobočce opavského zemského archivu a Státního úřadu pro věci církevní v Národním

¹ Viz bibliografie.

DEMEL, Zdeněk: *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945–1989 na příkladu jihočeského regionu*. Brno 2008, s. 12.

² Viz tabulka č. 2.

archivu v Praze, ty však po obsahové stránce s ohledem na jesenickou problematiku nepřinesly žádné převratné informace, protože ve fondu KV NF v Olomouci se nachází především materiál jiného časového rámce i témat a SÚC v době své existence získával především zprávy z krajských církevních oddělení, které byly o regionální podrobnosti osekány. Tyto archivní prameny jsem doplnila o poznatky z mnou zaznamenaných rozhovorů s výše zmíněným Mons. Kliszem, který působil ve farnosti Zlaté Hory v okrese Jeseník v letech 1954–1956.³ Především vzpomínal na uzavření tamního poutního místa a některé své pastorační úspěchy. Právě doba jeho setrvání v této oblasti a obsah fondu SÚC stanovily horní časovou hranici této diplomové práce. Dále je nutné zmínit, že existují také prameny v archivním fondu Apoštolské administratury se sídlem v Českém Těšíně, který je uložen na ostravsko-opavském biskupství. Bohužel ani v tomto fondu se nenachází kompletní katalog kléru římskokatolického duchovenstva AAČT, což značně stěžovalo orientaci v pramenech. Stejně tak chybí jeho seznam s charakteristikou podle poměru k lidově-demokratickému režimu, proto jsem si obojí vytvořila sama.

Mons. Miloslav Klisz (18. února 1916 Dolní Lutyně – 22. prosince 2012 Český Těšín) byl římskokatolický duchovní polské národnosti, který přijal kněžské svěcení 31. března 1940 a během své kariéry prošel následujícími farnostmi severní Moravy a Slezska: Vendryně, Třinec, Doubrava, Nový Bohumín, Zlaté Hory, Vratimov, Hnojník a Albrechtice u Českého Těšína. V roce 1998 odešel do penze. Během svého života se podílel na zavádění nové liturgie podle II. vatikánského koncilu v našich zemích, v letech 1976–1979 působil jako rada při Apoštolské administratuře v Olomouci, v roce 1977 byl jmenován čestným kanovníkem metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci a v roce 1991 čestným prelátem Svatého otce s právem používat titul Mons. Ve své práci jsem jej charakterizovala jako příslušníka šedé zóny mezi duchovními v době komunismu, neboť byl stále činným v kněžské službě, i když byla přerušena povoláním k PTP v letech 1951–1954 nebo narušována přeložením z trestu do nových farností. To vše aniž by vědomě kolaboroval s panujícím totalitním režimem.⁴

Celý jesenický region byl z hlediska církevní politiky specifickým v několika ohledech. Co se týče státní správy, spadal od roku 1949 pod olomoucký kraj,⁵ tedy i jesenický okresní tajemník se zodpovídal církevnímu tajemníkovi při KNV v Olomouci, ale zdejší církevní

³ Viz bibliografie.

⁴ KEMPNÁ, Beata: *Životní příběh kněze ve druhé pol. 20. století: Mons. Miloslav Klisz*. Olomouc 2009 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce), s. 6–7.

⁵ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. sv. XIII. *Okresy: Bruntál, Jeseník, Krnov*. Olomouc 1994, s. 80.

správa náležela pod Apoštolskou administraturu v Českém Těšíně, jejíž území z naprosté většiny spadalo do působnosti ostravského krajského církevního tajemníka, což mohlo mít za následek matoucí příkazy ze strany olomouckého KCT. Dále se jednalo o hraniční okres, z něhož v letech 1945–1947 odešla převážná většina původního německého obyvatelstva a nahradili jej Češi, Slováci, Poláci, Maďaři, Rumuni a občané jiných národností. Celkem bylo odsunuto na 55 000 německých obyvatel a v lednu 1947 jich zde už žilo pouze 4 336, zatímco oblast byla dosídlena 30 480 Čechy.⁶ Přesto počet obyvatel okresu klesl vzhledem ke svému předválečnému stavu téměř na polovinu.⁷ Odsun se dotkl i kněží německé národnosti, ať už museli odejít za hranice nebo do vnitrozemí, nahrazovali je duchovní z Karvinska a Jablunkovska.⁸

Apoštolská administratura se sídlem v Českém Těšíně vznikla dne 26. června 1947 na území dvou vratislavských komisariátů pojímajících v té době teritoria devíti arcikněžství na Jesenicku a Těšínsku, čímž byla vyňata z pravomoci vratislavské diecéze a v jejím čele stanul ThDr. František Onderek v pozici apoštolského administrátora, který disponoval totožnými právy, výsadami a povinnostmi jako sídelní biskup.⁹

Tato magisterská diplomová práce je rozdělena na pět základních kapitol, které v zásadě vycházejí z tématických okruhů práce okresního církevního tajemníka. První část navíc stručně charakterizuje církevní politiku v Československu v letech 1948–1956, aby bylo vykresleno prostředí, v němž se pohybovali aktéři jesenické církevní politiky. Taktéž zahrnuje popis kanceláře OCT a jeho odborné vzdělávání. Různými aspekty každodenní práce OCT se zabírají následující kapitoly, jejichž náplň je dána obsahem pramenného materiálu vztahujícího se k jesenickému církevnímu oddělení, přestože by bylo možné předpokládat sledování všech témat, jimiž se zabývá odborná literatura o církevní politice, není to však možné, neboť je prameny jedné určité okresní církevní kanceláře dostatečně nepokrývají. Tato diplomová práce se tedy nezabývá všemi aspekty okresní církevní politiky, ale pouze se pokouší rekonstruovat její malou část.

V této práci uveřejněné přímé citace odpovídají pramenům, z nichž byly čeprány, i když prošly úpravou ve věci zjevných překlepů, ne však po stránce gramatické či stylistické. V poznámkách pod čarou na archivní materiál jsem použila dva způsoby odkazů, pokud byl

⁶ BRACHTLOVÁ, Michaela: *Římskokatolická církev na Jesenicku v letech 1945–1956*. Opava 2002 (nepublikovaná magisterská diplomová práce), s. 27.

⁷ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, s. 80–81.

⁸ BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 30–31.

⁹ BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 24–25; KEMPŇNÁ, B.: *c. d.*, s. 11; POKORNÝ, Pavel R.: *Hranice českých a moravských diecézí po roce 1918*. In: *Historické listy*, Praha 1992, č. 2, s. 15–16.

materiál fóliován, je uvedeno číslo fólia. Pokud tomu tak nebylo, nahradila jsem jej číslem jednacím. Ale vyskytly se i případy bez něj, pak jsem použila formulaci bez č. j.

2 Církevní politika čsl. státu a řk. církev v letech 1948–1956

Do Února 1948 i krátce po něm byl vztah československého státu a římskokatolické církve definován Modem vivendi uzavřeným v roce 1928,¹⁰ který zaručoval svobodu působení řk. církve v Československu a právo zdejší vládě navrhnout osoby na pozice arcibiskupů, biskupů a kuadjutorů.¹¹ Léta po skončení 2. světové války byla vyplněna vzájemným respektem mezi oběma subjekty,¹² ale KSČ již v té době definovala na svém VIII. sjezdu vlastní poměr k náboženství, když prohlásila, že sice respektuje svobodu svědomí a vyznání, ale tyto skutečnosti podmiňuje vztahem církve k výstavbě lidově-demokratického státu.¹³ V září 1947 pak Informační byro KS označilo řk. církve za reakční sílu, jejíž politická moc musí být bezpodmínečně zničena.¹⁴

Měsíc po převzetí státní moci komunisty schválila Národní fronta prohlášení zaručující svobodu všem náboženským strukturám,¹⁵ záhy se však ukázalo, že pro vedoucí sílu, Komunistickou stranu Československa, to znamená pouze návštěvy kostelů a boholužeb.¹⁶ Pomalu začalo docházet mezi oběma stranami ke střetům, které nastartovaly represivní tažení panujícího režimu vůči římskokatolické církvi, jež i dva roky po Únoru 1948 reprezentovala plných 76,42 % obyvatelstva Československa.¹⁷ Ta totiž odmítala veřejně uznat legitimitu nového komunistického režimu, a ani následující jednání obou subjektů nevedla ke společné dohodě. Ta byla zcela pohřbena po odhalení odposlouchávacího zařízení na biskupské schůzi v březnu 1949 ve Starém Smokovci, kdy církevní hierarchie ztratila poslední zbytky důvěry v novou komunistickou vládu,¹⁸ která v dané době měla již více než šest měsíců vypracovanou strategii postupu proti církevním hodnostářům, již navrhl Ústřední akční výbor NF. Stanovovala jako cíl ovládnutí římskokatolické církve skrze spory panující mezi církevními hodnostáři a nižším klérem, jehož loajalitu si chtěl stát zajistit novou mzdovou politikou. Ta by zavedla výplatu jejich mezd ze státních prostředků, čímž by si mnozí z kněží mohli finančně přilepšit,¹⁹ protože asi jen jedna jejich třetina pobírala kongruu (státní odměnu za úřední úkony).²⁰ Po ztroskotání společných jednání byla navíc v dubnu

¹⁰ BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno 2007, s. 18.

¹¹ KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu 1948–1953*. Brno 1993, s. 7.

¹² Tamtéž, s. 13.

¹³ Tamtéž, s. 19.

¹⁴ Tamtéž, s. 21.

¹⁵ Tamtéž, s. 26.

¹⁶ Tamtéž, s. 41.

¹⁷ Tamtéž, s. 5.

¹⁸ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 21–22.

¹⁹ Tamtéž, s. 16–17.

²⁰ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 6.

1949 jmenována nová církevní komise ÚV KSČ, jakýsi generální štáb „války s církví“, která od této chvíle tvořila celou církevní politiku. Protože se komise skládala ze šesti členů, začal se pro ni užívat název církevní šestka, ale zanikla na konci roku 1951 a její funkce převzalo SÚC.²¹ Římskokatoličtí biskupové přešli do ofenzivy a ozvali se proti bezpráví, které pocítovali (zrušení náboženského tisku, církevních škol, zákaz shromáždování mimo kostel aj.), například pastýřským listem *Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky* z 15. června 1949.²²

S likvidačním tažením státu proti římskokatolické církvi měla nejprve pomoci komunistickému režimu tzv. Katolická akce prezentována jako hnutí pokrokových katolíků. Ve skutečnosti byl její vznik iniciován státními orgány, které chtěly dosáhnout v ideálním případě odtržení české řk. církve od Svatého stolce a domácí církevní hierarchie. Akce vzniklá v červnu 1949 skončila neúspěchem a sama zanikla v důsledku své nečinnosti v roce 1951.²³ V souvislosti s tímto schizmatickým hnutím byly vydány řk. církví dva exkomunikační dekry, které aktuální situaci nijak nezjednodušily. Tzv. druhý exkomunikační dekret z července 1949 vypovídal z lůna církve všechny, kteří by hájili nebo propagovali materialistické a protikřesťanské učení komunismu. V Československu sice nebyl plně uplatňován²⁴ s ohledem na velký počet katolíků organizovaných v KSČ (před Únorem 1948 bylo 75 % straníků nějakého náboženského vyznání),²⁵ ale i jeho případné přečtení mohlo vést ke ztrátě svobody.²⁶

Existenci všech církví, tedy i té římskokatolické, definovaly pro další desetiletí tzv. církevní zákony přijaté ve 2. polovině října 1949. Zákonem č. 217/1949 Sb. byl zřízen Státní úřad pro věci církevní a č. 218/1949 Sb. zavedeno hospodářské zabezpečení církví a náboženských společností státem, oba uzákonily podřízenou úlohu církví vůči státu. Od této chvíle začalo být působení všech duchovních vázáno na státní souhlas a stát převzal církevní hospodářské závazky, čímž je zbavil i svobody nakládání s vlastním majetkem.²⁷ V případě řk. církve to bylo specifikováno vládním nařízením č. 219/1949 Sb., které navíc řešilo i výuku náboženství, státní souhlas, znění slibu věrnosti republice nebo obsazování uprázdněných obrocí. Podle Karla Kaplana nemohla řk. církev tyto novinky přijmout, neboť se její vrchností tak stával SÚC, výkon duchovní služby byl vázán na státní souhlas, o ustanovení kněze

²¹ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 20.

²² Tamtéž, s. 22–23.

²³ Tamtéž, s. 23; KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 79.

²⁴ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 25–26.

²⁵ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 20.

²⁶ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 26.

²⁷ Tamtéž, s. 26.

rozhodoval v poslední instanci stát, vznikala existenciální závislost na státu, slib věrnosti odporoval povinností duchovních vůči církvi, zaváděl se dozor nad výukou náboženství a církevním tiskem.²⁸ Konkrétně slib věrnosti byl zakotven už ve zmíněném Modu vivendi, ale tehdy se týkal jen nejvýše postavených církevních hodnostářů (arcibiskupů, biskupů atd.). Nově se vztahoval naprosto na všechny kněze, kteří jej začali skládat v lednu 1950. V českých zemích tak učinilo 2 916 duchovních, 16 slib odmítlo složit a někteří ani nebyli k tomuto úřednímu aktu pozváni.²⁹ Církvi se také dotkl nový matriční zákon, jímž bylo počínaje rokem 1950 odebráno z jejich pravomoci vedení matrik a zavedena obligatornost občanského sňatku. Tažení státu bylo dále lemováno tzv. soudními monstrprocesy s různými církevními představiteli, zřízením PTP, kam byli odklizeni i nepohodlní jedinci z kněžských řad,³⁰ nebo naprostou likvidací mužských řeholních řádů v dubnu 1950³¹ a internací ženských řeholí v rámci akce Ř trvající od července 1950 do března 1951.³² K tomu navíc od roku 1950 byli internováni téměř všichni českomoravští biskupové, včetně světících.³³ Represím se nevyhnuli ani laici³⁴ nebo lidovci, i když už 25. února 1948 vznikl Akční výbor ČSL a nové vedení deklarovalo svou podporu socialistickému společenskému řádu, přesto byly rušeny některé její místní organizace, které byly považovány za příliš reakční.³⁵

Přesto se dařilo režimu získávat na svou stranu některé duchovní, mezi které určitě patřili i kapitulní vikáři, již stanuli v čele diecézí po úmrtí tamních biskupů.³⁶ Podle závěrů Balíka a Hanuše lze z počátku označit za bezvýhradné podporovatele režimu na 50 římskokatolických kněží, za sympatizanty určitých aspektů okolo 700, zatímco zbylá část 1 750 se buď neprojevovala, nebo veřejně režimu vzdorovala.³⁷ Kolaborantské křídlo tzv. vlasteneckých kněží bylo definováno v září 1951 na prvním celostátním sjezdu katolického duchovenstva, na němž přijalo označení Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva. Ten sám sebe vnímal jako reprezentanta všeho kněžstva, které bylo teoreticky i jeho členem, ale názor jednotlivých duchovních nebyl v této věci stejný. Po svém zániku v březnu 1968 a krátké labutí písni Díla koncilové obnovy byl nahrazen Sdružením katolického duchovenstva Pacem in terris, které již disponovalo pevnou členskou základnou.³⁸

²⁸ Tamtéž, s. 28–29.

²⁹ Tamtéž, s. 34–35.

³⁰ Tamtéž, s. 39–40.

³¹ Tamtéž, s. 159–161.

³² Tamtéž, s. 178–179.

³³ Tamtéž, s. 77.

³⁴ Tamtéž, s. 194–196.

³⁵ Tamtéž, s. 223–224.

³⁶ Tamtéž, s. 39–40.

³⁷ Tamtéž, s. 128.

³⁸ Tamtéž, s. 130–131.

SÚC v konečném výsledku náležela řídicí činnost ve všech církevních a náboženských věcech, církevní správě, ochraně jejích památek, osobním a platovém hodnocení duchovních, úpravě výuky náboženství, odborném posuzování církevního tisku, vydávání publikací pro duchovní, náboženských spolků a charity i sledování mezinárodních styků. Většinu svých pravomocí mohl v praxi provádět jen skrze svá podřízená krajská a okresní církevní oddělení, v jejichž čele stáli tzv. církevní tajemníci, kteří dohlíželi na činnost církevních organizací ve svém obvodu, v důsledku čehož fakticky řídili církev. V této linii byli ještě nápomocni vládní zmocněnci, kteří seděli od června 1949 na biskupských konzistořích, kde se na jejich podpis vázala veškerá rozhodnutí.³⁹ Právě oni se stali nejmocnějšími muži v církvi, i když bez generálních nebo kapitulních vikářů by chyběl jejich činům punc legitimacy.⁴⁰ Role SÚC se posílila po zrušení církevní šestky, i když sám byl nakonec zrušen vládním nařízením č. 19/1956 z 16. června 1956 a jeho pravomoce přešly na Sekretariát pro věci církevní při ministerstvu školství a kultury.⁴¹

2. 1 Kancelář okresního církevního tajemníka

Nejnižším článkem v řetězci státní církevní politiky reprezentované na nejvyšší úrovni SÚC bylo církevní oddělení při okresních národních výborech. Náhled do jeho náplně práce a struktury nabízí nařízení SÚC, které ustanovovalo složení okresní církevní kanceláře.⁴² V jejím čele stál okresní církevní tajemník, jenž byl do své funkce vybrán kádrovým referentem, zástupcem krajského církevního tajemníka,⁴³ ale navrhován okresními funkcionáři ONV a KSČ. Pokud se v obvodu ONV nacházelo do 10 farních úřadů, byl OCT jediným zaměstnancem okresní církevní kanceláře, v případě do dvaceti far pak získával k dispozici jednu administrativní sílu a na více než 20 farních úřadů ještě jednoho hospodářského úředníka.⁴⁴ Církevní oddělení okresu Jeseník získalo jednou takovouto systematizovanou sílu na přelomu června a července roku 1950, a to na výjimku ze zákazu přijímání nových sil,⁴⁵ který byl asi obejit právě pro velký počet farních úřadů všech církví v tomto okrese (pouze řk. farních úřadů bylo 29). V březnu 1952 pak požadoval jesenícký OCT Dohnal na církevním oddělení KNV v Olomouci se souhlasem předsedy ONV další pracovní sílu a současně

³⁹ Tamtéž, s. 29.

⁴⁰ Tamtéž, s. 83.

⁴¹ Tamtéž, s. 31.

⁴² Podle zmínky v textu o Katolické akci musí nařízení pocházet z období zřízení okresních církevních oddělení.

⁴³ Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973) (dále jen ONV Jeseník), kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 31.

⁴⁴ Tamtéž, sign. Zn. 290, f. 29.

⁴⁵ Tamtéž, f. 59.

sliboval, že pokud mu nebude vyhověno, rezignuje na svou funkci: „... *jak vidno jen s korespondence s KNV je zřejmé že by se z OCT stal administrati[v]ní úředník, na kteroužto funkci nemám kvalifikaci a také ne zájem.*“⁴⁶

Okresní církevní oddělení spadalo v době svého zřízení pod odbor pro všeobecné vnitřní věci⁴⁷ a po reorganizaci národních výborů podle vl. n. č. 23/1954 Sb. se stalo součástí všeobecného odboru ONV,⁴⁸ ale za chod církevní kanceláře odpovídal sám okresní církevní tajemník, který z titulu závažnosti církevní agendy měl požívat zvláštního postavení. O plán jeho práce se staralo přímo nadřízené krajské církevní oddělení, jež organizovalo každoměsíční instruktáže pro okresní církevní tajemníky, mělo k nim pravidelně vysílat své zaměstnance na kontrolní návštěvy⁴⁹ a dohlížet, aby církevníci byli přítomni na schůzích duchovních.⁵⁰ Pracovní náplň církevního oddělení ONV se měla dělit na dvě oblasti. První zahrnovala církevně-politické, kádrové, kultové a informační záležitosti, druhá se vztahovala k hospodářským, personálním a kultovým otázkám.⁵¹

K plnění svých závazků v první sféře své působnosti musel být okresní církevní tajemník ve styku se SÚC, KNV, politickými i lidovými orgány v okrese, účastňovat se porad a instruktáží KNV, podávat informace krajskému církevnímu tajemníkovi při jeho návštěvách v okrese, zasílat SÚC a krajskému církevnímu oddělení situační zprávy každých 14 dní. Měl také udržovat kontakty se všemi církvemi, jejich složkami a představiteli svou účastí na kněžských besedách, každoměsíčními návštěvami duchovních I. a II. skupiny (nejvíce naklonění prorežimní spolupráci), instruktážemi duchovních, neoficiální podporou Katolické akce a sledováním poutních míst. Mimo to měl OCT provádět pravidelný průzkum veřejného mínění uvnitř církví samotných a sdělovat výsledky SÚC, k tomuto účelu jako cenný zdroj informací sloužili církevní důvěrníci, kteří mu dodávali informace o činnosti duchovních, obsahu jejich kázání, stycích, náladě mezi věřícími, mimořádných událostech apod. Dále okresní církevní tajemník vedl kartotéku duchovních, učitelů náboženství a všech církevních zaměstnanců, na něž vypracovával kádrové posudky.⁵²

V druhé oblasti své působnosti dohlížel okresní církevní tajemník na záležitosti kultové, což zahrnovalo předběžné návrhy udělení souhlasu k obsazení duchovních míst, učitelů náboženství, také schvalování obvodů výuky náboženství ve spolupráci se školským

⁴⁶ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 39.

⁴⁷ ŽABKA, Josef a kol.: *Státní úřad pro věci církevní 1949–1956* (inventář). Praha 1978, 2003, s. 1.

⁴⁸ Tamtéž, s. 10.

⁴⁹ SOKA, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 29.

⁵⁰ Tamtéž, f. 30–31, 33.

⁵¹ Tamtéž, f. 35–36.

⁵² Tamtéž, f. 35.

referátem ONV, představenstev církevních obcí a náboženských společností po projednání v církevní pětce. Taktéž OCT rozhodoval ve věcech pohřbů a dohlížel na patronáty převzaté státem. V záležitostech hospodářských, finančních a majetkových dbal, aby veškerá řízení majetko-právní byla prováděna se souhlasem a podle směrnic SÚC, vyjadřoval se k rozpočtům a účetním uzávěrkám církevních jednotek v okrese, kontroloval dodržování rozpočtů, vedl evidenci církevního majetku a schvaloval a doporučoval cestovní výlohy duchovních k likvidaci.⁵³

Toto byla náplň práce, která byla každému okresnímu církevnímu tajemníkovi vytyčena při vzniku této funkce, v průběhu dalších let byla dozajista obměňována nebo dále specifikována, jak dokládají požadavky krajského církevního oddělení. V souvislosti s předkládanými hlášeními požadovalo na OCT, aby rozlišoval jednotlivé charaktery zpráv a rozepisoval je do různých hlášení, také zdůrazňovalo, aby dodržoval termíny a každý měsíc zasílal kádrové připomínky na jednotlivé duchovní.⁵⁴

Krajské církevní oddělení určovalo okresnímu církevnímu tajemníkovi každý měsíc náplň jeho práce, která se odvíjela od poznatků z poslední instruktáže OCT i jeho běžné praxe. Podle seznamu úkolů na únor 1952 měli dohlédnout na nový způsob organizace děkanských besed, sledovat situaci u řeholnic, provádět průzkum farností a vypracovat pro ně plán práce. Přestože byly zrušeny okresní církevní pětky, měl OCT zůstat v úzkém kontaktu s politickým tajemníkem a na druhé straně prohloubit spolupráci s jednotlivými tajemníky MNV, kteří mohli výrazně napomáhat práci s kněžími. Ve spolupráci s osvětou měl zajistit březnové promítání filmu *Katolický kněz v boji za mír*. Další úkoly se týkaly školení duchovních v Praze, předání matrik, likvidace katolických spolků a patronátů, náboru kněží do SČSP, péče o mírové besedy, kontroly výuky náboženství, kde měl jednou ročně hospitovat. OCT také neměl opomenout hospodářské záležitosti, v jejichž rámci měl provést namátkové kontroly účetnictví farních úřadů, opatření k provedení plánovaných stavebních investic, údržby atd.⁵⁵ Celkem se jednalo o 27 pracovních úkolů, které by při nesplnění byly písemně urgovány: „*Nemůžeme trpět, aby zprávy přicházely v různých termínech. Je bezpodmínečně nutno, aby termín každého úkolu byl přesně dodržen a zpráva i negativní podána církevnímu oddělení KNV v Olomouci. Příště každé nesplnění úkolů budeme hlásit přímo předsedovi ONV a to na měsíčních poradách předsedů ONV na KNV v Olomouci.*“⁵⁶

⁵³ Tamtéž, f. 36.

⁵⁴ Tamtéž, f. 57.

⁵⁵ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 42–45.

⁵⁶ Tamtéž, f. 38.

Hlavním článkem okresního církevního oddělení byl tedy okresní církevní tajemník. Protože oblast církevní politiky byla vnímána jako nanejvýš důležitá, mohl nastoupit na dovolenou pouze po schválení SÚC, projednání s předsedou ONV⁵⁷ a navrnutí svého zástupce,⁵⁸ kterého musel schválit KCT. OCT Dohnal dokonce před svou dovolenou zdůraznil, že splní všechny zadané úkoly a o zbývajících bude instruovat právě svého náhradníka. Pro případ potřeby nahlásil kraji i místo svého pobytu,⁵⁹ jak mu ukládala jeho povinnost.⁶⁰

Zaměstnancům církevních oddělení bylo zakázáno udržovat s duchovními jiné než pracovní vztahy. V červnu 1952 byli okresní církevní tajemníci důrazně upozorněni, že je nežádoucí, aby při návštěvách far přijímali jakékoliv pohoštění nebo se zúčastňovali slavnostních poutních obědů.⁶¹ OCT Maličský se dokonce v jednom ze svých hlášení z takového prohrěšku kál. Stalo se tak při prověre inventarizace v Mikulovicích, při níž museli s P. Hrabcem navštívit i další farnosti a společně ušli v nepříznivém počasí přes 20 km. Vrátili se promočení a špinaví, a proto tajemník Maličský využil nabídky farní hospodyně, usušil si věci, vypil horký lipový čaj a snědl zákusek. „*Vím, že jsem měl odmítnouti toto občerstvení, že jsem se neměl na faře sušit, že jsem měl bez ohledu na následky zhoršení zdravotního stavu... odjet nejbližším vlakem domů a po převlečení přijet a pokračovat v práci. Já jsem však použil chvíle sušení ponožek a bot k pohovoru s duchovním.*“⁶² Na této situaci deklaroval také František Maličský potřebu služebního automobilu nebo motocyklu, díky němuž by podle jeho mínění stoupla i jeho autorita mezi kněžími, neb by je mohl k plnění úkolů sám převážet a nespoléhat se na jejich osobní vozidla.⁶³ Krajské církevní oddělení informoval: „... *dojízdim do obcí vlakem, autobusem, na kole, docházím pěšky, při čemž ztrácím mnoho drahocenného času zdlouhavými jízdami, čekáním na spojení na nádražích a písemné práce, které bych si měl udělati v úředních hodinách jsem pak nucen vykonávat v noci, o nedělích a svátcích, v době vlastního volna, kdy bych se mohl věnovati třeba odbornému vzdělávání...*“⁶⁴ V říjnu 1954 hlásil, že důvodem jeho zdravotní dovolené bylo vysílení z jízd na kole v jesenickém horském terénu.⁶⁵ Následně v prosinci téhož roku byl informován svými kolegy z jiných okresů „... *že mají k dispozici úřední automobil, aneb alespoň služební motocykl,*

⁵⁷ Tamtéž, f. 37.

⁵⁸ Tamtéž, f. 34.

⁵⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 37.

⁶¹ Tamtéž, f. 35.

⁶² Tamtéž, f. 31.

⁶³ Tamtéž, f. 31.

⁶⁴ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. cirk. 290/9 1954.

⁶⁵ Národní archiv, fond Státní úřad pro věci církevní, Praha 1949–1956 (1957) (dále jen SÚC), kart. 53, inv. č. 103, č. j. cirk. 290/1954.

*jehož používání jim umožňuje plnit všechny úkoly včas a bez zvláštní tělesné námahy jen v rámci úředních hodin. ..., že SÚC opatřil okresním církevním tajemníkům z vlastních rozpočtů služební motocykly, přidělil je okresním národním výborům pro potřeby okresních církevních tajemníků a je proto mojí povinností, abych se postaral o to, aby motocykl sloužil určenému účelu.*⁶⁶ Proto se Maličský ihned dotazoval u KNV v Olomouci na související informace, neboť sám nenašel o poskytnutí finančních prostředků na koupi motocyklu ve svém archivu záznam. Na základě zprávy od krajského církevního oddělení chtěl požádat R ONV o jeho trvalé přidělení. Obával se, že stávající situace bude mít nepříznivý vliv na jeho zdraví: „..., že budu ze zdravotních důvodů nucen resignovati na funkci okresního církevního tajemníka a předčasně odejít do výslužby.“⁶⁷ Taktéž neopomněl zdůraznit, že náročnost jeho práce v žádném případě neodpovídá jejímu finančnímu ohodnocení.⁶⁸

Autorita okresních církevních tajemníků od vzniku této funkce trpěla i u veřejných funkcionářů, měli „... *nedostatek pochopení u předsedů ONV. ... většinou nejsou pro svou práci uvolnění, mají většinou jiné velké funkce a nejsou plně vybaveni, ani místností, ani administrativní silou.*“⁶⁹ Tento stav se sice pomalu zlepšoval, ale v očích funkcionářů národních výborů stále nevykonávali žádnou velkou práci, neboť se věnovali třeba jen desítkám duchovních. Proto krajské církevní oddělení upozorňovalo, že v jejich pracovní sféře jsou i všichni věřící, kterých v žádném okrese není několik desítek.⁷⁰ Církevní František Maličský se vyjádřil, že „... *práce OCT nespočívá ve vysedávání v kanceláři a očekávání návštěv duchovních a věřících. OCT musí ven do terénu, musí být pohyblivým a bez oh[l]edu na vlastní pohodlí podívat se do obcí i v neděli a ve svátky. Nesporně je třeba, aby se osobně zúčastnil každé pouti a na vlastní oči viděl, co se tam vlastně děje.*“⁷¹

Ve sledovaném období let 1950–1956 působily ve funkci jesenického okresního církevního tajemníka čtyři osoby: Štěpán Gába,⁷² Ludvík Pekárek,⁷³ Jaroslav Dohnal⁷⁴ a František

⁶⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. církv. 290/9 1954.

⁶⁷ Tamtéž, č. j. církv. 290/9 1954.

⁶⁸ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 29.

⁶⁹ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Národní fronta - krajský výbor Olomouc (1945) 1948–1960 (dále jen KV – NF Olomouc), kart. 98, inv. č. 627, sign. Ivb97, f. 12.

⁷⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 176, f. 7.

⁷¹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. církv. 10/1955 taj.

⁷² Štěpán Gába, narozen 24. 12. 1906 v Bystočicích, okr. Olomouc, udával v době vyhotovení policejní přihlášky (bez data), že je čl. vyznání a působí jako tajemník OOR.

SOKA Jeseník, Sbirka evidenčních karet obyvatel okresu Jeseník (1938) 1954–1990 (dále jen Sb – evidence obyvatel Jesenicko), č. 447.

⁷³ Ludvík Pekárek, narozen 25. 1. 1923 v Holešově, udával v době vyhotovení policejní přihlášky v listopadu 1948, že je čl. vyzvání a je zaměstnán jako účetní ONV.

Tamtéž, č. 3.

⁷⁴ Jaroslav Dohnal, narozen 21. 6. 1926 v Brně, udával v době vyhotovení policejní přihlášky (bez data), že je bez vyzvání a působí jako úř. předseda OV SČM. V březnu 1952 bylo zaznamenáno, že celá jeho rodina je

Maličský.⁷⁵ Št. Gába byl původní profesí malířský dělník,⁷⁶ který byl nedlouho po skončení 2. světové války dne 5. července 1945 jmenován referentem pro vnitřní bezpečnost ONV v Jeseníku,⁷⁷ dále zde působil jako referent pro zajištění nepřátelského majetku a člen vyšetřovací komise. Tyto funkce nemohl podle pozdějších závěrů KSČ zastávat z mravních důvodů, protože byl v minulosti jedenáctkrát soudně trestaný, z toho čtyřikrát pro zločin krádeže a jedenkrát pro podvod, celkem si odseděl dva a půl roku vězení. Proto musel své funkce opustit.⁷⁸ Pozici odpovídající OCT zastával od 1. července 1949⁷⁹ až do svého odvolání v říjnu roku 1951.⁸⁰ Ale jeho mravní charakter se pravděpodobně během působení v lidové správě a na církevním oddělení příliš nevylepšil, neboť opět bylo proti němu vedeno soudní řízení. Lidový soud v Jeseníku jej shledal 2. ledna 1953 vinným „...*, že tedy jako veřejný činitel z nedbalosti zmařil splnění úkolů mu svěřených tím, že obstarával po delší dobu veřejné věci způsobem zákonu odporujícím a nesplnil svou povinnost, při čemž byl jeho činem poškozen důležitý obecný zájem.*“⁸¹ Jednalo se o padělaní stvrzenek, kterými chtěl nahradit ztracené doklady o výplatách, nevedl účetní záznamy po celou dobu svého působení jako OCT, čímž neplnil své povinnosti veřejného činitele a byl odsouzen k šesti měsícům odnětí svobody. Soud ho ale také zprostil obvinění, že vykazoval SÚC v Praze a ONV v Jeseníku vyšší spotřebu pohonných hmot pro služební jízdy, že pro vlastní prospěch i jiných osob obstarával věci veřejné a to nelegální cestou. Falšování spotřeby benzínu mu nemohlo být prokázáno, protože cesty OCT se jako tajné nezaznamenávaly a mimo jiné bylo přihlédnuto ke skutečnosti, že byl Št. Gába považován za řádného pracujícího člověka, jehož dřívější odsouzení byla především za činy spáchané za předchozích režimů. Gába sám odmítl veškerá obvinění, prý jen pro časovou tíseň a chybějící doklady přistoupil k jejich falšování za skutečná vydání.⁸²

Po odvolání Gáby v říjnu 1951 až do ustanovení nového OCT v lednu 1952 v této funkci

bez vyznání a děti nedocházejí do náboženství.

Tamtéž, č. 526; tamtéž, fond ONV Jeseník, kart. 179, inv. č. 158, zn. 171, č. j. K-421.2-53-Kš.

⁷⁵ František Maličský, narozen 24. 4. 1898 v Lukově, okr. Holešov, udával v době vyhotovení policejní přihlášky v červenci 1946, že je řk. vyznání a působí jako vrchní strážmistr SNB. Celá jeho rodina byla podle kádrových záznamů organizována v KSČ.

SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 407, inv. č. 334, zn. 55/4, bez č. j.; tamtéž, Sb – evidence obyvatel Jesenícko, č. 539.

⁷⁶ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 627, sign. Ivb97, f. 12.

⁷⁷ KNOPP, Tomáš: *Předkládám na vědomí. Jesenícko 1945–1948*. Jeseník 2004, s. 47.

⁷⁸ KNOPP, T.: *c. d.*, s. 49.

⁷⁹ Před vydáním církevních zákonů v roce 1949 byli již ustanovováni tzv. kultovní nebo církevní referenti při NF nebo KSČ.

SOKA Jeseník, fond Okresní lidový soud Jeseník (1949) 1950–1960 (dále jen OLS Jeseník), č. j. T 50/52-32; DEMEL, Z.: *c. d.*, s. 12.

⁸⁰ Tamtéž, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.

⁸¹ Tamtéž, fond OLS Jeseník, č. j. T 50/52-32.

⁸² Tamtéž.

působil tehdejší zaměstnanec okresní církevní kanceláře Ludvík Pekárek, jenž byl k 1. lednu 1952 nahrazen Jaroslavem Dohnalem,⁸³ kterého k 1. březnu 1954 vystřídal František Maličský.⁸⁴ Mons. Miloslav Klisz o něm ve svých vzpomínkách prohlásil: „... *jmenoval se Maličský a byl skutečně maličský duchem.*“⁸⁵

2. 2 Školení okresních církevních tajemníků

Okresní církevní tajemníci byli za účelem zvyšování své kvalifikace vedeni k získávání hlubších znalostí z církevně-politické problematiky a k tomuto účelu jim sloužila i celostátně organizovaná školení. Pravděpodobně jejich první řada proběhla v roce 1951, které se účastnil tehdejší jesenický OCT Gába v první polovině srpna⁸⁶ na Evangelické bohoslovecké fakultě v Praze. Možné termíny tohoto kurzu mu byly sděleny na začátku měsíce června, z nichž si měl jeden zvolit do tří dnů.⁸⁷ V době školení jej zastupoval Ludvík Pekárek, hospodářský úředník církevního oddělení ONV v Jeseníku.⁸⁸

Druhá etapa kurzů pro okresní církevní tajemníky probíhala v létě 1952 na II. škole SÚC v České Kamenici v okrese Nový Bor, přičemž jesenický OCT Dohnal měl program absolvovat v termínu 13.–26. července společně s kolegy z Přerova a Zábřehu. Každý kurz trval 14 dní a účastníci si měli dovést doporučenou literaturu, poznámkový sešit a potravinové lístky na celou dobu pobytu. Připravené přednášky zahrnovaly široké spektrum témat od teoretických po praktické, jako např. marxismus a náboženství, pracovní náplň OCT, rozpočtování a účtování v církvích atd.⁸⁹ Nakonec byl ale předpokládaný termín pozměněn na září, z kterého se Jaroslav Dohnal omluvil kvůli zdravotním problémům a zažádal o zařazení do posledního běhu,⁹⁰ v čemž mu bylo vyhověno.⁹¹

O poznatcích, které získal OCT František Maličský na školení v prosinci 1954, zpravil ve zvláštní zprávě předsedu ONV v Jeseníku. Jako účastník tohoto kurzu byl poučen, že nemá bojovat proti osobě papeže, ale formou osobních pohovorů o vnitřní a mezinárodní politické situaci proti reakčnímu směru vatikánské politiky, že na farách nesmí bydlet učitelé ani být zřizována školská zařízení, nesmí povolovat rozšiřování konání bohoslužeb a v případě

⁸³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 332.

⁸⁴ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.

⁸⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23. 3. 2009, archiv autora.

⁸⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 68.

⁸⁷ Tamtéž, f. 70.

⁸⁸ Tamtéž, f. 68.

⁸⁹ Tamtéž, f. 61.

⁹⁰ Tamtéž, f. 63–64.

⁹¹ Tamtéž, f. 66.

církevních svátků, má dohlédnout, aby osvěta takticky, tajně, předem a včas připravila vlastní vhodnou akci. V souvislosti s kolektivizací bylo upozorněno, že duchovní nesmí být členy JZD, nesmí mluvit o socializaci vesnice z kazatelny, ale mají k ní motivovat spoluobčany v osobních pohovorech. Na základě získaných poznatků navrhoval Fr. Maličský ztraktivnější zápisů narozených do matrik i pohřebních obřadů jako náhradu za obřad křtu a církevního pohřbu. Také žádal na předsedovi ONV, aby vydal příkaz pro tajemníky MNV k sdělování poznatků a odhalování reakční činnosti duchovních, čehož on při náročnosti jesenického terénu není sám schopen.⁹²

⁹² Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 27–28.

3 Církevně-politické záležitosti

První oblastí pracovních povinností každého okresního církevního tajemníka byly církevně-politické záležitosti, ke kterým ve fondu ONV Jeseník nacházíme především prameny z jednání s okresní církevní pětkou, dále k propagační činnosti OCT, školení duchovních, mírové politice, výuce náboženství a státním protiaktcím.

3. 1 Okresní církevní pětka

Mimo okresního církevního oddělení byla církevní politika na okresní úrovni ještě v zájmové sféře tzv. okresní církevní pětky,⁹³ jejímž členem byl i okresní církevní tajemník, ale neměl v ní vedoucí pozici, jak dokládají okolnosti svolání aktivu OC5 na 8. prosince 1950 při KNV v Olomouci. Zajištěním účasti všech členů nebyl pověřen OCT, ale její jiný člen – předseda ONV.⁹⁴

Přestože název OC5 navádí k představě skupiny pěti osob, v Jeseníku v létě 1951 byla tvořena jen čtyřmi členy: Al. Michnou (politickým vedoucím OV KSČ v Jeseníku), Jos. Foltýnem (předsedou ONV v Jeseníku), E. Gureckým (bezpečnostním referentem ONV) a OCT Št. Gábou. Na jejich setkáních církevní tajemník seznamoval přítomné s aktuální situací na poli církevní politiky, kterou následně všichni prodiskutovali a navrhli možná řešení. I další členové předkládali vlastní návrhy a poznatky. Příkladně Gába na červencovém setkání informoval ostatní o úkolech, kterými byl na KNV v Olomouci pověřen. Měl se zaměřit na pokrokové duchovní a věnovat se jim na pravidelných návštěvách. Mezi tyto vyvolené patřili Albín Eineigel, František Stabrava, Evžen Štula, Alois Szeweiczek, Jan Barteček, Josef Motyka, Alois Ptoszek a Maxmilián Kaschel, ale starost o ně byla rozdělena mezi další vybrané členy ONV a MNV v Jeseníku (kádrového, bezpečnostního, hospodářského a finančního referenta, předsedu, tajemníka a člena pléna ONV i politického tajemníka MNV v Jeseníku). „*Shora jmenovaní funkcionáři lidosprávy při návštěvě vesnic navštíví také místního duchovního a budou je získávat pro spolupráci s naší politikou.*“⁹⁵ OC5 také projednala náplň chystané děkanské besedy, kterou se rozhodla zaměřit na babický případ a úspěšné dokončení mírových žní v jeseníckém okrese. Záležitostí vytvoření seznamu osob, které by mohly být pověřeny sledováním duchovních, odložili na příští schůzi, aby OCT a kádrový referent OV KSČ mohli připravit konkrétní návrhy. Ještě se hovořilo o plánu

⁹³ Jako pramen slouží zápisy schůzí, kterých je však malé množství.

⁹⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 180, f. 51.

⁹⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 277.

církevně-politických přednášek v různých okresních organizacích a byl udělen státní souhlas P. Elšákovi k zastupování nemocného P. Szewieczka z České Vsi za podmínky, že v této farnosti nesmí pobývat.⁹⁶ Na následující schůzi skutečně projednali zmíněný seznam osob, který doporučili ke schválení předsednictvu OV KSČ. V soupisu jmen figurovali funkcionáři KSČ, vedoucí pracovníci, učitelé, členové JZD i horník nebo kameník, celkem se jednalo o 28 osob.⁹⁷

Jesenická okresní církevní pětka měla podle dochovaných zápisů plných pět členů na schůzi 2. února 1952. Tehdy církevní tajemník Dohnal referoval svým kolegům o bývalých uniatských kněžích žijících ve zdejším okrese, proběhlé lednové děkanské besedě i o referátu Dr. Blokschy, který byl držen v latinském jazyce. Posléze vedla OC5 debatu, zda je vůbec latinská přednáška přípustná.⁹⁸ Velkou pozornost na sebe strhly Dohnalovy poznatky k P. Stabravovi, který mu vypomáhal jako řidič při nějaké dotazníkové akci. „*S. Dohnal si všiml, že Stabrava jak ve Vidnavě, tak i v klášteře zvonil dvakrát a to jednou dlouze a krátce. Vždy jak se ozval někdo za dveřmi, dvakrát zakašlal. Tak na toto zazvonění v Vidnavě přišel otevřít sám farář, ačkoliv obyčejně chodí hospodyňka, v klášteře otevřela vrátná a po představení se děkana upozornila, aby pánové byli opatrní, že je přítomna referentka. Na dotaz církevního tajemníka, kdo je přítomen, odpověděla: dozorkyně. Navrhla, abychom nešly do hovorny, nýbrž do soukromého pokoje. Nutno podotknout, že referentka, ačkoliv byla přítomna o naší návštěvě vůbec nevěděla a dále, že nám nebyla předložena kniha návštěv.*“⁹⁹ Ale k žádným závěrům církevní pětka nedošla. Když se probíraly německé bohoslužby konané Maxmiliánem Kaschelem v Kobylé nad Vidnavkou, OC5 je vzala na vědomí, ale požádala o průzkum veřejného mínění k této věci. Tyto schůze ale nebyly jen místem sdělování informací ze strany OCT, případně společných rozhodnutí o církevně politických záležitostech, i zbylí členové přicházeli s vlastními podněty. Bezpečnostní referent Gurecký navrhl podání trestního oznámení na P. Štulu za nesplnění ohlašovací povinnosti, že u něj pobýval tři týdny aspirant bohosloveckého studia. Tento návrh byl ale likvidován ponaučením a udělením peněžní pokuty.¹⁰⁰

Okresní církevní pětka se v praxi jeví jako uzavřená informační kancelář okresu pro církevně politické záležitosti katolického i nekatolického směru, která současně měla i rozhodující

⁹⁶ Tamtéž, f. 277.

⁹⁷ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 30.

⁹⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 45.

⁹⁹ Tamtéž, f. 45b.

¹⁰⁰ Tamtéž, f. 45-45b.

pravomoce, jež spíše vyznívají jako doporučení. Její činnost byla ukončena v roce 1952¹⁰¹ a pravděpodobně ji nahradila komise k řešení církevních otázek při ONV, jejíž schůzky se daly každý měsíc. Jejich frekvence vzrůstala s ohledem na volby jako v dubnu 1954, kdy se konaly dvě do měsíce.¹⁰²

V srpnu 1952 se na zasedání komise k řešení církevních otázek za účasti zástupců VB a StB hovořilo o odebrání státního souhlasu faráři Dohnalovi z Bernartic a o nepřátelské činnosti faráře Weichta ze Zálesí, který byl viněn z celebrování bohoslužeb bez státního souhlasu a podpory revanšistických snah Německa. Komise doporučila církevního oddělení KNV jeho odvolání. Ale jako hlavní bod programu se jeví hlášení OCT o zázračném obraze a poutích u Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor, kde v dané době velmi vzrostla návštěvnost. Komise se neshodla v možnostech řešení, a proto věc podstoupila KNV s přímluvou za nepovolování zájezdů z ostravského kraje, kterých bylo nejvíce. Na říjnovém setkání se opět hovořilo o farářích Dohnali a Weichtovi s tím, že se jejich případy mají projednat v bezpečnostní komisi nebo s prokurátorem. Navíc byl OCT zaúkolován, aby podal návrhy k přemístění dalších problematických duchovních Beitze a Blokschy.¹⁰³

Počet bodů jednání okresní církevní komise v Jeseníku se časem rozšířil o čtení zápisu a předložení situační zprávy za uplynulý měsíc. Celkem se v lednu 1954 jednalo o osmi bodech, mezi kterými bylo ustanovení nového děkana Wencla, hřbitovní hospodářství v okrese nebo novoroční přání OCT duchovním. V případě děkana Wencla se dohodli, že mu bude zapotřebí věnovat mnoho pozornosti, neb je málo průbojný a nesamostatný. V souvislosti s novoročním přáním bylo konstatováno, že *„OCT u příležitosti nového roku blahopřál všem duchovním a tito na tato blahopřání reagovali zajímavým způsobem. Například farář Rusek přeje OCT hodně úspěchů v jeho záslužné práci, farář Kaschel se zavazuje že bude ještě pečlivěji a svědomitěji plnit své úkoly duchovního vůči státní správě, farář Ptozcek přeje aby všechny úkoly OCT byly splněny ve prospěch pracujícího lidu a administrátor Sewieczek přeje vše nejlepší i za svoji rodinu, což napsal do dopisu, který podepsal i s titulem. Poslednímu se narodila dcera, v pořadí třetí dítě. Z uvedeného je patrné, že duchovní mají důvěru v církevní odd. ONV že píše takovéto přání písemně.“*¹⁰⁴ Předání hřbitovů do správy MV se řešilo i na únorové schůzce, jakož i nutnost získat pro vlastní spolupráci P. Szewieczka, který po narození třetího dítěte měl další nepříjemnosti se svými nadřízenými. A byl odsouhlasen brzký nástup nového OCT, neboť proti navrženému

¹⁰¹ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 164.

¹⁰² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 180, f. 11.

¹⁰³ Tamtéž, f. 16–19.

¹⁰⁴ Tamtéž, f. 14.

Františku Maličkému ničeho členové komise nenamítali.¹⁰⁵

V srpnu 1954 se pak jednalo dokonce o 20 bodech programu. Mezi nimi o potřebě trvalého zapojení tajemníků MNV, zrušení evidence příslušnosti k církvím a náboženským společnostem, ale především o poutích, protože Rudný průzkum mohl být důvodem k jejich omezení u Panny Marie Pomocné. Protože se blížil začátek školního roku, jednalo se i o principech zápisu do výuky náboženství a nepříznivém faktu, že do ní docházejí i pionýři, kteří často i ministrují. Dále bylo ujednáno, že na farách nebudou ubytováváni učitelé, ale jen bigotně věřící rodiny, a nebudou zřizovány školky. Komise se také zaobírala problémy OCT a jeho dopravními problémy v terénu i skutečností, že jeho oddělení nemá tresor, přestože shromažďované materiály jsou klasifikovány jako tajné.¹⁰⁶

Následující měsíc se projednávaly výsledky průzkumu religiozity, provoz poutního místa Panny Marie Pomocné i stav přihlášek do výuky náboženství,¹⁰⁷ právě tato problematika se řešila vždy na začátku školního roku, jakož i v srpnu toho následujícího.¹⁰⁸

3. 2 Propagační činnost OCT

Představitelé státní církevní politiky bojovali s církví o věřící za použití zbraně, kterou byla propagace politiky státu, materialistického světového názoru a socialistické ideologie.¹⁰⁹ Proto okresní církevní tajemník spolupracoval na mnoha akcích, které mohly vrhat nepříznivé světlo na náboženství nebo naopak ukázat církev jako sympatizanta jejich názorového spektra. „*Mezi nám[i] a jimi je stále probíhající boj. My se bijeme o nového uvědomělého, mladého, socialistického, člověka, oni se snaží udržeti aspoň starého politicky zaostalého člověk[a] ve svých spárech.*“¹¹⁰

Vlastní katolická periodika včetně nakladatelství byla do ledna 1949 zlikvidována,¹¹¹ i když nová ústava z 9. května 1948 v paragrafu 18. umožňovala projevovat své mínění slovem, písmem i tiskem. Státní cenzura neumožňovala zveřejňování protikomunistických názorů¹¹² a v důsledku tohoto nemohl existovat žádný nezávislý katolický tisk. Během

¹⁰⁵ Tamtéž, f. 12–13.

¹⁰⁶ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 180, f. 8–10.

¹⁰⁷ Tamtéž, f. 7.

¹⁰⁸ Tamtéž, f. 2.

¹⁰⁹ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 173.

¹¹⁰ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

¹¹¹ Zachovány jen diecézní *Acta curie*.

KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 46; VAŠKO, Václav: *Dům na skále. 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950* (dále jen *Dům na skále. 1*). Kostelní Vydří 2004, s. 71.

¹¹² VAŠKO, V.: *Dům na skále. 1*, s. 75, 77; týž: *Dům na skále. 2. Církev bojující. 1950 – květen 1960* (dále jen *Dům na skále. 2*). Kostelní Vydří 2007, s. 24.

následujícího roku spatřila světlo světa katolická periodika pod kontrolou státní moci *Věstník katolického duchovenstva*, který vydávalo Ministerstvo školství, věd a umění, a *Katolické noviny*.¹¹³ Církevní politika tedy mohla zahrnovat i propagaci náboženství, pokud by byl jeho proud režimu příznivě nakloněn. Tento směr se prezentoval na mírových sjezdech katolického duchovenstva, v mírovém hnutí, vydáváním církevních časopisů, jako byly *Katolické noviny*, *Věstník* a získáváním jejich příspěvatelů. Právě k jejich vyhledávání a opatřování byl každý OCT motivován. Proto OCT Pekárek v listopadu 1951 vyzval duchovní (Al. Eineigela, Fr. Stabravu, Jana Bartečka,...), kteří se účastnili Celostátního mírového sjezdu katolického duchovenstva, aby svými slovy popsali jeho význam, vlastní dojmy a vyzvedli velikost mírového hnutí u nás i ve světě. Protože se podle krajského oddělení jednalo o velmi závažný úkol, KCT svou žádost později ještě opakoval, když ani jeden z osmi jesenických delegátů ničím nepřispěli: „[OCT] Vynasnažte se proto, by váš okres nebyl posledním v kraji a zašlete mně co nejvíce příspěvků a nebo článků pro církevní časopisy, by tyto mohly být uveřejněny v Katol. novinách. Doufám, že tato má připomínka nezůstane bez výsledku a prosím, byste do 20. listopadu 1951 tento úkol splnili a v něm pokračovali.“¹¹⁴ Příspěvky měly být poskytnuty ve dvou kopiích a projít kontrolou okresního církevního tajemníka. Až po termínu odeslal OCT požadované příspěvky pro *Katolické noviny*, jejichž autory byli Evžen Štula a Maxmilián Kaschel, kněží nezařazení mezi reakční kliku.¹¹⁵

Stát kontroloval veškerý církevní tisk a dohlížel, aby vyhovoval jeho záměrům, proto i jejich distribuci mezi věřícími podporoval. Chtěl tak vytvořit opozici vůči reakčním kněžím a rozšířit bojiště o věřícího člověka. Důležitým úkolem každého OCT byla propagace *Katolických novin*, ve věci jejich odběru prováděl průzkum a kontroloval, zda je tato tiskovina v kostelích vystavena a tím věřícím zpřístupněna. I duchovní ji měli farníkům doporučovat.¹¹⁶ Jako ukazatel úspěšnosti propagace sloužilo zjišťování, kolik nových odběratelů bylo v jednotlivých farních obvodech získáno.¹¹⁷ Na konci roku 1951 bylo v celém okrese Jeseník odebráno 420 kusů *Katolických novin*, ve srovnání s červnem téhož roku došlo k navýšení o 30 kusů a to díky vyšším odběrům ve farnostech Vidnava, Jeseník a Dolní Lipová,¹¹⁸ kde jako duchovní správci nepůsobili reakčně zaměřeni kněží. Ale v květnu 1952 OCT Dohnal zaznamenal, že se toto periodikum netěší žádné velké popularitě, neboť konkrétně v Jeseníku – Bukovicích byly nabízené exempláře zcizovány nebo končily v blátě

¹¹³ VAŠKO, V.: *Dům na skále*. 1, s. 132–133.

¹¹⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 438.

¹¹⁵ Tamtéž, f. 437–438.

¹¹⁶ Tamtéž, f. 80, 439; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cír. 50/1955.

¹¹⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 284b.

¹¹⁸ Tamtéž, f. 439.

před kostelem.¹¹⁹

Mezi další církevní tisk patřil *Věstník katolického duchovenstva* a *Církevní věstník*, které současně mohly posloužit pracovníkům církevního oddělení jako studijní materiál, a proto si je objednával i OCT Pekárek.¹²⁰ Avšak církevní oddělení nemuselo propagovat jen výlučně církevní prorežimní tiskoviny, ale na požádání i *Časopis Matice moravské*, v němž byla publikována i náboženská historická témata. V přípisu jeho redakce znělo: „*Za Vaší ochotu, s níž přispějete kulturnímu povznesení ve všech moravských krajích, raďte již předem přijmouti srdečný dík.*“¹²¹

Do sféry propagace patřila i činnost osvětové komise, s níž mělo okresní církevní oddělení úzce spolupracovat a sám církevní tajemník měl být jejím členem, aby tak mohl dohlížet na zařazení církevně-politických témat do jejích besed, aby její vývěsky reflektovaly stejnou problematiku a ta se promítla i v titulech lidové knihovny. Olomoucké krajské církevní oddělení si také slibovalo, že skrze osvětu bude zajištěno, aby se na církevní témata hovořilo v obecním rozhlase a tisku, čímž se rozšíří znalosti a poznatky o církevně-politické situaci v okrese. Dobré výsledky byly očekávány od církevně-politických her uváděných místními divadelními soubory a od úzké spolupráce s kulturním referentem KNV, přednostou IV. referátu, osvětovým a knihovnickým inspektorem ONV i tajemníky MNV, která měla být základem masové politické práce mezi věřícími. Za účelem splnění tohoto cíle musel vypracovat OCT plán práce na zimní období 1952/1953.¹²² To ale nebylo možné v případě jesenického okresu, kde ani v lednu 1953 nebyla osvětová beseda ustanovena, což se snažili napravit předseda ONV a IV. referát. Jesenický církevní tajemník tedy své povinnosti v osvětě suploval konáním přednášek pro členy komunistické strany a veřejnost pod vedením poradny a studovny marxismu-leninismu.¹²³

Předseda ONV a IV. referát uspěli ve svém snažení již následující měsíc a v únoru 1953, proběhlo zasedání Okresní osvětové komise, v níž byli zastoupeni členové závodních klubů, OAV NF, osvětový a knihovnický inspektor, včetně jesenického OCT. Na této schůzi projednali přípravu na jarní práce, do kterých měli být zainteresováni i duchovní, dále únorové oslavy a MDŽ. V neposlední řadě bylo doporučeno, aby byly uspořádány přednášky studovny marxismu-leninismu na téma stát a náboženství.¹²⁴ Ale tento úspěch měl krátkodobé

¹¹⁹ Tamtéž, f. 80, 439; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cír. 50/1955.

¹²⁰ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 440.

¹²¹ Tamtéž, f. 436.

¹²² Tamtéž, sign. Zn. 290, f. 154–155.

¹²³ Tamtéž, f. 153.

¹²⁴ Tamtéž, f. 152.

trvání, protože v říjnu téhož roku se již osvětová komise nescházela a OCT místo ní opět spolupracoval se studovnou marxismu-leninismu.¹²⁵

Jesenický okresní církevní tajemník také participoval na začátku roku 1954 pod dohledem krajského oddělení na výstavě o dějinách církve na Jesenicku. OCT Dohnal se stal spolupracovníkem muzejní rady pro danou výstavu a byl krajem požádán, aby mu s předstihem zaslal libreto ke schválení. To však v danou chvíli ještě nebylo vypracováno, a proto sdělil jen obecnější informace o plánech výstavy: „*V období feudálního řádu, byla by věnována část této epochy církvi a to tím způsobem, že by zde dle záznamů ze zemských desek v Opavě byl podchycen majetek církve ve zdejších okrese, tyto podklady by obsahovaly údaje majetkové i z pozdější doby s některým zajímavým údajem, jako je mzda dělníka na arcibiskupském panství a podobně. Současně by bylo poukázáno na tak zvaný vodní nájem, který praktikovala církev i později a který spočíval v povinnosti platit za používání vody z řek, pramenů a potoků, které pramení v arcibiskupském panství.*“¹²⁶ Dále se měla ještě zabývat problematikou husitů na Jesenicku. Církevní tajemník Dohnal chtěl také vypracovat přednášku, v které by se zaměřil na vývoj církve v okrese s údaji o výstavbě kostelů, vlivu církve apod. V pokračování této započaté práce ale viděl překážku v plánované personální změně v jeho funkci, neboť předpokládal, že jeho nástupce bude plně zaměstnán seznamováním se s pracovními metodami nové funkce a církevní agendou.¹²⁷ Jeho obavy asi nebyly bezpředmětné, neboť o výstavě se posléze v materiálech okresní církevní kanceláře nenacházejí žádné zmínky.

K posílení politiky státu a oslabení pozice církve měla podle jesenického církevního tajemníka také pomoci intenzivní práce vedoucích pionýrských skupin, kteří by ve spolupráci s osvětou a rodičovskými sdruženími organizovali nedělní práci v kroužcích, pořádali výlety, loutkářská a maňásková představení nebo promítali dětské filmy. Stranou neměla zůstat mládež, pro kterou navrhoval pásmo naučných filmů pro mládež, a pro dospělou veřejnost viděl jako nejvhodnější formu agitace populárně-vědecké přednášky na šíření světového vědeckého názoru.¹²⁸

Jako měřítko úspěchů vlastní práce v oblasti propagace mohla okresnímu církevnímu tajemníkovi sloužit statistika odhlášek z církve, které registrovalo církevní oddělení ONV. Ty mohly být doručeny přímo na toto oddělení, ale někdy přicházely i cestou přes některé

¹²⁵ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. I/3-290-1953-D.

¹²⁶ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 78–79.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž, f. 242b.

MNV.¹²⁹ V roce 1952 se o těchto změnách měla na kraj podávat každotýdenní hlášení.¹³⁰ V tomto roce za dobu od začátku ledna do 8. září vystoupilo z římskokatolické církve 170 osob, přičemž se většinou jednalo o státní zaměstnance a úředníky z oblasti bezpečnosti, OV KSČ, ONV, funkcionáře místních organizací a MNV nebo dělníky. Tyto řady výrazně neposilovali zemědělci a učitelé, mezi kterými byla registrována jediná odhláška. Na druhé straně vystoupilo z církve 80 příslušníků NB s manželkami i dětmi. Toto byl podle jesenického církevního tajemníka výjimečný jev, neboť většinou tomu bylo naopak, protože muži vystupovali z církví bez svých rodin. Podle OCT Dohnala by pomohlo k lepším výsledkům, kdyby studovna a poradna marxismu-leninismu uspořádala cyklus přednášek o materialistickém názoru, díky němuž by alespoň okresní funkcionáři mohli pochopit, že není možné být věřícím komunistou. Právě u příslušníků NB bylo dosaženo výše zmíněného úspěchu pod vlivem podobně zaměřeného referátu.¹³¹

Nepříslušnot k církvi mohla výrazně ovlivňovat pracovní zařazení jednotlivců. Pravděpodobně z těchto důvodů bylo pro některé vlastnictví potvrzení o vystoupení z církve natolik důležitým dokumentem, že si jej v případě ztráty opětovně vyžádali na jesenickém církevním oddělení. Josef Výboch se jej dožadoval v dubnu 1953, protože jej chtěl předložit na církevním referátu v místě svého nového slovenského bydliště.¹³² Význam bezvěrectví časem neklesl, a proto i po vydání vládního nařízení v červenci 1954 po zrušení evidence náboženského vyznání, podle něhož nikdo nemusel informovat státní úřady o svém vystoupení z církve či naopak o vstupu, i nadále docházely odhlášky na okresní církevní oddělení, protože tato informace zůstala součástí kádrových posudků¹³³ a nezměnil se názor komunistického vedení k neslučitelnosti marxismu a náboženství, který začal být nejsilněji prosazován od roku 1953. Minimálně u funkcionářů se nepříslušnost k církvi stala podmínkou k obsazení do jejich funkcí.¹³⁴ Ale ještě v dubnu 1956 uváděl OCT Maličský, že teprve nyní se někteří opozdilci odhlašují z církví: „*Poslední odhláška přišla od s. Miroslava Klučky, ředitele n. p. Konsomol, člena byra okresního výboru Komunistické strany Československa.*“¹³⁵

¹²⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

¹³⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 626.

¹³¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240.

¹³² Tamtéž, f. 218b.

¹³³ Z dochovaných odhlášek nelze vytvořit řádnou statistiku a to pro jejich malý počet.

Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 175.

¹³⁴ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 173.

¹³⁵ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

3. 3 Školení duchovních a mírová politika

Za účelem získávání duchovních na stranu režimu, nebo k obroušení jejich reakčních hran měla sloužit politická školení pro ně určená. „*Doufáme, že toto školení pomůže prohloubiti porozumění mezi církví a státem.*“¹³⁶ O potřebě jejich konání bylo rozhodnuto v polovině roku 1950 a měla především přispět k posílení hnutí vlasteneckých kněží.¹³⁷ Jednotliví kandidáti na účast byli z počátku navrhováni svými církevními nadřízenými, jak to učinil děkan Bijok v březnu 1951, když nominoval P. Piechaczka na termín na přelomu měsíců května a června.¹³⁸ Termín školení si mohl duchovní zvolit sám z nabídnutých možností a jeho přání mělo být respektováno. Ten svůj vybíral P. Hrabec s ohledem na církevní svátky, protože nechtěl, aby byl něčím narušen výstav Nejsvětější Svátosti 23. března a Velikonoce.¹³⁹ Vybraný termín ale mohl být také zrušen¹⁴⁰ nebo na něj duchovní nemusel nastoupit, a pak mu byla nabídnuta jiná alternativa.¹⁴¹ P. Motyka například žádal o změnu z důvodu náročných podzimních zemědělských prací.¹⁴² Kněží ze stejného děkanátu si přáli, aby se mohli této akce účastnit společně, ale církevní oddělení ONV mohlo vždy vyslat jen jednoho duchovního.¹⁴³ Pravděpodobně tím chtěli pořadatelé zabránit vytváření separátních skupinek, ale na druhé straně zvali účastníky po jednotlivých krajích, což mohlo přinášet vzájemný pozitivní vliv,¹⁴⁴ pokud budeme předpokládat, že se tito kněží mohli vzájemně znát. Kněží k účasti neměli být nuceni a neměli býti obelháváni tvrzením, že se jedná o školení duchovního zaměření.¹⁴⁵ Přesto v listopadu 1951 už byl každý okresní církevní tajemník upozorěn, že musí bezpodmínečně dodržet početní kvóty pro tyto kurzy, díky kterým musel počítat i s nereakčnějšími jedinci.¹⁴⁶ Získávání dobrovolníků asi nebylo vůbec jednoduché, neboť termíny nástupů byly někdy až šibeniční. Například OCT Pekárek zaslal pozvánku B. Vlčkovi na termín 4.–15. prosince 1951 až 28. listopadu, kdy jeho účast sdělil i kraji.¹⁴⁷ V tomto případě ale platilo pravidlo podávání zpráv s týdenním předstihem. Pozvánku vždy rozesílal okresní církevní tajemník¹⁴⁸ a krajské oddělení dokonce předložilo jako její vzor litovelskou verzi: „*Důstojný pane, rádi bychom Vás informovali o politických*

¹³⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 87.

¹³⁷ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 132.

¹³⁸ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 129.

¹³⁹ Tamtéž, f. 92–93.

¹⁴⁰ Tamtéž, f. 95.

¹⁴¹ Tamtéž, f. 76.

¹⁴² Tamtéž, f. 82.

¹⁴³ Tamtéž, f. 131.

¹⁴⁴ Tamtéž, f. 62.

¹⁴⁵ Tamtéž, f. 57.

¹⁴⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. 292/9-1951-I/4-Ku.

¹⁴⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 118–119.

¹⁴⁸ Tamtéž, f. 88.

*a hospodářských problémech našeho státu. Dovolujeme si Vás proto pozvat na státně politický kurs. [...] Kurs, který Vás seznámí s hospodářskými a politickými problémy našeho státu, bude nesporným příspěvkem pro sblížení státu a církve. [...] Sebou si vezměte osobní potřeby, sešit na poznámky a potravinové lístky na 14 dnů. Náklady spojené s účastí na kurse jsou hrazeny. Cestovné bude Vám proplaceno přímo v internátě a proto si uchovejte všechny doklady o cestovních výlohách. Ježto jedete ze vzdálenosti přesahující 200 km, máte podle platných předpisů právo použití druhé vlakové třídy. Při cestování použijte pokud možno nejehospodárnějších vlakových spojů. Pokud jste snad samozásobitelem a nemáte potravinové lístky můžete na místě doplatit rozdíl mezi cenou na volném a vázaném trhu. Zastupování ve svých povinnostech po dobu své nepřítomnosti si dohodněte se sousedním dst. p. farářem.*¹⁴⁹ Jesenický okresní tajemník navíc uváděl krajní hodinu nástupu do 20. hodiny den předem, a že o jeho nepřítomnosti uvědomil jesenického děkana.¹⁵⁰ Přestože pozvánka uváděla, že zástup si má duchovní zajistit sám, v případě duchovních Kaschela a Wencla požadoval OCT na děkanském úřadu, aby zástup zajistil on.¹⁵¹ Možná to souviselo se sdělením: „*Nebudete-li si moci zajistiti zástupce sám, oznamte nám to včas a my požádáme konsistoř, aby zástupce zajistila sama.*“¹⁵²

Možnosti dopravy na školení byly limitovány, protože úřady doporučovaly použít vlak nebo autobus, jiný dopravní prostředek mohli duchovní využít pouze na základě písemného svolení krajského církevního oddělení, bez kterého by vzniklé náklady nebyly proplaceny. Cílem bylo přimět duchovní k použití co nejehospodárnějšího způsobu cestování.¹⁵³ Cestovné bylo posléze propláceno na místě školení,¹⁵⁴ ale při nedodržení zavedených pravidel nebo opožděném předložení bylo skutečně odmítnuto. Bohuslav Dohnal předložil své cestovní účty ze školení v Praze 18. února 1952 církevnímu oddělení ONV v Jeseníku, které zahrnovaly i použití autotaxi v Praze,¹⁵⁵ jež mu doporučil sám OCT, neboť P. Dohnal se v Praze nevyznal, a proto církevní tajemník doporučil jejich proplacení a dokonce podpořil úhradu cestovného pro Dohnalova zástupce ve farnosti.¹⁵⁶ Což ale krajské církevní oddělení odmítlo, protože nemělo pro tyto případy žádné finance.¹⁵⁷

Aby mohly být kurzy v roce 1952 dobře připraveny, bylo na všech církevních odděleních

¹⁴⁹ Tamtéž, f. 72.

¹⁵⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I-292/8-1952-D.

¹⁵¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 106.

¹⁵² Tamtéž, f. 87.

¹⁵³ Tamtéž, f. 134.

¹⁵⁴ Tamtéž, f. 135.

¹⁵⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 22.

¹⁵⁶ Tamtéž, č. j. I-292-1952-D.

¹⁵⁷ Tamtéž, č. j. 292/9-1952-I/4-Ku.

ONV požadováno, aby na konci předchozího kalendářního roku nahlásila, kolik jejich kněží ještě na školení půjde. Na základě těchto informací chtěli sestavit plán na první čtvrtletí 1952.¹⁵⁸ Církevní tajemník Pekárek tento úkol provedl a u každého jména uvedl i jeho kategorizaci z pohledu státní církevní politiky. Mezi neabsolventy byli i P. Štula a Wencel z II. skupiny duchovních, pak P. Kobliha, Němci Kaschel a Hackenberg ze III. skupiny a naposled reakčníci ze IV. skupiny P. Hrabec a Piechaczek.¹⁵⁹ Zajímavostí je, že sám OCT se musel duchovních na tuto informaci doptávat zvláštním přípisem.¹⁶⁰ Jeho nekompetentnost v tomto ohledu vyplývala i z prohlášení: „*Při poradě s členy bývalé 5 bylo konstatováno, že takovéto zprávy měla by vypracovávat škola, která by měla dát také k dispozici stručný posudek o chování u jednotlivého [kněze] v politické škole, jak je to obvyklé u všech ostatních druhů škol.*“¹⁶¹ Podle krajského církevního tajemníka, ale škola takové informace nebyla schopna poskytnout.¹⁶² Z uvedených neabsolventů jeli na školení nejprve v lednu 1952 Max. Kaschel a Jos. Wencel,¹⁶³ následovali Evž. Štula¹⁶⁴ a pravděpodobně i Dom. Piechaczek, neboť v březnu 1952 z česky hovořících zbývali jen těžce nemocný Jos. Kobliha a Fr. Hrabec.¹⁶⁵ Účast se nepředpokládala u přestárlého německého duchovního Hackenberga, který ani nevládl českým jazykem,¹⁶⁶ a nemocného Koblihy. Zbývající kněží se přihlásili podle hlášení OCT Dohnala „... v důsledku osobního pohovoru a na základě svobodného jejich rozhodnutí.“¹⁶⁷ Ale Fr. Hrabec nebyl posledním možným aspirantem kurzu, po jeho absolvování na přelomu dubna a května 1952¹⁶⁸ zbýval ještě prof. Blokscha „..., který odmítá se jej zúčastnit s tím, že mu to nedovoluje jeho zdraví a dále, že neovládá důsledně česky.“¹⁶⁹

SÚC zřídil od 19. června 1952 nový běh školení řk. duchovních na Cyrilometodějské fakultě v Praze.¹⁷⁰ Po absolvování základního kurzu, který byl dočasně zastaven v říjnu 1952 a nový běh se měl konat až na jaře následujícího roku,¹⁷¹ byl duchovní pozván na pokračovací školení,¹⁷² jež programově navazovalo na první.¹⁷³ Mezi možné kandidáty, kteří byli opět

¹⁵⁸ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. 292/9-1951-I/4-Ku.

¹⁵⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 108.

¹⁶⁰ Tamtéž, f. 110–116.

¹⁶¹ Tamtéž, f. 96.

¹⁶² Tamtéž, f. 99.

¹⁶³ Tamtéž, f. 103.

¹⁶⁴ Tamtéž, f. 98.

¹⁶⁵ Tamtéž, f. 96.

¹⁶⁶ Tamtéž, f. 101.

¹⁶⁷ Tamtéž, f. 97.

¹⁶⁸ Tamtéž, f. 89.

¹⁶⁹ Tamtéž, f. 91.

¹⁷⁰ Tamtéž, f. 122.

¹⁷¹ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 46.

¹⁷² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 77.

¹⁷³ Tamtéž, f. 87.

získávání přesvědčováním při osobních návštěvách,¹⁷⁴ si jesenický církevní tajemník zařadil P. Eineigela, Štulu, Stabravu a Motyku,¹⁷⁵ tedy kněze považované za pokrokové. Tentokrát mohli být vysláni najednou dva kněží z jednoho okresu, čehož využili Stabrava s Motykou.¹⁷⁶ Pozvánka na tento kurz uváděla stejné informace jako u školení první etapy,¹⁷⁷ navíc byli duchovní upozorněni, že nebudou moci odjet v jeho průběhu pryč, a proto si bezpodmínečně musí zajistit zástupce na nedělní bohoslužby.¹⁷⁸

Přestože cílem školení bylo vykonání dalšího kroku k převýchově kněží k obrazu lidové demokracie, v lednu 1953 přišly drobné změny, podle kterých již neměli být zváni všichni duchovní, protože bylo zjištěno, že to nepřináší pozitivní výsledky: „*Proto nyní do školení vybírejte ty kněze, kteří svůj loyální postoj osvědčují a ty kněze, kteří mají předpoklady loyálního vývoje. Zatvrzelé kněze již na školení nezvěte, protože svým postojem rozvracejí kursy.*“¹⁷⁹ Od této chvíle se měla školení orientovat na posílení spolupracujícího proudu kněží, ale již za měsíc SÚC rozhodl, že kurzy budou zrušeny. Žádný OCT již neměl kurzy obsazovat a měl zrušit i ty plánované. Poslední školení se uskutečnilo od 15. do 28. února 1953.¹⁸⁰

Tyto kurzy mohly používat k vytvoření vztahu mezi režimem a řk. náboženstvím mírového tématu, které se stalo červenou nití v životě řk. církve během celého trvání socialistického režimu v Československu, přičemž iniciativa v tomto směru přicházela od lidové správy. Mírová politika nebyla pro jesenické kněze neznámým tématem, začala se ve zdejší okrese rozvíjet po svolání krajské Mírové konference římskokatolických duchovních 14. prosince 1950, kam bylo vysláno šest zdejších delegátů. Všichni kněží byli pak zapojeni, když v neděli na konci května 1951 četli z kazatelen mírový pastýřský list Apoštolské administratury v Českém Těšíně, společně odsouhlasili provolání Světové rady míru, účastnili se mírového lidové hlasování v červnu 1951, o kterém musel OCT zasílat zprávy na kraj dvakrát v týdnu.¹⁸¹ Když byl vytvořen Okresní výbor obránců míru, stali se jeho členy Eineigel a Stabrava, kteří byli dokonce zvoleni 9. prosince 1950 do jeho předsednictva.¹⁸² Od března 1955 se stal jeho členem i nový jesenický děkan Wencel.¹⁸³

¹⁷⁴ Tamtéž, f. 135.

¹⁷⁵ Tamtéž, f. 83.

¹⁷⁶ Tamtéž, f. 85–86.

¹⁷⁷ Tamtéž, f. 81.

¹⁷⁸ Tamtéž, f. 77.

¹⁷⁹ Tamtéž, f. 75.

¹⁸⁰ Tamtéž, f. 74.

¹⁸¹ Tamtéž, sign. Zn. 290–293, f. 291–293.

¹⁸² NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, bez č. j.; SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 55–56; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 36–37.

¹⁸³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

Každý okresní církevní tajemník měl v popisu své práce dohlížet, zdali v tomto směru jednají kněží příkladně, zda se účastnili výše zmíněného mírového lidového hlasování. To mohl jesenický Gába potvrdit, neboť všech 18 římskokatolických duchovních odvolilo.¹⁸⁴

Vlastenečtí kněží se scházeli především na mírových kněžských konferencích, o jejichž pozitivní vyznění měla lidová správa takový zájem, že pověřovala okresní církevní oddělení prováděním průzkumů v této věci. Církevní oddělení KNV v Olomouci se takto dotazovalo v souvislosti s tamní mírovou konferencí 14. prosince 1950, kdy chtělo znát, jak zapůsobila na její účastníky a zda se o ní hovořilo i mezi duchovními, kteří jí nebyli přítomni.¹⁸⁵ OCT Gába posléze referoval, že jeseničtí kněží konferenci hodnotili kladně, vyzdvihli referát generálního vikáře Olivy a současně vyjádřili lítost, že se konference neúčastnili všichni řk. duchovní: „*Dle jejich úsudku prý by to mnoho pomohlo vzájemné spolupráci mezi duchovními a nezúčastnění duchovní by se mohli přesvědčit o čem se na konferenci hovoří a nepodezřívali by zúčastněné duchovní z nějaké zrady jak to občas činí.*“¹⁸⁶ Že se jednalo o akce pod kuratelou lidové správy, dosvědčuje, že jako okresní koordinátor při nich působil právě církevní tajemník ONV. V souvislosti s celostátním sjezdem MHKD v září 1951 musel například hlásit na kraji počet delegátů, vyplnit místo nástupní stanice i s platností na jméno vyslaného zástupce na úvěrové jízdence a tu zkontrolovat při odjezdu, čímž měl zabránit případnému zneužití ze strany delegátů, kteří ve skutečnosti celé akci nebyli pozitivně nakloněni.¹⁸⁷

Pokud se konalo nějaké mírové setkání, kterého se kněží z nějakého důvodu nemohli účastnit, zasílali jménem celého okresu zdravici. Ale tak jako každý kněz nebyl delegátem, ne každý z nich nadšeně takový pozdrav sepisoval nebo jej podepisoval, proto se to v některých případech jeví pouze jako neodvratná nutnost. Příkladně pozdrav slavnostnímu zasedání řk. duchovenstva ve Strahovském klášteře v Praze podepsali za své spolubratry pouze čtyři pokrokoví kněží: Eineigel, Stabrava, Ptoszek a Motyka. „*My, římskokatoličtí duchovní okresu jesenického zdravíme co nejsrdečněji zasedání řím. kat. kněží ve Strahovském klášteře v Praze, které se sešlo u příležitosti konání II. kongresu světového výboru obránců míru v Sheffieldu. Sledujeme již delší dobu úsilí všech poctivých lidí ve světě, kteří si přejí mír a upřímně po něm touží a sledující na druhé straně temné snahy malé skupiny těch, kteří chtějí sobecky na úkor druhých těžiti a bohatnouti z bídy a utrpení jiných, cítíme se povinni jasně a otevřeně říci, jako představitelé řím. kat. lidu okresu jesenického, své*

¹⁸⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 26.

¹⁸⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 342.

¹⁸⁶ Tamtéž, f. 344.

¹⁸⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 54.

stanovisko k otázce míru a války v přítomné době. Stavíme se neúprosně proti všem, kteří se snaží rozpoutat nové vraždění a nič[e]ní lidských životů a výsledků lidské práce. Jako stoupenci Kristova učení a hlasatele lásky a pokoje mezi lidem, chceme plnití příkaz Boží, a proto stavíme se všichni do velkého tábora obránců míru na stranu budování spravedlivého světa pro všechny lidi bez rozdílu náboženství, národnosti a rasy. Zavazujeme se, že přispějeme ze zdrojů křesťanské víry k upevnění světového tábora míru. Tím, že budeme šířit ve svých farnostech ducha lásky, míru a pokoje a také tím, že budeme pomáhat každý na svém místě poctivou prací budovat lepší zítřek v naší vlasti.¹⁸⁸ Resoluce se zasílaly i kvůli zahraničním událostem. U příležitosti zasedání Moskevské konference na přelomu listopadu a prosince 1954 byli k jejímu sepsání vyzváni jeseničtí duchovní OCT Maličkým dne 11. prosince. Ti následně odeslali následující text: „Moskevská konference jest jistě historickou událostí, jež ve světě právem vyvolala živý ohlas. Naše vláda dostává nesčetné množství projevů uznání od stanic našich občanů za to, že se této konference také zúčastnila. I my, kněží jesenického děkanátu, chceme vládě své uznání projevit, každý svým prohlášením, jež bude zhodnocením úsilí Moskevské konference o kolektivní bezpečnost v Evropě a zároveň i čestným příslibem, že i my kněží budeme ještě intenzivněji pracovat na zajištění a upevnění mírového hnutí.“¹⁸⁹ Kněží ale současně vyjádřili své rozladění nad hektičností celé akce, protože přípis měli podat 15. prosince.¹⁹⁰ Například P. Ptoszek v době doručení příkazu ani nebyl přítomen ve své farnosti, ale plnil povinnosti jako zpovědník řeholnic v Javorníku: „Škoda jen, že věci tak důležité je ponechána lhůta tak krátká.“¹⁹¹

Adventní čas a Vánoce byly také vhodnou dobou propagace míru, neboť z hlediska státní ideologie se jednalo o svátky míru, a ne narození Spasitele, což měli kněží reflektovat ve svých kázáních i mírových prohlášeních. Okresní církevní tajemník Fr. Maličký roku 1954 registroval 17 takových resolucí od řk. duchovních.¹⁹² Zvlášť silná příležitost k oslavě míru pak byla při výročí skončení 2. světové války, při desátém jubileu osvobození Československa Rudou armádou, kdy jeseničtí kněží sepisovali poděkování sovětskému velvyslanectví v Praze.¹⁹³ Původně se mělo jednat o společnou resoluci všech řk. duchovních z jejich děkanské konference, kam se někteří nedostavili, a proto jesenický děkan rozhodl, aby ji každý napsal sám za sebe a to do 9. května, kdy měl svůj přípis podstoupit OCT. Měl

¹⁸⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 347.

¹⁸⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 179/54.

¹⁹⁰ Tamtéž, č. j. 179/54.

¹⁹¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

¹⁹² Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. cír. 892/1954.

¹⁹³ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 48/55.

obsahovat vyjádření vděčnosti nad znovuzískanou svobodou národa, zhodnocení šťastného mírového života a desetiletého budovatelského úsilí.¹⁹⁴ Tento plán se zcela nenaplnil především po stránce časové, protože mnozí kněží zaslali svá vyjádření až po termínu.¹⁹⁵

Za mír měli duchovní bojovat i osobními závazky, a tak v dubnu 1952 tehdejší jesenický děkan Stabrava přislíbil, že si nechá ve prospěch bojující komunistické Koreje srážet 2 % ze svého měsíčního platu, jakož i odměnu za své přespočtové hodiny náboženství a to až do skončení této války. Protože nevěděl jak tento závazek prakticky uvést v život, dotazoval se posléze na tuto skutečnost krajského církevního oddělení. Mimo to slíbil, že bude morálně působit na své kněžské bratry a věřící veřejnost, aby se i oni zapojili do boje proti šeptandě a válečné propagandě reakčního cizího rozhlasu.¹⁹⁶

3. 4 Výuka náboženství

Výuka náboženství, skrze níž jsou formovány budoucí generace věřících, se pod kuratelou státních úřadů ocitla po vydání církevních zákonů z roku 1949, její organizaci a náplň určovaly § 2 a 5 vládního nařízení č. 228/1949 Sb. z 25. října. SÚC skrze funkcionáře okresních a krajských národních výborů vykonával nad ní dozor, upravoval ji, schvaloval učební osnovy a pomůcky, osobní a platové záležitosti duchovních i laických učitelů. Směrnice MŠVU z následujících let přinesly mnohá administrativní omezení, které účinně snížily počet dětí v náboženské výuce. Měly větší účinek než v první polovině 50. let zavedená atheistická výchova.¹⁹⁷ Jeden ze základních výnosů vydalo ministerstvo pro školní rok 1952/1953, právě jím byla zavedena následující pravidla: podepsání přihlášky oběma rodiči, její odevzdávání do rukou ředitele školy, odsunutí hodin náboženství na pozdní odpoledne, omezení výuky pouze pro žáky 2. až 7. tříd všeobecně vzdělávacích škol (národních, osmiletých, jedenáctiletých středních)¹⁹⁸ a doba zápisu od 1. do 8. září. Navíc nemohla být tato výuka klasifikována na vysvědčeních, protože nebyla součástí školních učebních plánů. Omezení na určité školní třídy bylo zdůvodňováno tím, že 1. třída je přípravným ročníkem a žáci 8. tříd se zase připravují na své závěrečné zkoušky, a proto nemohou býti rozptylováni nebo přetěžováni.¹⁹⁹ Ke snížení počtu přihlášených dětí pomohly i výhrůžky o znemožnění jejich dalších studií, v důsledku čehož nejvíce dětí docházelo jen do 5. třídy, protože v následujících ročnících se už rozhodovalo o dalším

¹⁹⁴ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 84/55.-/8.

¹⁹⁵ Tamtéž, č. j. 111/55.

¹⁹⁶ Tamtéž, bez č. j.

¹⁹⁷ BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 85.

¹⁹⁸ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 219; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 86; KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 174.

¹⁹⁹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, bez č. j.

vzdělávání.²⁰⁰ Rodiče také měli právo své dítě kdykoliv během roku odhlásit. V následujících letech přibyla další nařízení, ta ale nepřinášela nic zlomově nového, jakož i směrnice MŠVU pro školní rok 1954/1955, které nerušily platnost dosavadních předpisů, ale vlastně je jen připomínaly. Nově měly být jen přihlášky nahrazeny jednoduchým potvrzením, jež muselo být stále podepsáno oběma rodiči. Dohled nad náboženskou výukou měli ředitelé škol.²⁰¹

Jesenické duchovenstvo bylo se směrnicemi pro školní rok 1952/1953 seznámeno na své srpnové děkanské besedě, prý je přijalo s porozuměním a přislíbilo o nich zpravit věřící při boholužbách 31. srpna, jak si přála lidová správa, a která si slibovala, že tak předejde případnému neklidu ze strany veřejnosti.²⁰² Později OCT Dohnal poupravil toto hlášení a doplnil, že kněží touto úpravou nadšeni nebyli, ale nikdo z nich se nepostavil na odpor a ani neagitoval ve prospěch zápisu. Naopak všichni vyhověli přání ONV v Jeseníku a upustili od plánovaného veřejného čtení oběžníku AAČT, kterým měli být věřící vyzváni k přihlášení dětí do náboženství.²⁰³

V souvislosti se zápisem bývaly svolávány různé schůze veřejných činitelů, ředitelů škol a učitelů. Před začátkem školního roku 1953/1954 byl proveden nejprve aktiv předsedů společných výborů, MO, ZO, instruktorů a členů referentského sboru, členů OV, přičemž každý výbor dostal přidělen vlastní úkol ve věci přihlášek do náboženství.²⁰⁴ A v organizacích mělo zaznít kategorické odmítnutí posílání dětí na náboženskou výuku.²⁰⁵ Dne 21. srpna následoval aktiv ředitelů a 28. srpna učitelů organizovaných v KSČ, ale původně plánovaná schůze všech učitelů svolána nebyla.²⁰⁶ Při instruktáži ředitelů následujícího školního roku 25. srpna 1954 bylo referováno o dřívějších závadách, kterých se nyní měli vyvarovat. Nebylo přípustné odmítat přihlášky pro formální závady, jako chybějící podpis jednoho z rodičů dlouhodobě pobývajících mimo společné bydliště, nebo umožnit propagaci náboženské výuky.²⁰⁷ Ředitelé byli také instruováni, aby v týdnu odevzdávání přihlášek, obešli žáky postupujících ročníků, kteří v minulém roce docházeli na náboženskou výuku a informovali je o aktuálním postupu zápisu. Taktéž žáky druhých tříd, kteří vykazují potenciál k participaci na náboženské výuce a sdělit jim, že jejich rodiče musí odevzdat přihlášky u něj v ředitelně.²⁰⁸ Což vytvářelo příležitost k rozhovoru a případnému

²⁰⁰ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 219; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 86; KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 174.

²⁰¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, bez č. j.

²⁰² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 230–231.

²⁰³ Tamtéž, f. 240.

²⁰⁴ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²⁰⁵ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8.

²⁰⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²⁰⁷ Tamtéž, bez č. j.

²⁰⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 502.

přesvědčování, aby od zápisu upustili, čehož se měli ředitelé vyvarovat v případě bigotně věřících rodičů.²⁰⁹ Na této instruktáži byl přítomen jesenický církevní tajemník Maličský a o jejím průběhu referoval krajskému církevnímu oddělení. Byla rozdělena na dvě fáze, kdy v první byli poučeni zvláště ředitelé, členové KSČ, a pak na společné poradě i všichni ostatní. „*Okresní školský inspektor s. František Kohout zařadil debatu o letošním způsobu přihlašování k výuce náboženství do druhé hodiny porady a velmi vhodným a přesvědčivým způsobem instruoval přítomné ředitele škol – nediktoval, ale trpělivě přesvědčoval – o způsobu a jednání při přihlašování dětí k výuce náboženství.*“²¹⁰ Ředitelé měli do pěti dnů po termínu zápisu předložit přehled přihlášek, což následně všichni splnili.²¹¹ Během aktivit komunistů – učitelů, ředitelů škol a všech zaměstnanců ve školství v srpnu 1955 se podle Fr. Maličského podařilo přesvědčit všechny pedagogy organizované v KSČ, aby své děti nepřihlašovaly, ale na druhé straně se stále velké množství učitelů odmítalo zapojit do přesvědčování proti zápisu, což celou akci z pohledu OCT podrývalo: „*Mám za to, že kdyby učitelé chtěli, přesvědčili by rodiče a vyrvali by včas žáky ze spárů náboženského tmářství.*“²¹²

Duchovním byla naopak zakázána jakákoliv agitace za účelem získání žáků do hodin náboženství a z tohoto důvodu byli v období začátku školního roku pečlivě hlídáni, aby takový incident mohl být následně potrestán.²¹³ Nemohli na toto téma hovořit ani z kazatelen ani v osobních rozhovorech.²¹⁴ Když se v září 1952 k řediteli Národní školy v Supíkovcích dostavili zástupci pionýrské skupiny a prohlásili, že chtějí docházet na náboženskou výuku, byl za celou akci hledán vliv tamního duchovního Ruska.²¹⁵ Většinou ale neměl okresní církevní tajemník žádné prokazatelné důkazy o takovéto činnosti ze strany kněží, ani v roce 1954 nehlásil Fr. Maličský žádné závady z jejich strany, ale podle výsledků přihlášek předpokládal, že duchovní Klisz, Hrabec, Ptoszek a Elšák přesvědčovali alespoň ve zpovědnicích: „*P. Klisz se již 17. VIII. 1954 při předávací proceduře na faře v Ondřejovicích zajímal o způsob přihlašování dětí do náboženství a připoměl, že kdysi na školení v Praze zvěděl, že agitace pro i proti je dovolená.*“²¹⁶ Podle OCT měla být svátost smíření za tímto účelem přímo pořádána, ale podle vlastních slov nemohl proti ní ničeho podniknout: „*Lidé, kteří chodí ke zpovědi, svého duchovního sami nikdy nezradí a kdyby byli*

²⁰⁹ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8.

²¹⁰ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk 296/5 1954 Ma.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

²¹³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²¹⁴ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8.

²¹⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240.

²¹⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk 296/5 1954 Ma.

*někým tázání na obsah rozhovoru s duchovním, způsobili by zbytečný povyk.*²¹⁷ Další rok již v červnu 1955 předpokládal OCT Fr. Maličský, že všichni duchovní, kteří se projevovali aktivně ve výuce, budou aktivními i v procesu zápisu na nový školní rok. Navíc se domníval, že stranou nezůstanou ani řeholnice z jesenických ústavů, které mohou agitovat, když vypomáhají při zemědělských pracích nebo při cestách veřejnou dopravou. Jako nejnebezpečnější skupinu vnímal Fr. Maličský věřící pedagogy: „*Vždyť my zde máme v učitelských službách mladého abiturienta gymnasia Vítězslava Smejkal, který působí v Bernaticích a nechtěl vyučovati dějepisu proto, že osobně nesouhlasí s pojetím dějin v novém duchu.*“²¹⁸ V jeho konkrétním případě chtěl vést pohovor, zda má vůbec zůstat ve školství. Ale i jiní měli zlobně působit na své žáky a jejich rodiče, protože pravidelně docházeli na nedělní bohoslužby,²¹⁹ právě těchto pedagogů se snažil okresní školní inspektor zbavit.²²⁰ Jako nepřímý důkaz agitace ze strany duchovních byly i typy osob, které své děti na výuku přihlásily. Podle veřejných činitelů nebylo jinak možné, aby byla podána i následující: „*Žádám Soudruha Inspektora o přihlášení své dcery Marie Ondrušové do náboženství. Ondruš Josef.*“²²¹ Protože matka zmíněné žákyně byla prostitutka nízké inteligence.²²² Nakonec v září 1955 Fr. Maličský „uspěl“ v hledání důkazů o zakázané agitaci, když při kontrole tisku v kostele ve Staré Červené Vodě objevil na venkovních kostelních dveřích vyhlášku psanou na psacím stroji, která uváděla rozvrh zdejší výuky náboženství s přípisem: „*Nechte maličké přijíti ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království nebeské.*“²²³ Veřejnost byla současně vyzývána, aby poznávala náboženské pravdy a děti chodily na náboženství rády a pravidelně. OCT Maličský se proti vyhlášce rozhodně postavil, neboť k ní neměl Th. Gorgosz schválení odboru pro věci církevní R KNV v Olomouci, a proto ji OCT vnímal jako nepovolenou propagaci.²²⁴ Nakonec i Apoštolská administratura v Českém Těšíně působila na své duchovní ve stejném duchu, aby o své potenciální žáky nebojovali.²²⁵

Během zápisu byly zaznamenávány různé závady. V roce 1952 ředitelství Národní školy v Dolním Údolí zapsalo z vlastní iniciativy děti řecké národnosti do náboženství, aniž by v této věci jejich rodiče projevili nějaký zájem.²²⁶ Tamní ředitel se hájil, že nebylo jisté, že by

²¹⁷ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

²¹⁸ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Cír. 50 taj. 1955.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10. taj. 1955

²²¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²²² Tamtéž, bez č. j.

²²³ Tamtéž, č. j. cír. 50/1955.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 2.

²²⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 340–341.

děti tuto věc správně doma vyřídili, když neovládají dostatečně český jazyk.²²⁷ Okresní církevní oddělení se v tomto případě rozhodlo, že jejich případné dodatečné přihlášky bude akceptovat,²²⁸ ale nakonec žádný z rodičů zájem neprojevil.²²⁹ Na Národní škole v Jeseníku zase jistá učitelka Urbanová, členka KSČ už od roku 1945, rozdala dětem přihlášky k podpisu rodičů i v případě, že by si nepřáli, aby jejich děti na náboženství docházely. Chtěla mít jistotu, že děti přihlášku doma předložily. Tato záležitost se řešila sezváním dotčených rodičů do školy k osobním pohovorům.²³⁰ Dvě pochybení také zaznamenal církevní tajemník Maličský v roce 1954: „... učitelka II. b 11 letky v Jeseníku žádala požačce Dvořákové /dcera náčelníka LM / opětovně / dvakrát / aby si přinesla od rodičů potvrzení přejí-li si, anebo nepřejí-li si, aby byla vyučována náboženské nauce.“²³¹ A že: „Učitelka 8letky v Jeseníku, která vyučuje žačku Plevovou, prozradila matce této žačky, že není žádoucí, aby dítě přihlašovala, že sama je sice v církvi.“²³² Oběma případům se chtěl Fr. Maličský následně věnovat.²³³

Ve školním roce 1950/1951 ještě docházelo do výuky náboženství téměř 100 % žáků a v celém jesenickém okrese bylo pouze 8 dětí od ní osvobozeno.²³⁴ Po administrativních opatřeních zavedených v roce 1952 odhadoval okresní církevní tajemník, že účast na náboženské výuce klesne na 70 %, což ale neztotožňoval s úplným odvrácením od církve. Podle jeho závěrů rodiče budou i nadále posílat nebo sami doprovázet své děti na bohoslužby.²³⁵ Pokles v počtu žáků byl skutečně zaznamenán a přihlášek stále ubývalo, i když vzrostl celkový počet žactva. Ve školním roce 1953/1954 docházelo už jen 46 % žáků.²³⁶

V rámci zápisu do náboženství museli ředitelé národních, osmiletých a jedenáctiletých škol vyplňovat výkazy o vyučování náboženství, které podstupovali školskému odboru při R ONV, jenž je přeposílal okresní církevní kanceláři a ta vyšlý sumář zase kraji. Podchycoval počet žáků přihlášených a nepřihlášených na výuku.²³⁷ Ředitelé a kněží zasílali i jmenné seznamy, které se od sebe navzájem lišily tím, že ty sestavované vyučujícími obsahovaly i jména

²²⁷ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-296.5-1952-D.

²²⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 340–341.

²²⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-296.5-1952-D.

²³⁰ Tamtéž, č. j. I/3-290-1952-D.

²³¹ Tamtéž, č. j. Círč 296/5 1954 Ma.

²³² Tamtéž.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž, bez č. j.

²³⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240.

²³⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, bez č. j.

²³⁷ Pravděpodobně až do roku 1952 existovaly sumáře zachycující pouze vyznání žáků.

Tamtéž, č. j. Círč-315/4-1954-Na.

rodičů, jejich zaměstnání a případně členství v KSČ.²³⁸ Kněží své seznamy sestavovali až po zahájení výuky, a proto žáky uváděli s jejich zařazením do skupin a časem výuky.²³⁹ Někdy opravovali i ty školní, protože jak uváděl adm. Hrabec z Mikulovic, byla v nich uvedena i jména nepřihlášených žáků, ale naopak chyběla některých přihlášených.²⁴⁰

Až do začátku školního roku 1954/1955 byly přihlášky ve formě formulářů, i když nemusely být k prvnímu školnímu dni k dispozici. Ve školním roce 1953/1954 byly na školy zaslány až 2. září.²⁴¹ Pokud se jednalo o protiakci, pak nemusela být zcela úspěšná, neboť na Národní škole ve Velkých Kuněticích je pak rozdávali přímo rodičům na schůzi SRPŠ.²⁴² Tyto formuláře byly školskými inspektory na příkaz školského odboru KNV staženy v srpnu 1954²⁴³ a od nového školního roku je nahradily vlastnoruční přípisy rodičů, které odevzdávali ředitelům škol.²⁴⁴ Předpokládalo se, že tím odpadnou žáci méně aktivních rodičů,²⁴⁵ ale také tím byla náboženská výuka degradována na nižší úroveň, než když se do ní zapisovalo tištěnou oficiální přihláškou. Od této chvíle mívaly různorodé znění: „*Přihlašuji Josefa Jaška, do řím. kat. náboženství aby jej mohl navštěvovat. Josef Jašek, Marie Jašková, dělník.*“²⁴⁶ Nebo: „*Prosím laskavě by můj syn Vítek Oldř. docházel do náboženství. Vítková Růžena. Otec zaměstnán v Bratislavě, domů přijíždí málokdy.*“²⁴⁷ Tato druhá přihláška nesplňovala podmínku podpisů obou rodičů, a protože se jednalo o častý jev, trval OCT na potřebě vyšetření, zda se skutečně jedná o nemanželské děti, sirotky nebo je to výsledek nesouhlasu otců se zápisem.²⁴⁸ Na jedné z přihlášek byl podpis otce nahrazen třemi křížky,²⁴⁹ jiné matky zase podpisy svých manželů zfalšovaly, z čehož byly podezřívány především ženy funkcionářů,²⁵⁰ státních zaměstnanců, příslušníků VB, zaměstnanců pošt, ČSAD, ČSD, ONV a MNV, volených orgánů NV i předsedů organizací a členů výborů organizací KSČ.²⁵¹ Jejich přihlášky měly být podrobeny šetření, i když se očekávalo, že: „*Budou nepřijemnosti v rodinách.*“²⁵² Ne vždy to přinášelo kýžený úspěch: „*..., i když na to [manžel] přišel,*

²³⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 53/54.

²³⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Cír. 296/5 1954.

²⁴⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁴¹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²⁴² Tamtéž, bez č. j.

²⁴³ Tamtéž, č. j. cír. 292-1954-Ku.

²⁴⁴ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8.

²⁴⁵ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²⁴⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁴⁷ Tamtéž, bez č. j.

²⁴⁸ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 7.

²⁴⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

²⁵⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 7.

²⁵¹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Cír. 50 taj. 1955.

²⁵² Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 7.

neučinil žádné opatření.²⁵³ František Maličský se domníval: „Odstranění tohoto nešváru by bylo možné jedině tak, že by rodiče podepisovali přihlášky dětí ve škole aneb na MNV v přítomnosti předsedy školské komise, předsedy MNV a jiných spolehlivých osob v obci. Toto opatření by bylo příliš administrativním nátlakem, odstranilo by pouze falšování podpisů, nikoliv přihlašování dětí do náboženství. Účinnější bude zameziti duchovním, řeholnicím, učitelům a jiným činitelům [v] agitaci pro přihlašování k výuce náboženství a prováděti účinnou agitaci proti šíření tmářství a zaktivisováním boje o dítě přírodovědnými přednáškami a účinnou atheistickou propagandou aspoň v řadách příslušníků Komunistické strany Československa.“²⁵⁴ I samotný požadavek odevzdávání přihlášek v ředitelně školy měl eliminační účinek na množství zapsaných dětí. V Dolní Lipové tak prý v roce 1954 učinila jediná matka z žáků druhých tříd a zbylí rodiče pak posílali děti na hodiny bez řádných přihlášek, a proto OCT je plánoval povolat k vysvětlení tohoto jejich jednání.²⁵⁵ V procesu zápisu mohla také nastat spolupráce mezi rodiči, jako když za negramotné rumunské Slováky ve Zlatých Horách vyplňovala přihlášky jakási paní Hradilová.²⁵⁶

Přihlášky s nevlastnoručním podpisem některého z rodičů bývaly předkládány k potvrzení a novému podání. Když Růžena Krčálová podepsala přihlášku za svého muže, bývalého tajemníka MNV ve Staré Červené Vodě, ten „svůj“ podpis později na schůzce s ředitelem školy škrtl.²⁵⁷ Ale manželka napsala novou, již opět podepsala i za svého chotě.²⁵⁸ Nakonec oba písemně kontaktoval OCT, přičemž jim osvětlil a zdůvodnil řádný postup: „*Jak ředitel školy, tak i vedoucí odboru pro školství a kulturu jsou zaměstnanci státu a mají povinnost dodržovati státní disciplínu. K disciplině patří i dodržování zákonů, kteří si lid dává proto, aby se dodržovaly. Nehorštete se proto na oba svědomité školské činitele a uznejte, že je-li předepsáno, že na přihlášce musí býti vlastnoruční podpisy obou rodičů, není možno připouštiti aby tuto veřejnou listinu podpisoval za oba rodiče, pouze jeden. Pokuste se získati vlastnoruční podepsání přihlášky a úřady budou Vaše přání plně respektovati a to proto, že respektují zákonem zajištěnou plnoprávnost mužů i žen.*“²⁵⁹ V souvislosti s tímto případem tajemník mimo jiné podotkl: „*Otázku přihlašování dětí si musí vyřešeti především rodiče sami mezi sebou.*“²⁶⁰

²⁵³ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Cír. 50 taj. 1955.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 502.

²⁵⁶ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 38.

²⁵⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Cír. 296/5 1954 Ma.

²⁵⁸ Tamtéž, bez č. j.

²⁵⁹ Tamtéž, č. j. Cír. 296/5 1954.

²⁶⁰ Tamtéž, č. j. Cír. 296/5 1954 Ma.

Pokud byl jeden z rodičů organizován v komunistické straně, upřednostňoval okresní církevní tajemník, aby se o případných nesrovnalostech s přihláškou jednalo právě s ním. To však neučinil ředitel školy ve Skorošicích, když obdržel přihlášku dcery soudruha Macíka, tamního kováře v JZD a člena KSČ, kterou podepsal pouze on. Pro chybějící podpis matky ji tedy ředitel odmítl přijmout a paní Macíková si posléze stěžovala na celou záležitost u OCT. Celou věc navíc zkomplikoval administrátor Elšák, když jejich dceru vykázal z výuky, neboť nebyla řádně přihlášena. Církevní tajemník František Maličský věřil, že kdyby ředitel odhlédl od své pohodlnosti jak snížit počet přihlášek, a raději promluvil s Macíkem, který nevykazuje znaky náboženského fanatismu a v předešlém roce dceru do náboženství nezapsal, jistě by svou manželku přesvědčil a upustili by od účasti svého dítěte na náboženské výuce, čímž by se předešlo i celé kauze.²⁶¹

Na případné nedostatky během zápisu upozorňovali i kněží během děkanských konferencí. Bohumil Rusek ze Supíkovice oznámil, že ve Velkých Kuněticích neměly být akceptovány přihlášky dětí, které byly podepsány pouze babičkou, u níž žijí. OCT přislíbil věc prošetřit,²⁶² a proto požádal o přesnější informace k celému případu,²⁶³ a následně kontaktoval i Národní školu ve Velkých Kuněticích.²⁶⁴ Mezi stěžovatele patřil i zlatohorský adm. Klisz, který dokonce za svá slova na děkanské besedě sklídl potlesk několika svých spolubratří: „... někteří učitelé přesvědčovali rodiče, aby děti nepřihlašovali do náboženství, zatímco duchovním to nebylo dovoleno, aby z kazatelny pronesli aspoň jednu větu v tom smyslu, kdo z rodičů chce, ať přihlásí do 8. září své dítě do náboženství. Byly i takové případy, že učitel vrátil žákovi přihlášku s poznámkou, že ji musí donést v obálce. Nežli ji doma sehnali bylo na přihlašování pozdě.“²⁶⁵ P. Vlček se zase dotazoval jménem jedné německé rodiny z jeho farnosti, kam mají podat dodatečné přihlášky, neboť děti tuto povinnost doma neoznámily skrze své omezené znalosti českého jazyka.²⁶⁶

Přestože krajní termín zápisu byl 8. zářijový den, i po tomto datu přicházely další přihlášky, ať už do ředitelských nebo církevních kanceláří.²⁶⁷ Lidová správa deklarovala, že je ochotna akceptovat ty, které byly odeslány po konečném termínu, pokud obsahovaly podpisy obou rodičů, byly odevzdány řediteli školy a zpoždění bylo zdůvodněno vážnými důvody, mezi které například počítala nemoc dítěte v platném termínu zápisu. Takto odevzdanou

²⁶¹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Tamtéž, č. j. cír. 296/5 1954.

²⁶⁴ Tamtéž, č. j. 331.1954/K.

²⁶⁵ KEMPŇÁ, B.: c. d., s. 49.

²⁶⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁶⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

přihlášku měl ředitel školy podstoupit OCT a ten krajskému církevnímu tajemníkovi, který měl konečnou pravomoc v této věci rozhodovat.²⁶⁸ Sám OCT Dohnal deklaroval, že ve věci opožděných přihlášek chce u rodičů agitovat, aby tak nečinili, a ke změně jejich názoru přispět i vyřízením těchto záležitostí až na konci měsíce září.²⁶⁹ Ve školním roce 1952/1953 bylo zaznamenáno deset případů dodatečných přihlášek.²⁷⁰ Ale někdy se věc opožděného zápisu neudála vůbec klidným způsobem. Ředitelství osmileté střední školy v Dolní Lipové informovalo v polovině října školský odbor ONV v Jeseníku, že jej navštívila Marie Mačkalová s požadavkem, aby byla umožněna jejímu synovi, žákovi 2. třídy, docházka na řk. náboženství. Přihlášku nepodali ve stanoveném termínu, neboť to syn doma neoznámil. Byla odmítnuta, na což podle slov ředitele začala nadávat a vyhrožovat, že napíše prezidentovi, ale současně se odmítala odvolat na ONV. Po několika dnech přišla opět do školy i s holí, načež ji ředitel raději požádal, aby podala dodatečnou přihlášku. Jako důvod opožděného zápisu byly často zmiňovány děti. Žákyně druhé třídy Haflantová sice přinesla svou přihlášku v řádném termínu, ale pouze s jedním podpisem, a proto jí byla vrácena. Doplňenou ji přinesla až po termínu, tudíž ji měla odevzdat přímo v ředitelně, ale to neučinila. Rodiče se dostavili až po zahájení výuky a byli odkázáni na okresní církevní kancelář, což pan Haflant odmítl, a trval na dceřině docházce. Nakonec měla docházet do výuky bez přihlášení.²⁷¹

Protože děti mohly být z hodin náboženství kdykoliv během školního roku odhlášeny,²⁷² měli tomuto ředitelé škol i duchovní věnovat pozornost a takové případy hlásit, jakož i jména dětí docházejících bez přihlášení. Ředitel dolnolipské školy tuto povinnost splnil, když 5. listopadu 1954 v této věci telefonoval okresnímu církevnímu tajemníkovi. P. Ptoszek tehdy případ řešil vykazáním dotčených žáků z výuky, k čemuž podle OCT ale neměl právo.²⁷³ Správný postup vypadal podle Fr. Maličkého tak, že měl tento případ nahlásit řediteli školy, ten by ho oznámil školskému odboru a nakonec by došlo k jednání s rodiči dotčeného žáka. Děti z výuky neměl vykazovat ani duchovní ani ředitel školy. „*Toto jednání by mohlo natropiti mnoho zla a přiměti rodiče k většímu přihlašování dětí. Osvědčilo se mi to, že ředitel školy si pozval rodiče nepřihlášených dětí na pohovor a výsledek se projevil v tom, že dítě více na vyučování náboženství nešlo.*“²⁷⁴

²⁶⁸ Tamtéž, č. j. Círk 296/5 1954 Ma; tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk 296/5 1954 Ma.

²⁶⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

²⁷⁰ Tamtéž, č. j. I/3-296.5-1952-D.

²⁷¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 502.

²⁷² Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, bez č. j.

²⁷³ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁷⁴ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

Po skončení řádného termínu zápisu nastala každému okresnímu církevnímu tajemníku fáze vytváření učebních obvodů pro jednotlivé duchovní, nejprve podle směrnic SÚC ze dne 23. září 1952. OCT během tohoto procesu musel zohlednit úvazky duchovních, tedy jejich povinný počet vyučovacích hodin, který v rámci své pozice v duchovní správě museli splnit, a nemohl opomenout ani množství přihlášených žáků.²⁷⁵ Faráři a administrátoři měli povinný úvazek osm vyučovacích hodin týdně, kooperátoři 10 hodin a děkani žádné, jimi vyučované hodiny byly tzv. přespočtové a musely být jako takové hrazeny zvlášť.²⁷⁶ Na přípise psaném na stroji oznamoval OCT duchovnímu ve výměru název školy, třídy, počet žáků a objem hodin, který bude učit. Jeho obdržení museli kněží stvrdit podpisem na jeho kopii, již vraceli zpět.²⁷⁷ Ale instrukce týkající se tohoto bodu byly nejasné, a tak někteří vraceli originály, jiní kopie a P. Kaschel dokonce zaslal postupně obojí.²⁷⁸ Na základě těchto dekretů mohli kněží teprve kontaktovat ředitelství jednotlivých škol, kde jej předložili k nahlédnutí,²⁷⁹ pravděpodobně aby si sami nepřidávali hodiny navíc, a nechat si vytvořit rozvrh hodin. Náboženská výuka měla podle požadavků krajského církevního oddělení bezpodmínečně začít k 1. říjnu,²⁸⁰ i když výměry uváděly jako začátek datum 1. září.²⁸¹ V dalších letech se sestavování obvodů řídilo fakticky stejnými směrnicemi jako v roce 1952 a s drobnými úpravami z roku 1953,²⁸² přesto KCT neopomněl okresním církevním tajemníkům připomínat, aby po uzavření přihlášek okamžitě provedli rozdělení vyučovacích obvodů, přitom spojovali stejné třídy, jak požadoval oběžník z roku 1953, a dohlédli, aby se náboženská výuka odehrávala až po skončení všech vyučovacích předmětů. Cílem bylo také dosáhnout co nejmenšího počtu přespočtových hodin.²⁸³ Státní správa totiž prý nedisponovala financemi na jejich úhradu.²⁸⁴ Ještě v roce 1950 byli jeseničtí kněží natolik vytíženi, že každý měl průměrně 15 přespočtových hodin.²⁸⁵

Pokud se svým výměrem kněží nesouhlasili, mohli se proti němu odvolat u KNV v Olomouci cestou okresního církevního oddělení.²⁸⁶ Nečinili tak nijak zřídka, duchovní si totiž úzkostlivě

²⁷⁵ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Círk 296/5 1954.

²⁷⁶ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 193; tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk.290-1954-Č.

²⁷⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Círk 296/5 1954.

²⁷⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 40/54, č. j. 58/54, č. j. 119/54.

²⁷⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-2925-1953-D.

²⁸⁰ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Círk 296/5 1954; tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk.290-1954-Č.

²⁸¹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. círk. 292-1954-Ku.

²⁸² Směrnice SÚC v Praze ze dne 23.9.1952 ve smyslu § 7 odst. 4 vlád. nař. čís. 121/50 Sb. a směrnice MŠVU ze dne 2.5.1952 č. 130-80/52-I/4.

Tamtéž.

²⁸³ Tamtéž, bez č. j.

²⁸⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁸⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 344–345.

²⁸⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-2925-1953-D.

hlídali počet svých hodin a nechtěli připustit jejich snižování. František Hrabec se odvolal proti přidělení jediné vyučovací hodiny v měsíci pro Novou Ves a Kolnovice, když podle směrnic SÚC z roku 1953 připadaly pro pět žáků dvě hodiny měsíčně.²⁸⁷ Maxmilián Kaschel se zase domáhal stejného obvodu jako v roce minulém, protože pro aktuální školní rok 1954/1955 mu nebyla přidělena obec Vlčice.²⁸⁸ Naopak Bohuslav Vlček, administrátor v Javorníku, se dotazoval, proč mu byly určeny Horní Hoštice a Bílá Voda, které nespádaly do jeho farnosti, a nesouhlasil s výměrem půl hodiny pro 10 žáků v Travné, když věstník SÚC ustanovoval pro tento počet jednu hodinu týdně. V případě Horních Hoštic a Bílé Vody navíc uváděl, že nemá vhodné odpolední autobusové spojení a ani dojíždění na motorce není možné po dobu celého roku.²⁸⁹ I černovodský administrátor Gorgosz projevil písemně svůj nesouhlas s množstvím hodin přidělených Staré Červené Vodě, kde podle něj byl opomenut nárok jedné hodiny týdně pro čtvrtou a pátou třídu. Žádal tedy o její přidělení včetně zohlednění dojíždění 16 km každý týden za tímto účelem z Černé Vody.²⁹⁰ Tato žádaná hodina byla původně určena P. Ruskovi ze Supíkovice, ale OCT byl ochoten při souhlasu obou stran s novou úpravou vydat nový dekret.²⁹¹ B. Rusek ničeho nenamítl, neboť neexistovalo vhodné autobusové spojení mezi zmiňovanými obcemi a také měl lékařem zakázány delší jízdy na motorce.²⁹² Proto byl počet hodin P. Gorgoszovi navýšen.²⁹³ Zlatohorský adm. Klisz s předstihem navrhl OCT svůj vlastní výměr hodin pro osmiletou školu tamtéž a v Dolním Údolí pro školní rok 1955/1956 a přislíbil, že jím navržené přespočtové hodiny by odučil v rámci svého honorovaného plného úvazku.²⁹⁴ V obdrženém dekretu ale nebyl tento návrh zohledněn, a tak znovu požádal o jejich přiznání. V odvolání uváděl, že prakticky nemůže provést spojení hodin podle návrhu OCT, neboť dotčené třídy se nacházejí v různých budovách. Současně zopakoval, že se vzdá odměny za přespočtové hodiny.²⁹⁵ Okresní církevní tajemník nakonec s návrhem souhlasil,²⁹⁶ a tak M. Klisz zopakoval situaci z předešlého roku, kdy na dožádání obdržel hodinu navíc a nepožádal o proplacení přespočtových hodin nebo cestovného.²⁹⁷

Kněží měli nárok na úhradu cestovních výloh souvisejících s výukou náboženství, pokud se jednalo o jiné obce než byly jejich sídelní. Do roku 1952 se praktikovalo zpětné proplacení

²⁸⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

²⁸⁸ Tamtéž, č. j. 96/53.

²⁸⁹ Tamtéž, bez č. j.

²⁹⁰ Tamtéž, č. j. 73/54.

²⁹¹ Tamtéž, č. j. Círk 296/5 1954.

²⁹² Tamtéž, bez č. j.

²⁹³ Tamtéž, č. j. Círk 296/5 1954.

²⁹⁴ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 289/55.

²⁹⁵ Tamtéž, č. j. 295/55.

²⁹⁶ Tamtéž, č. j. círk. 50/1955.

²⁹⁷ Tamtéž, č. j. 167/K-54.

těchto dokladů. „..., pak toto bylo upraveno jak paušální odměna do výše jedné třetiny odučených hodin, pokud přesahují vzdálenost 4 km, což se tak dělo ve všech případech. Nyní je tato odměna stanovena prozatímne částkou která nesmí přesáhnout jednu pol. skutečně odučených hodin.“²⁹⁸ Ale o tento nárok mohli duchovní snadno přijít. V roce 1952 nebyl přiznán P. Kaschelovi, přestože mu až do té doby bylo dojíždění do Tomíkovic hrazeno. Na jaře toho roku došlo k sloučení Tomíkovic s jeho sídelní obcí Kobylá nad Vidnavkou, v důsledku čehož se začalo jednat o výuku v místě.²⁹⁹ Paušální poplatek zahrnoval také diety, jako v případě adm. Jaszczenka v Bernartic, který byl ve školním roce 1955/1956 pověřen výukou v Bílé Vodě a Horních Hošticích. OCT Maličský vypočítal jeho cestovní výdaje a navrhl výši paušálu odboru pro věci církevní při KNV v Olomouci. Jeho cesta se skládala z jízdy vlakem do Javorníku, tam místní hromadnou dopravou na autobus, kterým se dopravil na místo určení, a stejným způsobem zpět. Jeho cestování bylo natolik časově náročné, že měl v rámci paušálu vypočítány i výdaje na oběd v Javorníku.³⁰⁰

Výukou mohli být pověřeny pouze osoby se státním souhlasem, jak zdůrazňovalo krajské církevní oddělení už v roce 1952: „*Podotýkáme znovu, že nikdo bez státního souhlasu nesmí vykonávat bohoslužby ani vyučovat náboženství na školách.*“³⁰¹ To se vztahovalo i na laické učitele, o jejichž ustanoveních rozhodovalo krajské církevní oddělení pro školní rok 1950/1951 v létě 1950: „*Je to nutné provést urychleně již také proto, že odborným kursem na Sv. Hostýně prošlo také několik kandidátek z našeho kraje, které již žádají o ustanovení....*“³⁰² V následujícím školním roce prokazatelně působila na Jesenícku laická učitelka Marie Trbušková (ředitelka národní školy), která vyučovala v Jeseníku a Bukovicích. Proto musela složit slib věrnosti republice, což učinila 10. května 1951.³⁰³ Od září 1952 prý kvůli úbytku dětí a na doporučení OCT odešla do jiného zaměstnání,³⁰⁴ ale podle jiného pramene přišla o státní souhlas kvůli své špatné morální pověsti a nekázni dětí ve výuce.³⁰⁵ Jesenícký okres se tak stal v oblasti řk. náboženské výuky čistě kněžskou záležitostí dříve, než jak požadoval kraj. Ten až na školní rok 1954/1955 žádal, aby byly rozvázány pracovní poměry s laickými učitelkami náboženství a OCT jim pomohli s hledáním nového zaměstnání.³⁰⁶ Souhlas k výuce ve školních letech 1954/1955 a 1955/1956 neobdrželi

²⁹⁸ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. 296/5-1952-I-D.

²⁹⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I-293-1952-Do.

³⁰⁰ Tamtéž, č. j. cír. 50/1955-Ma.

³⁰¹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1952-Ku.

³⁰² Tamtéž, č. j. 292.5-11/8-1951-1/4.

³⁰³ Tamtéž, č. j. I-296/5-24/8-1951-Pek; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 87.

³⁰⁴ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 19.

³⁰⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

³⁰⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, bez č. j.

zpovědníci ZCHÚ v Bílé Vodě Felix Drewek a Vojtěch Lhotský,³⁰⁷ protože nebyli držiteli státního souhlasu, i když o něj žádal bělovodský P. Kobliha, který s ohledem na svůj zdravotní stav nemohl vyučovat v jemu přidělených Horních Hošticích a Bílé Vodě.³⁰⁸ Nakonec jej musel obdržet alespoň Felix Drewek, neboť suploval některé hodiny v Horních Hošticích³⁰⁹ za adm. Jaszczenka, který byl tamní výukou pověřen.

Náboženská výuka se mohla odehrávat pouze ve školách³¹⁰ a to až po skončení řádné výuky. V praxi po skončení vyučování určité třídy, a ne celé školy, neboť časy začátku výuky pro vyšší ročníky bývaly později než pro nižší.³¹¹ Své rozvrhy zasílali kněží na církevní oddělení ONV, svému děkanskému úřadu i Apoštolské administratuře v Českém Těšíně,³¹² pokud by došlo k jakýmkoliv změnám, museli je hlásit církevní kanceláři ONV.³¹³ Přestože lidová správa měla za cíl snižování docházky na náboženství, minimálně v roce 1955 v době jejího konání se na Jesenicku neorganizovaly žádné speciální zájmové kroužky, který by plnily tento úkol.³¹⁴ Ředitelé škol se měli cítit spokojeni s výsledkem, kterého dosáhli již při zápisu.³¹⁵ Ale dříve ve školním roce 1953/1954 si probošt Eineigel naopak stěžoval, že jeho žáci si musí vybírat, zda půjdou na schůzi pionýra, pěvecký či sportovní kroužek nebo upřednostní hodiny náboženství.³¹⁶

Každý z duchovních se ke své povinnosti výuky stavěl jinak, což okresní církevní tajemník mohl vysledovat při zápisu i při inspekcích jednotlivých hodin. Ale podle vyjádření OCT Dohnala z prosince 1953 je neprováděl, jakož i ředitelé a jen výjimečně okresní školní inspektor. Tento stav se musel později zlepšit, protože materiál OCT obsahuje poznatky k průběhu hodin a chování duchovních.³¹⁷ Při inspekcích mělo být hlídáno, zda kněží učí, jak jim ukládaly osnovy, podle nichž bylo například zakázáno interpertovat dny stvoření světa jako delší časové epochy.³¹⁸ OCT Gába v roce 1950 uváděl, že duchovní II. kategorie (druhá nejpokrokovější) vnímá náboženskou výuku jako svou povinnost a kněží řazení do čtvrté skupiny zase trvají na odučení každé možné hodiny. Ti také prý mívali spory se žáky, když jinak vysvětlovali látku, kterou probírali i v běžných hodinách, jako osobnost Jana

³⁰⁷ Tamtéž, č. j. Círk 296/5 1954.

³⁰⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. círk. 50/1955, č. j. 248.

³⁰⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³¹⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 100/54.

³¹¹ Tamtéž, č. j. 40/55, č. j. 88/54; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 57/54, bez č. j.

³¹² Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 75/56, č. j. 76/56, č. j. 77/56.

³¹³ Tamtéž, č. j. 42/54.

³¹⁴ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³¹⁵ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. círk. 290/1954.

³¹⁶ Tamtéž, č. j. I/3-290-1953-D.

³¹⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-296.5-1953-D.

³¹⁸ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8.

Husa.³¹⁹ Někteří duchovní si pak stěžovali, že učitelé zrazují děti od docházky do náboženství a podrývají jejich kněžskou autoritu.³²⁰ Ale spory se vyskytovaly i v běžné školní výuce. Na Střední škole v Javorníku se žákyně 3. třídy stavěly ve věcech o náboženských otázkách vždy na stranu církve, čímž se dostávaly do ostrého konfliktu se svým vyučujícím.³²¹ Mezi nejaktivnější duchovní v roce 1955 počítal Fr. Maličský administrátory Klisze, Hrabce a Elšáka: „*Jeho [Kliszova] aktivnost vynikla ještě více proto, že nastoupil ve Zlatých Horách po bývalém děkanovi Stabravovi, jenž se nevěnoval vyučování náboženství s takovou vervou, jak to činí adm. Klisz. Adm. Klisz již svým jesuitským vzezřením měl na děti ve Zlatých Horách a v Dol. Údolí tak velký vliv, že je přímo zfanatisoval. Je mistrem ve vyprávění biblických výjevů a třeba o Jidášově sebevraždě vyprávěl tak drasticky, že žáci ani nedýchali a přímo na něm viseli očima. Někdy a to zvláště při ředitelově hospitaci mluvil mistrně i o práci. Je podezřelý, že lákal do náboženství i děti, které rodiče na začátku roku nepřihlásili do náboženství...*“³²² Práce P. Hrabce byla limitována jeho slabým zdravím, neboť trpěl srdečními záchvaty, ale P. Elšák ze Skorošic byl velmi přesný v docházce, kterou vyžadoval i od dětí. „*Je to přímo nezmar. Vyučuje ve Skorošicích, Petrovicích, Uhelné, Vojtovicích a Vlčicích. Všude dojíždí na kole. V základní vojenské službě se řádně otužil a nabyt také jistých velmi důležitých praktických zkušeností, jak je třeba úspěšně jednat s lidmi, aby je získal pro své zájmy.*“³²³ Úspěchy u svých žáků zaznamenával M. Klisz i v roce následujícím, v dubnu 1956 při inspekci jedné z jeho hodin zaznamenal církevní tajemník Fr. Maličský 100% účast, aktivitu dětí při zkoušení a dokonce jejich zjevnou náklonnost k duchovnímu.³²⁴

Římskokatoličtí duchovní vůbec vykazovali vzornou docházku do hodin včetně těch pokrokových „... a dokonce probošt Eineigel, když byl požádán funkc. OVOM, aby promluvil za kněze na mírové manifestaci v Jeseníku, odepřel tak učiniti a velmi naivně se příslušným činitelům vymlouval, že v tu dobu, kdy se koná manifestace právě má vyučování náboženství, které musí absolvovati, aby nebyl za to stíhán okresním církevním tajemníkem. Když jsem s ním pak projednával tuto nehoráznost, tvářil se tak, že má za to, že kdyby nevykonával úvazek, že by byl za to stíhán.“³²⁵ Což měla být podstatná změna oproti 1. polovině školního roku 1952/1953, kdy byla naopak zaznamenána jejich laxní docházka.³²⁶ Takovým případem

³¹⁹ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 344–345.

³²⁰ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-296.5-1953-D.

³²¹ Tamtéž, bez č. j.

³²² Tamtéž, č. j. Cír. 50 taj.1955.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

³²⁵ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Cír. 50 taj. 1955.

³²⁶ Tamtéž, č. j. I/3-290-1953-D.

byl v roce 1955 snad jen P. Wencel, který i jako první přestal nosit do výuky kříž.³²⁷ Ten sebou duchovní do škol přinášeli, aby i tímto způsobem deklarovali náplň svých hodin, a po jejich skončení jej zase odnášeli. V listopadu 1954 obdržel OCT v této věci stížnost na P. Szewieczka z České Vsi, že kříž pověsil vedle obrazu prezidenta a nechal jej tam i po skončení své hodiny. Szewieczek se následně musel bránit obviněním, že kvůli jeho zavěšení vtloukal do zdi hřebík nebo že by jeho umístěním chtěl přát prezidentovi blízkou smrt. Podívoval se, odkud se tato obvinění vzala, neboť po jeho opomenutí, jej sundala uklízečka a zanechala u školníka, kde si ho on posléze vyzvednul.³²⁸ Pro budoucí jej raději také přestal nosit.³²⁹

Během školního roku okresní církevní kancelář sledovala docházku dětí do náboženské výuky a také případný úbytek žáků. V červnu 1955 zaznamenal OCT Maličký, že nejpilnějšími žáky byli ti z druhého postupového ročníku a že s vyššími třídami docházka klesala. Nepravidelně se zúčastňovaly i děti, které do svých škol dojížděly. Podstatný vliv mělo také počasí, protože děti s příchodem jara začaly mít jiné zájmy. Docházka ale nebyla přesně vedena,³³⁰ pravděpodobně i z toho důvodu že duchovní nemohli nijak stíhat nepřítomnost svých studentů.³³¹ Přesto OCT odhadoval, že celookresní průměrná účast je okolo 50 %, ³³² tedy o celých 25 % nižší než ve školním roce 1952/1953.³³³ Kdy okresní školní inspektor hlásil případ: „*Otec, předseda MNV při rozhovoru se synkem: Táto, učitel nám ,to‘ říká jinak než farář. Otec: Když Tě to nebaví tak nechod' do náboženství, jdi si raději hrát s míčem.*“³³⁴ Jakási matka v rozhovoru s Fr. Maličkým zase prohlásila „... , že její syn už do náboženství nechodí a ona se již proto ani nerozčiluje, neb sama poznává to farizejství římskokatolických duchovních. Nakonec přiznala, že syn ji přesvědčoval o nemožnostech, které je učil katecheta a o skutečnostech, které je učí učitelé.“³³⁵ Případnou příkladnou docházku církevní tajemník zdůvodňoval rodinným prostředím, z kterého děti pocházely. Zvláště silné mělo být u reemigrovaných Slováků, kde rodiče vykazovali také malou gramotnost. Bezvýznamným faktorem nebyly ani pedagogické schopnosti duchovního, pokud totiž uměl děti zaujmout svým výkladem, měl následně vyšší účast.³³⁶ „*Tam, kde pracují dobře učitelé ve své výchově politicky a přesvědčivě a kde také dobře pracují pionýři a event. ČSM je zřejmá nechuť*

³²⁷ Tamtéž, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³²⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 100/54.

³²⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

³³² Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³³³ Tamtéž, č. j. I/3-290-1953-D.

³³⁴ Tamtéž, bez č. j.

³³⁵ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12 taj. 1956.

³³⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

k náboženství žactva, které pak jen na nátlak rodičů dochází do náboženství. Kde však pracuje dobře farář a s ním spojení náboženství snilkové tam se projevuje lepší docházka žactva do náboženství. Rozhodně je nutno mít dobré pionýrské vedoucí ve skupinách, dobře je instruovat a vést a pak otázka náboženská bude v mládeži spíše vyřešena i proti vlivu rodiny. ³³⁷ Kněží se snažili výuku různě ztraktivnit. Dr. Zlotý učil děti náboženské písni, ³³⁸ podle vlastních slov tak činil z nutnosti, neboť se jednalo o slovenské děti a ty bylo nutno s nimi seznámit, ³³⁹ P. Drewek odměňoval žáky pamlsky ³⁴⁰ a P. Stabrava za svého působení ze Zlatých Horách chtěl probíranou látku doprovázet promítáním obrázků. Ale: „*Díky zásahu ředitele školy, nebylo diaskopu vůbec použito.*“ ³⁴¹ A OCT mu vysvětlil, že světelné obrazy nejsou v osnovách pro vyučování náboženství uvedeny jako školní pomůcka. ³⁴² Také mimonáboženská témata nebyla při hodinách trpěna, i když v roce 1953 bylo zaznamenáno: „*Učitelé soustavně poukazují na to, že duchovní se neřídí osnovami pro vyučování náboženství, že... duchovní vypráví dětem i pohádky, aby si je udrželi a že vše co je na těchto některých hodinách náboženské je počáteční a konečná hodina.*“ ³⁴³ Kněžím bylo zakázáno i malovat obrázky. ³⁴⁴ Duchovní měli za povinnost hlásit ředitelům škol jakékoliv změny v počtu svých žáků, o čemž bylo následně zpraveno církevní oddělení ONV: ³⁴⁵ „... *at' již jde o úbytek, přerušením, přestěhováním a pod. aneb přírustek přistěhováním.*“ ³⁴⁶ Jako v případě žákyň Albíny Čulákové a Věry Paříkové z Písečné, které se odstěhovaly, ale formálně se neodhlásily. ³⁴⁷ Lze tedy předpokládat, že následně rozšířily řady žáků náboženství jinde. Jak se taktéž stalo u nově přistěhovalých dětí do Bílé Vody, neboť ve svých původních bydlištích měly řádně podané přihlášky. ³⁴⁸ Přehledy o oficiálních odhláškách byly žádány krajským církevním oddělením, ale OCT Dohnal oznámil v souvislosti 1. pololetím školního roku 1952/1953, že školské oddělení ONV nedisponuje těmito informacemi, neboť „... *ředitelé škol... nepodávají včas odhlášky, nebo je nepodávají vůbec a berou je jen na vědomí.*“ ³⁴⁹ Proto doporučoval „... *aby KNV ref. IV sám uložil ředitelům škol, aby takového zjištění provedli před zakončením školního roku.*“ ³⁵⁰ Současně odhadl jejich

³³⁷ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. IV-306-1953 Mšk.

³³⁸ Tamtéž, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³³⁹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 290/1954.

³⁴⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 50 taj. 1955.

³⁴¹ Tamtéž, č. j. I/3-296.5-1953-D.

³⁴² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 161; tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, I/3-296.5-1953-D.

³⁴³ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-296.5-1953-D.

³⁴⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 371.

³⁴⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 40/55; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Círk. 296/5 1954.

³⁴⁶ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. Círk. 296/5 1954.

³⁴⁷ Tamtéž, zn. Círk. 50 taj. 1955.

³⁴⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 86/55.

³⁴⁹ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1953-D.

³⁵⁰ Tamtéž.

počet na 50 kusů,³⁵¹ což následně okresní školní inspektor zpřesnil na 35.³⁵² Největší počet odhlášek tehdy byl zaznamenán na Střední škole ve Zlatých Horách, kde jich bylo podáno 19, tedy více než polovina v celém okrese.³⁵³

3. 5 Protiakce

*„Akce nemají býti násilné, vtíravé a nemají býti organizovány tak, aby záměrně a očividně rušily průběh náboženských slavností...“*³⁵⁴ Byly to podniky lidové zprávy organizované ve dnech významných církevních svátků, ale mohly by do této kategorie spadat i pokusy o slučování farností nebo omezení poutních výprav.

Pokud byl vysledován znepokujícím trend v řk. církvi nebo byl předpokládán na základě předešlých zkušeností, začaly býti prováděny kroky k zamezení jeho rozšíření. Takto v roce 1952 OCT Dohnal zaznamenal výrazný nárůst účasti na pouti u Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách. Podle podkladů okresního oddělení VB se bohoslužeb 15. srpna 1950 účastnilo 30 osob, ale v roce 1952 zde zavítalo množství poutníků z okresu Krnov, skupiny Němců a zlatohorské ženy, i když se jednalo o pracovní den a apoštolský administrátor přeložil tento svátek na neděli. Dále se navýšil počet poutníků na 700–1 200 o nedělích a jiných svátcích, kdy přijížděly autobusy z Hlučínska, Frýdecka, Místecka, Karvinska atd. Nárůst byl podle církevního tajemníka způsoben pověstí o zázračném obraze, z jejíhož autorství byl obviňován tamní kostelník, který se tak prý chtěl obohatit na darech poutníků. V této situaci inicioval OCT Dohnal jednání s okresními funkcionáři za účelem vypracování protipatření a to za zájmu SÚC a ministerstva národní bezpečnosti.³⁵⁵ Zájezdy byly vázány na schválení na základě splnění výkupů a jiných úkolů v hospodářství, a nakonec se celá věc vyřešila ke spokojenosti představitelů státní církevní politiky uzavřením poutního místa v květnu 1955, čímž odpadlo množství poutí a příliv poutníků. Toto byla protiakce okresního významu, ale existovaly i celostátní.

Ty největší se týkaly dvou z nejsledovanějších církevních svátků: velikonočního Vzkříšení a Božího Těla, ale nejvíce podkladů je v materiálech jesenického OCT k druhému z nich. Původ protiakcí byl ale jiný, než by se dalo očekávat. Když byly v roce 1951 na přenesený svátek Božího Těla 27. května naplánovány Sokolské dny, na kterých se podle plánu lidové správy měly setkat nejširší masy společnosti, bylo umožněno konání církevních oslav

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž, bez č. j.

³⁵³ Tamtéž, č. j. I/3-290-1953-D.

³⁵⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 362–362b.

³⁵⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240–241.

ve všední den, aby se předešlo menší účasti na státní akci.³⁵⁶ Jeseničtí duchovní však v naprosté většině konali obřady v neděli a asi v důsledku Sokolského dne zaznamenali nižší účast. Až následně se na přenesený svátek Božího Těla, kterého se zúčastňovaly v hojném počtu školní děti, konávala oslava Mezinárodního dne dětí. V roce 1953 se jednalo o neděli 7. června, ale v zájmu nenápadnosti, na které představitelé státní církevní politiky trvali, byla zahájena na školách již poslední květnový den a dotyčnou neděli se pak měla ve všech obcích konat hlavní sláva organizovaná okresní komisí při OAV NF tvořenou zástupci NF, KSČ a IV. referátu. Byly uspořádány koloběžkové závody, které patřily mezi pravidelné akce autoklubů, a další zábavní podniky pro děti a dospělé. Církevní tajemník Dohnal odhadoval, že v důsledku této akce poklesla účast věřících na oslavách minimálně o 1 000 osob.³⁵⁷

Tyto protiakce byly připravovány s předstihem. Dne 15. března 1955 žádalo krajské církevní oddělení v Olomouci každého OCT, aby je na svátky Vzkříšení a Božího Těla zodpovědně zajistil a to společně s tělovýchovou a školským odborem ONV. Na odpoledne svátku Vzkříšení, neboť průvody se konaly až po pracovní době, to měl být nástup do jarní činnosti, soutěže jednotlivců a výlety, na božetělovou slavnost zase kulturní akce za účasti všech škol.³⁵⁸ Jesenický OCT Maličský hlásil jen týden před Zmrtvýchvstáním na kraj, že dobrovolné sportovní organizace a školy připravují zmiňované organizované nástupy do jarní činnosti k získání BPPOV a PPOV. Správa okresního pionýrského domu v Jeseníku zase připravila na vlastní náklady pro své nejlepší členy jako odměnu výlet do Račího údolí u Javorníku a ještě se měl zapojit Svazarm s výcvikovým nástupem v Jeseníku a v Mikulovicích.³⁵⁹ Ale ve výsledku se konal jen zmiňovaný výlet 17 nejlepších pionýrů a zbývající akce se nelišily od jiných, které se konávaly prakticky každotýdenně,³⁶⁰ díky čemuž nezaznamenaly velký úspěch. A proto před svátkem Božího Těla krajské církevní oddělení znovu obeslalo okresy a vyzvalo každého OCT k lepší práci než v případě uplynulého svátku Vzkříšení. Především si měl promluvit s funkcionáři MNV, učiteli a dalšími činiteli, kteří se podílejí na přípravách této církevní slavnosti, a vše jim politicky vysvětlit. Odbor školský, osvěty a církevní KNV v Olomouci, dále KV TVS, KV ČSM a krajský pionýrský dům měly vypracovat vlastní plány protiakcí, které by následně přenesly na jednotlivé okresy, kde by jej OCT s předsedou ONV, tajemníky a příslušnými složkami projednali a vytvořili konkrétní plán pro okres, který by kladl důraz na dopolední akce,³⁶¹ protože v této době se pořádaly

³⁵⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, č. j. 295.1-17/5-1951-I/4-H.

³⁵⁷ Tamtéž, f. 445–446.

³⁵⁸ Tamtéž, f. 374.

³⁵⁹ Tamtéž, f. 384.

³⁶⁰ Tamtéž, f. 376.

³⁶¹ Tamtéž, f. 424.

božetělové průvody za hojně účasti dětí, kdy zvláště holčičky zářily jako družičky. Nakonec byly akce naplánovány na celý víkend a zapojily se do nich všechny obce okresu, přičemž je organizovaly výbory žen.³⁶² Přestože oslavy MDD byly pojímány jako náboženská protiakce, Národní škola v Bílé Vodě koordinovala zahájení svého nedělního programu s tamním duchovním P. Koblihou a chtěla jej zahájit po skončení náboženských obřadů. Avšak božetělový průvod se nečekaně protáhl a místní rozhlas začal předčasně vyhrávat, čímž narušil stále ještě probíhající procesí. Několik slovenských věřících proto slovně napadlo organizátory oslav dětského dne, ale nakonec byla bělovodská oslava MDD hodnocena jako úspěšná a pořadatelé hlásili 100% účast.³⁶³ Církevní tajemník Maličský také nebyl spokojen s průběhem protiakce v obci Černá Voda, kde mělo také dojít k dohodě mezi tamním adm. Gorgoszem a předsedou Osvětové besedy ve věci organizace obou akcí, díky čemuž se božetělového procesí účastnilo velké množství dětí.³⁶⁴

Další rok se tyto protiakce měly připravovat již od listopadu 1955 a to opět ve spolupráci s osvětou, školským odborem, tělovýchovou a dalšími. Okresní církevní tajemník v Jeseníku, ale vyjádřil pochybnosti o možnosti jejich uspořádání na den Vzkříšení v tomto okrese, kdy podle jeho povědomí mnohé osoby činné v osvětě a tělovýchově odjížděly na svátky mimo okres a nebyly organizaci ani nakloněni, protože minulého pořádaného sportovního utkání se nikdo neúčastnil. Proto byl alespoň zaúkolován okresní pionýrský dům uspořádáním dětského výletu a plněním disciplín odznaku Mladého turisty. Další případné akce chtěl sdělit až v lednu 1956.³⁶⁵ Program oslav MDD 4. června 1956 se projednával na schůzce komise pro věci církevní při ONV s funkcionáři dalších složek 10. května, přičemž se přítomní shodli, že podobné akce by se měly pořádat soustavně, ideálně každou neděli, čímž by dětem byla nabídnuta alternativa k návštěvě kostela a pak by protiakce u příležitostí velkých svátků tolik nerazily. Proto OV Svazarmu již 20. května pořádal v Písečné celookresní přebory ve střelbě, 31. května ve všední den na svátek Božího Těla vystupovali v Mikulovicích tamní učitelé hudební školy a v Jeseníku se uskutečnil turnaj v košíkové. V okresním městě byl dokonce vypracován program na každý den až do neděle 3. června, kdy v dopoledních hodinách proběhl okresní přebor dorostu v lehké atletice a závody na koloběžkách i kolech. Odpolední program s hlavními oslavami započal v parku ve 14:30, kdy příslušníci Československé armády předvedli tanky, samochodky a jiné své dopravní prostředky. Večer byl ještě uspořádán velký letní karneval mládeže, kterého se účastnilo asi 1 500 dětí a 2 000 dospělých.

³⁶² Tamtéž, f. 428.

³⁶³ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 116/55.

³⁶⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 406.

³⁶⁵ Tamtéž, f. 371–372.

Do akcí se zapojily hlídky VB, Svazarmu, ČSČK a požárníků. V obci Zlaté Hory zase na dané nedělní dopoledne zorganizovali pracovní brigádu na výstavbě koupaliště, otevřeli střelnici Svazarmu a pořádali fotbalový zápas. V sobotu i neděli se ještě uskutečnila divadelní představení, která doprovodily děti vlastním kulturním programem. Protože všechny tyto akce nijak nevybočily z jindy pořádaných, bylo v církevním průvodu velké množství dětí a vůbec více věřících než v minulých letech.³⁶⁶ Zlatohorský administrátor měl v průvodu 40 ministrantů, na což byl posléze dotazován OCT a byla mu za to udělena důtka.³⁶⁷ Vesměs byl ve zbývajících obcích připraven sportovní program, někdy zpestřený kulturním pásmem nebo cvičením vojáků, v Javorníku dokonce dvoudenním stanovým táborem Svazarmu, kterého se účastnilo asi 40 dětí. Podle závěrů OCT Maličkého se všech akcí účastnilo asi 6 400 dětí ze 7 319 žáků základních škol, přičemž více než polovina právě dopoledního nedělního programu, a na 80 % dětí přihlášených do výuky náboženství církevních průvodů. Na základě vlastního průzkumu v Jeseníku Fr. Maličský hlásil, že si nevšiml na protiakcích žádného dítěte docházejícího do náboženství a že se rodiče při cestě na bohoslužbu cíleně vyhýbali dětským radovánkám. Měli tak podle jeho úsudku konat pod nátlakem duchovního. Mezi odezvou na oslavy MDD zaznamenal také drobný povzdech P. Szewieczka, několikanásobného otce, že kdyby věděl o dopoledním programu pro děti, odložil by církevní slavnosti na odpoledne a sám by se účastnil dětských radvánek. Přes jistý úspěch protiakcí kritizoval OCT malou propagaci cestou místního tisku. V tomto roce ležela organizace MDD především na OV NF.³⁶⁸

Po maďarských událostech byla vysledována zvýšená návštěvnost bohoslužeb dospělými i dětmi ve farnostech Jeseník, Javorník, Vidnava, Mikulovice a Dolní Lipová, proto okresní dům osvěty začal pomáhat státnímu filmu s promítáním vhodných filmů pro mládež v době bohoslužeb. OCT hlásil, že jím sledovaného představení se účastnilo 110 dětí. V prosinci 1956 se již začalo pracovat na plánu protiakcí na Velikonoce následujícího roku a Fr. Maličský hlásil na kraj: „*V jednání pokračuji a snažím se aby odcházející činitelé nezapoměli tlumočiti své poznatky a zkušenosti z minulých akcí a poradili novým funkcionářům, co a jak by bylo možno celoročně podnikati, aby naše protiakce o církevních svátcích nebyly tak křiklavě nápadné.*“³⁶⁹

Ke snížení návštěvnosti bohoslužeb mohlo vést také sloučení do té doby samostatných farností a v případě jeseníckého okresu jsou zaznamenány dva pokusy. V květnu 1953 navrhl

³⁶⁶ Tamtéž, f. 363–363b.

³⁶⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13. 3. 2009, archiv autora.

³⁶⁸ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 363b–364b.

³⁶⁹ Tamtéž, f. 589.

OCT Dohnal krajskému církevnímu oddělení spojení náboženských obcí Travná a Zálesí pod duchovenskou správu v Javorníku,³⁷⁰ což ale SÚC zamítl. Krajské církevní oddělení přesto Dohnalovi sdělilo, že by k němu mohlo dojít, pokud by s tímto záměrem souhlasily obě farnosti, a ideální situace by nastala, pokud by o to samy požádaly.³⁷¹ OCT Dohnal se proto obrátil na farní úřad v Javorníku zastupovaného P. Vlčkem a nastínil mu tuto vizi včetně skutečnosti, že by byl správou pověřen právě on, který Travnou již obhospodařoval. Svůj návrh opíral o následující fakta: „*Rozhodnutím lidového soudu v Jeseníku byl na základě své trestné činnosti vypořázen ze správního okresu Jeseník býv. [záleský] farář J. Weicht.*“³⁷² Ani jedna z farností nebyla plně obsazena a již měly společný MNV v Travné.³⁷³ Ale Vlček neprojevil žádný zájem a návrh postoupil Apoštolské administratuře jako orgánu v této věci kompetentnímu. Sám nesouhlasil, protože mezi oběma farními kostely byla velká vzdálenost a již měl neděli plně vytiženou.³⁷⁴ Přitom v Zálesí bylo podle jeho názoru nutno zachovat bohoslužby pro tamní německé věřící. Ve svém přípisu pro AAČT zdůrazňoval, že nutně potřebuje výpomoc ve svých duchovenských povinnostech a popsal případné problémy, které by nastaly, pokud by byl pověřen správou Zálesí. Musel by do této osm kilometrů vzdálené farnosti dojíždět na motorce, i když v důsledku podzimních a zimních jízd trpívá angínou a chřipkou. Navíc v zimě bývalo Zálesí přístupné jen na saních.³⁷⁵ V září 1953 byl ale tamní správou přesto pověřen,³⁷⁶ a OCT Dohnal se svého původního úmyslu stále nevzdal. Začal prosazovat prohlášení jedné z farností z úsporných důvodů za tzv. mrtvou, protože na bohoslužbách v obou obcích bývalo podle jeho informací dohromady 25 věřících.³⁷⁷ Asi půl roku řešený návrh byl s konečnou platností rozhodnut krajským církevním oddělením v polovině listopadu roku 1953, kdy kraj konstatoval politickou neúnosnost sloučení farností Zálesí a Travná.³⁷⁸ V roce 1954 přišel do Javorníka na výpomoc jako kaplan Jaroslav Elšák.³⁷⁹ Dohnalův nástupce František Maličský zase navrhoval v srpnu 1955 umrtvení farností Horní Údolí a Rejvíz nebo alespoň silné omezení tamních bohoslužeb, což z jeho pohledu bylo možné zdůvodnit velkou zátěží tamního excurrando duchovního správce Zlotého z Ondřejovic. Díky malému množství tamních věřících nepředpokládal žádný velký

³⁷⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 33.

³⁷¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 109.

³⁷² Tamtéž, f. 108.

³⁷³ Tamtéž, f. 108.

³⁷⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

³⁷⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 106–107.

³⁷⁶ Tamtéž, f. 110.

³⁷⁷ I když v jiném případě uváděl 45 osob.

Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, č. j. I/3-292-1953-D; tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 33.

³⁷⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 104.

³⁷⁹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 290/1954 Ma.

odpor,³⁸⁰ ale ani tentokrát nebyl OCT úspěšný, protože rejvízské správy se ujal v prosinci 1955 zlatohorský adm. Klisz.³⁸¹

³⁸⁰ Tamtéž, č. j. 10/1955 taj.

³⁸¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

4 Kádrově-personální záležitosti

Druhá oblast pracovních povinností OCT se dotýkala kádrově-personálních záležitostí, k nimž v pramenech jesenické církevní kanceláře nacházíme materiál týkající se především státních slibů, hlášení kněží o své nepřítomnosti, kádrových poznámek a něco málo k trestním případům některých duchovních.

4. 1 Slib věrnosti a státní souhlas

V podstatě existovaly z pohledu církevní politiky dvě základní podmínky, aby mohl duchovní působit v církevní správě, musel složit slib věrnosti a být držitelem státního souhlasu. Složení slibu věrnosti republice bylo na všech duchovních vyžadováno na podkladě církevních zákonů z roku 1949 a bylo prováděno od ledna 1950. Pomocní duchovní a samostatní duchovní správcové jej skládali do rukou předsedů ONV, pokud by tak neučinili, hrozil jim zákaz činnosti.³⁸² V dochovaných materiálech církevního oddělení ONV v Jeseníku se ale tohoto tématu týká jen velmi málo záznamů, které se navíc vztahují až k pozdějším záležitostem.

Jesenický OCT si u nově příchozích duchovních zjišťoval, zda slib již v minulosti složili. V případě Dr. Jana Zlotého tak učinil až rok a půl po jeho ustanovení v Ondřejovicích a ten mu sdělil, že se tak stalo na ONV v Broumově už v roce 1950, ale že není schopen tuto skutečnost nijak doložit. Proto žádal Fr. Maličkého, aby se v dalších věcech obracel právě na tento národní výbor.³⁸³ Ve stejné době, v prosinci 1955, se dotazoval i P. Jaroslava Elšáka,³⁸⁴ který ale odpověděl negativně, že nikdy žádný slib neskládal.³⁸⁵ Přitom na Jesenicku působil od května 1954, kam přišel po svém propuštění z vojenské služby a byl dokonce považován za reakční živel.³⁸⁶ Je tedy zřejmé, že za určitých okolností bylo možné působit v církevní správě i bez složení slibu věrnosti. Bez čeho to ale možné nebylo, byl státní souhlas.

³⁸² Znění slibu: „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidovědemokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidovědemokratické státní svobodě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.“ Ten někteří kněží chtěli doplnit o dovětek doporučený jejich nadřízenými: „... pokud to není v rozporu s božskými a církevními zákony a přirozenými právy člověka.“

BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 34–35, 104; VAŠKO, V.: *Dům na skále*. 1, s. 171–172.

³⁸³ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 185/55.

³⁸⁴ Tamtéž, č. j. cír. 275/1955.

³⁸⁵ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 55/56.

³⁸⁶ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 203.

Státní souhlas³⁸⁷ umožňoval duchovnímu legálně vykonávat bohoslužebné úkony v jemu svěřených farnostech a byl jeho nejcennějším vlastnictvím, a pro funkcionáře církevní politiky jedna z neúčinnějších zbraní. Žádný z kněží netoužil po jeho ztrátě, protože jen s jeho držením mohl sloužit mši svatou, vykonat zpověď, požehnat sňatku aj. Přestože se jednalo o zcela klíčovou věc v životech všech kněží, nejednalo se o žádný speciální dokument nebo tiskopis, ale o běžný úřední list. Tento „základní“ státní souhlas, o který šlo především, byl udělován státními úřady k působení v sídelní farnosti určitého duchovního.³⁸⁸ V případě Jesenicka o něj žádala Apoštolská administratura v Českém Těšíně u krajského církevního oddělení v Olomouci na základě vlastního pověřovacího dekretu. K jejich vydání nedocházelo současně, protože lidová správa si osobovala právo případného zamítnutí (např. z ideologických důvodů),³⁸⁹ ale účinnost byla stejná, neboť potvrzení krajského oddělení bylo udělováno se zpětnou platností. O svém rozhodnutí následně zpravilo Apoštolskou administraturu: „*K Vaší žádosti ze dne 5. srpna 1954 [...] uděluji dle § 17 vlád. nař. čís. 219/49 Sb. státní souhlas k ustanovení Dr. Jana Zlotého, administrátora v Bohumíně, administrátorem v Ondřejovicích a excurrando administrátorem v Horním Údolí a Rejvízu s platností od 1. 7. 1954.*“³⁹⁰ Značná část jesenických duchovních byla se svým zdejší ustanovením nespokojena, protože označovala tento okres za trestaneckou kolonii, cítila se zde ubíjena ateistickou propagandou a velmi špatnými ekonomickými podmínkami. Kněží toužili po návratu na Těšínsko a Fr. Maličský dokonce tvrdil, že natolik litovali uposlechnutí příkazu k odchodu na Jesenicko, že se jim zdál přitažlivější i odchod do výroby.³⁹¹

Držení takového státního souhlasu ale neumožňovalo duchovnímu sloužit bohoslužby nebo vykonávat jiné náboženské obřady mimo hranice jemu svěřených farností, což se stávalo v případech, když měl zastoupit některého ze svých spolubratří v kněžské službě v době jejich nemoci, dovolené nebo při výpomocích v době různých církevních svátků. Za tímto účelem předkládali duchovní, kteří měli výpomoc obdržet, své žádosti OCT o udělení dočasného státního souhlasu pro ohlášeného kněze.³⁹² Právě těmito žádostmi byla kancelář okresního církevního oddělení bohatě zásobována. Mezi velmi obvyklé příležitosti k výpomoci byly slavnostní bohoslužby u příležitosti svátku patrona farního kostela, kdy si duchovní správci

³⁸⁷ Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem podmiňoval působení duchovních všech církví vlastnictvím státního souhlasu.

BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 26.

³⁸⁸ Tamtéž.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 28–29; KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 102, 104.

³⁹⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cír. 292-1954-Ku.

³⁹¹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

³⁹² BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 26–27.

zvali cizí kazatele i celebranty a sami třeba jen asistovali,³⁹³ nebo v případě Velikonoc a Vánoc si zase kněží vypomáhali při svátostech smíření.³⁹⁴ Méně častou příčinou byly pohřby, na kterých se také mohlo sejít více duchovních. Když byl v listopadu 1954 pohřbíván Josef Müller, kostelník z poutního kostela Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor, žádal M. Klisz o státní souhlas pro čtyři pozvané duchovní: Štulu, Hrabce, Elšáka a Hellera z Města Albrechtic.³⁹⁵ P. Štula dokonce hlásil OCT v říjnu 1952 svou plánovanou účast na pohřbu matky jeho hospodyně, i když neměl vykonávat žádnou funkci, jen chtěl být oděn v klerice.³⁹⁶ P. Vlček také hlásil na pohřeb jistě Anny Gruber 14. dubna 1955 mimo celebranta P. Kaschela i pouhou přítomnost dalších tří kněží, včetně P. Emila Beitze, který jako důchodce nedisponoval dlouhodobým státním souhlasem.³⁹⁷ Naprostou raritou byly žádosti o přidělení státního souhlasu pro Dr. Blokschu v souvislosti s jeho dovolenou v jesenické farnosti Travná, protože chtěl v tamním farním kostele a poutní kapli sloužit pravidelné bohoslužby³⁹⁸ s českým a německým zpěvem.³⁹⁹

Okresní církevní tajemník na žádost obratem odpovídal sdělením, zda státní souhlas udělil nebo ne. Právě díky této odpovědi se mohl duchovní prokazovat státním souhlasem,⁴⁰⁰ přičemž se někdy jednalo o pouhý přípis o vzetí na vědomí.⁴⁰¹ Stabravovi a Bartečkovi na svátek patrona kostela v České Vsi 15. dubna 1951 udělil OCT Gába státní souhlas nejprve pouze telefonickou cestou,⁴⁰² až posléze odeslal písemné vyrozumění.⁴⁰³ Souhlas byl adresován obvykle žadateli, tedy správci farnosti, který měl výpomoc obdržet, spíše výjimečně pak i vypomáhajícímu či zastupujícímu duchovnímu. Možným důvodem pro takové jednání mohla být časová tíseň, když OCT rozhodoval až v den zahájení nepřítomnosti žadatele, jako když 10. října 1955 už děkan Wencel odjížděl na školení.⁴⁰⁴ Snad nikdy nečinil žádný jesenický církevní tajemník problémy ve věci udělení státního souhlasu duchovním v aktivní službě k specifickým bohoslužbám. Někteří kněží ale jako by dávali nenásilně najevo svůj názor ve věci těchto žádostí, neboť je neformulovali jako žádost, ale pouhé oznámení o přítomnosti cizího kněze a jím plánovaných bohoslužbách. Tak učinil

³⁹³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 12-56, č. j. 58/54, č. j. 68/55.

³⁹⁴ Tamtéž, č. j. 48, č. j. 31/56, bez č. j.

³⁹⁵ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 143/K-54.

³⁹⁶ Tamtéž, bez č. j.

³⁹⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

³⁹⁸ Tamtéž, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

³⁹⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁴⁰⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. Círk. 292/1 1954.

⁴⁰¹ Tamtéž, č. j. I/3-292/5 1954.

⁴⁰² Taktéž bezpečnostnímu referátu ONV v Jeseníku.

Tamtéž, č. j. 53/51.

⁴⁰³ Tamtéž, č. j. I-295/1-12/4-1951-Gá.

⁴⁰⁴ Tamtéž, č. j. círk. 253/1955.

několikrát ondřejovický správce Piechaczek v souvislosti s dubnovým tridíem⁴⁰⁵ a předvánoční zpovědí,⁴⁰⁶ taktéž domašovský Kaluža s celebrací německé bohoslužby Max. Kaschelem.⁴⁰⁷ Také plnili tuto povinnost na poslední chvíli jako P. Piechaczek, který žádost odeslal i pouhé čtyři dny před daným datem,⁴⁰⁸ nebo neuváděli přesné informace. Fr. Hrabec z Mikulovic sice nahlásil na neděli 11. prosince 1955 přísluhování Štuly a Klisze i jejich výpomoc ve zpovědnici, ale současně uvedl, že si není jist zda pouze v neděli nebo i v sobotu.⁴⁰⁹ Výjimečně se stávalo, že žádost zasílal vykonavatel zástupu či výpomoci, jako Max. Kaschel ve věci zpovídání a celebrování mše svaté v březnu 1954 v Horním Domašově,⁴¹⁰ M. Klisz v prosinci téhož roku v Mikulovicích⁴¹¹ nebo F. Jaszczenko, když měl v lednu 1955 sloužit mši u řeholnic v Javorníku, protože bělovodští zpovědníci byli zdravotně indisponováni. Současně sdělil, že sestry budou o této věci informovat Apoštolskou administraturu, která prý následně vše vyřídí s ONV.⁴¹²

Žádosti o povolení výpomocí a zástupů v rámci jednoho okresu mohou částečně vykreslit obraz vzájemných vztahů mezi duchovními. Žádosti P. Ruska, který se hlásil k polské národnosti a byl považován za reakčního kněze, ukazují, že si k výpomoci zval jiné nevlastenecké duchovní nebo Poláky: Dom. Piechaczka,⁴¹³ Th. Gorgosze⁴¹⁴ nebo M. Klisze⁴¹⁵ a Jos. Motyku z nesousedících farností. Podobně jednal i s režimem nespolupracující P. Klisz, mezi jehož nejčastější spolupracovníky patřili reakční kněží J. Zlotý ze sousedních Ondřejovic,⁴¹⁶ Fr. Hrabec⁴¹⁷ ze vzdálenějších Mikulovic a dokonce Th. Gorgosz až z Černé Vody.⁴¹⁸ Naopak nevyužíval blíže situovaných kněží Eineigela a Štuly z Jeseníku a Písečné. I P. Zlotý potvrdil trend, že nevlastenečtí kněží upřednostňovali blízkou spolupráci s reakčními duchovními, protože pro výpomoc se obracel na své sousedy P. Hrabce⁴¹⁹ a P. Klisze,⁴²⁰ nebo na vzdálenějšího P. Ruska⁴²¹ a P. Gorgosze.⁴²² Stejně jako M. Klisz

⁴⁰⁵ Tamtéž, č. j. 24.

⁴⁰⁶ Tamtéž, č. j. 116/52.

⁴⁰⁷ Tamtéž, č. j. 11/52, č. j. 30/52.

⁴⁰⁸ Tamtéž, č. j. 24/53.

⁴⁰⁹ Tamtéž, bez č. j.

⁴¹⁰ Tamtéž, č. j. 33/54.

⁴¹¹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 231/K-54.

⁴¹² Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 8/1955.

⁴¹³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁴¹⁴ Tamtéž, č. j. 45/55, bez č. j.

⁴¹⁵ Tamtéž, č. j. 45/55.

⁴¹⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 245/55, č. j. 274/55, č. j. 287/8-55.

⁴¹⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 231/K-54, č. j. 13/55, č. j. 274/55.

⁴¹⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 205/55.

⁴¹⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 116/52.

⁴²⁰ Tamtéž, č. j. Cír.292/1 1954, č. j. 48, č. j. 31/56.

⁴²¹ Tamtéž, č. j. 24.

⁴²² Tamtéž, č. j. 12-56, č. j. 31/56.

ani Zlotý neoslovoval sousedy Eineigela, Stabravu či Štulu. Ne zcela naplňoval tento vzorec chování i zmiňovaný reakčník Hrabec z Mikulovic, který si nechal vypomáhat od Piechaczka⁴²³, Ruska,⁴²⁴ M. Klisze⁴²⁵ a Dr. Zlotého⁴²⁶, kteří současně byli jeho blízcí sousedé v církevní správě, ale neopovrhl ani pokrokovým P. Štulou, tzv. hrobařem církve.⁴²⁷ Je zajímavou skutečností, že v případě P. Štuly jsou naopak zaznamenány pouze žádosti o udělení státního souhlasu na jména reakčně orientovaných duchovních Gorgosze a Ruska⁴²⁸ sídlících v nedalekých farnostech.⁴²⁹ Obecně lze tedy říci, že v zaznamenaných případech si vypomáhali blízcí sousedé v církevní správě,⁴³⁰ i když zúčastnění patřili do opačných táborů jako P. Piechaczek a P. Stabrava,⁴³¹ a že spolu drželi národnostní Poláci, jako P. Kaluža, Ptoszek, Rusek, Cienciala a Gorgosz.⁴³²

Na stůl OCT v Jeseníku přišly i žádosti o udělení státního souhlasu laikům, u kterých duchovní předpokládali, že by po jeho obdržení mohli vést společné modlitby a zpěvy věřících bez přítomnosti kněze. V tomto smyslu poslali žádosti javornický Vlček a jesenický probošt Eineigel v červenci 1955. Ani vlasteneckému Eineigelovi nebylo vyhověno, neboť odbor pro věci církevní při KNV v Olomouci trval, aby všechna shromáždění v kostelích a kaplích byla konána jen za přítomnosti odpovědného duchovního správce.⁴³³

Jeseničtí duchovní ale nekonali náboženské úkony jen v domovském okrese, a proto jesenický OCT vyřizoval i žádosti o potvrzení státního souhlasu za účelem vedení bohoslužeb či jiných duchovenským úkonů mimo jeho hranice. Takovéto potvrzení mělo být vydáno na jejich žádost, ale k jejich uskutečnění potřebovali souhlas OCT v místě, kde je plánovali vykonávat, a navíc ještě celebret od svého děkanského úřadu.⁴³⁴

Kněží vyjížděli z různých důvodů. Často se jednalo o provedení oddavek v jejich rodných farnostech či dřívějších působištích, jako u P. Ptoszka v říjnu 1951 v Dětmovicích.⁴³⁵

⁴²³ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953-D, bez č. j.

⁴²⁴ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953-D.

⁴²⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 231/K-54.

⁴²⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 31.

⁴²⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁴²⁸ Tamtéž, č. j. Cír. 292/1 1954 Ma.

⁴²⁹ V případě zbylých duchovních nelze vytvořit podobný obraz, ať už pro malé množství materiálu (žádosti o udělení státního souhlasu) nebo pro jejich ne zcela zřejmé zařazení mezi reakčníky či vlastenecké kněze.

⁴³⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 53/51, č. j. 30/52, č. j. 28/55, č. j. cír. 253/1955; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 63jul/53, č. j. 42/54., č. j. 226/55.

⁴³¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 24/53.

⁴³² Tamtéž, č. j. 30/52, č. j. 68/55, bez č. j.

⁴³³ Tamtéž, č. j. cír. 195/1955.

⁴³⁴ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 53/51.

⁴³⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 82/51.

Jesenický OCT o svém souhlasu písemně uvědomil ONV v Karviné, s tím že se jedná o pokrokového kněze, a požádal o podání zprávy, zda Ptoszek skutečně v Dětmarovicích v ohlášené době pobýval.⁴³⁶ V lednu 1952 odjížděl provést svatební obřad a následně nedělní bohoslužbu do Petrovic u Karviné reakčník Dom. Piechaczek, kterému také vydal jesenický církevní tajemník potvrzení o vlastnictví státního souhlasu, aby se jím prokázal u karvinského OCT. Zajímavostí zůstává, že OCT Pekárek sám informoval děkanský úřad, že v době Piechaczkovy nepřítomnosti byl zajištěn zástup v jeho domácí farnosti, což působí v této praxi nestandardně,⁴³⁷ neboť duchovní si tuto agendu vyřizovali sami. Svou nepřítomnost a jméno sjednaného zástupce prostě na děkanském úřadu oznámili, jako Albín Szewieczek v srpnu 1955, když jel oddávat do Dolní Suché,⁴³⁸ na okresním církevním oddělení pak jen požádal o státní souhlas pro svého zástupce.⁴³⁹ Nestandardní situace byla také vytvořena Evženem Štulou, který za účelem povolení své přítomnosti jako kazatele na pouti v Horní Lomné v polovině září roku 1954 podal žádost u KNV v Ostravě⁴⁴⁰ a posléze obdrženy souhlas předložil na církevním oddělení ONV v Jeseníku.⁴⁴¹ Žádosti podávali i v případě, když neměli tyto úkony předem domluveny. Bohuslav Rusek trávil svou dovolenou v rodné farnosti Dobrá u Frýdku a žádal jesenického OCT o potvrzení státního souhlasu, aby mohl případně v neděli v Dobré vypomáhat, mít promluvu nebo jindy odsloužit pohřeb.⁴⁴² Ve věcech udělení státního souhlasu nebo potvrzení jeho vlastnictví pro bohoslužby mimo okres opět nečinili církevní tajemníci žádné problémy.⁴⁴³

Tak jako jeseničtí duchovní příležitostně vykonávali bohoslužebné úkony mimo své vlastní farnosti a mimo hranice svého okresu, tak i cizí kněží měli při různých příležitostech zájem o totéž na Jesenicku. Nejčastěji se tak stávalo, když zde pobývali na svých lázeňských kúrách, ale vyskytly se i jiné okolnosti. Většinou o státní souhlas pro tyto kněze žádali místní duchovní, v jejichž farnostech chtěli dotčení své bohoslužby konat, ti také byli za jejich činy plně odpovědní.⁴⁴⁴ Ale tato praxe nebyla výhradní, někdy si je podávali sami, jako na přelomu roku 1953 a 1954 Alois Straker z Domaslavic,⁴⁴⁵ když chtěl na Jesenicku odsloužit

⁴³⁶ OCT chybě uvedl Oldřichovice.

Tamtéž, č. j. I-292/1-24/10-1951-Pek.

⁴³⁷ Tamtéž, č. j. I-292/1-18/1-1952-Pek., bez. č. j.

⁴³⁸ Tamtéž, č. j. 85/55.

⁴³⁹ Tamtéž, č. j. 87/55.

⁴⁴⁰ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 104/54.

⁴⁴¹ Tamtéž, č. j. 107/54.

⁴⁴² Tamtéž, bez č. j.

⁴⁴³ Tamtéž, č. j. 290-I/3-1952-D.

⁴⁴⁴ Tamtéž, č. j. 53/51.

⁴⁴⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I/3-292-1953-D.

bohoslužby na výročí smrti svého bratra a otce.⁴⁴⁶ I v případech cizích kněží někdy duchovní pouze oznamovali jejich plánovanou duchovenskou činnost v některé z jesenických farností, tak 1. listopadu 1950 P. Piechaczek nahlásil, že slavné bohoslužby o slavnostní pouti budou vykonány farářem Smyczkem ze Stonavy.⁴⁴⁷ I P. Leder jen oznámil, že u příležitosti jeho 35. výročí primiční mše svaté v červenci 1952 bude asistovat Stanislav Waloszek z Bohumína se dvěma bohoslovci.⁴⁴⁸

V případě činnosti duchovního z jiného okresu si mohl OCT vyžádat jeho posudek u příslušejícího církevního tajemníka. Na podzim 1953 tak učinil Dohnal u karvinského OCT v záležitosti P. Pavla Smyczka, pro kterého žádal P. Piechaczek udělení státního souhlasu k bohoslužbám na ondřejovické pouti 8. listopadu 1953. Od Okresního národního výboru v Karviné obdržel zprávu, že P. Smyczek je vlastníkem státního souhlasu, že v dotazované věci již uvědomil svého OCT, zajistil si na uvedenou dobu zástup, a proto karvinský OCT nemá žádné námítky, aby mu byly pobožnosti povoleny.⁴⁴⁹ Naskytá se teorie, že takovéto dotazování probíhalo v případech, kdy daný duchovní náležel do pravomoci jiného KNV, neboť OCT Pekárek v listopadu 1951 uvedl svůj dopis adresovaný ONV v Karviné: „*Souhlas ke konání bohoslužeb duchovních z jiného KNV.*“⁴⁵⁰ Okresní církevní tajemník se tehdy dotazoval na P. Smyczka a L. Marciniaka, kteří měli odsloužit mše svaté o pouti 11. listopadu 1951 v Ondřejovicích.⁴⁵¹ Ale ne vždy si takovéto dobrozdání nechal OCT vystavit. Když ondřejovický Dominik Piechaczek 12. srpna 1954 žádal o státní souhlas pro dolnolutyňského administrátora Františka Bogacze,⁴⁵² byl mu udělen bez jakéhokoliv zaznamenaného dotazování.⁴⁵³ Problém v podobné záležitosti se vyskytl v říjnu stejného roku a svědčí o rozdílném pohledu OCT v Jeseníku a KCT v Olomouci na udělování státního souhlasu pro duchovní z jiného kraje. Tehdy P. Gorgosz podal žádost o státní souhlas u církevního oddělení KNV v Olomouci, přestože se tak činivalo u OCT, pro P. Bruna Stoklasu kaplana z Karviné Dolů na 24. října 1954, který by jej zastoupil v době konání pouti právě ve zmíněné farnosti, již se měl účastnit.⁴⁵⁴ Ale KCT nedoporučil schválení požadavku s ohledem na nevhodnost, aby na Jeseníku kázali kněží z jiného kraje,⁴⁵⁵ v praxi ale jesenický církevní tajemník nic takového nezakazoval.

⁴⁴⁶ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁴⁷ Tamtéž, č. j. 370/2/XI-1950-I.

⁴⁴⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁴⁴⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 63/53, č. j. I-292.1.1953, č. j. I/3-292-1953-D.

⁴⁵⁰ Tamtéž, č. j. I-292/1-7/11-1951-Pek.

⁴⁵¹ Tamtéž, č. j. I-292/1-7/11-1951-Pek, č. j. 44/51.

⁴⁵² Tamtéž, č. j. 59/54.

⁴⁵³ Tamtéž, č. j. cír. 292/1 1954 M.

⁴⁵⁴ Tamtéž, č. j. 76/54.

⁴⁵⁵ Tamtéž, č. j. cír. 292-1954-Ku.

Jesenicko bylo častým cílem lázeňských pobytů a dovolených i mezi katolickými duchovními, kteří posléze mohli příležitostně vypomáhat v místní církevní správě nebo měli povoleny pravidelné bohoslužby. Často tyto žádosti přicházely z farnosti Dolní Lipová, neb zde často pobývali právě jako lázeňští hosté. V říjnu 1951 tak hustopečský farář Jaroslav Válka v době nepřítomnosti dolnolipovského duchovního správce Ptoszka požehnal i tamním snoubencům.⁴⁵⁶ V létě následujícího roku byla povolena každodenní celebrace Fr. Bogaczovi z Českého Těšína v době jeho zdejší dovolené⁴⁵⁷ s podmínkou, že doloží vlastního státního souhlasu.⁴⁵⁸ Ani v roce 1953 nečinil OCT Dohnal žádné překážky žádostem o povolení bohoslužeb cizím kněžím,⁴⁵⁹ ať už to byl v červenci 1953 univerzitní profesor Cyrilometodějské fakulty bohoslovecké v Bratislavě ThDr. Juraj Šimalčík⁴⁶⁰ nebo v září téhož roku Adolf Król z Doubravy.⁴⁶¹ Bohužel se někdy nedá určit, zda měli povoleny i veřejné bohoslužby. Na druhé straně se vyskytly i případy, kdy bylo lázeňským hostům povoleno zastupovat místní duchovní v jejich duchovní správě, jako v srpnu 1954 Josefu Vašinovi, katechetovi v Brně Židenicích,⁴⁶² přičemž se takové povolení nemuselo vztahovat jen na lázeňskou farnost, tak jako v případě výše jmenovaného A. Króla v době jeho léčení v Dolní Lipové.⁴⁶³ Ten v letech 1949–1950 působil v Horním a Dolním Domašově jako duchovní správce, a proto zde chtěl také odsloužit nedělní mše svaté 20. září 1953, přičemž tehdejší duchovní správce Kaluža ohlásil úmysl využít této situace k návštěvě své matky.⁴⁶⁴

Dalším zdrojem lázeňských hostů z řad kněží, tedy i žádostí o udělení státního souhlasu pro konání bohoslužeb byly i Jeseník Lázně zastupované proboštským farním úřadem v Jeseníku. Ale hned první zaznamenaný případ byl neobvyklý, protože žadatelem byl sám duchovní a učinil tak s velkým předstihem. Th. Lic. Dr. Karel Doležal v. v. z Mladé Boleslavi požádal o státní souhlas ke konání soukromých bohoslužeb v Jeseníku v srpnu 1953, ale současně se přimlouval za možnosti krátké promluvy či výpomoci v duchovní správě: „*Případného dovolení nebude zneužívat, neboť hlavním cílem je léčení a rád by poznal i Slezsko. Obč. průkaz a ověřený opis citovaného připsu může předložit osobně.*“⁴⁶⁵ Církevník Dohnal si vyžádal reference na mladoboleslavském ONV a tamní církevní

⁴⁵⁶ Tamtéž, č. j. 82/51.

⁴⁵⁷ Tamtéž, č. j. 33/52.

⁴⁵⁸ Tamtéž, č. j. I-290-1952-Z, bez č. j.

⁴⁵⁹ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953-D.

⁴⁶⁰ Tamtéž, č. j. 29/53.

⁴⁶¹ Tamtéž, č. j. 38/53.

⁴⁶² Tamtéž, č. j. 292/1 1954 Círk.Ma.

⁴⁶³ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953.

⁴⁶⁴ Tamtéž, č. j. 26/53.

⁴⁶⁵ Tamtéž, bez č. j.

oddělení mu sdělilo, že Doležal má povolení k občasným bohoslužbám⁴⁶⁶ a k zastupování duchovních, i když je důchodcem, ale z politického hlediska s dobrým posudkem.⁴⁶⁷ Na základě těchto informací udělil OCT Dohnal souhlas k sloužení bohoslužeb včetně promluv od 12. prosince 1953 na celou dobu Doležalova pobytu, o čemž informoval farní úřad v Jeseníku místo P. Doležala.⁴⁶⁸ Druhý státní souhlas mu byl ještě udělen v únoru 1954 a to bez zaznamenaných průtahů.⁴⁶⁹ Naopak až po příjezdu do lázní žádal o schválení každodenních bohoslužeb v lázeňské kapli a jejich zpřístupnění lázeňským hostům v listopadu 1954 P. Lyčka z Neplachovic u Opavy.⁴⁷⁰ Právě o povolení sloužení mši svatých v lázeňské kapli šlo kněžským lázeňským hostům zejména.⁴⁷¹

Mimo lázeňských destinací se žádosti o státní souhlas rojily z farního úřadu ve Zlatých Horách v souvislosti s bohoslužbami na poutním místě Panny Marie Pomocné, které OCT bez zaznamenaných problémů schvaloval, i když se jednalo o kněze z jiných krajských obvodů, jako Josef Bystřický z Ostravy – Zábřehu na pouť 29. srpna 1954,⁴⁷² Ant. Uhlář také z Ostravy – Zábřehu na 3. října 1954⁴⁷³ nebo P. Kunický vrbenský administrátor na 12. září 1954.⁴⁷⁴ Také byly povoleny bohoslužby přímo ve Zlatých Horách, včetně zpovědí P. Hubertu Šulovi z Velkých Albrechtic na neděli 5. září 1954⁴⁷⁵ a P. Spalovi na neděli 12. září.⁴⁷⁶

Na dovolenou pak mohli kněží zajíždět příkladně na faru v Horním Domašově. V červenci 1954 zde pobýval P. František Nogol z Dolní Suché, který obdržel souhlas ke konání nedělních bohoslužeb.⁴⁷⁷

Nezvyklý případ v této kategorii přineslo dlouhodobé zranění domašovského duchovního správce Kaluży, které si vyžádalo zástup nejen z cizího okresu, ale i kraje. O státní souhlas pro P. Jaromíra Hučku tehdy v prosinci 1954 požádal jesenický děkan telegramem.⁴⁷⁸ František Kaluža si při výzdobě kostela na vánoční svátky zlomil nohu a následně byl hospitalizován v jesenické nemocnici. OCT proto informoval krajské církevní oddělení, že na žádost děkana u Apoštolské administratury byla poskytnuta náhrada,⁴⁷⁹ aby po dobu

⁴⁶⁶ Tamtéž, č. j. I/3-292.1953-D.

⁴⁶⁷ Tamtéž, č. j. 293-5E-Kr.

⁴⁶⁸ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953-D.

⁴⁶⁹ Tamtéž, č. j. I/3-292-1954-D, č. j. 11/54.

⁴⁷⁰ Tamtéž, č. j. cír. 292/1 1954, č. j. 87/54.

⁴⁷¹ Tamtéž, č. j. 65/55.

⁴⁷² Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 75/K-54.

⁴⁷³ Tamtéž, č. j. Cír. 292/1 1954 Ma, č. j. 154/K-54.

⁴⁷⁴ Tamtéž, č. j. 88/K-54.

⁴⁷⁵ Tamtéž, č. j. 71/K-54.

⁴⁷⁶ Tamtéž, č. j. 84/K-54.

⁴⁷⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cír. 292/1 1954 Ma, č. j. 30/54.

⁴⁷⁸ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁷⁹ Tamtéž, č. j. cír. 292/ 1954.

Kalužovy hospitalizace nebyla narušena duchovní správa v Horním a Dolním Domašově. Hučka, kooperátor z Morávky v okrese Místek, setrval na Jesenicku fakticky pouze po dobu svátků a od 1. ledna 1955 jej nahradil Alois Ptoszek z Dolní Lipové, kterému měli vypomáhat podle možností i probošt Eineigel a P. Szewieczek. Tato opatření byla AAČT odeslána církevnímu oddělení na KNV v Olomouci ke schválení a okresnímu církevnímu tajemníkovi pouze na vědomí,⁴⁸⁰ přičemž zdůrazňovala, že se jedná jen o dobu nemoci P. Kalužy.⁴⁸¹ Ale původní předpoklad osmitýdenní zdravotní indispozice se nevyplnil a zástup pouze místních duchovních už v době velikonočních svátků nestačil, proto byli správou postupně pověřeni od 1. do 18. dubna 1955 dva kooperátoři z Českého Těšína, opětovně P. Hučka a farář Nogol z Dolní Suché.⁴⁸²

O cenný státní souhlas bylo také možné přijít a to v zásadě dvěma způsoby: penzionováním nebo odebráním. Od chvíle penzionování tak nemohl duchovní vykonávat veřejné obřady. Na Jesenicku se to stalo například faráři Emilu Beitzovi ze Staré Červené Vody, ten se ale podle toho nechoval a dlouhodobě vykonával některé kněžské povinnosti bez státního souhlasu a to do té míry, že v prosinci 1952 na něj bylo okresní církevní kanceláří podáno u VB trestní oznámení.⁴⁸³ To podle všeho nedošlo kýženého výsledku, neboť v srpnu 1954 vyzval církevní tajemník Maličský černovodského duchovního, pod jehož správu patřila i Stará Červená Voda, aby s Beitzem v tomto směru promluvil.⁴⁸⁴ Domluva se však minula účinkem, neboť o rok později hlásil adm. Vlček církevnímu tajemníkovi, že Beitz sloužil 17. července bohoslužby pro Němce v poutní kapli v Travné. Okresní církevní tajemník posléze zpravil o této věci VB.⁴⁸⁵ Ale i penzionovaný kněz měl možnost získat dočasný státní souhlas, ale nemusel jej dostat automaticky. Beitzovi nebylo povoleno konání německé bohoslužby 25. prosince 1954 v Zálesí⁴⁸⁶ a okresní církevní tajemník zodpovědného duchovního Vlčka upozorňoval „...“, že *P. Beitz se v poslední době chová způsobem, který svědčí o jeho panovačné povaze nedoporučuji Vám ho k pomoci ve farnosti proto, že při odchodu do výslužby mu byl odňat státní souhlas a nebyl dosud jmenován ani zpovědníkem v některém ZCHÚ.*⁴⁸⁷ A bohoslužbu povolil místo něj F. Jaszczenkovi,⁴⁸⁸ který vypomáhal Vlčkovi třeba při vánočních zpovědích.⁴⁸⁹ Jistý vliv ale stále E. Beitzovi zůstal a OCT proti němu nebyl

⁴⁸⁰ Tamtéž, č. j. 221/54, č. j. 1080/54.

⁴⁸¹ Tamtéž, č. j. 1080/54.

⁴⁸² Tamtéž, č. j. 142/55, č. j. 143/55, bez č. j.

⁴⁸³ Tamtéž, kart. 296, inv. č. 186, č. j. I/3-290-1952-D.

⁴⁸⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 292/1 cír. 1954 Ma.

⁴⁸⁵ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁸⁶ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁸⁷ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁸⁸ Tamtéž, bez č. j.

⁴⁸⁹ Tamtéž, bez č. j.

schopen účinně zasáhnout, což dokazuje jeho benevolentnost k třineckému kaplanovi Chrobečkovi, který v říjnu 1955 zastupoval nemocného domašovského adm. Kalužu. Přestože po jeho nástupu vysledoval vzestup religiozity a v jeho prospěch pořádanou ilegální sbírku, raději obě skutečnosti přešel, neboť doufal, že se tím dostanou tamní Němci, kteří si mladého Chrobečka oblíbili, právě z vlivu Emila Beitze.⁴⁹⁰ Jinak krajské církevní oddělení povolilo v roce 1955, aby duchovní ve výslužbě mohli na základě pouhého ústního souhlasu vypomáhat při bohoslužbách a zpovědích v době Velikonoc.⁴⁹¹

Speciální situace panovala okolo německého faráře Weichta v. v. ze Zálesí, kde byl ustanoven ještě před rokem 1945. Denně sloužil bohoslužby s německým zpěvem v Zálesí a v Travné každých 14 dní, přestože nebyl vlastníkem státního souhlasu, nedostával plat a žil z darů farníků. Podle církevní komise ONV v Jeseníku se jednalo o nespolehlivého jedince zaujatého proti režimu a vytvářejícího nepřátelství mezi Němci a Čechy. Sám odepřel přijmout československé občanství, k čemuž přesvědčoval i další, kterým také radil, zda mají plnit dodávky či ne. Proto částí veřejnosti bylo požadováno jeho odvolání ze Zálesí a zákaz bohoslužeb, což komise v srpnu 1952 doporučila, neboť jeho činnost odporovala zákonu na ochranu republiky, napomáhala pěstování revanšistických snah a poškozovala pětiletý plán.⁴⁹² Nakonec byl z Jeseníku vyhoštěn v květnu 1953.⁴⁹³

Legální výkon bohoslužeb byl i bez státního souhlasu umožněn zpovědníkům v charitních ústavech řeholnic, pokud byl zájem o jejich výpomoc v duchovenské službě, opět musela žádost putovat na církevní oddělení ONV. Kobliha žádal 29. března 1955 o státní souhlas v době jeho léčení pro F. Drewka ve věci konání bohoslužeb a majetko-právní pro Bohuslava Vlčka.⁴⁹⁴

Dále kněz přicházel o státní souhlas z trestu, pokud provedl nějaký přečin. Tato pravomoc byla v rukou krajského církevního tajemníka, který ji uplatňoval na popud svého podřízeného při ONV. V jeseníckém okrese tak bylo učiněno k 1. srpnu 1952 v případě bernartického faráře Bohuslava Dohnala, který k tomuto datu přišel o služební požitky a to na základě výnosu církevního oddělení KNV v Olomouci ze dne 4. července 1952. Ale zákaz duchovenské činnosti byl platný až od 3. září 1952, protože teprve tehdy bylo sděleno, že nebylo vyhověno Dohnalovu odvolání proti odebrání státního souhlasu a děkanský úřad se

⁴⁹⁰ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

⁴⁹¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 397.

⁴⁹² Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 16.

⁴⁹³ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 42.

⁴⁹⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 106.

musel postarat o náhradu.⁴⁹⁵ Okresní církevní tajemník Dohnal hodnotil P. Dohnala jako kněze sledujícího pouze vlastní prospěch a od jeho nástupce B. Vlčka si sliboval zlepšení politické situace v obci.⁴⁹⁶ V říjnu 1954 uvažoval zase OCT Maličský o odebrání státního souhlasu Dr. Zlotému, který přes doporučení Apoštolské administratury odmítl omezit bohoslužby ve svých farnostech v zimním období, protože to jeho farníci rezolutně odmítli. Fr. Maličský si chtěl ověřit, zda tak skutečně činil na přání věřících. Pokud by se to nepotvrdilo a odpor proti eliminaci bohoslužeb inicioval sám, chtěl navrhnout odebrání státního souhlasu.⁴⁹⁷ Nakonec byl ale z trestu přeložen v říjnu 1956 do Havířova.⁴⁹⁸ Dalším jesenickým duchovním, kterému hrozilo odebrání státního souhlasu, byl M. Klisz. OCT Maličský to prosazoval v souvislosti s jeho počínáním při uzavření poutního místa Panny Marie Pomocné v květnu 1955. V tomto smyslu psal Fr. Maličský KCT: „*Až se Ti dostane do rukou zpráva, co tento vypečený ‚pán‘ napsal Dru Onderkovi o svém stanovisku k uzávěrce P!M!P!, jak vyhrožoval Onderkovi božím soudem a soudem budoucnosti, jistě změníš svoje stanovisko. Vím, že ihned přikročíš k odebrání státního souhlasu. Vždyť ten lotr neposlouchá ani svého ordináře a dokonce mu měl slavnostně prohlásiti, že neučiní nic, co by přispělo k uzavření tohoto poutního místa.*“⁴⁹⁹ Nakonec byl přeložen i on a to do Vratimova.⁵⁰⁰

Okresní církevní tajemník Maličský také tvrdil, že především kněží polské národnosti s cílem svého přesunu na Těšínsko raději porušovali státní disciplínu, i kdyby následkem mělo být pouze tamní kaplanské místo. „*Snaží se státi zde nespolehlivými, jen aby se dostali zpět mezi své. Veřejně odůvodňují své přání potřebou vyživati se církevně i kulturně v polském jazyce, ale hlavním důvodem k útěku na Těšínsko je snaha po zlepšení své životní úrovně na úroveň duchovních působících na Těšínsku.*“⁵⁰¹

Přestože církevní oddělení mělo díky byrokratickému kolotoči okolo udělování státních souhlasů ke konání obřadů téměř dokonalý přehled o bohoslužbách duchovních v cizích farnostech, okresní církevní tajemník se pravidelně dotazoval farních úřadů, kteří cizí kněží ve sledovaném údobí u nich celebroidali a zda oni sami nesloužili někde mimo svou farnost.⁵⁰²

⁴⁹⁵ Tamtéž, č. j. I/3-292-1952-D.

⁴⁹⁶ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240.

⁴⁹⁷ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 290/1954.

⁴⁹⁸ V MDP Brachtlové je mylně uvedeno, že odešel do Karviné.

SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 42–43.

⁴⁹⁹ KEMPNÁ, B.: *c. d.*, s. 42–43.

⁵⁰⁰ Tamtéž, s. 43.

⁵⁰¹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10. taj. 1955.

⁵⁰² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 125-54.

4. 2 Nepřítomnost ve farnosti

Kněží museli hlásit cesty mimo svou farnost delší než jeden den, aby úřady byly informovány a nekonaly pak případné úřední návštěvy. Jednalo se skutečně o pouhé oznámení, ne o žádost k povolení cesty. Kdyby nepřítomností kněže měla být narušena výuka náboženství, měli duchovní zase tento fakt ohlásit škole, aby mohl být zajištěn suplující učitel.⁵⁰³ Poslední informace ale nebyla asi v praxi uplatňovaná, neboť o případném suplování není v prostudovaných pramenech zmínka, až na případ dlouhodobé neschopnosti jako u P. Koblihy.

Duchovní měli zákonné právo na náhradní den volba za své pracovní neděle, většinou si ho vybírali v některý všední den. Aby měl okresní církevní tajemník o této věci přehled a věděl, kdy kněží nebudou k zastížení, dotazoval se, o který den se v jejich případě jedná. Praxe nebyla jednotná a každý jednal podle svého. Ze sedmi zaznamenaných odpovědí jen zlatohorský administrátor Klisz sdělil, že si své náhradní volno vybírá nepravidelně, i když se většinou jedná o pondělí, pokud nemá náboženskou výuku. Proto raději žádal OCT, aby svou případnou návštěvu hlásil s předstihem.⁵⁰⁴ Ale byly i případy, kdy si tyto dny kněží nastřádali a opouštěli okres na více dní, jako probošt Eineigel, který pak odjížděl za příbuznými.⁵⁰⁵

Kněží opouštěli své farnosti z různých důvodů, mezi které patřily návštěvy přátel⁵⁰⁶ nebo příbuzných, účast na kněžských exerciciích,⁵⁰⁷ bohoslužebné úkony mimo okres,⁵⁰⁸ lékařské prohlídky nebo léčení v nemocnicích.⁵⁰⁹ Dokonce nechyběla trocha romantiky, jak si poznamenal OCT ke Stabravovu ohlášení náhlého odjezdu 18. května 1954 do Olomouce prý ze závažných důvodů, v kterých viděl Fr. Maličský nějaký Stabravův zálet.⁵¹⁰ Po uplynutí velkých církevních svátků často navštěvovali duchovní své rodiče, příkladně po Vánocích. U této příležitosti neopomněli popřát OCT šťastné svátky:⁵¹¹ „*Vážený Pane tajemníku! [...] Zároveň přeji ze srdce požehnané vánoce a mnoho zdraví v novém roce. Vidnava, 23. 12. 1955 P. Václav Leder*“⁵¹² Stejně tak po Velikonocích.⁵¹³ K nejčastějším návštěvníkům rodičů patřil Alois Piechaczek, k jehož osobě je doložitelný největší počet těchto oznámení.⁵¹⁴

⁵⁰³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 53/51.

⁵⁰⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 7-56; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 9/55.

⁵⁰⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 110/55, č. j. 111/55.

⁵⁰⁶ Tamtéž, č. j. 42/55.

⁵⁰⁷ Tamtéž, č. j. 65/55.

⁵⁰⁸ Tamtéž, č. j. 21/55.

⁵⁰⁹ Tamtéž, č. j. 163/53.

⁵¹⁰ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁵¹¹ Tamtéž, bez č. j.

⁵¹² Tamtéž, č. j. 299/55.

⁵¹³ Tamtéž, č. j. 109/56, bez č. j.

⁵¹⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 18/52, č. j. 34/52, č. j. 40/52, č. j. 57/54, č. j. 26/55, č. j. 34/55, č. j. 49/55,

Kněží samozřejmě nastupovali také na své dovolené. Někteří v této věci zasílali žádost o její povolení okresní církevní kanceláři,⁵¹⁵ ale vzhledem k výše uvedeným pravidlům se jednalo spíše o jejich mýlku, neboť okresní církevní tajemník v této věci pouze udílel státní souhlas pro zástupce a dodával: „*Vaše oznámení v tomto směru bylo vzato na vědomí.*“⁵¹⁶ A protože Max. Kaschel ve svém oznámení uváděl, že nastupuje na dovolenou se souhlasem Apoštolské administratury v Českém Těšíně.⁵¹⁷ Na druhé straně poznamenal Fr. Hrabec z Mikulovic, když neobdržel ve věci své dovolené v červenci 1955 vyjádření AAČT,⁵¹⁸ že doufá, že mu bude postačovat souhlas okresního církevního tajemníka.⁵¹⁹ Avšak i v pozdějších letech Václav Leder nadepisoval tyto přípisy jako hlášení zdravotní roční dovolené.⁵²⁰ P. Štula své ohlášení doplnil i adresou rodičů, u kterých měl přebývat,⁵²¹ a jiní zase oznamovali pracovní náplň své dovolené. Josef Motyka jel v srpnu 1954 k rodičům na žně⁵²² a stejný plán měl i adm. Rusek o rok později.⁵²³

Duchovní u okresního církevního tajemníka oznamovali i návštěvy lékaře, pokud se jednalo o více dní, protože ke specialistům museli dojíždět i do Ostravy, jako P. Gorgosz, který tam odjížděl 26. srpna 1954 na návštěvu nosního a krčního lékaře.⁵²⁴ V souvislosti se zdravotními prohlídkami si na okresní církevní kanceláři duchovní vyžádávali poukazy k jejich návštěvě, ať už se jednalo o specialistu⁵²⁵ nebo obvodního lékaře.⁵²⁶ „*Poprvé v životě kašlu celé léto. Nohy tvrdnou. V pondělí potřebuji přes 1 hodinu až nohy trochu se rozjedou. Zdvorně prosím o lístek ke lékaři!*“⁵²⁷ Někdy se vyřízení protáhlo a pak si musel kněz hradit léky z vlastních finančních prostředků, na což si v dubnu 1955 stěžoval P. Klisz.⁵²⁸ Žádosti o poukazy na církevním oddělení se nevztahovaly jenom ke kněžím, ale i laickým farním zaměstnancům.⁵²⁹

Také pracovní povinnosti vzdalovaly duchovní ze svých farností na více dní. Služební cesty

č. j. 59/55, č. j. 19/56, č. j. 41/56.

⁵¹⁵ Tamtéž, č. j. 139-55.

⁵¹⁶ Tamtéž, č. j. I/3-292-1953-D.

⁵¹⁷ Tamtéž, č. j. 79/55.

⁵¹⁸ Tamtéž, č. j. 100/55.

⁵¹⁹ Tamtéž, bez č. j.

⁵²⁰ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁵²¹ Tamtéž, č. j. 109/51.

⁵²² Tamtéž, bez č. j.

⁵²³ Tamtéž, bez č. j.

⁵²⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 57/54.

⁵²⁵ Tamtéž, č. j. 120-54.

⁵²⁶ Tamtéž, č. j. 17-55.

⁵²⁷ Tamtéž, č. j. 127-55.

⁵²⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 97/55.

⁵²⁹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 17-55.

byly oznamovány současně OCT i Apoštolské administratuře.⁵³⁰ P. Ptoszek jezdil zpovídat řeholnice z pověření AAČT do Vidnavy⁵³¹ a Javorníku.⁵³² Stejně tak i P. Wencel působil jako zpovědník ve Vidnavě⁵³³ a také dojížděl na schůze Diecézního mírového výboru do Českého Těšína, o čemž také církevní oddělení ONV v Jeseníku předem informoval.⁵³⁴ S pracovními cestami souvisely i nákupy nebo jiné zařizování ve věcech hospodářského charakteru. Alois Ptoszek jel z takovýchto důvodů se zedníkem ČSSZ až na Slovácko⁵³⁵ a M. Klisz tak zase chtěl zefektivnit hledání nového nájemce poutní restaurace u kostela Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor. Považoval to za nutnost, aby zamezil dalšímu chátrání objektu.⁵³⁶

4. 3 Kádrové poznámky OCT

Jedním z důležitých úkolů OCT bylo shromažďování podkladů k vytváření kádrových posudků osob, které se pohybovaly v církevní sféře. V případě kněží byl základní sbírkou kádrových informací osobní spis duchovního, který vedlo církevní oddělení při ONV a mohl posloužit při změně působiště novému OCT jako prvotní zdroj informací. Takto si církevní tajemník Fr. Maličský vyžádal zaslání osobního spisu Jana Zlotého, původně faráře v Bohumíně, na Jednotném NV Ostrava I v listopadu 1954, i když to bylo až po čtyřech měsících, kdy P. Zlotý na Jeseníku působil.⁵³⁷ Tajemník Maličský byl sám v září téhož roku požádán svým kolegou z Českého Těšína o podstoupení osobních spisů Piechaczka, Stabravy, Ciencialy a Petera, kteří byli přeloženi do tamního okresu již v létě, a na oplátku obdržel dodatek posudku na Jaszczenka.⁵³⁸ Rychleji úředníci jednali v případě P. Motyky, jenž nastoupil do nové farnosti na Těšínsku v listopadu 1954 a již po měsíci přišla žádost o jeho spis.⁵³⁹ OCT vypracovával také kádrové posudky zaměstnanců far a kostelů, tedy farních hospodyní, kostelníků, varhaníků, zvoníků, hrobníků a dokonce i zájemců o bohoslovecké studium, na jejichž základě byli povoláni nebo odmítáni.⁵⁴⁰

Nashromážděné informace kádrového charakteru podstupoval OCT svému nadřízenému krajskému pracovišti průběžně. O Františku Kalužovi z Domašova v květnu 1952 zaznamenal, že je 37 let star, pochází z dělnické rodiny, rád se pohybuje mezi lidmi, má sklon

⁵³⁰ Tamtéž, bez č. j.

⁵³¹ Tamtéž, č. j. 11/53.

⁵³² Tamtéž, č. j. 44/54.

⁵³³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 58/54.

⁵³⁴ Tamtéž, č. j. 29/55.

⁵³⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 11/53.

⁵³⁶ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 29/55.

⁵³⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁵³⁸ Tamtéž, č. j. Círk. 292.10/9.54 ŘK.

⁵³⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Církevní odd. 292.10.XII.54 ŘK.

⁵⁴⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 47.

k alkoholu, rád hraje karty a účastní se Stasky. Prý neodebírá pravidelně denní tisk, ale sleduje rozhlas a udržuje blízký vztah s P. Motykou ze Skorošic, neboť je spojuje společný zájem o zemědělství, i když sám Kaluža na poli často nepracuje. Jinak je v obci oblíben, má vliv na věřící, který však nevyužívá, protože k tomu není nikým veden. Ve svých hodinách náboženství má zapsaných 204 žáků, u kterých si umí udržet kázeň. Závěrem tajemník Dohnal prohlásil, že Kaluža potřebuje více vedení právě z jeho strany a taktéž by bylo vhodné pověřit jeho vedením někoho z místních.⁵⁴¹ K osobě Albína Eineigela, probošta z Jeseníku, zaznamenal ve stejné době, že se jedná o duchovního ve věku 38 let, jeho otec je krejčí, matka sestrou preláta Onderka, apoštolského administrátora v Českém Těšíně, a jeho bratr působí jako ředitel nemocnice v Praze na Karlovce. P. Eineigel žije ve společné domácnosti s Ludmilou Hanzlíkovou i společným dítětem a této rodině se hodně věnuje. Je oblíben u lidí a má rád společnost. Dále Dohnal podotkl, že je to člen KSČ a svou pokrokovost prezentuje ve svých kázáních, i když frázovitých, ale pro své příkladné jednání je některými odsuzován a jeho bývalý kostelník Beránek šíří zprávu, že probošt byl exkomunikován, a nabádá věřící, aby nechodili na jeho bohoslužby, ale do Dolní Lipové kde aktuálně kostelníčí. Před těmito útoky se Eineigela snaží chránit jesenický notář Čechmánek, taktéž člen KSČ. Ze svých duchovních spolubratří vychází probošt nejlépe s pokrokovým P. Štulou.⁵⁴²

Nemálo poznatků putovalo na krajské církevní oddělení k Františkovi Stabravovi, včetně nesrovnalostí okolo jeho hospodyň, jeho častých, nenadálých a neohlášených odjezdů mimo farnost nebo jeho přeložení na Těšínsko. Tehdy se jej OCT v květnu 1954 dotazoval, zda je pravda, že odmítl svůj stávající úřad odevzdat: „*Bud' jdete rád mezi své na Těšínsko, aneb tam rád nejdete a chcete zůstatí ve Zlatých Horách.*“⁵⁴³ Současně ho požádal o sebekritické zhodnocení vlastní práce a doporučil mu prodej automobilu, v kterém viděl příčinu jeho problémů.⁵⁴⁴ Dříve ve věci Stabravových hospodyň hlásil OCT, že tuto pozici zastávala jeho matka Marie, která po přestěhování do Zlatých Hor zůstala u syna jako soukromá osoba a nahradila ji ve funkci Stabravova družka Helga Stoklasová,⁵⁴⁵ ale současně měl ještě hlášenou jako farní hospodyně jistou Antonii Lachovou.⁵⁴⁶ I rok po svém přeložení na Těšínsko tvořily záležitosti P. Stabravy část pracovních povinností jesenického církevního tajemníka Maličkého, protože se zabýval jeho rodinnými přídavky na dítě, které pobývalo se svou matkou H. Stoklasovou v Domašově. OCT za ni v dubnu 1955 posílal žádost o porodné

⁵⁴¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁵⁴² Tamtéž, bez č. j.

⁵⁴³ Tamtéž, č. j. XI/292/1954 Ma.

⁵⁴⁴ Tamtéž.

⁵⁴⁵ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I/3-290-1953-D, č. j. I/3-292/7-1953-D.

⁵⁴⁶ Tamtéž, č. j. I/3-292/7-ŘK-1953-Na.

na odbor pro věci církevní R KNV Ostrava, Stabrava byl toho času ve výkonu trestu a žádal o zasílání přídavků přímo družce.⁵⁴⁷

V rámci kádrování se postupem času změnil názor na kněze žijících v konkubinátech. Zatímco dříve byli shledáváni jako možné opory režimu a státní církevní politiky, v srpnu 1955 hovořil OCT Fr. Maličský jinak. Jejich označování za pokrokové označil za nesprávné, protože podle něj se pouze jednalo o duchovní žijící moderním způsobem života, který vyvažovali svou bigotností. Podstatným faktem také bylo, že měli výrazně menší vliv na své farníky než ti, již se proti svému duchovnímu povolání nezpronevěřili. V srpnu 1955 padlo podezření z milostného poměru s vdanou ženou i na javornického P. Vlčka, který podle OCT v důsledku tohoto odhalení zažádal o přeložení, neb utíkal „... před pěstí žárlivého manžela.“⁵⁴⁸ Na podzim již v Javorníku sloužil nový duchovní správce Jaroslav Schneider.

Jak je očividné, kádrové poznámky nebyly pouze ucelené vypracované zprávy, ale i kusé informace poskytnuté i v rámci jiných hlášení, jako i krátký popis vztahů na vidnavské faře, kde se OCT nelíbilo, že tamní kaplan Dr. Blokscha prý brojí proti faráři Lederovi kvůli jeho neprůbojnosti a Blokschovu vysokému sebevědomí.⁵⁴⁹

Podstatně méně kádrových poznámek bylo zaznamenáno OCT k laikům. Příkladně podklady k javornickému hrobníkovi Josefu Praisovi uváděly pouze datum narození, původní profesi stolařského mistra, současný pracovní poměr jako zaměstnance ve sdruženém komunálním podniku Javorník a jeho organizování v KSČ.⁵⁵⁰ Nejobsáhlejší záznam v této kategorii patřil k osobě ředitele jesenického kůru Filipa Zámorského, jehož přijetí do pracovního poměru schválilo církevní oddělení ONV v Jeseníku v únoru 1952.⁵⁵¹ Na jeho osobu se OCT Dohnal dotazoval u církevní kanceláře ONV v Ústí nad Orlicí, kde Zámorský do té doby působil. Dohnal chtěl znát jeho státní a politickou spolehlivost, pracovní morálku a osobní vlastnosti.⁵⁵² Bylo mu sděleno, že 39 let starý Filip Zámorský je ženatý a má jedno dítě, v Ústí nad Orlicí působí jako ředitel kůru a varhaník, ale původně studoval teologii, které zanechal a přešel na hudební konzervatoř. Je prý přímé povahy, i když prchlivé, není organizován v žádné politické straně, nepracuje pro NF, ale prokazuje pokrokové názory a není odpůrcem stávajícího státního zřízení. Veškerý čas Zámorský věnuje hudbě, přičemž dokonce pomáhá na městské hudební škole. Svě zaměstnání chtěl podle ústeckého OCT změnit pro názorové

⁵⁴⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cirk. 218/1955.

⁵⁴⁸ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. 10/1955 taj.

⁵⁴⁹ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 7.

⁵⁵⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁵⁵¹ Tamtéž, č. j. I-292/0-1952-D.

⁵⁵² Tamtéž, č. j. I-292/7-52-D.

a hospodářské spory s děkanem, jakož i pro rozvrácený rodinný život, neboť jeho manželka má pravděpodobně milostný poměr s tamním kaplanem. Nakonec Filipa Zámorského doporučil Dohnalovi k přijetí do zaměstnání.⁵⁵³ Ten tedy nastoupil v Jeseníku jako ředitel kůru s platovým ohodnocením 1 000 Kčs měsíčně a jako externí učitel v městské hudební škole. V té době byl již v rozvodovém řízení, neboť neměl být biologickým otcem dítěte, které s manželkou vychovával.⁵⁵⁴ Zámorský byl nespokojen se svým finančním ohodnocením, a proto požádal církevní oddělení ONV v srpnu 1952, aby pro následující rok bylo v rámci rozpočtu plánováno i jeho místo jako varhaníka a ředitele kůru v jedné osobě za fixní plat. Uváděl, že jeho předchůdce dostával 3 000 Kčs a jeho nekvalifikovaní nástupci 1 200 Kčs. Církevní tajemník Jar. Dohnal si v této věci vyžádal vyjádření církevního oddělení KNV, přičemž sám byl ochoten, stejně jako probošt Eineigel, přistoupit na plat 3 000 Kčs, pokud by to nezatížilo farní rozpočet,⁵⁵⁵ ten jej ale odkázal na mzdový referát ONV v Jeseníku.⁵⁵⁶ Nakonec nebyl plat upraven podle představ Zámorského, a proto podal k 1. lednu 1953 výpověď.⁵⁵⁷

Jistému typu kádrování byly vystaveny i celé obce, neboť jeseničtí církevní tajemníci vypracovávali charakteristiky jednotlivých farností. V okrese Jeseník byly vypracovány speciálně v květnu 1952 OCT Dohnalem, jenž zaznamenával, z kterých obcí se konkrétní farnost skládá a které kostely se v nich nacházejí, charakterizoval tamního duchovního správce, náboženské rozvrstvení ve farnosti, počet dětí a situaci ve výuce řk. náboženství atd. V případě Domašova tak mimo jiné uvedl, že je zde silná skupina evangelíků, a převážná část římskokatolíků v Dolním Domašově je tvořena reemigranty a obyvateli tzv. Horní Bečvy. V Horním Domašově je naopak silná německá katolická skupina, která tam na bohoslužbách tvoří naprostou většinu. Církevní tajemník také zaznamenal, že veřejnosti se nezamlouvají německé nápisy v kostelích a náhrobní kameny německých vojáků padlých za 2. sv. války.⁵⁵⁸ K farnosti Jeseník ve stejné době Dohnal napsal, že bohoslužeb se pravidelně účastňuje asi 50–55 osob, ale o velkých svátcích až 150, přičemž 15 pro nesouhlas s konkubinálním způsobem života probošta Eineigela dojíždí na bohoslužby do Dolní Lipové a manželka bývalého předsedy MNV Zmolíka zase do Mikulovic. V Jeseníku byl vysoký počet dětí přihlášených do hodin náboženství, a proto s výukou vypomáhala laická učitelka.⁵⁵⁹

⁵⁵³ Tamtéž, č. j. 115/Su-I/4-52.

⁵⁵⁴ Tamtéž, č. j. 292/7-1952-I-D.

⁵⁵⁵ Tamtéž, bez č. j.

⁵⁵⁶ Tamtéž, č. j. I/3-292/7-ŘK-1952-Na.

⁵⁵⁷ Tamtéž, bez č. j.

⁵⁵⁸ Tamtéž, bez č. j.

⁵⁵⁹ Tamtéž, bez č. j.

I když kádrové informace drželo ve svých rukách okresní i krajské církevní oddělení, kraj se dotazoval i na fakta, která by mu měla být díky kádrování známa, jako v listopadu 1954 na jména jesenických duchovních dříve studujících bohosloví v Římě. Okresní církevní tajemník ale zodpovědně odpověděl, že jimi byli Dr. Josef Blokscha a Dr. Jan Zlotý.⁵⁶⁰

4. 4 Trestní záležitosti

S výše zmíněným kádrováním souviselo i sledování trestně právních záležitostí vztahujících se k církevní politice, jako soudní řízení proti římskokatolickým duchovním z jesenického okresu. Jeden případ se týkal P. Jana Bartečka, který v letech 1946 až 1952 působil jako duchovní správce ve Staré Červené Vodě a byl dne 5. září 1952 uznán vinným Okresním soudem v Jeseníku ze spáchání trestného činu pohlavního zneužití. V době svého působení na Jesenicku pohlavně zneužil deset dívek mladších patnácti let a v rozsudku se doslova píše: „... na faře je položil na pohovku, lehl si na ně, pohyboval se jako při normální souloži a tak se pohlavně ukájel, jednak tím, že je ohmatával na prsou a pohlavních ústrojích při vyučování náboženství ve škole, tj. při výkonu svého učitelského úřadu a tedy za okolností zvláště přitěžujících.“⁵⁶¹ Byl odsouzen k 10 letům vězení a pěti letům ztráty čestných občanských práv, současně byl však zproštěn žaloby, že v době svého působení ve farnosti Fryštát v roce 1946 pohlavně zneužíval tamní nezletilé dívky.⁵⁶² Okresní církevní tajemník Dohnal k tomuto případu podotkl: „... jeho případ byl záměrně šířen mezi věřícími a toto pak nemalou měrou přispělo k odhalení pravé tváře některých duchovních.“⁵⁶³

Druhá kauza se týkala P. Františka Stabravy, proti kterému bylo zahájeno trestní řízení na podkladě revize hřbitovního hospodaření v Písečné a Širokém Brodě, díky němuž byl zjištěn prodej pomníků odsunutých Němců, jehož výtěžek si ponechal pro vlastní potřebu.⁵⁶⁴ Na podání trestního oznámení se shodli předseda ONV, okresní a krajský církevní tajemník i SÚC za podpory některých jesenických kněží. Podklady OCT Dohnala tehdy posloužily jako důkazní materiál v trestním řízení, které se táhlo od podzimu 1953 a bylo aktuální ještě na začátku roku 1955, kdy již Stabrava nepůsobil na Jesenicku, ale zastával funkci kaplana v Třinci.⁵⁶⁵ Avšak na konci května téhož roku již byl ve vazbě ÚVV v Olomouci.⁵⁶⁶ Původně

⁵⁶⁰ Tamtéž, č. j. cír. 292/8 1954.

⁵⁶¹ Tamtéž, fond OLS Jeseník, č. j. T 352/52-37.

⁵⁶² Tamtéž.

⁵⁶³ BRACHTLOVÁ, M.: *c. d.*, s. 40.

⁵⁶⁴ Tamtéž, s. 41.

⁵⁶⁵ Farní úřad ve Zlatých Horách předal svému nástupci 27. května 1954.

SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 171; tamtéž, sign. Zn. 290, f. 137; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I/3-292-1954-Na, č. j. I/3 292/6 1954 M.

⁵⁶⁶ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. Pt 72/55.

se přitom Fr. Stabrava jevil pracovníkům SÚC: „... jako velmi pokrokový kněz a byl nápomocen při práci žáků v plenu. Svými pokrokovými projevy dobře působil na duchovní, kteří byli ještě neustáleni. Byl na něm znát dělnický původ. [...] Na závěr byl hodnocen jako pokrokový kněz, věrný pracujícímu lidu. V praxi však neobstal a svojí činností dokázal, že nebyl hoden důvěry, které mu byla dána.“⁵⁶⁷ Zastával totiž od 1. září 1951 do 27. listopadu 1953 pozici jesenického děkana a pro ztrátu důvěry byl vyzván k rezignaci.⁵⁶⁸ Lidový soud v Jeseníku 27. dubna 1955 odsoudil Františka Stabravu za trestné činy zpronevěry a podvodu k odnětí svobody na tři roky, ztrátě čestných občanských práv na 5 let, náhradě škody Apoštolské administratury v Českém Těšíně ve výši 5 000 Kčs a úhradě nákladů soudního řízení. Mimo jiné v rozsudku zaznívá, že žil rozmařilým životem a nadměru holdoval alkoholu, k čemuž zneužil peněz náležících farním úřadům v Písečné a Širokém Brodě.⁵⁶⁹

⁵⁶⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 137.

⁵⁶⁸ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 48.

⁵⁶⁹ Tamtéž, fond OLS Jeseník, č. j. T 130/55-82.

5 Kultové záležitosti

Třetím okruhem pracovních povinností OCT jsou kultové záležitosti, které zahrnují církevní bohoslužby a obřady veškerého typu.

*„ ..., je třeba, aby každý OCT dbal, aby bohoslužby se konaly v takovém časovém rozmezí, jak je již několik roků v jednotlivých farnostech zvykem a nedopusť, aby byly rozšiřovány jakýmkoliv způsobem.“*⁵⁷⁰ Toto bylo jedno z hlavních pravidel, kterým se každý okresní církevní tajemník musel ve věci církevních obřadů řídit. Není důležité, že se jedná o citaci z roku 1955, byla stále platná.⁵⁷¹

5. 1 Vliv státní moci na pořad bohoslužeb a jejich konání

Mimo bránění zavádění nových bohoslužeb musel každý OCT dbát, aby ty stávající nijak narušovaly veřejný zájem, což se neřešilo trvalým zákazem bohoslužeb v exponované dny, ale požadavkem na změnu jejich časových dispozic. Kněží tedy neměnili časy bohoslužeb jen ze své vůle, například s příchodem zimy, ale i pod vlivem lidové správy v souvislosti s probíhajícími žněmi. V Žulové tak přesunuli dopolední mši svatou na večer,⁵⁷² jakož i ve farnosti Supíkovice.⁵⁷³ V srpnu 1955 OCT Fr. Maličský chválil všechny řk. kněze, že právě u této příležitosti vyšli s úpravou svých mší všestranně vstříc.⁵⁷⁴ Hospodářský zájem státu se mohl stát výrazným hybatelem rozvrhu bohoslužeb, neboť stejný požadavek zazníval i v případě konání národní směny 14. října 1953. Tehdy OCT instruoval duchovní, aby se konaly bohoslužby buď do sedmé hodiny ranní, nebo až po 18. hodině večerní.⁵⁷⁵

Stejný požadavek zazníval i v souvislosti se svátkem práce. Odsunutí bohoslužeb na hodiny nekřížící státní oslavy mělo věřícím umožnit účast na slavnostních průvodech a omezit případné protiakce ze strany církve. Podle krajského církevního oddělení měly skončit ranní mše svaté 1. května 1955 nejpozději do 7:30 nebo se konat až odpoledne. I když konkrétní čas odvisel od místní situace, neboť v každém místě se nastupovalo k průvodům v různých hodinách.⁵⁷⁶ Tento požadavek byl ještě podpořen oběžníkem Apoštolské administratury v Českém Těšíně, který přímo nařizoval upravit čas bohoslužeb podle přání lidové správy.⁵⁷⁷

⁵⁷⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 306.

⁵⁷¹ Tamtéž, f. 306.

⁵⁷² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 126; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 41/54.

⁵⁷³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁵⁷⁴ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

⁵⁷⁵ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I-295/1-8/10-1951-Pek.

⁵⁷⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 299.

⁵⁷⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 48/55; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 81/55.

To se muselo dotknout jejich velkého množství, protože velká část se konávala až po uvedeném krajním termínu. Ale duchovní tyto požadavky splnili, neboť OCT Maličský nehlásil žádné problémy, jen zaznamenal mimořádně velkou účast na prvomájové pobožnosti v Jeseníku,⁵⁷⁸ a že se prvomájových průvodů účastnila většina řk. duchovních.⁵⁷⁹ Následující rok byl obdobný, přičemž navíc nařídila AAČT sloužit mši svatou na počest sv. Josefa dělníka, pokud by duchovní neměli liturgické texty k 1. květnu.⁵⁸⁰

I oslavy 10. výročí osvobození Československa připadající na dny 8. a 9. května 1955 si vyžádaly přesuny bohoslužeb, přičemž ty sobotní měly být odloženy na neděli 8. května, kdy se celebroyaly u příležitosti osvobození ve všech kostelích slavnostní bohoslužby, při nichž se předčítal tématický pastýřský list apoštolského administrátora. Mši svatých mělo být využito ve prospěch státního zájmu, ale účast věřících nebyla vysoká, neboť rolníci využili dobrého počasí a doháněli jarní práce. Ani tentokrát nezaznamenal jesenícký církevní tajemník žádné závadné chování kteréhokoliv duchovního a domníval se, že jim byla celá situace ulehčena vydáním pastýřského listu, díky němuž nemuseli chystat vlastní tématické kázání.⁵⁸¹

Na stůl OCT se také dostala žádost o znovuzavedení bohoslužeb v Horních Vilémovicích, kterou předložil v srpnu 1954 jesenícký děkanský úřad. Původně byly zrušeny po osídlení této obce Řeky, ale další němečtí a čeští dosídlenci se dožadovali jejich obnovení.⁵⁸² Apoštolská administratura, určitě se souhlasem státní správy, dala svolení a vedením každotýdenních nedělních bohoslužeb pověřila Jaroslava Elšáka⁵⁸³ na jeho vlastní žádost.⁵⁸⁴ Tento případ šel fakticky proti pravidlu státní církevní politiky nepovolovat nové bohoslužby, ale tím se OCT Maličský řídil v jiném případě. V září 1954 zamítl pořádání dožínkové slavnosti v Dolní Lipové s odůvodněním, že nebyla pořádána v minulých letech. Výjimka podle něj mohla nastat: *„Jen tam, kde došlo v předepsaných lhůtách k úplně hromadnému a dokonce k manifestačnímu splnění prací, všech předepsaných dodávek, vyrovnání dodávkových dluhů vesměs všemi činiteli farnosti bude po přezkoušení skutečnosti přikračováno k mimořádnému povolování církevních slavností.“*⁵⁸⁵ P. Alois Ptoszek, který se souhlasem najisto počítal,⁵⁸⁶ se proti rozhodnutí OCT odvolal s tím, že se nejedná o slavnost v plném slova smyslu ale

⁵⁷⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 297.

⁵⁷⁹ Tamtéž, f. 357.

⁵⁸⁰ Tamtéž, f. 300.

⁵⁸¹ Tamtéž, f. 298–299.

⁵⁸² Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 88/54.

⁵⁸³ Tamtéž, č. j. 120/54.

⁵⁸⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 128.

⁵⁸⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. Cír. 292/ 1 1954.

⁵⁸⁶ Tamtéž, č. j. 42/54.

o tradiční dík za sklizeň s modlitbou *Otče náš* a chvalozpěvem *Bože Chválíme Tebe*, který nikdy nebyl zakázán. Současně vyvracel nařčení z tajné přípravy těchto bohoslužeb: „*Pane tajemníku..., víte přece že ve všech věcech se s Vámi vždy poradím a vše náležitě s Vámi projednám.*“⁵⁸⁷

Jesenický církevní tajemník pod pojmem rozšiřování viděl i večerní bohoslužby, které se konaly ve dnech přeložených svátků a běžněji ve dnech nedělních národních směn, o prvních pátcích a sobotách nebo se jednalo o křížové cesty, májové a růžencové pobožnosti. Účast na Apoštolskou administraturou povolených svátečních večerních bohoslužbách byla ale natolik vysoká, že OCT Maličský navrhoval, aby kraj působil v této věci na AAČT: „*Je-li den svátku prohlášen zákonem za všední den, měl by býti tento zákon respektován i církevní vrchností a měl by v ten den každý duchovní sloužiti mši jako ve všední den.*“⁵⁸⁸

5. 2 Německé bohoslužby

Na Jesenicku zůstalo po odsunu Němců po 2. světové válce nemalé množství obyvatel německé národnosti, kteří se chtěli vyžívat i v duchovních věcech. Právě pro ně celebrowané mše svaté patřily k ostře sledovaným, i když se tak nedálo v každé farnosti nebo každotýdenně. Německé bohoslužby byly charakteristické svým zvýšeným zájmem ze strany lidové správy, ale i svým konáním v méně exponované časy, nejčastěji okolo sedmé hodiny ranní, v neposlední řadě svou řídkostí a menším počtem přihlížejících. Přesto němečtí věřící velmi oceňovali, že se vůbec konají.⁵⁸⁹

Usnesení Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva ze dne 5. listopadu 1951 doporučovalo pouze občasné konání německých bohoslužeb a olomoucký krajský církevní tajemník Horák k tomu dodával: „*Bylo a je ponecháno na uvážení OCT a příslušného duchovního správce farnosti, zda je nutné německé bohoslužby zavádět. Jsou-li ve Vámi uvedených farnostech tak silné německé menšiny, neznalé českého jazyka, že takto prováděné bohoslužby jeví se potřebné, není námitek, aby čas od času /na př. jednou za měsíc/ byla konána bohoslužba v jazyce německém.*“⁵⁹⁰ V následujícím roce byli duchovní okresním církevním oddělením požádáni o sdělení, kdy tyto mše svaté konají.⁵⁹¹ Toto oznámení stačilo jako forma povolení bez omezení na dobu určitou, týkalo se německých kázání, křesťanské

⁵⁸⁷ Tamtéž, č. j. 48/54.

⁵⁸⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, č. j. cír. 40 taj. 1955.

⁵⁸⁹ Tamtéž, f. 353.

⁵⁹⁰ Tamtéž, f. 335.

⁵⁹¹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 334.

nauky, zpěvů i odpoledních pobožností.⁵⁹² Získaný přehled podstupoval církevní tajemník Dohnal Okresnímu velitelství SNB v Jeseníku,⁵⁹³ které se mělo podílet na jejich sledování, jak dokládá hlášení vrchního strážmistra Šuby o kobylské mši svaté konané dne 17. února 1952, jíž se podle jeho pozorování účastnilo 14 Němců a 9 Čechů. Z důvodu tohoto nízkého počtu zapochyboval o potřebnosti německých bohoslužeb, i když na druhé straně nezaznamenal žádné negativní reakce veřejnosti vůči nim.⁵⁹⁴ Ale zlatohorský administrátor Klisz si stěžoval na způsob jejich sledování: „*Nesouhlasím s tím, aby se přišl. SNB dotazoval jistého občana na obsah mého kázání na německých bohoslužbách, nemluvím-li ve prospěch Němců! Proč se ten příslušník SNB osobně nepřesvědčí o obsahu mého kázání.*“⁵⁹⁵

V průběhu let 1952 až 1954 se konávaly německé mše svaté v Kobylé nad Vidnavkou každou neděli v sedm hodin ráno, v osm hodin pak následovala bohoslužba a odpolední požehnání s českými zpěvy, to bývalo navíc jednou měsíčně v německém jazyce.⁵⁹⁶ Každotýdenní německé bohoslužby se ještě konávaly ve farnosti Vápenná⁵⁹⁷ a ve vícenárodnostním Rejvízu. V Horním Údolí zase smíšené bohoslužby, kdy se příkladně zpívalo v německém jazyce, ale kázalo se česky.⁵⁹⁸ V Písečné byl interval mší svatých pro německé věřící každých 14 dnů,⁵⁹⁹ ve Vidnavě jednou měsíčně.⁶⁰⁰ Nejčastější praxe byla jejich celebrace o velkých církevních svátcích (Velikonoce, Vánoce aj.) jako ve farnostech Dolní Lipová,⁶⁰¹ Dolní Domašov⁶⁰² a Bílá Voda, kde se navíc každých 14 dní konaly německé bohoslužby pro řeholnice v Charitním ústavu.⁶⁰³ Některé farnosti se ale nenechávaly svazovat určitými termíny a vykonávaly je podle potřeby či podle aktuálního zájmu věřících, tak tomu bylo ve Zlatých Horách a poutním kostele Panny Marie Pomocné⁶⁰⁴ nebo v Černé Vodě a Javorníku. Jejich konání se oznamovalo s předstihem na farní vývěsce a církevní oddělení ONV tak nemělo o nich úplně přesný přehled.⁶⁰⁵ Prvním specifickým případem v tomto ohledu byla farnost Zálesí, kde neprobíhaly mše svaté v německém jazyce, ale soukromé

⁵⁹² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 332.

⁵⁹³ Tamtéž, f. 334.

⁵⁹⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 144.

⁵⁹⁵ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 48.

⁵⁹⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 151; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 7/52.

⁵⁹⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 41/54.

⁵⁹⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 20.

⁵⁹⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 96/54.

⁶⁰⁰ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁰¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 116.

⁶⁰² Tamtéž, sign. Zn. 290, f. 143.

⁶⁰³ Tamtéž, sign. Zn. 290–293, f. 120; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 57/52.

⁶⁰⁴ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 59/K-54.

⁶⁰⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 353.

odpolední bohoslužby někdy nahrazované růžencem, litaníí nebo křížovou cestou s písní,⁶⁰⁶ a druhým farnost Travná, kde farář Weicht celebroidal mše svaté bez státního souhlasu.⁶⁰⁷ Ne všude si ale vlastní bohoslužby němečtí starousedlíci vymohli, ve Staré Červené Vodě podle tamního adm. Gorgosze o ně ani nepožádali.⁶⁰⁸ Mohly být ale v průběhu dalších let zavedeny jako ve Skorošicích, kde byly zprvu málo navštěvovány a uvažovalo se o jejich zrušení, k čemuž nedošlo.⁶⁰⁹

V průběhu let tedy některé zanikly a jiné byly zavedeny. V hlášení tajemníka Fr. Maličkého z února 1955 se již nepíše o jejich celebraci v Černé Vodě a Travné, ale jsou uvedeny jiné, dříve nezmiňované, jako ve farnosti Jeseník, kde se ale podle zpráv tamního probošta konávaly dlouhodobě, dále v České Vsi, Dolním Údolí a Vlčicích. Maličský také zaznamenal změny v četnosti jejich konání, kdy dříve nárazově sloužené bohoslužby s německým zpěvem ve Zlatých Horách a Vidnavě se zpravidelnily na každou druhou a třetí neděli.⁶¹⁰ Hlášení v této věci putovala na kraj relativně často, neboť již v červnu téhož roku zasílal jesenícký OCT další. V té době krajské církevní oddělení zdůrazňovalo, aby nové německé bohoslužby nebyly povolovány.⁶¹¹ Častost těchto průzkumů asi byla větší než bylo podle některých duchovních nutné, což se projevovalo i v jejich odpovědích. V únoru 1955 sdělil jesenícký probošt Eineigel: „... bohoslužby jak pro věřící české národnosti tak i německé jsou konány ve stejném rozsahu a ve stejné době, jak Vám bylo hlášeno přípisem zdejšího farního úřadu ze dne 25. 8. 1954 pod č. 66/54. [...] Bohoslužby pro věřící německé národnosti byly konány vždycky, v naší farnosti, nebyly dosud zakázány a proto jsme zvlášť o jejich povolení nežádali.“⁶¹² Při lednovém průzkumu totiž OCT Maličský farním úřadům tvrdil: „Súc v Praze povolil konati bohoslužby pro věřící německé národnosti jednou měsíčně. Jsou-li konány bohoslužby pro věřící německé národnosti vícekrát jak jednou měsíčně, oznamte, od kdy se tak děje, kdo zavedl konání bohoslužeb pro Němce vícekrát v měsíci, jaké datum má písemné povolení vydané příslušným činitelem. Máte-li takové povolení, zašlete sem jeho opis.“⁶¹³ Tyto požadavky možná vznášel pro neznalost situace z přelomu let 1951/1952.

Ale ve věci německých bohoslužeb docházelo k jistým třenicím, protože někteří občané se domnívali, že jejich celebrování je nezasloužený dar viníkům 2. světové války.⁶¹⁴ V případě

⁶⁰⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 27/55.

⁶⁰⁷ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 353.

⁶⁰⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 133.

⁶⁰⁹ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 353–354.

⁶¹⁰ Tamtéž, f. 305.

⁶¹¹ Tamtéž, f. 304.

⁶¹² Tamtéž, f. 315.

⁶¹³ Tamtéž, f. 322b.

⁶¹⁴ Tamtéž, kart. 594, inv. č. 638, zn. 460, bez č. j.

zlatohorského adm. Klisze byly dokonce využity k jeho očerňování před úřady a veřejností, když byl obviněn „..., že nadržuje Němcům, že pro ně koná noční bohoslužby, ...“⁶¹⁵ Sám se domníval, že za těmito pomluvami byli dlužníci jeho farnosti, na kterých vymáhal úhradu ušlých nájmu.⁶¹⁶ Další kauza vznikla, když německý trafikant Loesse požádal o přesun německých mší svatých v Jeseníku. Dne 15. února 1955 navštívil církevní kancelář ONV v Jeseníku a měl sdělit: „*Posílá mne pan farář, abyste ihned zařídil, aby v Jeseníku byla každou neděli sloužena německá mše svatá. Zde je sloužena jen ve všední dny a jelikož jsem i s manželkou zaměstnán a nemohu ve všední dny chodit do kostela, trvám na tom, aby v neděli byly slouženy mše svaté i výhradně pro Němce. My Němci máme na to právo a Vaší povinností je naše přání plnit. Pan farář řekl, že věc je ve Vaší moci. Vy se můžete také postarati o to, aby do Jeseníka byl dodán kaplan a já trvám na tom, aby se zde nešlapala víra. [...] Nebude-li mně vyhověno půjdu dále.*“⁶¹⁷ Po této návštěvě následovalo úřední vyšetřování církevního tajemníka Maličského,⁶¹⁸ jenž zjistil, že probošt Eineigel byl Loessem požádán o přeložení německých bohoslužeb z pondělí na neděli, neb to nevyhovovalo časovým možnostem pracujících občanů německé národnosti. Probošt měl odpovědět, že to není možné, neboť bez kaplana sám spravuje farnosti Jeseník a Bukovice. Přičemž Němci se běžně zúčastňují i českých mší. „*Protestoval proti tomu, že by byl Loesseho on poslal na církevní oddělení a dal mu nějaké pokyny, jak má mluvit. Přiznal však, že mluvil s Loessem o tom, že dosazení kaplana do Jeseník[u] je třeba a že o dosazení rozhoduje apoštolská administratura s církevními tajemníky.*“⁶¹⁹ Protože Eineigel Loessemu sdělil, že záleží i na rozhodnutí okresního církevního tajemníka „..., nemohu se ubránit dojmu, že Loesse přece jen šel na ONV z popudu P. Eineigla.“⁶²⁰ Nakonec ale došel k závěru, že za celou záležitostí byl farář v. v. Beitz, neboť právě jeho uváděl Loesse jako možného celebranta nedělních mší svatých. „..., [Beitz] zaslal na RONO v Jeseníku dopis v němž žádal o vrácení dvou profesorů theologie ze západního Německa, aby převzali péči o nevysídlené Němce na jesenícku. [...] RONO v Jeseníku odevzdala dopis orgánům VB. Podle rozhodnutí povolaných činitelů buď bude P. Beitz dán do ústavu pro choromyslné, aneb bude stíhán.“⁶²¹

Problematika Němců v pohraničí se promítala nejen do jejich bohoslužeb. V létě 1952 obdržel okresní církevní tajemník Dohnal dopis z redakce týdeníku ROH *Svět práce*, která byla

⁶¹⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 305.

⁶¹⁶ Tamtéž, kart. 594, inv. č. 638, zn. 460, bez č. j.

⁶¹⁷ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 329.

⁶¹⁸ Tamtéž, f. 329.

⁶¹⁹ Tamtéž, f. 327.

⁶²⁰ Tamtéž, f. 327.

⁶²¹ Tamtéž, f. 327b.

informována několika rozhořčenými rekreanty z Lázní Jeseník,⁶²² že zde jsou veřejnosti stále na očích různé německé nápisy. Mezi nimi i pamětní deska na kostele v Jeseníku, jež oznamovala jeho povýšení na proboštský a byla připomínkou, že zdejší církevní správa spadala pod vratislavského biskupa. Kritizována byla také tabule se jmény padlých v první světové válce. „*Duchovní správce uznal nevhodnost umístění jmen padlých v kostele a bylo dohodnuto, že desky se jmény padlých budou obráceny a na jejich zadních stěnách bude později pořízen český nápis, zachycující některé kapitoly písma.*“⁶²³ Tajemník Dohnal se jesenického probošta Eineigela zastal s poukázáním, že je členem Celostátního i Diecézního MVKD a dobrým občanem, přestože kritizované skutečnosti ušly jeho pozornosti. Případnému odstranění často bránilo umístění těchto desek v objektech chráněných Státním památkovým úřadem nebo velké náklady na jejich likvidaci, proto se k ní přistupovalo pouze ve velmi provokativních případech.⁶²⁴

U okresního církevního oddělení si stěžovali i zlatohorští požárníci, kteří se cítili dotčeni, že jejich prapor visí v kostele na evangelijní straně oltáře, podle nich méně významné, zatímco německý na epištolní. Přestože opak byl pravdou a významnější stranou je ta evangelijní, byl německý prapor vyžádán stanicí SNB a z preventivních důvodů byly odstraněny i další. Celá kauza se svezla i po osobě zlatohorského adm. Klisze, který se následně musel hájit před úřady: „*Jelikož někdo chce mě označovat za velikého přítele Němců, pak podotýkám, že jako kněz miluji každého, bez ohledu na jeho národní příslušnost nebo náboženské či politické přesvědčení. [...] Od nacistů jsem vytrpěl já i celá rodina tolik, že jsem si plně vědom, co by znamenal německý revanšismus a proto nemám v úmyslu podporovat ani bych nestrpěl tvoření nějaké nové páté kolony na našem území.*“⁶²⁵

5. 3 Církevní svátky

Státní církevní politika rozlišovala kategorii pro ně nejdůležitějších církevních svátků a těch méně významných. Do první kategorie patřily slavnosti Vzkříšení, Božího Těla, jež byly současně nejvýznamnějšími církevními obřady konanými mimo kostel,⁶²⁶ a Vánoce. Těmto věnovala nejvíce pozornosti a jejich návštěvnost se dostávala i do charakteristik farností a byla měřítkem religiozity. Ve statistice OCT byla sledována celková účast na těchto svátcích, včetně specifických skupin podle věku a pohlaví. Nejpočetněji zastoupené bývaly

⁶²² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 82.

⁶²³ Tamtéž, f. 84.

⁶²⁴ Tamtéž, f. 83–84.

⁶²⁵ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 37.

⁶²⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 592.

vždy starší ženy následované ženami středního věku, výrazně slabší bývala účast mužů, kteří v obou věkových kategoriích bývali reprezentováni přibližně stejně početně. Osoby mladší osmnácti let pak byly rozděleny v tabulkách do dvou skupin: školní děti a mládež od 15 do 18 let, přičemž školní děti vykazovaly vyšší účast a jejich množství se většinou pohybovalo mezi kategoriemi žen a mužů středního věku. Mládež naopak byla nejslabším článkem mezi věřícími.⁶²⁷

Velikonoce jako nejvýznamnější církevní svátky tedy patřily mezi ty nejhlídanější. Každá ze stran je vnímala jinak a chtěla jim vdechnout svou vlastní představu, zatímco duchovní přirozeně kladli důraz na náboženskou stránku, jako M. Klisz ze Zlatých Hor, který měl v úmyslu uspořádat velikonoční duchovní obnovy, a proto se dotazoval, zda by s tímto záměrem souhlasilo okresní církevní oddělení. Zdůrazňoval, že by se konaly od středy do neděle po 18. hodině, čímž by nenarušily pracovní dobu věřících.⁶²⁸ Na druhé straně představitelé státní vůle žádali, aby kněží orientovali tyto svátky na mírové téma nebo vyzývali k rychlému provedení jarních zemědělských prací.⁶²⁹ O postní neděli 2. března 1952 měli kázat o boji proti alkoholismu.⁶³⁰ Na základě vlastního průzkumu a hlášení děkana OCT zjistil, že tak učinili všichni kněží, až na faráře Weichta, i když informativní dopis v této věci od AAČT došel až v sobotu 1. března: „*O kázání v tomto smyslu byly zde jen dvě věty.*“⁶³¹

Nejvíce pozornosti bylo ale věnováno církevním průvodům o slavnosti Vzkříšení, o nichž podával každý OCT hlášení pro krajské církevní oddělení. V roce 1951 Štěpán Gába krátce referoval o jejich klidném průběhu za podobné účasti věřících jako v uplynulém roce, že ve všech kostelích byl přečten mírový pastýřský list československého AA Onderka a na stejné téma duchovní také kázali. V tomto ohledu vyzdvihl Gába P. Stabravu, protože rozvedl příčiny válek a vyzýval k boji za mír skrze pracovní úsilí, zatímco ostatní zpracovali toto téma z pohledu náboženské věrouky.⁶³²

Až pro rok 1952 se objevují v materiálech jesenického OCT podrobnější informace o návštěvnosti velikonočních svátků díky zprávám získaných od NB, přesněji řečeno vigilie Vzkříšení. Okresní velitelství NB ve své obecné zprávě ještě hlásilo, že v době bohoslužeb se neudály žádné mimořádné události protistátního rázu a návštěvnost se podobala té loňské

⁶²⁷ Viz tabulky č. 4 a 5.

⁶²⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 40/55.

⁶²⁹ Tamtéž, č. j. 78/55.

⁶³⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 348.

⁶³¹ Tamtéž, f. 339.

⁶³² Tamtéž, f. 387.

s výjimkou míst, která zaznamenala vyšší návštěvnost v důsledku hezkého počasí a jež koncentrovala věřící ze svých spádových farností. Tentokrát se na mírové téma nekázalo, snad jen v Písečné se hovořilo o potřebě pokojného vývoje.⁶³³ U příležitosti velikonoční vigilie se konávaly průvody, které v roce 1952 připadly na 12. dubna. Farní úřady měly hlásit referátu dopravy ONV časy a trasy svých procesí, které se musely konat mimo pracovní dobu. Na základě získaných informací měl dopravní referát zajistit omezení silničního provozu.⁶³⁴

Podrobnější fakta ke konání průvodů nabízí až zpráva o průběhu velikonočních svátků v roce 1953, protože tehdy krajské církevní oddělení přesně specifikovalo jím žádané informace. Každý okresní církevní tajemník olomouckého kraje je měl podstoupit okamžitě po svátcích. V sedmi bodech měl zaznamenat průběh slavnosti Vzkříšení, souvisejícího průvodu, včetně jeho bohatosti zahrnující přibližný počet účastníků i množství praporců ve srovnání s minulým rokem 1952. Zda byla slavnost a kázání zaměřena mírově, kteří významní funkcionáři byli při této příležitosti zpozorováni, ať už se jednalo o reprezentanty lidové správy, JZD, KSČ, pedagogických, lékařských institucí nebo jiné veřejně činné osoby. *„Pokyny jsou tajné, nemluví se o nich telefonicky, písemně se zasílají jen ve dvou obálcích. Porušení tohoto pokynu je nutno chápat jako porušení státní disciplíny a vyzrazení tajemství.“*⁶³⁵ Největší průvod zaznamenal tehdy OCT v okresním městě Jeseníku, kde bylo přítomno asi 600 až 700 věřících, protože v dalších místech zjistil obecně nižší účast, usuzoval, že v příštích letech se kruhy věřících ještě zmenší. Z tohoto závěru ho nevyvedla ani skutečnost, že v Ondřejovicích došlo k 50% nárůstu nebo že ve Vlčicích tvořili straníci 30 % průvodu. Vysocí funkcionáři byli spatřeni v Javorníku, kde se jednalo mimo jiné o jednatele KSČ a místopředsedu JZD v jedné osobě a předsedu Svazarmu, a v Ondřejovicích. Jiné jesenické obce Široký Brod, Písečná, Žulová, Černá Voda, Bernartice ale udělaly OCT větší radost, protože zde šly v průvodech jen manželky funkcionářů, a Zlaté Hory, i když tam byl nakonec spatřen předseda zlatohorského AV NF. Mezi tyto farnosti zařadil OCT i Jeseník, kde byl průvod tvořen většinou školní mládeží a staršími ženami. Mírové téma jako by se odsunulo do pozadí, neboť i dříve chválený P. Stabrava kázal k jisté nelibosti tajemníka Dohnala o upevnění víry v Boha.⁶³⁶

V roce 1954 podal OCT Fr. Maličský na kraj nejprve telefonické hlášení, které následně doplnil o písemný dodatek, podle něhož se slavnosti Vzkříšení účastnilo v celém okrese 3 165

⁶³³ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 142.

⁶³⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 385–386.

⁶³⁵ Tamtéž, f. 394.

⁶³⁶ Tamtéž, f. 389–390.

osob, ale kvůli špatnému počasí se většinou nekonaly tradiční náboženské průvody. Ve vyšších polohách totiž napadlo až 20 cm sněhu. V deseti farnostech se konala procesí v těsné blízkosti kostela, i když v České Vsi s hudebním doprovodem. Tentokrát však celé svátky měly podle Fr. Maličkého mírové vyznění.⁶³⁷

Velikonoční církevní průvody na svátek Vzkříšení v roce 1955 měly být schválnými církevním tajemníkem až po individuálním zvážení, v ideálním případě po osobní rozmluvě s duchovním.⁶³⁸ Kněží museli za tímto účelem s předstihem předložit svou žádost (Dr. Zlotý tak učinil jen pět dní předem), kterou následně vyřizoval průmyslový odbor ONV a jako podmínku si kladl nenarušení provozu veřejných komunikací.⁶³⁹ Procesí se nakonec konala v 15 farnostech mimo kostel, v Dolní Lipové i Bílé Vodě pouze v kostele, i když P. Ptoszek jej vždy pořádal okolo. Návštěvnost slavnosti Vzkříšení 9. dubna 1955 byla jako předešlého roku ovlivněna čerstvým sněhem a vůbec nepříznivým počasím, na které si stěžoval i OCT Fr. Maličký, jenž za těchto podmínek prováděl na kole průzkum českoveské, písečenské a mikulovické farnosti. V Mikulovicích si na bohoslužbě mimo jiné všiml zaměstnance tamního MNV s rodinou, který s sebou měl i vnoučata v kočárku, a bývalého řeckokatolického duchovního Andreje Berče. S potěšením nezaznamenal v kostele uniformované vojáky, protože většina se jich teprve vracela domů ze zaměstnání, když lidé odcházeli z bohoslužby. Fr. Maličký se domníval, že na jejich prodloužené pracovní době se zasloužil tím, že na aktivu pracující inteligence prohodil s několika důstojníky. V okresním městě Jeseníku za OCT provedli šetření jeho pozorovatelé, mezi kterými byla jeho manželka a zeť. Ti sledovali věřící z různých míst a pečlivě je počítali, přitom zaznamenali účast cizích osob, pravděpodobně lázeňských hostů, a několika funkcionářů, kteří doprovázeli své manželky. František Maličký obecně usuzoval, že se slavností toho roku účastnili jen věřící, kteří chodí do kostela pravidelně. Dalším důvodem nízké účasti měl být i odjezd mnohých místních obyvatel na velikonoční svátky k příbuzným mimo okres Jeseník.⁶⁴⁰

Ve Svatém týdnu roku 1956 se průvody prý podle instrukcí Vatikánu konaly už jen v kostelích, z čehož měli být podle poznámek OCT Maličkého roztrpčeni pouze mladí duchovní, neboť tím byli připraveni o možnost veřejné demonstrace množství svých věřících. Ale starší kněží měli prohlásit, že jsou vlastně rádi, protože nemusí objednávat hudbu, když jim v kostele zahraje varhaník.⁶⁴¹

⁶³⁷ Tamtéž, f. 399.

⁶³⁸ Tamtéž, f. 374.

⁶³⁹ Tamtéž, f. 483–484.

⁶⁴⁰ Tamtéž, f. 376–377.

⁶⁴¹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12 taj. 1956.

Z dochovaného materiálu jesenického okresního tajemníka je možné provést srovnání účasti věřících na slavnosti Vzkříšení pouze let 1953 a 1954, ale ne pro všechny farnosti. Z uvedeného lze vyvodit, že informace získané z různých stran uváděly různé počty, ale i přes tyto nepřesnosti je zřejmé, že v těchto letech nedošlo k žádnému zlomovému propadu nebo nárůstu v účasti.

Druhým nejsledovanějším svátkem bylo Boží Tělo, neboť se ho účastňovalo velké množství dětí a to křížilo cíle státní církevní politiky. Proto jeho obřady nebyly pouze sledovány, ale úmyslně se organizovaly akce, které měly za úkol odlákat právě děti a mládež. Jinak se jednalo o tzv. přeložený svátek, který se neslavil ve svém řádném termínu, ale až následující neděli. Přesto musel každý OCT sledovat nejen nedělní obřady, avšak i ty ve všední den. Hlavní paráda ale připadala na neděli, kdy se konaly slavnostní průvody, které byly středem zájmu církevního oddělení. V jeho poznámkách jsou uváděny trasy procesí, celková účast, jména stranických a veřejných funkcionářů, již se jich účastnili. Podle literatury se samotné slavnostní průvody Božího Těla konaly naposledy na začátku padesátých let a posléze již nebyly bez centrálního pokynu povolovány.⁶⁴²

Podle dostupných pramenů ve fondu ONV Jeseník je zřejmé, že v letech 1952 a 1953 byly božetělové průvody oznamovány na bezpečnostním referátu ONV, který v této věci rozhodoval a sděloval své stanovisko žadateli i OCT. Tak na 15. června 1952 nahlásil P. Wencel procesí v Žulové zahrnující zastavení u čtyř oltářů rozmístěných v obci (naproti obchodu Elekra, u domu p. Sošky, naproti mateřské školy a na náměstí) se slibem, že průvod nijak nenaruší veřejnou dopravu.⁶⁴³ Současně ohlásil i průvod ve Vápenné, který také zahrnoval větší prostor, z farního kostela k prvnímu oltáři naproti bývalému hostinci, podél potoka k budově MNV, po hlavní silnici ke kapli, ke třetímu u kostela a poslednímu na hřbitově.⁶⁴⁴ V následujícím roce se již o průvody muselo u bezpečnostního referátu ONV žádat, jenž stále kladl důraz, aby procesí nezasahovala do veřejných komunikací.⁶⁴⁵

Informace o průběhu svátku Božího Těla získával OCT od svých důvěrníků, NB ale i samotných duchovních, kteří ho také v této věci zpravovali, ale jejich zprávy nebyly nijak podrobné. Kněží okomentovali účast, trasu průvodu, celkovou atmosféru a výnos sbírky. Jak dokládají zprávy od farních úřadů v Bílé Vodě a v Kobylé nad Vidnavkou z konce července 1954. Jedna z nich navíc komentovala, že průvodu v Bílé Vodě se účastnilo více

⁶⁴² BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 40.

⁶⁴³ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 15./52.

⁶⁴⁴ Tamtéž, č. j. 25/52.

⁶⁴⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. III-296-1953/Be.

mužů než v letech minulých.⁶⁴⁶ Nejbohatší informace jsou k roku 1955, což umožňuje srovnání farností Vápenná a Žulová v letech 1952 a 1955. V roce 1952 se v obou obcích konala procesí s oltáři rozmístěnými mimo okolí kostela, ale v roce 1955 ve Vápenné věřící procházeli pouze okolo⁶⁴⁷ a v Žulové se konala jen bohoslužba v kostele.⁶⁴⁸ Z uvedeného by mohlo být usuzováno, že došlo k omezení průvodů na nejbližší okolí kostelů, ale to nelze tvrdit paušálně. V Bílé Vodě, Javorníku, Kobylé, Ondřejovicích a Zlatých Horách se procházela procesí i přes tamní náměstí nebo mířila k jiné církevní budově,⁶⁴⁹ v Černé Vodě byla průvodem využita i okresní silnice.⁶⁵⁰ Z 28 míst na Jesenicku se nekonaly slavnosti vůbec v šesti případech, ve třech s průvodem v kostele, čtyřech ve velkém okruhu a zbývajících okolo kostela.⁶⁵¹ Ale je pravdou, že lidová správa se snažila o omezení jejich velikostí a v případě farnosti Jeseník mohla v roce 1955 slavit úspěch. Probošt Eineigel plánoval trasu na tamní Rudé náměstí, ale to mu bylo rozmluveno VB a odborem pro vnitřní věci se zdůvodněním, že místo prochází opravou a v zájmu bezpečnosti věřících má procesí proběhnout v těsném okolí kostela.⁶⁵² O povolení průvodů v roce 1955 žádaly farní úřady odbor dopravy ONV, který opět zdůrazňoval podmínku nerušení provozu silnic.⁶⁵³ Přesto je procesí použila.

Jedny z prvních informací, které si OCT v souvislosti s Božím Tělem v roce 1955 zaznamenával, byly bohoslužby a účast na tento svátek ve čtvrtek 9. června. Průvody v tento den byly zakázány a nebylo přípustné ani konat večerní slavnostní bohoslužby. Pokud by tak duchovní učinili, jednali by protiprávně a porušili by státní disciplínu.⁶⁵⁴ I oběžník AAČT vztahující se ke svátku Božího Těla nařizoval kněžím: „... přeložit [jej] na neděli 12. června [1955]. V den samotného svátku Božího těla konejte pouze bohoslužby obvyklé ve všední dny.“⁶⁵⁵ To překazil probošt Eineigel, když získal od apoštolského administrátora přípis, o jehož obsahu informoval i své jesenické spolubratry, že tam kde tomu bylo dosud zvykem, ať se večerní bohoslužby konají i nadále.⁶⁵⁶ Tak se nakonec dne 9. června celebroyaly mše v devíti jesenických kostelích.⁶⁵⁷ Zprávy o nich byly předsedou ONV vyžádány na okresním

⁶⁴⁶ Tamtéž, č. j. 77/54, č. j. 191.

⁶⁴⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁴⁸ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁴⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 117; tamtéž, sign. Zn. 290, f. 150b; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 81-55; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁵⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 406.

⁶⁵¹ Tamtéž, f. 361.

⁶⁵² Tamtéž, f. 410.

⁶⁵³ Tamtéž, f. 423.

⁶⁵⁴ Tamtéž, f. 426.

⁶⁵⁵ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10. taj. 1955.

⁶⁵⁶ Tamtéž.

⁶⁵⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 117.

oddělení VB, jakož i o nedělních slavnostech. Na nich měly být sledovány obvyklé věci: účast s ohledem na různé věkové skupiny nebo forma průvodu, obzvlášť zda byly přítomny uniformované skupiny, kde stály oltáře, kdo je stavěl a zdobil, zda akce nepůsobila pompézněji než obvykle. V podstatě totožné informace požadovalo krajské církevní oddělení v Olomouci po OCT, který měl provést navíc srovnání s uplynulým rokem a vystihnout vliv pořádaných sportovních a kulturních protiakcí.⁶⁵⁸

Zprávy o čtvrtěních bohoslužbách se omezily na konstatování o jejich konání a účasti. V případě Bílé Vody se jednalo o bohoslužbu určenou pro řeholnice⁶⁵⁹ a v Dolní Lipové prý do kostela přišly jen fanatici, kteří se sebou přinesli malé kytice. Jednalo se převážně o ženy německé a slovenské národnosti z Horní Lipové.⁶⁶⁰ V Hukovicích spravovaných z Vidnavy měl čtvrtění bohoslužbu konat Dr. Blokscha bez vědomí vidnavského faráře a snad za účelem podrytí jeho autority.⁶⁶¹ Jinak nebyly shledány žádné závady. Zprávy o nedělních průvodech OCT nerozepsal podle jednotlivých věkových skupin, jak bylo požadováno, a zaměřil se pouze na děti a funkcionáře NV a KSC. Děti se účastnily hojně všech procesí a v devíti případech byla zaznamenána přítomnost členů NV a straníků. V Bílé Vodě se procesí účastnili i zaměstnanci tamního ZCHÚ, včetně jeho hospodářského správce,⁶⁶² ve Vápenné například předseda tamního SČSP a současně člen MV KSC, zpěv průvodu řídil učitel tamní národní školy,⁶⁶³ v Písečné dokonce dva členové KSC nesli baldachýn.⁶⁶⁴ Ale největší počet straníků byl zaznamenán ve Skorošicích, kde bylo v průvodu viděno 30 členů KSC včetně čtyř radních MNV. Tamní předseda MNV s manželkou šli v čele procesí a baldachýn nesl místopředseda MO KSC. Tento vysoký počet měl být zapříčiněn aktivní pastorační činností P. Elšáka a jeho pomocníka předsedy MNV Hampla, i když vzhledem k minulému roku byl zjištěn úbytek.⁶⁶⁵ Církevní tajemník Maličský zaznamenal i několik incidentů. V Dolní Domašově si stěžovali věřící německé národnosti na nepřítomnost hudby v průvodu, jak tomu bývalo v minulých letech,⁶⁶⁶ jakož i ve Vápenné, kde upozorňovali na fakt, že místní hudba závodního klubu hraje na každé tancovačce i na oslavách svátku práce.⁶⁶⁷ Zato hudba n. p. Armaturka doprovázela průvod okolo kostela v Dolní Lipové,

⁶⁵⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 424–426.

⁶⁵⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 117.

⁶⁶⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁶¹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁶² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 117.

⁶⁶³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁶⁴ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁶⁵ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁶⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁶⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

který se konal, i když tamní adm. Ptoszek o něj nepožádal.⁶⁶⁸ Ve Zlatých Horách zase velká účast dětí na božetělové slavnosti narušila nácvik žáků na odpolední vystoupení u příležitosti MDD.⁶⁶⁹ V Žulové nastala zcela opačná situace, když se náboženských obřadů účastnilo výrazně méně věřících než v jiných letech, protože velká část dětí závodila při cyklistických závodech a dospělí byli na trhu na náměstí.⁶⁷⁰ Neobvyklá situace nastala ve farnosti Vlčice, kde nedělní božetělová bohoslužba neproběhla, protože se nedostavil její celebrant Elšák ze Skorošic. Tamní věřící (jeden z nich člen KSČ) pro něj sice dojeli, ale duchovní se odmítl dostavit, neboť již posnidal, a tedy nemohl sloužit mši svatou. Podle OCT Maličkého to byl protest, že nemohl celebrovat sváteční mši již ve čtvrtek.⁶⁷¹ Nárůst účastníků v průvodech v roce 1955 vzhledem k roku předešlému zaznamenaly jen Skorošice, Písečná, Stará Červená Voda, Nová Červená Voda a Zlaté Hory, kde se jednalo o navýšení dokonce o 100 věřících, ale ve výsledku se jednalo o úbytek více než 2 000 věřících v celém okrese. Kupříkladu ve Zlatých Horách se do procesí přidala méně než jedna čtvrtina místních.⁶⁷²

I v roce 1956 informoval předseda ONV náčelníka VB v Jeseníku o blížící se slavnosti Božího Těla. Upozornil jej, že se jedná o přenesený svátek z 31. května, a proto je očekáváno, že většina duchovních bude v tento den konat večerní bohoslužby: *„Aby mohlo býti správně a nezkresleně posouzeno, jak duchovní ř.k. církve jsou disciplinovaní a jaké zaujímají stanovisko k opatřením našeho společenského řádu je nezbytně nutno nenápadně zjistiti, kde bude průvod konán 31. 5. 1956 mimo kostel, kde jen v kostele, kolik tam bylo přítomno dospělých, kolik dětí a jaká hudba doprovázela průvod okolo kostela aneb v kostele.“*⁶⁷³ V této věci požádal VB o výpomoc, jakož i na neděli 3. června, kdy měly být registrovány stejné skutečnosti s důrazem sledování účastníků z řad orgánů NV, funkcionářů, lékařů, učitelů, armády apod.⁶⁷⁴

Třetím nejsledovanějším církevním svátkem byly Vánoce, a tak se nacházely v charakteristikách farností. Podklady k nim poskytoval i děkanský úřad, které popisovaly průběh, účast na rorátech i dalších vánočních bohoslužbách a výnosy sbírek.⁶⁷⁵ Ale jen na tyto zprávy se ani tentokrát OCT nesměl spoléhat a měl si zajistit sledování půlnoční mše svaté a Božího hodů vánočního 25. prosince. Jako vždy měla být sledována účast a srovnána

⁶⁶⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 408.

⁶⁶⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 220/55.

⁶⁷⁰ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁷¹ Tamtéž, bez č. j.

⁶⁷² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 361.

⁶⁷³ Tamtéž, f. 362.

⁶⁷⁴ Tamtéž, f. 362–362b.

⁶⁷⁵ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

s minulými léty, jakož i zaznamenána témata kázání, zda byla zaměřena mírově.⁶⁷⁶

O vánočních svátcích v roce 1950 referoval jesenický OCT Gába, že půlnoční mše svaté byly většinou bez kázání a za malé účasti, všude se kázalo na Boží hod a to především o zrození Krista nebo úctě a poslušnosti k rodičům. Pouze: „*Ve Vidnavě a Kobylé mluvil farář Leder o míru, aby všichni lidé za mír bojovali a pracovali.*“⁶⁷⁷ Tento den byla vyšší účast než na půlnoční. Průměrně se jednalo o 200 věřících na každý kostel, i když podle Gáby: „*Věřící sledovali bohoslužby spíše jako zpestření vánočních svátků, než se zanícením.*“⁶⁷⁸

V roce 1952 sledoval navíc OCT Dohnal situaci i na svátek sv. Štěpána opět s výpomocí VB. Tentokrát vysledovali hojnou účast členů KSČ na půlnoční bohoslužbě v Javorníku, které přihlíželi i osvětový referent MNV a manželky příslušníků VB. V Bernarticích tvořila celou jednu třetinu shromážděných školní mládež a v Jeseníku 70 % lidí ve věku 18–30 let. Příznivěji se situace jevila OCT například ve Zlatých Horách, kde se neúčastnil půlnočních církevních obřadů žádný lidový funkcionář. Pozitivní zprávy nepřinesl ani Boží hod, neboť mši svatých se účastnilo několik javornických učitelek, tajemníci MNV v Bernarticích a Uhelné, který se toho dne účastnil dokonce dvou bohoslužeb, jitřní i hrubé. Nejméně příznivě se mohla církevnímu tajemníkovi jevit situace ve Vlčicích, kde se na hrubé sešli skoro všichni funkcionáři tamního JZD, MNV a KSČ. Na svátek sv. Štěpána 26. prosince byla pak zjištěna nejnižší návštěvnost během celých vánočních svátků. Duchovní především kázali o potřebě hojnějších návštěv kostela. Církevní tajemník Dohnal zjistil jen jednu závadu, když v obci Černá Voda zahráli v obecním rozhlase koledy a to dokonce se souhlasem předsedy MNV.⁶⁷⁹

V roce 1953 nebyla provedena všechna opatření jako v tom předcházejícím, a tak nebyly navštíveny všechny bohoslužby, protože onemocněl velitel VB i jeho zástupce a církevní tajemník Dohnal nechtěl do věci zasvěcovat další příslušníky VB, neboť byli zaneprázdnění jinými závažnými úkoly. Důvěrníci mu navíc neposkytly mnoho zpráv s odůvodněním, že jsou příliš vytíženi ve svých zaměstnáních, které nemohou zkoordinovat s množstvím úkolů, jimiž jsou pověřováni. Sám Dohnal také upozorňoval, že se potýkal s obtížnou dopravní situací, dne 28. prosince šel pěšky navštívit dvě řk. fary a cesta mu trvala tři hodiny, ale nakonec nikoho doma nezastihl. Avšak před svátky se s duchovními dohodl, že nebudou rozšiřovat obvyklé množství svých vánočních bohoslužeb. Posléze nezjistil žádné závady

⁶⁷⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 342.

⁶⁷⁷ Tamtéž, f. 344.

⁶⁷⁸ Tamtéž.

⁶⁷⁹ Tamtéž, f. 460–461.

a ve třech farnostech (Jeseník, Zlaté Hory a Vápenná) zaznamenal menší počet věřících na svátečních obřadech.⁶⁸⁰

I když lidová správa upínala svou pozornost především na tři výše zmíněné svátky neopomíjela monitorovat ani zbývající, které mohly vykazovat nižší návštěvnost, ale ne vždy. Někdy se jevíly jako velmi nebezpečné, neboť se mohly úzce dotýkat dětí. V poznámkách jesenického OCT jsou podklady k mariánským bohoslužbám, prvnímu svatému přijímání, biřmování, výročí výstavby kostelů a svátku Všech svatých.

Sledování májových pobožností je doložitelné u OCT Fr. Maličkého v roce 1954, který byl z pohledu řk. církve označován jako Mariánský rok. Přesto podle církevního tajemníka nekonali duchovní žádné mimořádné slavnosti, i když o Panně Marii hojně kázali a lidé často navštěvovali poutní místo Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor: „*A poutníci... přicházeli... hlavně proto, že počítali s nějakými zvláštními bohoslužbami, zvláštními zázraky a hojnými odpustky. Aspoň se někdy tvářili nespokojeně...*“⁶⁸¹ Zvláštním mariánským bohoslužbám měl každý OCT zabránit, ale v případě 50. výročí výstavby kostela sv. Mikuláše v Mikulovicích tak Fr. Maličský neučinil, i když předpokládal, že slavnost v neděli 5. prosince bude využita k zakončení tohoto roku zasvěceného Panně Marii: „*Vzhledem k tomu, že souhlas byl vyžádán v předvolebním období a vzhledem k tomu, že aktu bude přítomen i nově ustanovený více děkan byl po důkladné úvaze a po dohodě s vedoucím tajemníkem dán souhlas k žádané asistenční výpomoci.[...] Bude však třeba učiniti opatření, aby průběh byl sledován a více děkan využil této příležitosti k slavnostní modlitbě za mír a zdar nynější konference v Moskvě.*“⁶⁸² Později OCT Maličský hlásil, že značná část oslav byla věnována zakončení Mariánského roku, což odvozoval od faktů, že se shromáždění pomodlilo k Panně Marii a zazpívalo píseň *Tisíckráte pozdravujem tebe*, i když duchovní se neopomněli pomodlit za mír, jak si okresní církevní oddělení přálo.⁶⁸³

Církevní tajemník Maličský sledoval mariánské bohoslužby i následujícího roku 1955. V hlášení pro krajské církevní oddělení z 1. června zaznamenal, že návštěvnost těchto bohoslužeb byla ovlivněna mimořádně sychravou povětrnostní situací. Mládež docházela jen zřídka, a o to více starší věřící, především soukromí zemědělci, kteří si přicházeli vymodlit lepší počasí. „*Ostatní občané se snažili provést všechny práce a vraceli se značně pozdě večer s polí.*“⁶⁸⁴ Největší návštěvnost zaznamenal OCTv Bílé Vodě, Vidnavě a Javorníku,

⁶⁸⁰ Tamtéž, f. 462–462b.

⁶⁸¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 35.

⁶⁸² Tamtéž.

⁶⁸³ Tamtéž, f. 36.

⁶⁸⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 301.

kde se nacházely ústavy řeholnic, jež se májových pobožností hojně zúčastňovaly. V Dolní Lipové a Jeseníku byly zase posíleny přítomností lázeňských hostů, jinak pravidelně docházeli věřící německé národnosti. Účast na mariánských se podobala té nedělní a to v celém okrese, i když v rámci týdne byly nejméně vytiženy všední dny a nejvíce neděle.⁶⁸⁵

Státní církevní politika měla ve svém hledáčku také první svaté přijímání dětí. Boj o nového člověka se promítal do akcí přihlášek do náboženství, božetělových protiakcí, ale i do bedlivého sledování slavnosti prvního svatého přijímání. Ty se konávaly v období měsíců května a června, přičemž k němu přistupovali žáci druhých školních tříd, tedy prvních ročníků výuky náboženství.⁶⁸⁶ Jednalo se o významnou událost, která ze strany duchovních vyžadovala větší zapojení, a tak žádali okresní církevní kancelář o udělení státního souhlasu pro své spolubratry v kněžské službě k výpomocem ve zpovědnicích.⁶⁸⁷ Že o ni jevila státní církevní politika zvýšený zájem svědčí přípis krajského církevního oddělení, kterým s předstihem upozorňovalo na blížící se období prvního svatého přijímání a dožadovalo se informací o jeho průběhu. „*Někde se provádí přijímání velmi okázale s hostinami atd.*“⁶⁸⁸ Farní úřady poskytovaly o něm podrobné informace svému děkanskému úřadu, který je postupoval kanceláři OCT, jak prokazují prameny pro léta 1954 a 1955. Protože ale ne všechny farní úřady tak činily odpovědně, některé nezaslaly svá sdělení vůbec a jiné zase neúplně,⁶⁸⁹ obsahovala hlášení děkanského úřadu jen místa s daty konání slavností, počtem prvokomunikantů, případně jejich jména a charakteristiku oslav. Většinou bývaly popsány jako běžné za účasti rodičů, někdy se společnou snídaní pro ně a jejich děti na faře.⁶⁹⁰ Konkrétně kobylyský farář Maxmilián Kaschel sdělil, že první svaté přijímání proběhlo v jeho farnosti za účasti 11 dětí v neděli 29. května 1955, kdy celebroid krátkou mši svatou s dětskou promluvou o Boží milosti, společně obnovili křestní sliby, pomodlili se a přijali tělo Kristovo. Na závěr ještě zazpívali píseň *Bože chválime Tebe*.⁶⁹¹ Mikulovický duchovní správce jen oznámil, že 18. června v jeho farnosti přistoupilo ke svátosti jen pět prvokomunikantů, a proto se nekonala ani žádná větší slavnost a obřadu se ani neúčastnili všichni rodiče.⁶⁹² Opakem se mohl pochlubit vidnavský Leder, kterému přistoupilo 5. června 1955 k prvnímu svatému přijímání 21 dětí za přítomnosti všech rodičů,⁶⁹³ případně

⁶⁸⁵ Tamtéž.

⁶⁸⁶ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁸⁷ Tamtéž, č. j. 205/55.

⁶⁸⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 456.

⁶⁸⁹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁹⁰ Tamtéž, č. j. 129/55.

⁶⁹¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁹² Tamtéž.

⁶⁹³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 34/55.

zlatohorský adm. Klisz, neboť počet tamních prvokomunikantů byl vysoko nad celookresním průměrem, celkem se jednalo o 74 dětí.⁶⁹⁴ Toto vysoké číslo zdůvodňoval OCT nadřazeným důslednou pastorační činností P. Miloslava Klisze. Přestože kněží popisovali obřady jako ničím zvláštním nevybočující z běžné praxe, Fr. Maličský je ve svém hlášení pro olomouckého KCT vykresloval naopak jako okázalé a to jak v kostelích, tak i na farách, kde se konaly ony společné snídaně. Fr. Maličský se domníval, že při jejich přípravě se sblížili rodiče s farními hospodyněmi, což považoval z dlouhodobého hlediska za velmi nebezpečné.⁶⁹⁵

Pozornost byla také věnována obřadu biřmování, neboť se týkal další důležité skupiny věřících, o kterou chtěl režim bojovat, o mládež. Ve věci jejich konání zastával SÚC a jeho orgány názor, že žádosti o jejich konání je zapotřebí „... *takticky tlumit*.“⁶⁹⁶ Diskuze na Jesenicku se na toto téma rozvinula na děkanské besedě v květnu 1951, kdy byli duchovní informováni o možnosti biřmování v témže roce. Kněží jej ale s ohledem na svou vytíženost odložili na červen 1952.⁶⁹⁷ Ukazuje se zde, že biřmování se domlouvalo po linii státní církevní politiky a ne prioritně po církevní.

Větší množství věřících se shromažďovalo u příležitostech různých výročí, která se v jejich farnostech odehrávala a na nichž bývala větší účast než o průměrných nedělích. Takovým příkladem bylo již výše zmiňované jubileum vysvěcení farního kostela sv. Mikuláše v Mikulovicích v prosinci 1954,⁶⁹⁸ kterému OCT Maličský věnoval zvýšenou pozornost a podal o něm hlášení na kraj. Uváděl, že se akce účastnilo asi 1 500 lidí, z nichž asi 800 přihlíželo slavnostní mši svaté, kterou celebroid P. Rusek a při níž asistovali P. Hrabec, Dr. Zlotý, viceděkan Štula a kázal P. Klisz. V kostele zazněla podle přání státních orgánů modlitba za mír, jejíž text se nepodařilo OCT získat. Slavnostní ráz bohoslužby pozvedla přítomná dechová kapela. Mezi přítomnými OCT zaznamenal především slovenské dosídlence a německé starousedlíky z Mikulovic a okolí, mimo nich se slavnosti účastnila také většina mikulovických bývalých obchodníků, živnostníků a samostatně hospodařících rolníků. Odpoledne se ještě konalo požehnání taktéž za vysokého počtu věřících, což přičítal Fr. Maličský Jednotou pořádanému mikulášskému trhu, i když současně tvrdil, že je vysoká účast důkazem, že „... *mikulovická farnost má ještě velmi silnou religiositu*.“⁶⁹⁹

Posledním jesenickým církevním oddělením sledovaným svátkem byl svátek Všech svatých,

⁶⁹⁴ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 466.

⁶⁹⁵ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 47/1955.

⁶⁹⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 465.

⁶⁹⁷ Tamtéž, f. 473.

⁶⁹⁸ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

⁶⁹⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 36.

který byl také překládán na nejbližší víkend po svém řádném termínu, kdy nesměly být pořádány žádné slavnostní bohoslužby či průvody. O víkendu měly být povoleny jen na základě žádosti, ale pouze v případě, že bývaly konány již v letech předcházejících.⁷⁰⁰ V roce 1954 se podle hlášení OCT Maličkého na Jesenicku nikde nekonaly, protože místní dosídlenci na tyto svátky odjížděli za rodinami mimo okres.⁷⁰¹ V roce 1956 uváděl jako důvod jejich nekonání zase špatné počasí. Na základě vlastního průzkumu ale zjistil, že řk. duchovní celebroidali večerní bohoslužby často za větší účasti věřících než v roce 1955. Podle závěrů církevního tajemníka to bylo zapříčiněno touhou lidí vyměnit si své názory na aktuální situaci v Maďarsku, Polsku a Egyptě. Jinak tento svátek slavili především starší občané všech národností a mladší ženy nedocházející do zaměstnání. Rodiny prý své hroby vyzdobily bohatěji, než tomu bývalo dříve, z čehož Fr. Maličský vyvozoval, že se jedná o nesporný důkaz rostoucí životní úrovně v Československu.⁷⁰²

5. 4 Slavnosti mimo kostel

Slavnostmi mimo budovy kostelů byly především církevní průvody a poutě. Jedny z největších procesí se týkaly slavností Vzkříšení a Božího Těla, proto byly bedlivě sledovány a byly o nich vypracovávány podrobné zprávy.⁷⁰³ Podrobné hlášení o procesí mohlo zahrnovat informace, kdy bylo o jeho konání požádáno, kudy vedla jeho trasa a za jaké účasti věřících, veřejných funkcionářů a straníků, s nebo bez doprovodné hudby a případné problémy. Například, že Albín Szewieczek z České Vsi dal konání průvodu na vědomí 14 dní předem, byl omezen jen na kostelní pozemek, bez hudby a funkcionářů, za účasti 110 věřících včetně 20 dětí.⁷⁰⁴

Ke konání procesí museli dostat duchovní většinou svolení ONV, i když v roce 1952 bylo od této povinnosti dočasně upuštěno a stačilo jejich prosté ohlášení s časovými dispozicemi a trasou průvodu, to vše s týdenním předstihem na dopravním oddělení ONV a děkanském farním úřadu.⁷⁰⁵ Stejná praxe zahrnovala i další náboženské obřady mimo budovy kostelů, proto adm. Peter z Javorníku pouze oznámil konání procesí z farního kostela ke kapli sv. Antonína na neděli 22. června 1952, kde se následně odehrála mše svatá s proslovem,⁷⁰⁶

⁷⁰⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 455.

⁷⁰¹ Tamtéž, f. 456.

⁷⁰² Tamtéž, f. 454.

⁷⁰³ Viz kapitola 5. 3 Církevní svátky.

⁷⁰⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 51.

⁷⁰⁵ Tamtéž, sign. Zn. 290, f. 143.

⁷⁰⁶ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 101.

nebo Max. Kaschel z Kobylé nahlásil, že 21. září vysvětlí prapor hasičského sboru.⁷⁰⁷ Sdělení, že se uskuteční pout' na Boží Horu u Žulové na svátek Cyrila a Metoděje 6. července, jejíž procesí půjde od farního kostela v Žulové po nefrekventovaných komunikacích až na Boží Horu,⁷⁰⁸ bylo předloženo navíc i bezpečnostnímu referátu ONV.⁷⁰⁹

V následujícím roce 1953 podle oběžníku ministerstva vnitra (č. II/2-264.21-I/4-1953) ze dne 11. dubna 1953 již musel být každý průvod schválen církevním oddělením ONV stejně jako i jiné církevní slavnosti mimo budovu kostela. Jejich povolení mělo být vždy OCT pečlivě zváženo, ale nesměl zakazát ty, které se v uplynulých letech konávaly.⁷¹⁰ Stejná praxe byla potvrzena i pro následující rok⁷¹¹ a v této souvislosti Apoštolská administratura nařizovala podávat žádosti 14 dní předem,⁷¹² své stanovisko nezměnila ani v roce 1955.⁷¹³

Do této kategorie slavností mohou spadat i poutě, které evokují význam cesty k nějakému cíli. K nejnavštěvovanějším poutním místům Jesenicka patřil kostel sv. Cyrila a Metoděje na Boží nebo tzv. Svaté Hoře u obce Žulová, sv. Anny na Křížovém vrchu u Jeseníku a Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor. Mimo nich hovořil okresní církevní tajemník Dohnal ještě o procesích k Panně Marii Lasalettské v Travné, k sv. Antonínovi z Javorníku a ke svaté Anně v Supíkových, přičemž tyto poutě definoval jako místního významu.⁷¹⁴ Zmíněné poutní místo Panny Marie Lasalettské nebo-li Mariánské údolí podle vyjádření OCT fakticky zaniklo v době působení adm. Vlčka a další duchovní správci už nejevili zájem o jeho obnovení,⁷¹⁵ proto bývalo pouze navštěvováno občany německé národnosti z obcí Travná a Zálesí.⁷¹⁶ A nelze ještě zapomenout na farní poutě pořádané na svátek patrona určitého kostela.

Z pohledu církevního oddělení se pod pojmem pout' objevoval především případ spojovaný s cestou a poutním místem, protože i krajské církevní oddělení konkretizovalo své otázky vzhledem k poutím zájezdy a dopravními prostředky.⁷¹⁷ Církevní tajemník Gába zase uváděl, že mimo poutí u sv. Anny, na Boží Hoře a u Panny Marie Pomocné se jiné nekonají,⁷¹⁸ a OCT Maličský poutě charakterizoval jako místo, kam věřící přicházejí organizovaně v procesích

⁷⁰⁷ Tamtéž, č. j. I/3-290-1952-D, č. j. 94/52.

⁷⁰⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 25/52.

⁷⁰⁹ Tamtéž, č. j. 26/52.

⁷¹⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 176, f. 7.

⁷¹¹ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 170–171.

⁷¹² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁷¹³ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10. taj. 1955.

⁷¹⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 611.

⁷¹⁵ Tamtéž, f. 370.

⁷¹⁶ Tamtéž, f. 603.

⁷¹⁷ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. Cír. 293/3 1954.

⁷¹⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 604.

a s hudbou.⁷¹⁹ Jen církevník Dohnal zaznamenal, že vedle větších poutí se konají i slavnostnější bohoslužby v den zasvěcený patronovi kostela, přičemž u této příležitosti bývá pozván hostující kazatel,⁷²⁰ jako když na ondřejovickou pouť na sv. Ervína zval Dr. Zlotý zlatohorského administrátora.⁷²¹ I při těchto poutích se totiž shromažďovalo větší množství věřících, do Staré Červené Vodě při takovéto příležitosti zavítali i farníci z Černé Vody.⁷²²

Setkání věřících na poutních místech měla být s předstihem hlášena v kanceláři OCT, pokud by se jednalo o poutní místo v jiném okrese, měl OCT informovat svého tamního kolegu, a v případě jiného kraje musel zpravit příslušejícího KCT.⁷²³ Krajské církevní oddělení o nich požadovalo podrobné zprávy, které měly být v roce 1952 podávány dokonce každý týden, protože „... *poutové zájezdy jsou zneužívány k reakčním piklům...*“⁷²⁴ V roce 1954 již stačilo podat zprávu do 24 hodin po jejím uskutečnění,⁷²⁵ ale mimo těchto průběžných hlášení podával každý OCT i souhrnou zprávu za celý rok. V roce 1952 platily pokyny, aby v jejím rámci byly reflektovány významnější poutní místa a termíny poutí, byla srovnána účast s rokem předcházejícím a zvláště zhodnocen podíl mládeže. Dále zda byly všechny autobusové zájezdy schváleny KCT, zda se na poutních místech objevily prodejní stánky, a jak se při těchto příležitostech chovali duchovní. Každý OCT měl také navrhnout způsob, jakým docílí omezení poutí pro rok následující.⁷²⁶

Na Boží Hoře u Žulové v kostele sv. Cyrila a Metoděje se nekonaly pravidelné bohoslužby⁷²⁷ jen dvě poutě: česká v souvislosti se svátkem sv. Cyrila a Metoděje, při níž průvod vycházel od farního kostela v Žulové,⁷²⁸ a druhá německá v polovině srpna v návaznosti na svátek sv. Rocha.⁷²⁹ Ale od roku 1953 bylo upuštěno od procesí a organizovány pouze bohoslužby v místě.⁷³⁰ V celebraci českých se střídali děkan Wencel a adm. Gorgosz, zatímco německé bývaly vedeny kobylyským německým farářem Kaschelem.⁷³¹ Pravděpodobně i z důvodu zrušení těchto průvodů klesla účast toho roku na české mši svaté ve srovnání s minulým asi na jednu třetinu, aniž by to bylo možné přičítat nepříznivému počasí.⁷³² Věřící se dostavili sami

⁷¹⁹ Tamtéž, f. 370b.

⁷²⁰ Tamtéž, f. 611.

⁷²¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 130-54.

⁷²² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 603.

⁷²³ Tamtéž, f. 625.

⁷²⁴ Tamtéž, f. 626.

⁷²⁵ Tamtéž, f. 615.

⁷²⁶ Tamtéž, f. 606.

⁷²⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 42/54; tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 603b.

⁷²⁸ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 25/52.

⁷²⁹ Tamtéž, č. j. 42/54, č. j. 28/54.

⁷³⁰ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, bez č. j.

⁷³¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 598.

⁷³² Tamtéž, f. 607.

na základě oznámení na informačních vývěškách v okolních farnostech. Německé bohoslužby se pak v srpnu účastnilo více než 250 poutníků.⁷³³ P. Kaschel v souvislosti s oznámením německé mše svaté v srpnu 1954 upozorňoval okresní církevní oddělení, že se nejedná o pouť ale pouhou bohoslužbu.⁷³⁴ Přesto tomuto místu i nadále věnoval církevník svou pozornost, i když podle něj se nejednalo o poutě, protože nebyla organizována žádná procesí k poutnímu místu.⁷³⁵ Takže na kraj hlásil, že v červenci 1954 zde kázal P. Gorgosz a v srpnu P. Kaschel,⁷³⁶ u nějž zaznamenal i téma: „... o dvou ženách, o Evě a o Marii.“⁷³⁷ Jedním dechem pak tvrdil: „Po likvidaci známého poutního místa u P.M.P. ve Zlatých Horách [v květnu 1955], zůstává v okrese jen aktivní poutní místo na ‚Svaté Hoře‘ u Žulové na rozhraní farnosti žulovské, kobylské a černovodské.“⁷³⁸ Bohoslužby na rok 1955 byly ohlášeny na neděle 10. července a 21. srpna. „Děkan Wencel se domnívá, že letošní opoždění I. a II. etapy jarních prací, bude mít velký vliv na[J]účast věřících z okolních obcí.“⁷³⁹ OCT prováděl v obou případech průzkum osobně⁷⁴⁰ a zaznamenal účast 90 věřících (Čechů, Slováků a Maďarů) na české bohoslužbě, kterou za asistence P. Hučky celebroidal P. Wencel, do jehož farnosti Boží Hora spadala. Také si OCT povšiml malého primitivního stánku s růženci. Německou mši ohlášenou na 21. srpna, ale podle pramenů nakonec konanou 14. srpna, opět celebroidal P. Kaschel a účastnilo se jí 120 osob, povětšinou Němců.⁷⁴¹ Následujícího roku 1956 již byla Boží Hora Fr. Maličkým označována jako bývalé poutní místo, i když se zde stále konaly ony dvě sváteční bohoslužby.⁷⁴²

Dalším sledovaným poutním místem Jesenicka byla kaple sv. Anny na Křížovém vrchu, kam se před rokem 1953 konávala procesí z Jeseníku, které byly spojeny i s křížovou cestou. Ale i ony byly nakonec omezeny na pouhé bohoslužby v místě a v roce 1953 se jich účastnilo více než 100 osob převážně německé národnosti.⁷⁴³ O povolení konání německé poutě 18. července 1954 požádal farář v. v. Beitz, což mu nebylo uděleno a OCT Maličký pak na základě vlastního průzkumu zjistil, že akci Beitz odvolal, ale inkriminovaného dne se s 15 německými věřícími v kapli pomodlil.⁷⁴⁴ Další rok zde zase chytal na 31. července sraz

⁷³³ Tamtéž, f. 609.

⁷³⁴ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 112/54.

⁷³⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 598.

⁷³⁶ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 42/54, č. j. 28/54.

⁷³⁷ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 614.

⁷³⁸ Tamtéž, f. 598.

⁷³⁹ Tamtéž.

⁷⁴⁰ Tamtéž.

⁷⁴¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 37/1955 cirk; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 37/2363 cirk.

⁷⁴² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 365, 370.

⁷⁴³ Tamtéž, f. 608; NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, bez č. j.

⁷⁴⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 603b.

Němců, i když k němu neměl svolení. Sraz se nakonec neuskutečnil pro krajně nepříznivé počasí.⁷⁴⁵

Ale nejvýznamnějším poutním místem na Jesenicku byl kostel Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor, který se nacházel ve smrkovém lese blízko silnice vedoucí z Jeseníku do Krnova a navštěvovali jej pro příjemné prostředí nejen poutníci, ale i turisté. Běžné bohoslužby se zde pak konaly každou neděli od začátku července do konce října.⁷⁴⁶ Význam poutního místa P. M. P. potvrzuje i zájem Cestovní informační služby Jeseník, Čedok n. p., z února 1951, kdy toto místo chtěla zařadit mezi své zájmové objekty. Vnímala jej jako zajímavé výletní místo s historickým významem, a proto plánovala posílení jeho propagace s cílem zvýšení zájmu turistů. Nejprve v této věci kontaktovala kancelář OCT v Jeseníku,⁷⁴⁷ ale tajemník Gába neprojevil žádný nesouhlas, pouze upozornil na povinnost ohlášení konání případných zájezdů jeho oddělení.⁷⁴⁸

To OCT Dohnal v následujícím roce již referoval o tomto poutním místě jako o potenciálním nebezpečí pro cíle státní církevní politiky, protože podle jeho poznatků nebývale narostl počet poutníků, a tím i význam místa samotného dokonce za hranice okresu, což mělo být zapříčiněno rozšířením pověsti o tamním zázračném obraze. Podle OCT se hovořilo o jeho schopnosti přinést útěchu, štěstí nebo uzdravení nemocným, čehož měl zneužívat kostelník od Panny Marie Pomocné Müller. Prý za úplaty bral od lidí jejich osobní předměty, přikládal je k obrazu a vracel jim je na zpět. Těšil se ale velké oblibě a jeho zatčení by z něj udělalo podle Dohnala mučedníka, proto raději celou záležitost předal KV KSČ v Olomouci. Nárůst poutníků dokazoval Dohnal na zprávách zlatohorského oddělení VB, které zaznamenalo, že bohoslužeb 15. srpna 1952 na svátek Nanebevzetí Panny Marie se účastnilo 40 věřících z Petrovic (okres Krnov) se svým duchovním Felixem Gurzanem,⁷⁴⁹ kteří přijeli autobusem ČSAD, a dále asi 20 místních Němců a rekreantů. Tajemník Dohnal také upozorňoval, že P. Gurzan neměl povolení ke konání mše svaté a jednalo se o pracovní den, proto měl v úmyslu navrhnout tohoto duchovního k potrestání trestní komisi ONV. Na hlavní pouť 17. srpna zavítalo na bohoslužby dokonce okolo 700 lidí z Hlučínska, Frýdecka a Místecka celkem ve 12 autobusech ČSAD a asi 100 zlatohorských farníků. Toho dne se v poutním

⁷⁴⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 37/1955 cír.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 37/2363 cír.

⁷⁴⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 603.

⁷⁴⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 151/51-Šm.

⁷⁴⁸ Tamtéž, č. j. 296-I/21-1951-Hr.

⁷⁴⁹ Pout' pořádal P. Gurzan (jindy uváděný jako Curzan), farář německého původu bez čsl. občanství a nepřátelský k lidové demokracii, byl několikrát oznámen pro ohrožení jednotného hospodářského plánu a jiné delikty, ale nikdy nebyl do té doby trestán.

Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240–241; tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 17–18.

kostele konaly dvě mše svaté, přičemž ke druhé neměl opět její celebrant státní souhlas. Další velká pout' se konala 24. srpna, kdy přijelo okolo 1 000 poutníků, z nichž jen 500 dorazilo v 10 autobusech z Karviné. Další věřící přibyli z Hranic a vedl je předseda MNV z Radotína. Původně mířili na Praděd, ale dohodli se s řidičem na změně a nakonec se účastnili pouti u Panny Marie Pomocné. Takovéto případy se stávaly i v letech následujících. V době podání hlášení krajskému církevnímu oddělení obsahující výše zmíněná fakta již OCT očekával další výpravu poutníků z karvinského okresu. Dohnal proto navrhol, aby za účelem omezení těchto zájezdů byla na vývěsce zlatohorského farního úřadu umístěna zpráva popírající pověst o zázračném obraze a celou záležitost řešit po linii stranické a bezpečnostní.⁷⁵⁰ Lze tedy usuzovat, že od roku 1952 se datovala snaha omezovat náboženský život spojený se zlatohorským poutním místem P. M. P., což v roce 1953 potvrdil krajský církevní tajemník Evžen Černý, když vyjádřil nezájem na ožívování tamních bohoslužeb.⁷⁵¹ A byly zavedeny podmínky pro udělení souhlasu s organizací poutě, že její účastníci musí mít včas splněny žně, výkupy nebo o ni musel požádat některý z duchovních.⁷⁵²

Zájem poutníků neuvadl a v roce 1954 hlásil OCT Fr. Maličský krajskému oddělení, že o nedělích bývá u Panny Marie Pomocné účast věřících mezi 80 až 100 poutníky a různě o hlavních mariánských svátcích. Na hlavní pouti 15. srpna, na které participoval i dvacetičlenný pěvecký sbor z Bohumína a hudební kvarteto, bylo přítomno asi 500 osob, z čehož 200 byly děti ze zlatohorské ozdravnice, jež se pohybovaly v okolí kostela,⁷⁵³ ale na pobožnosti nešly. OCT Maličský dále usuzoval, že ve skutečnosti poutníků bylo jen 250 a zbytek byli turisté.⁷⁵⁴ Velký výkyv byl zaznamenán na bohoslužbě 8. srpna 1954, které se účastnilo jen asi 80 zlatohorských farníků, což zlatohorský adm. Klisz přičetl na vrub tabulkám rozmístěných okolo lesa, v němž se P. M. P. nacházela, zakazující vstup do něj a fotografování.⁷⁵⁵ Také měl podle Fr. Maličského prohlásit: „..., že to poutní místo nemá již dlouhého trvání. Je pevně přesvědčen, že v nejbližších měsících dojde k oprávněnému zákazu vstupu do celého objektu a k trvalé likvidaci tohoto poutního místa.“⁷⁵⁶ V měsíci září se ale počet poutníků opět zvýšil a na jednu z poutí přibylo 250 věřících.⁷⁵⁷ Ti ale nepřijížděli jen na bohoslužby, toho roku dne 1. srpna 1954 dorazilo na místo asi 450 věřících z Hlučínska a Opavska, kteří v procesích za společných modliteb směřovali k poutnímu kostelu v čele se

⁷⁵⁰ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240–241; tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8, 17–18.

⁷⁵¹ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I/3-292-1953-Ku.

⁷⁵² Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 8

⁷⁵³ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 603.

⁷⁵⁴ Tamtéž, f. 594, 613.

⁷⁵⁵ Tamtéž, f. 614.

⁷⁵⁶ Tamtéž, f. 595.

⁷⁵⁷ Tamtéž, f. 603.

svými předříkávači a na zpáteční cestě zpívali mariánské písně.⁷⁵⁸

O hlavní pouti 15. srpna 1954 se OCT rozepsal nejvíce a hned následujícího dne po jejím konání posílal své hlášení podle předpisů na kraj. Popsal průběh celé akce, ale uvedl i poznávací značky osobních automobilů a motocyklů, které se v okolí poutního místa v tu dobu nacházely.⁷⁵⁹ Mši svatou celebroidal zlatohorský adm. Klisz, zazněly během ní české a latinské modlitby i mariánské zpěvy, úroveň celé liturgie pozvedl výše zmíněný pěvecký sbor z farnosti Bohumín, kde P. Klisz dříve působil. Poutníci dorazili z různých míst ostravského kraje: „*Když šli od autobusu ke kostelíku vyprávěli si o Místku.*“⁷⁶⁰ OCT Maličský také zaznamenal přítomnost mnoha starších žen z Hlučínska a pěti mladých řeholnic pravděpodobně z Albrechtic. Celkem se jednalo o 500 osob z toho 200 dětí z místní ozdravovny. Věřící dorazili na místo konání organizovaně autobusy, ale i vlastními dopravními prostředky, z nichž mnozí pouze do kostela nahlédli a hned odjížděli dál:⁷⁶¹ „*Některé jsem pak viděl na Rejvízu před Noskovou chatou.*“⁷⁶² Poutníci, kteří se naopak zdrželi podstatně déle, „... přicházeli... hlavně proto, že počítali s nějakými zvláštními bohoslužbami, zvláštními zázraky a hojnými odpustky. Aspoň se někdy tvářili nespokojeně a při odpočinku si vzájemně vyprávěli, že poutní místo je opuštěné, prodejní stánky rozpadlé, ubytovací budova rozbitá, obsluha v restauraci nevalná a bohoslužby jen normální. Když viděli, co se všechno podniká v okolí poutního místa, netajili se obavou, že přístup k poutnímu místu bude jistě brzy uzavřen.“⁷⁶³

Vysoká koncentrace poutníků na poutním místě P. M. P. u Zlatých Hor se tedy stala hlavní příčinou hledání možností jak jej uzavřít. K realizaci tohoto úmyslu napomohla přítomnost Rudného průzkumu, který v okolí kostela Panny Marie Pomocné pracoval. „*Poutníci z hlavní silnice dostanou se lesní cestou k poutnímu chrámu přímo okolo chat hlavní správy rudného průzkumu. Už zájem ostražitosti a bdělosti přikazuje, aby celý tento lesní komplex průzkumu byl veřejnosti uzavřen, čímž by z vážných státních zájmů bylo poutní místo likvidováno bez podezření likvidace z důvodů protináboženských. Je-li samozřejmé, že pracovníci na úseku církevní politiky nemohou sami aktivně zajistit uzavření tohoto lesního prostoru pro veřejnost, je třeba najít vhodnou formu upozornění státních orgánů na neudržitelný stav přístupu veřejnosti na místa tak závažného rudného průzkumu, kde po celou letní dobu*

⁷⁵⁸ Tamtéž, f. 594, 613.

⁷⁵⁹ Tamtéž, f. 612.

⁷⁶⁰ Tamtéž, f. 593.

⁷⁶¹ Tamtéž, f. 593–594.

⁷⁶² Tamtéž, f. 594.

⁷⁶³ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 35.

každou neděli nejen u poutního chrámu a přilehlé restaurace, ale i po lese nekontrolovatelně se potulují poutníci a s nimi lidé pochybné státní spolehlivosti.“⁷⁶⁴ Proti tomuto záměru se rezolutně postavil zlatohorský adm. Klisz, v dubnu 1955 informoval církevní oddělení ONV v Jeseníku, že získal vyjádření ředitelství Rudného průzkumu v Kutné Hoře o tom, že nemá námitek proti otevření a provozu poutního místa. Proto ohlásil zahájení poutní sezóny počínaje 9. květnem,⁷⁶⁵ což iniciovalo OCT Maličského k urgentní apelaci u krajského církevního oddělení, že k zavření Panny Marie Pomocné musí dojít fakticky okamžitě, protože P. Klisz začal navíc plánovat opravy poutních budov, konzervaci obrazů křížové cesty, požádal o hostinskou koncesi pro poutní restauraci a na veřejnosti se měl chlubit podporou SÚC i prohlášením SPÚ o nelehkosti uzavření P. M. P.⁷⁶⁶ Nakonec ve své snaze uspěl OCT Maličský a k likvidaci došlo v polovině května 1955. Dne 18. května se Maličský sešel s ředitelem Moravského rudného průzkumu ve Zlatých Horách, kterému bylo s předstihem vysvětleno, že se jedná bezpečnostní opatření, a společně dohodli zřízení závor na cesty vedoucí do lesa. Posleze o uzavření informoval OCT zlatohorského Klisze, který se měl nejprve zaradovat z odpadnutí povinnosti dojíždět na tamní bohoslužby, ale současně se podívat nad rychlostí realizace. Měl totiž umluveno se zmocněncem SÚC při Apoštolské administratuře v Českém Těšíně, že by v případě ukončení provozu Panny Marie Pomocné dostal alespoň půl roku na přenesení tamní křížové cesty a dalších památek přímo do Zlatých Hor. František Maličský jej při této příležitosti zaúkoloval, aby obeslal všechny farní úřady, kterým oznámil zahájení poutní sezóny, že P. M. P. byla z bezpečnostních důvodů uzavřena.⁷⁶⁷ K tomuto zdůvodnění jen M. Klisz měl poznamenat, že pokud by v takovém případě skutečně hrozilo lidem zapadnutí, pak by musela být již dávno vystěhována celá ostravsko-karvinská oblast. A přislíbil, že bude protestovat proti tomuto činu na nejvyšších místech.⁷⁶⁸ Nadřízená Apoštolská administratura v České Těšíně zlatohorskému duchovnímu nijak nepomohla, a sama rozeslala v květnu 1955 všem svým kněžím oznámení: „*Provádění rudného průzkumu v oblasti Zlatých Hor vyžádalo si uzavření přístupu k poutnímu kostelu P. Marie Pomocné a kaple sv. Anny. [...] V úseku Zlaté Hory a štoly míru přijíždějí každou neděli poutníci, kteří se zdržují v lesních parcelách kolem poutních míst, kde jest ohrožen jejich život, ... Z těchto důvodů ředitelství žádá, aby místo bylo uzavřeno, neboť ohrožuje bezpečnost poutníků a všech návštěvníků. [...] Uzavřením přístupu k poutnímu kostelu Panny Marie Pomocné zastavuje se konání bohoslužeb a poutí v tomto kostele. Zároveň uděluje se*

⁷⁶⁴ KEMPNÁ, B.: c. d., s. 39.

⁷⁶⁵ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 107/55.

⁷⁶⁶ Tamtéž, č. j. cír. 128/1955.

⁷⁶⁷ Tamtéž, č. j. cír. 37 taj.1955.

⁷⁶⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23. 3. 2009, archiv autora.

*ordinariátní povolení, aby se pouti směly konati do farního ve Zlatých Horách, který je rovněž zasvěcen Panně Marii a kde je umístěn původní milostný obraz Panny Marie Pomocné.*⁷⁶⁹

Odpor P. Klisze ke zrušení poutního místa byl OCT zdůvodňován všelijak: „*Při rozhovorech s duchovními české národnosti bylo zjištěno, že u adm. Klisze se i ve Zlatých Horách projevila snaha býti s Poláky na Těšínsku v nejbližším styku. Na Těšínsku je totiž zrušeno poutní místo!, neznámého mně jména, kde se scházeli polští šovinisté a poutní místo P.M.P. ve Zlatých horách mělo býti podle plánu adm. Klisze náhradou za zrušené polské poutní místo a věřící polské národnosti by tak byli na přání adm. Klisze putovali do Zlatých Hor za jejich oblíbencem adm. Kliszem. Proto adm. Klisz tak vehementně protestuje proti uzavření poutního místa u P.M.P. a používá při tom všech jezuitských způsobů a neštítí se ani zkreslování skutečností.*“⁷⁷⁰ Dalším důvodem měl být strach Klisze ze ztráty nemalých finančních výnosů poutního místa, což nelze označit za nepravdivé tvrzení, když v důsledku uzavírky nastaly zlatohorské farnosti těžkosti v jejím hospodaření.⁷⁷¹ Příjmy se natolik snížily, že zlatohorská farnost již nebyla schopna finančně přispět na plánované opravy kaple sv. Rocha a zlatohorského kostela sv. Kříže, které se v dané době nacházely v katastrofálním stavu. Proto P. Klisz požadoval, aby veškeré finanční náklady převzal SÚC.⁷⁷² V červnu 1955 byl M. Klisz předvolán na KNV v Olomouci na odbor pro věci církevní kvůli údajnému vulgárnímu dopisu, který odeslal na SÚC do Prahy a v němž protestoval proti likvidaci P. M. P.⁷⁷³ Schůzce byl přítomen i jesenický církevní tajemník Maličský.⁷⁷⁴ Na místě jej obvinili z podpory německého revanšismu, čemuž se bránil poukázáním na válečný život své rodiny, kdy byl jeho otec vězněn a následně se musel skrývat u cirkusu, jeho bratr byl totálně nasazen a on sám také nekolaboroval. OCT Maličský mu při této příležitosti vyčítal dlouhodobou protistátní činnost a vyhrožoval mu předáním StB. Klisz podle vlastních vzpomínek měl jesenického církevního tajemníka upozornit, že to by pak neznamenovalo nic dobrého ani pro něj, neboť zločinem je i neohlášení trestné činnosti. Hrozby úředníků se měly náhle změnit a slibovali zařazení do výroby nebo přeložení do jiné farnosti. Klisz nic z toho nezamítl, protože i podle Marxe a Engelse je práce největší odměnou pro člověka a jeho práce v PTP v podstatě bavila, neboť se leccemu přiučil. Ani přeložení ho nelekalo, vždyť všude je zem Páně.⁷⁷⁵ OCT Fr. Maličský jej v souvislosti s touto kauzou charakterizoval jako fanatika,

⁷⁶⁹ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 41.

⁷⁷⁰ Tamtéž, s. 41–42.

⁷⁷¹ Tamtéž, s. 42.

⁷⁷² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 270/55.

⁷⁷³ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 42.

⁷⁷⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. cír. 1011/55-Č.

⁷⁷⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13. 3. 2009, archiv autora.

asketického jezuitu, na kterého vojenská služba neměla kýžený dopad a sám na ni s nelibostí vzpomíná.⁷⁷⁶ Nakonec byl přeložen do ostravské farnosti Vratimov.⁷⁷⁷ Veřejnost prý naopak přijala celou věc jako samozřejmé bezpečnostní opatření.⁷⁷⁸

V polovině května bylo tedy provedeno uzavření poutního místa P. M. P., ale i tak na konci května 1955 figurovalo v přípisu krajského církevního oddělení mezi poutními místy i s datem hlavní poutě pro tento rok 14. srpna.⁷⁷⁹ Církevní tajemník Maličský následně sebevědomě prohlašoval, že tímto skočily poslední poutě v okrese,⁷⁸⁰ ale toto své tvrzení musel revidovat, protože autobusové zájezdy mířily do Zlatých Hor i nadále a to do tamního farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. V roce 1956 zde přijíždělo o nedělích průměrně 80 až 100 osob, povětšinou ženy a školní mládež z Opavska, Těšínska a Hlučínska.⁷⁸¹

Poutní místa se samozřejmě nacházela i mimo hranice okresu Jeseník a krajské církevní oddělení požadovalo, aby o případných zájezdech na tato místa bylo informováno. V tomto ohledu ale jeseničtí OCT mnoho zpráv nepřinesli. Od chvíle zřízení SÚC do roku 1954 se z Jesenicka neorganizovaly žádné poutě, jen zájezdy na Velehrad pořádané okresním církevním oddělením a v roce 1952 výlet několika členů JZD Bukovice na Hostýn.⁷⁸² Plánovaná pouť 200 farníků z Písečné na Svatý Hostýn v květnu 1949 byla překažena: „*Bylo učiněno vše, aby se tato akce nezdařila a sice: Staniční úřad nepřistaví vagony, autobusy se taktéž nezapojí. Stejně tak je to z dopravou nákladním autem a pod.*“⁷⁸³ V létě 1954 probíhal v Jeseníku nábor taktéž na hostýnskou pouť, ale zájem věřících byl tak malý, že se nakonec neuskutečnila ani nebyla podána žádost o její povolení.⁷⁸⁴ I v roce 1955 podal OCT negativní hlášení.⁷⁸⁵ Až v srpnu 1956 oznámil OCT Maličský uskutečnění zájezdu na Hostýn, který u Turisty objednala jedna z místních žen. Církevní oddělení nebylo předem informováno, neboť vedení podniku ušel cíl zajednané cesty, ale přislíbilo v budoucnu těmto věcem věnovat větší pozornost.⁷⁸⁶ Jednu z možných příčin této malé iniciativy k organizaci poutních zájezdů odhalují vyjádření farních úřadů Vlčice a Skorošice, že poutě nekonají pro přílišnou vytíženost rolníků a zaměstnanců JZD.⁷⁸⁷

⁷⁷⁶ KEMPŇÁ, B.: *c. d.*, s. 42.

⁷⁷⁷ Tamtéž, s. 43.

⁷⁷⁸ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

⁷⁷⁹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 601.

⁷⁸⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 37/1955 cír.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 37/2363 cír.

⁷⁸¹ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 365.

⁷⁸² Tamtéž, f. 611.

⁷⁸³ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 100, inv. č. 654, sign. Ivb124, f. 5.

⁷⁸⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 603b.

⁷⁸⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 37/1955 cír.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 37/2363 cír.

⁷⁸⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 365.

⁷⁸⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

5. 5 Křty, sňatky a pohřby

K 1. lednu 1950 nabyl účinnosti zákon o vedení matrik, který je odebíral farním úřadům a svěřoval do péče státních orgánů. Od této chvíle církve nespravovaly oficiální záznamy o narozených, sňatcích a úmrtích.⁷⁸⁸ Podle zákona čis. 268/1949 Sb. o matrikách a podle prováděcích předpisů nemohli z nich vydávat například potvrzení o křtu nikdo jiný než duchovní, i když se souhlasem odpovědného matričního pracovníka.⁷⁸⁹ OCT Gába v této souvislosti zaznamenal nespokojenost občanů s rozsáhlostí matričních obvodů, která jim stěžovala vyřizování některých potřebných dokumentů.⁷⁹⁰

Současně se zákonem o matrikách byl zneplatněn církevní sňatek jako úřední úkon a jeho jedinou platnou formou se stal civilní obřad.⁷⁹¹ Křest, církevní sňatek a pohřeb se staly zcela dobrovolnou záležitostí, ale bedlivě sledovanou každým okresním církevním oddělením, neboť jejich statistika mohla ukázat úspěšnost státní církevní politiky, když cílem bylo i dosažení trvalého poklesu účasti veřejnosti na těchto církevních obřadech. Zdrojem těchto informací pro krajské církevní oddělení byly zprávy o matriční agendě vypracovávané OCT, ten v letech 1950 až 1951 čerpal matriční informace ze zpráv referátu pro vnitřní věci a bezpečnost, který jej sám předkládal na kraji a posílal na vědomí právě OCT.⁷⁹² Samotná církevní kancelář při ONV vypracovávala zprávy o sňatcích, které byly nejprve předkládány v měsíčních intervalech. OCT ve své zprávě uváděl celkový počet uskutečněných sňatků, kolik jich bylo opakováno a u kterých církví. Také neměl opomenout zaznamenat případné stížnosti, přání, kladné a záporné výroky duchovních i věřících.⁷⁹³ Za první období v roce 1950 referoval jesenický církevní tajemník, že církevní sňatky byly vesměs uzavřeny až po civilním mimo dvou případů ohlášek, které proběhly ještě před před civilní částí,⁷⁹⁴ což nebylo přípustné. Stížnosti se ale nevyskytovaly často, a tak většina zpráv obsahovala informace o počtu civilních a církevních obřadů, že snoubenky přijaly jméno ženicha a průběh ceremonie byl důstojný.⁷⁹⁵ Od roku 1952 se interval zpráv prodloužil na čtvrtletní.⁷⁹⁶ Do stejné kategorie předkládaných informací patřila i náboženská fluktace, tedy vystoupení či přestoupení z církví.⁷⁹⁷

⁷⁸⁸ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 111.

⁷⁸⁹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 468.

⁷⁹⁰ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 627, sign. Ivb97, f. 60.

⁷⁹¹ KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 111.

⁷⁹² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, f. 524.

⁷⁹³ Tamtéž, f. 567.

⁷⁹⁴ Tamtéž, f. 568.

⁷⁹⁵ Tamtéž, f. 561.

⁷⁹⁶ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 38.

⁷⁹⁷ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 537.

Matriky narozených začaly vést státní úřady a každé dítě do nich muselo být zapsáno. Církevní křest byl z pohledu státní moci ale stále příliš lákavý, a proto se snažila o snížení jeho výskytu skrze zatraktivnění civilního zápisu do matriky. Církevní tajemník Maličský v prosinci 1954 po absolvování školení OCT popisoval celý problém takto: „*Křtí-li faráři děti, dělají s nimi zvláštní ceremonie před oltářem. Mám za to, že by se zápis dítěte do matriky mohl díti nějakým okázalejším způsobem, předseda MNV aneb jeho náměstek /matrikář/ by mohl matce popřáti zdraví a nějak také přivítati toho nového občana na svět.*“⁷⁹⁸ Deklarovat mohl tuto potřebu i na případě, že dokonce ondřejovický tajemník MNV, který působil i jako důvěrník pro církevní věci, nechal svého syna pokřtít.⁷⁹⁹

Když vešel v platnost zákon o povinném a jediném právoplatném občanském sňatku, stal se církevní obřad dobrovolným, a možným až po předložení civilního oddacího listu.⁸⁰⁰ Protože se z pohledu státní moci jednalo o pouhý náboženský obřad bez jakéhokoliv právního významu, nesměl být oddáváný pár ani oslovován ženichu a nevěsto, také nesmělo být vydáváno jakékoliv potvrzení o jeho uzavření.⁸⁰¹ Civilní části nesměly předcházet ani církevní ohlášky, které byly naopak nutné před církevním obřadem. Na Jesenicku byl OCT Gábovi takový případ nahlášen: „... dne 7. února 1950 na poradě matrikářů ovšem nepodloženě, a proto jej vyšetříme a zakládá-li se na pravdě, zašleme okamžitě hlášení se jmény novomanželů a kněze, který ohlášky provedl.“⁸⁰² Z toho důvodu bylo umožněno církevními úřady, aby se ohlášky prováděly tak, aby mohli snoubenci ve stejný den absolvovat obě části.⁸⁰³ Pokud případně došlo k nesrovnalostem, reakce státní správy nebyla nijak klidná. Na jesenickém církevním oddělení se rozhořela kauza ve věci vydání potvrzení církevního sňatku P. Motykou ze Skorošic v září 1953, které v lednu následujícího roku odebral jesenický matrikář manželům Fr. a Ver. Škorvánkovi s odůvodněním, že byl vydán bez oprávnění a chybně udával děkanství Javorník, což mělo naznačovat nerespektování církevních hranic zmíněným duchovním.⁸⁰⁴ Proběhlo vyšetřování, při jehož skončení OCT Dohnal informoval krajské církevní oddělení, že manželé Škorvánkovi si toto potvrzení sami vyžádali a nebylo tedy vydáno z iniciativy duchovního. Ten protože neměl k dispozici vhodný papír, jej napsal na starý oddací list, na který připsal, že se jedná pouze o potvrzení, přičemž chybně uvedl děkanství, neboť není zvyklý podobný dokument vydávat. Podle OCT: „S vývody

⁷⁹⁸ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 28.

⁷⁹⁹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 10/1955 taj.

⁸⁰⁰ KAPLAN, K.: *C. D.*, s. 111; VAŠKO, V.: *Dům na skále*. 2, s. 21.

⁸⁰¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.; VAŠKO, V.: *Dům na skále*. 2, s. 22.

⁸⁰² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 292, inv. č. 175, bez č. j.

⁸⁰³ Tamtéž, f. 331.

⁸⁰⁴ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

*jmenovaného [Motyky] lze souhlasit, poněvadž dnešní praxe v okrese nepotvrzuje, že by se osvědčení o církevním sňatku vystavovalo pravidelně a dávalo snoubencům. Duchovní byl poučen a kritiku přijal. Z toho důvodu bylo navrženo upustit od stíhání.*⁸⁰⁵ V opačném případě by bylo možné udělit P. Motykovi pokutu podle § 90 trestního zákona za porušování pořádku ve věcech veřejných a v případě zlého úmyslu či záměru podle § 107. Hlavním problémem celé kauzy byl fakt, že P. Motyka použil oddávkový list s hlavičkou Československé republiky.⁸⁰⁶

Protože zájem o církevní sňatky nadále trval, musel být civilní sňatek představován v lákavějších barvách, přičemž úprava obřadních síní se jevila jako klíčová. Proto OCT Dohnal provedl v této věci v říjnu 1953 průzkum, ale neshledal žádné závady. Za vhodně upravené označil oddávací místnosti na MNV v Jeseníku, Vidnavě a Javorníku, přičemž podotkl, že nevyhovující situace ve Zlatých Horách byla napravena zřízením nové oddávací síně na místo původní, v které se konaly i schůze MNV, po nichž musel někdy matrikář sám uklízet.⁸⁰⁷

Ani církevní pohřeb nebyl v očích státních orgánů přijímán s nadšením, ale pozornost byla také věnována už i zaopatřování v nemocnicích. Podle zprávy OCT Maličkého z roku 1954 probíhalo na požádání pacienta a to na jeho pokoji. „*Dříve byl nemocný převezen do samoty a tam byl připraven oltář atd.*“⁸⁰⁸ Nedělo se to však často, v uvedeném roce pouze osmkrát.⁸⁰⁹ Církevní pohřeb byl zvláště špatnou zprávou pro lidovou správu, zvláště když byl vypraven pro stranického funkcionáře. Tyto případy přičítal OCT Fr. Maličský malé péči o nemocné soudruhy, neznalosti jejich posledního přání a ponechání rozhodnutí na příbuzných, přičemž ženy se pak v zoufalství obracejí na kněze. „*A duchovní rád pochová i ateistu, může-li o něm nad hrobem říci, že se před smrtí obrátil, že se vrátil do lůna církve.*“⁸¹⁰ Proto OCT navrhoval, aby se s každým občanem rozloučil předseda MNV, ateistické pohřby byly vypravovány z vhodně upravené budovy a participovali na nich řečníci a smuteční zpěváci z osvěty.⁸¹¹

Pozornosti Fr. Maličkého neunikla ani výzdoba rakví. Obdržel totiž stížnost občanů bez vyznání na správce komunální pohřební služby a na výrobce rakví, že výklad pohřební služby je ozdoben figurami andílků s křížem a na rakvích je označení římskokatolické církve,

⁸⁰⁵ Tamtéž, č. j. I/3-290-1954-D.

⁸⁰⁶ Tamtéž, č. j. I/3-290-1954-Č.

⁸⁰⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 165.

⁸⁰⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 494.

⁸⁰⁹ Tamtéž, f. 494.

⁸¹⁰ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 28.

⁸¹¹ Tamtéž, f. 28.

andělé s křídly apod. Na uvedenou druhou závadu upozornil OCT příslušník jednoty československé, protože při pohřbu jednoho z jejich členů museli požádat o odstranění těchto nadpřirozených postav z rakve.⁸¹² Tajemník Maličský zjistil, že výzdoba rakví se odvíjí od přání pozůstalých, a proto za účelem nápravy navrhoval, aby krajský církevní tajemník v této věci začal jednat s komunálním podnikem a byla zaktivizována Služba veřejnosti.⁸¹³

⁸¹² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 586.

⁸¹³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I/3-290-1954-Č.

6 Informační záležitosti

Posledním okruhem pracovní sféry OCT, pomineme-li hospodářskou problematiku, jsou informační záležitosti, do kterých jsou v této práci zařazeny situační zprávy, děkanské besedy a předávací protokoly farností.

6. 1 Situační zprávy

Situační zprávy sestavované každým okresním církevním tajemníkem byly jedním z hlavních zdrojů informací vyšších článků řetězce SÚC o aktuálním dění ve věcech církevní politiky na okresní úrovni. Frekvence jejich zaslání se v průběhu let měnila, jakož i požadavky na jejich vypracování. Na konci roku 1950 připomínalo krajské církevní oddělení, že zprávy se podávají dvakrát do měsíce a to ve čtyřech kopiích ke 14. a 30. dni každého měsíce.⁸¹⁴ V březnu 1952 požadovaný termín předložení do 3. dne následujícího měsíce byl již v dubnu změněn na 30. den stejného a to pravděpodobně z důvodu, že krajské církevní oddělení předkládalo souhrnné zprávy SÚC do 5. dne následujícího měsíce.⁸¹⁵ Počínaje 1. lednem 1954 byly žádány opět dvakrát v měsíci, stejně jako v období voleb,⁸¹⁶ tedy k 1. a 15. dni v měsíci.⁸¹⁷

Požadavky na obsah situačních zpráv od listopadu 1950 byly velmi jasné, i když neměly být podle krajského církevního tajemníka dogmatem, ale jen vodítkem k práci OCT. Zpráva měla reflektovat náladu mezi duchovními, ohlasy na poslední politické a církevní události mezi kněžími a věřícími, zda se některá kázání dotýkala církevně politických témat, jak pokračuje budování sítě důvěrníků a pracuje církevní trojka. OCT měl také informovat o novinkách, které se udály, zaslat zápis z besedy duchovních, přehled jím plněných úkolů a celkově zhodnotit celou situaci v okrese. Dále bylo na něm požadováno, aby zasílal zvláštní zprávy přímo jednotlivým referentům církevního oddělení KNV (kultovému, kádrovému, informačnímu a hospodářsko-personálnímu referentovi), které se dotýkaly jejich specializace.⁸¹⁸ V následujících letech bylo požadováno, aby situační zpráva byla koncipována stručně a výstižně o třech základních tématech: popis těžiště práce OCT za uplynulý měsíc, plnění úkolů a zhodnocení celkové církevní situace. V prvním bodě byly očekávány zprávy ze schůzí s duchovními, okresním tajemníkem, osvětou a dalšími, v případě úkolů měl být

⁸¹⁴ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 176, f. 56.

⁸¹⁵ Tamtéž, f. 3; tamtéž, inv. č. 180, f. 38.

⁸¹⁶ Tamtéž, inv. č. 176, f. 8.

⁸¹⁷ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. I/3-292-1954-Na.

⁸¹⁸ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 176, f. 56–56b.

každý posouzen jednotlivě, včetně zhodnocení spolupráce s okresními tajemníky, osvětáři apod. Nesměla chybět zpráva o provedené údržbě a investicích, o činnosti chrámového družstva, čtvrtletně o kontrole pracovníků na církevním úseku, duchovních, katechetů, laických chrámových zaměstnanců, řeholnicích, sektách, církevní literatuře a dalších. V posledním bodě měla být reflektována nálada mezi duchovními a věřícími, jejich hlavní zájmy a vůbec spolupráce mezi církevním tajemníkem a kněžími.⁸¹⁹ Přičemž zprávy o řeholnicích měly být poskytovány kraji každých 14 dní až do září 1953.⁸²⁰ Od září 1954 měl OCT reflektovat ve svých situačkách i sociální působení církví, neboť se jednalo o příležitost, skrze niž se mohli duchovní dostávat do rodin, zde nábožensky agitovat a získávat věřící.⁸²¹ K tomu ale OCT Maličský podotkl, že nic takového ve svém okrese nezaznamenal, protože se jedná o těžko zjistitelnou činnost, k níž se kněží nepřiznávají.⁸²² I když v dubnu 1956 mohl podat zprávu, že ve Zlatých Horách byl na návrh zaměstnankyně lidového soudu v Jeseníku jmenován adm. Miloslav Klisz sociálním pracovníkem, aniž by tamní MNV mělo obavy, že by této funkce nějak zneužil.⁸²³ Od října 1953 bylo požadováno, aby situační zpráva byla před svým odesláním předložena k nahlédnutí předsedovi ONV a k jeho podpisu, v nejlepším případě měla být prodiskutována na církevní poradě ONV a doplněna připomínkami.⁸²⁴ Podpis předsedy na kopiích zpráv ve fondu SÚC avšak v naprosté většině schází, ale podle záznamů byly situační zprávy na církevních poradách ONV prezentovány.

Ne každý OCT plnil své povinnosti bez chyb, jak se vyjádřil v březnu 1952 krajský církevní tajemník: „*Přes několikteré upozornění většina OCT nezasílá včas situační zprávy a neplní uložené úkoly. [...] Je nutno, abyste si jako komunisté uvědomili, že musíte dodržovat státní disciplínu a že každý má splnit na svém pracovišti úkoly, které nám pomáhají v plnění politických úkolů, abychom mohli splnit Gottwaldovu pětiletku. Taktéž někteří OCT posílají sem málo hodnotné zprávy a proto je třeba zlepšit náplň zasílaných zpráv.*“⁸²⁵

Podoba situaček se měnila především vlivem osobností jednotlivých jesenických církevních tajemníků, ne tolik podle příkazů nadřazených míst. První jesenický OCT Štěpán Gába ve svých situačkách nedodržoval žádnou osnovu a mívaly okolo dvou stran textu, to jeho nepřímý nástupce ve funkci Jaroslav Dohnal se už od počátku pokoušel o jasnější strukturu hlášení, kdy rozdělil církevní problematiku podle jednotlivých církví nebo uváděl své

⁸¹⁹ Tamtéž, f. 2.

⁸²⁰ Tamtéž, f. 4.

⁸²¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 324.

⁸²² Tamtéž, f. 323.

⁸²³ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

⁸²⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 176, f. 7.

⁸²⁵ Tamtéž, f. 3.

pracovní aktivity fakticky v denním sledu. Jeho zprávy čítaly mezi dvěma až čtyřmi stránkami textu. Skutečně pevná struktura situačních zpráv se objevila již u tohoto církevního tajemníka na konci roku 1953, ale pevně se jí držel až František Maličký. Nejprve se osnova skládala z patnácti bodů, přičemž první byl popis těžiště práce OCT, následovalo hlášení o splnění zadaných úkolů a přehled situace ve všech církvích v okrese, včetně řeholních domů. Od bodu č. 8 se jednalo o charakteristiku nálady mezi věřícími, výuky náboženství, činnosti osvěty, jeho spolupráce s KSCČ a NV, hospodářských úkolů, poznatků různého druhu, také o připomínky k činnosti samotných církevních oddělení a celou zprávu zakončoval zhodnocením církevně politické situace.⁸²⁶ Zprávy od druhé poloviny roku 1955 mívaly o bod méně a lehce pozměněnou strukturu v pořadí bodů, ale k žádné zásadní změně nedošlo. František Maličký i když přišel o jeden bod hlášení, stále psal situačky i na sedm stran.⁸²⁷

Co mohly jednotlivé body obsahovat? Různorodé podložené informace, ale i spekulace nebo klepy, i že se viceděkan Štula rozhádal s MNV v Písečné, protože v místním rozhlase vyhlásil, že nesplnil dodávku 20 vajíček.⁸²⁸ Nejpodrobnější byly zprávy o řeholích a k událostem v církvích jako takových, i když podstatně větší množství informací k řk. církvi přinášely specializované zprávy k jednotlivým událostem, jako k Velikonocům, besedám duchovních a výuce náboženství. Situačky byly především souhrnem, který se prostě musel splnit, a tak i popis nálady mezi věřícími mohl vyznít jako zpráva o počasí: „*Koncem měsíce dubna – po změně počasí k lepšímu – je nálada mezi věřícími velmi dobrá. Do 25. dubna 1955, kdy bylo stále zima a dokonce i sněžilo, byla nálada velmi stísněná. I věřící občané vyslovovali pochybnost o existenci ‚Boha.‘ Nevěřili, že by byl tak zlý a neumožnil jim včasné provedení jarních prací.*“⁸²⁹ Nebo: „*Od 15. května 1955 je nálada mezi věřícími velmi stísněná. Po studeném dubnu všichni a zvláště zemědělci doufali, že aspoň v druhé polovici května se částečně oteplí a aspoň naroste tráva. [...] Noci jsou velmi studené a ve dne i když jsou dostatečně slunné dny, duje od severu velmi mrazivý vítr. 15. května 1955 padaly dokonce kroupy.*“⁸³⁰ Ani závěrečné zhodnocení nepřinášelo nic zásadního: „*Z vlastního pozorování i ze zpráv soudružské veřejnosti a věřících se dá usuzovati, že tam, kde jsou dobře prosperující JZD, klesá tendence návštěv bohoslužb. úkonů. Věřící si hledí více práce v JZD a na svých záhumencích než posedávat ve studeném kostele. V soudružské veřejnosti značně ubývá těch soudruhů, kteří nebyli vyrovnáni s náboženskou otázkou.*“⁸³¹ Přes toto tvrzení

⁸²⁶ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. círk. 10. taj. 1955.

⁸²⁷ Tamtéž, č. j. círk. 12 taj. 1956.

⁸²⁸ Tamtéž, č. j. círk. 10/1955 taj.

⁸²⁹ Tamtéž, č. j. círk. 10 T 1955 taj.

⁸³⁰ Tamtéž, č. j. círk. 10/1955 taj.

⁸³¹ Tamtéž, č. j. círk. 12 taj. 1956.

ale zaznamenával trvalý nárůst křtů a církevních sňatků.⁸³²

Velké téma, které ovlivňovalo obsah situačních zpráv, bylo volební období. Státní správě nanejvýš záleželo na jejich řádném a úspěšném provedení v církevní sféře, a proto v období voleb byly vytvářeny tzv. mimořádné situační zprávy, díky nimž byl operativně sledován průběh kampaně. Svou pozornost měl OCT zaměřit na chování duchovních, především jejich postoj k volební agitaci a k volbám, na situaci mezi věřícími a případné protiakce.⁸³³

František Maličský v souvislosti s květnovými volbami v roce 1954 zaslal na kraj několik hlášení. V situační zprávě z 15. dubna 1954 popsal přípravy voleb za první polovinu tohoto měsíce. Podle ní Max. Kaschel zprostředkoval řeholnicím německé národnosti informace z jedné z volebních schůzí,⁸³⁴ domašovský adm. Kaluža působil jako agitátor⁸³⁵ a na jedné veřejné schůzi se zavázal dodat 500 l mléka nad plán, aby tak pomohl k snížení cen potravin plánovaných vládou,⁸³⁶ Jos. Motyka se zapojil jako člen volební komise ve Skorošicích⁸³⁷ a stranou nezůstal ani P. Stabrava. Ten přislíbil dodávku vajec na 150 %, odpracování 50 hodin v zlatohorském JZD a nabídl se i jako agitátor, kterým ale nebyl oficiálně ustanoven, a proto tak působil zcela dobrovolně. Následně OCT Maličský sebevědomě tvrdil „..., že v okrese jesenickém se musí kněži o přízeň funkcionářů ucházeti.“⁸³⁸ Ale v případech věřících již optimismem nehýřil. Jako nevýhodu v jesenickém okrese viděl v neexistenci obrozené ČSL a socialistické strany: „U nás pracují lidovci postaru a to ještě ilegálně. [...] Při schůzce voličů se právě bývalí příslušníci národně socialistické strany a bývalí lidovci velmi nápadně osobně združovali a velmi nápadně mezi sebou vzájemně šuškali.“⁸³⁹

Dne 8. května 1954 OCT Fr. Maličský opět referoval o předvolební situaci a to mezi řeholnicemi a římskokatolickým duchovenstvem. V nejednotných řadách kněžstva prý vedli tzv. vlastenečtí duchovní těžký boj o důvěru svých farníků a Dr. Blokscha zpovídací nejreakčnější horažd'ovické sestry odmítl převzít kolektivní odpovědnost za výsledky voleb v řeholních ústavech. Označil přesvědčovací akce za teror a narušení svobodných voleb,⁸⁴⁰ i když se do nich zapojil svými návštěvami ústavů i apoštolský administrátor Onderek, který vydal u této příležitosti pastýřský list a vyzýval v něm k důstojným volbám i k volbě

⁸³² Tamtéž, č. j. cír. 12/1956 taj.

⁸³³ SOkA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 293, inv. č. 176, f. 6.

⁸³⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 23.

⁸³⁵ Tamtéž, f. 12.

⁸³⁶ Tamtéž, f. 25.

⁸³⁷ Tamtéž, f. 12.

⁸³⁸ Tamtéž, f. 25.

⁸³⁹ Tamtéž.

⁸⁴⁰ Tamtéž, f. 18.

navržených kandidátů.⁸⁴¹ Duchovní jej na Jesenicku četli v kostelích 16. května,⁸⁴² nezazněl pouze ve třech farnostech, přičemž dvě z nich (Travná a Zálesí) byly spravovány reakčníkem Vlčkem. Na druhou stranu tajemník Maličský nezaznamenal stejný delikt ve Vlčkově další farnosti Javorník.⁸⁴³ V jedné ze svých dalších zpráv tajemník Maličský uváděl v souvislosti s Onderkovým pastýřským listem, že věřící vůči němu zaujali různé postoje. Někteří s listem souhlasili, ale jiní jej odsoudili.⁸⁴⁴ V Písečné dali farníci najevo svou nelibost skrze nápis na hřbitovní bráně: „*Kaž jak Bůh kázal, ne jak KSČ.*“⁸⁴⁵ Mezi samotnými duchovními církevník nabylo dojmu, že list přijali kladně, a neshledal jejich působení během volebního období jako významně závadné, všichni se účastnili schůzek s kandidáty i voleb samotných, přičemž 13 z nich volilo veřejně, mezi nimi byli i reakčníci Hrabec, Blokscha nebo Elšák, ale naopak chyběli mezi nimi pokrokáři Štula, Szewieczek nebo děkan Wencel. Příkladně prý uplatnili svůj vliv na věřící a řeholnice Wencel s Kaschelem, neboť Kaschelova „... *kladná přesvědčovací práce [jako zpovědníka] se projevila při volbách. Řeholnice svěřené jeho péči se zúčastnily voleb a podle výsledků volily kandidáta NF.*“⁸⁴⁶ Ale své kritice vystavil OCT akci zaměstnanců ČSD, neboť vyvěsili plakát na téma tří pilířů kapitalismu s vyobrazením četníka, statkáře a kněze.⁸⁴⁷

Přestože volby byly pro krajské církevní oddělení jednou z nejdůležitějších akcí, tento názor nesdílely OV KSČ a ONV, protože pověřily OCT Františka Maličského funkcí stálého politického pracovníka v obci Adolfovice, která vyžadovala jeho tamní přítomnost již v době předvolební kampaně. Musel se zúčastňovat veřejných, členských a voličských schůzí i představení kandidátů. To bylo natolik časově náročné, že na příkaz KCT a SÚC na tuto funkci rezignoval. Ale během voleb opět zastával další funkci, tentokrátě předsedy volební komise ve svém bydlišti a působil jako agitátor. Přitom jeho povinnosti jako OCT nebyly malé: organizace návštěvy jesenického děkana v řeholních ústavech a pohovory se sestrami, uspořádání děkanské besedy, doprovázení apoštolského administrátora Onderka a vládního zmocněnce při jejich návštěvě Jesenicka atd.⁸⁴⁸ Větší zájem než o kněze v duchovní správě byl o řeholnice, o nichž referoval také ve větší části svých hlášení. Díky své práci v bělovodském volebním obvodu byl obviněn z nadřezování tamním řeholnicím. Sám Maličský ale celé volby zhodnotil jako úspěšné, neboť duchovní i řeholnice obstáli v očích veřejnosti

⁸⁴¹ Tamtéž, f. 18–20.

⁸⁴² Tamtéž, f. 20.

⁸⁴³ Tamtéž, f. 6.

⁸⁴⁴ Tamtéž, kart. 219a, inv. č. 173, č. j. III-29-1954-Sk.

⁸⁴⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 6.

⁸⁴⁶ Tamtéž, f. 6.

⁸⁴⁷ Tamtéž, f. 7.

⁸⁴⁸ Tamtéž, f. 12.

a získali si její důvěru,⁸⁴⁹ jakož i věřící, kteří se např. v Ondřejovicích dostavili k volbám manifestačně ihned po ranních bohoslužbách a účastňovali se předvolebních schůzí.⁸⁵⁰ I když se nenechával unášet slepou vírou: „*Nezodpověděnou zůstane však stále otázka, volili-li všichni, kteří volili veřejně z vlastního vlasteneckého přesvědčení, aneb tak činili proto, aby byli vyjmuti z okruhu těch občanů, kteří škrtili jména kandidátů na volebních lístcích.*“⁸⁵¹

V listopadu téhož roku se konaly i volby do Národního shromáždění, o které opětjevilo církevní oddělení velký zájem. Hlavním bodem předvolební kampaně měla být děkanská beseda 3. listopadu 1954, kde mimo jiné přednášel generální vikář Veselý a radil duchovním jak upravit svá kázání a kladně ovlivňovat věřící. Všichni se následně účastnili schůzí s kandidáty, mimo nemocného P. Koblihu. Kněží díky vedení církevního tajemníka volili v daný den mezi prvními, čímž měli přispět k úspěšným volbám. Sám Maličský opět působil nejprve jako instruktor volebního okrsku v Adolfovicích a během voleb jako zmocněnec jedné z volebních komisí v Jeseníku.⁸⁵² Maličský si tentokrát nechal předložit od jednotlivých duchovních jejich dojmy z proběhlých voleb. Mezi obdrženými odpověďmi nebyla žádná kritická ani negativně laděná. Povětšinou hlásili, že k volbám šli po nedělních bohoslužbách a volili kandidáty NF. P. Rusek dokonce zdůraznil, že k volební urně došel v 7:15 ráno jako třetí ve svém obvodě.⁸⁵³ Vidnavský duchovní správce Leder zase označil volební atmosféru jako radostnou,⁸⁵⁴ stejně jako P. Ptoszek, který vyzvedl potěšení nad faktem, že volební komise umožnila přestárlé Růženě Guntchelové volit přímo na faře.⁸⁵⁵ P. Vlček a Kaschel neopomněli zdůraznit, že volili veřejně, a kobylský farář ještě přidal hodnocení vlastního působení v tomto čase: „*Podepsaný farář udělal, co bylo možné v drobné agitační činnosti, pro zdar vítězných voleb.*“⁸⁵⁶ Aktivně se podíleli na agitační práci i adm. Kobliha se zpovědníky Lhotským a Drewkem, přičemž ale zdůraznili, že tímto způsobem plnili pouze své stavovské a občanské povinnosti: „*Naše drobná agitační činnost vyzněla v to, že jsme svým svěřeným připomněli v rozhovorech křesťanskou povinnost býti oddanými ustanovené vrchnosti.*“⁸⁵⁷ P. Vlček vyjádřil také své přesvědčení „*..., že absolutní účast ve volbách a téměř sto procentní vyslovení se pro navržené kandidáty, je vítězstvím ve kterém přispěli i věřící občané.*“⁸⁵⁸

⁸⁴⁹ Tamtéž, f. 13.

⁸⁵⁰ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 148-54.

⁸⁵¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 13.

⁸⁵² NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 290/1954.

⁸⁵³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291a, inv. č. 173, bez č. j.

⁸⁵⁴ Tamtéž, č. j. cír. 292/8/54.

⁸⁵⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 62/54.

⁸⁵⁶ Tamtéž, č. j. 130/54, bez č. j.

⁸⁵⁷ Tamtéž, č. j. 293.

⁸⁵⁸ Tamtéž, bez č. j.

6. 2 Děkanské besedy

Děkanské besedy nebo také kněžské konference mohou svým názvem vzbuzovat představu dobrovolného setkání duchovních bez zásahů laiků, ale v souvislosti s činností okresního církevního tajemníka se objevuje odlišný model, který se v průběhu let proměňoval, avšak díky zainteresovanosti lidové správy se nikdy neproměnil v čistě církevní věc.⁸⁵⁹ I duchovní poukazovali, že se z jejich pohledu jedná o politická setkání: „... *pozvete nás občas, vyslechneme trpělivě politický referát, ale hlavním účelem našich schůzí musí být duchovní promluva. Dnes nemáme pro svou posilu ani někdejších exercicií, které by upevnily náš vlastní náboženský život. Jak máme mít důvěru ke straně, která je protináboženská, ...*“⁸⁶⁰ O laicizaci těchto setkání svědčilo, že kněží se od začátku roku 1952 přestali na konci schůzek modlit⁸⁶¹ a že OCT měl být přítomen všem těmto kněžským schůzím, včetně těch pořádaných samotnou církví (rekolekcí).⁸⁶² Ve stejném tónu zní i popisy děkanských besed z úst státních funkcionářů působících na poli církevně-politickém. V srpnu 1951 byly označeny KCT Horákem jako významná pomůcka ke kádrování kněží a jejich školení⁸⁶³ a o rok později OCT Dohnalem jako jedinečná příležitost k získávání nových zpráv, upevnění argumentů proti nepřátelům režimu, vysvětlení nejasností, položení otázek a vyjádření vlastního názoru.⁸⁶⁴ I státní zmocněnec při AAČT Miloš Daniel hovořil o konferencích jako cestě k identifikaci pokrokových a nepřátelských kněží.⁸⁶⁵

Počátek roku 1954 přinesl novinky v pojetí besed a to podle stanovisek Celostátního mírového výboru v Praze a SÚC, o čemž byli duchovní zpraveni na konferenci 24. února 1954. Podle těchto ujednání se oficiální politické besedy měly konat vždy po zasedání pléna CMVKD, což znamenalo jedenkrát za čtvrt roku. Zbývající konference měly mít charakter převážně náboženský s příležitostmi ke zpovědi, duchovní promluvě, nebo orietované na hospodářské a správní téma, ale i na těchto „duchovních“ besedách měl být přítomen OCT jako host.⁸⁶⁶

Snaha zavést duchovní setkání kněží jesenického děkanátu neměla dlouhé trvání, první

⁸⁵⁹ Podle V. Vaško se organizace děkanských besed ujaly akční výbory již na jaře 1948, čímž utrhla nezávislost církve podstatnou ránu.

VAŠKO, V.: *Dům na skále*. 1, s. 74.

⁸⁶⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 201.

⁸⁶¹ Tamtéž, f. 238.

⁸⁶² Tamtéž, sign. Zn. 290, f. 30.

⁸⁶³ Tamtéž, sign. Zn. 290–293, f. 272.

⁸⁶⁴ Tamtéž, f. 184b.

⁸⁶⁵ Tamtéž, f. 200.

⁸⁶⁶ Tamtéž, f. 209.

a pravděpodobně poslední setkání se konalo na konci roku 1954 na jesenickém proboštví.⁸⁶⁷ Duchovní jej chtěli pojmout jako čistě kněžskou záležitost bez dohledu církevního tajemníka, a proto adm. Miloslav Klisz podotkl, že „... *pan tajemník může být naší příští rekolekci na faře přítomen a konečně kdyby nebyl přítomen, vlastenečtí duchovní mu přece řeknou, co tam bylo.*“⁸⁶⁸ Dr. Bloksha při této příležitosti promlouval v němčině⁸⁶⁹ a konala se i svátost smíření.⁸⁷⁰

První zaznamenané setkání římskokatolických duchovních, funkcionářů MAV a všech složek NF se uskutečnilo 15. dubna 1950 na ONV v Jeseníku. V jejich pozdravu zaznívá: „*Ujišťujeme Vás, že stojíme na straně pracujícího lidu v jednotné frontě obránců míru a že vyvineme veškeré naše úsilí k tomu, abychom při každé příležitosti upozorňovali katolický lid na nebezpečí nové války, na její příčiny a následky.*“⁸⁷¹ Nejednalo se tedy o děkanskou besedu, ale právě v tomto pozdravu jsou podchycena všechna témata, která se stanou na nich často zmiňovanými.

Katoličtí duchovní na své besedy na církevním oddělení ONV v roce 1951 docházeli na základě písemných pozvánek, které rozesílal jesenický OCT a v nichž je informoval o základních bodech chystaného programu a vypíchl požadavek, aby se nezpозdili. V souvislosti s červencovou schůzí přislíbil OCT i úhradu cestovních výloh.⁸⁷² Ale na konci téhož roku nastala změna ve způsobu svolávání a vedení těchto porad.⁸⁷³ Již schůze 28. listopadu 1951 byla svolána podle pokynů Diecézního mírového výboru,⁸⁷⁴ který vytvářel i pozvánky,⁸⁷⁵ ale stále je rozesílal církevní tajemník, jenž je doplňoval i o konkrétní datum. O něm pravděpodobně rozhodoval dosti nezávisle, neb až posléze o stanoveném datu informoval Apoštolskou administraturu, aby se její zástupce mohl besedy účastnit.⁸⁷⁶ I v této věci byla následně církevním orgánům povolena emancipace, neb již v následujícím roce termín besedy stanovavala v případě jesenického děkanátu Apoštolská administratura.⁸⁷⁷ I další léta byla v režii církevní správy,⁸⁷⁸ neboť pozvánky začal rozesílat děkanský úřad až na výjimky jako v prosinci 1953, kdy tak činil P. Eineigel v zastoupení za odstoupivšího

⁸⁶⁷ Tamtéž, f. 177.

⁸⁶⁸ Tamtéž, f. 203.

⁸⁶⁹ Tamtéž, f. 201.

⁸⁷⁰ Tamtéž, f. 177.

⁸⁷¹ Tamtéž, f. 352.

⁸⁷² Tamtéž, f. 275, 284b, 295, 297.

⁸⁷³ Tamtéž, f. 258.

⁸⁷⁴ Tamtéž, f. 249.

⁸⁷⁵ Tamtéž, f. 253.

⁸⁷⁶ Tamtéž, f. 256.

⁸⁷⁷ Tamtéž, f. 185.

⁸⁷⁸ Tamtéž, f. 224–225.

jesenického děkana Stabravu, který musel resignovat na svou funkci „ze zdravotních důvodů“.⁸⁷⁹ Současně děkan zval i vládního zmocněnce při AAČT, generálního vikáře, KCT i OCT, který zajišťoval místnost pro konání besedy.⁸⁸⁰ Nástupce Stabravu ve funkci děkana P. Wencel do zvacích dopisů ještě připisoval žádost, aby si duchovní připravili vhodné diskuzních příspěvky.⁸⁸¹ Ty nemusely souviset s oznámenou náplní konference, která byla do července 1951 určována SÚC a posléze okresní církevní pětkou, jež mohla přihlížet k aktuálním potřebám okresu.⁸⁸² Samotná forma pozvánek nebyla nijak speciální, jednalo se o formu běžného úředního sdělení, které mohlo být ještě doplněno o jinou aktuální agendu.⁸⁸³

Obvykle se konaly kněžské konference na ONV v Jeseníku, výjimek z této tradice bylo pomálu. Dne 23. ledna 1952 se konala na farním úřadě v Dolní Lipové, kdy provedl požehnání a zpověď P. Kaschel a P. Blokscha držel latinský referát na téma „*Co patří císaři dejte císaři a co patří...*“.⁸⁸⁴ Protože církevní tajemník Dohnal neovládal tento jazyk, zjišťoval obsah přednášky až z rozhovorů se Stabravou, Bartečkem a Dohnalem.⁸⁸⁵ Nakonec byly latinské referáty zakázány.⁸⁸⁶ Pak ještě v únoru na děkanském úřadě v Písečné, protože děkan Stabrava chtěl podle OCT ukázat svým spolubratřím skromnost svého žití.⁸⁸⁷ V dalších případech ale duchovní upřednostnili besedy v budově ONV, protože si současně mohli v Jeseníku vyřídit i jiné pochůzky,⁸⁸⁸ což korespondovalo s přáním lidových funkcionářů. Pro tyto schůzky měla být vždy poskytnuta odpovídající místnost.⁸⁸⁹

Účast na besedách byla pro duchovní v činné službě povinná,⁸⁹⁰ proto svou případnou nepřítomnost většinou předem omlouvali na církevním oddělení. Někteří odpovědně písemnou formou i několik dní předem,⁸⁹¹ ale jiní až v den konání jako Fr. Hrabec, v jehož farnosti se stejného dne konal pohřeb.⁸⁹² Někteří tak neučinili vůbec, i když někdy zasílali opožděné zdůvodnění, které mohlo působit i velmi dobrodružně. František Hrabec psal, že se lednové konference v roce 1955 neúčastnil, protože v důsledku propuklé vichřice

⁸⁷⁹ Tamtéž, f. 210.

⁸⁸⁰ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 134/54.

⁸⁸¹ Tamtéž, č. j. 39/55, č. j. 121./55.

⁸⁸² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 272.

⁸⁸³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 81/55.

⁸⁸⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 243.

⁸⁸⁵ Tamtéž, f. 243.

⁸⁸⁶ Tamtéž, f. 201.

⁸⁸⁷ Tamtéž, f. 239.

⁸⁸⁸ Tamtéž, f. 238.

⁸⁸⁹ Tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 42.

⁸⁹⁰ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 225.

⁸⁹¹ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 30/55.

⁸⁹² Tamtéž, bez č. j.

nestihl autobus, když se snažil zabránit možným škodám.⁸⁹³

Konference v roce 1950 běžně zahajoval předseda ONV v Jeseníku, pokud nebyl přítomen, nezastupoval jej v této funkci přítomný církevní tajemník, ale některý jiný vedoucí odboru ONV, například zdravotní referent.⁸⁹⁴ Úloha OCT postupně nabývala na větším významu, neboť v únoru následujícího roku i v dalších měsících již besedu zahajoval sám.⁸⁹⁵ Ale v červenci ji opět vedl předseda ONV Jos. Foltýn,⁸⁹⁶ jakož měl i v září 1951, kdy jej už zastupoval OCT.⁸⁹⁷ Zahajování a vedení besed nebyla aktivita jen jednoho konkrétního předsedy ONV, činil tak zmíněný Jos. Foltýn i jeho nástupce Horálek. V dalších letech se moderace přesunula do rukou církevních představitelů, jesenického děkana nebo jiného kněze v případě děkanovy nepřítomnosti. Avšak církevní tajemník dohlížel, aby se besedy neproměnily v kněžské rekolekce.⁸⁹⁸ K této změně pravděpodobně došlo současně s úpravou procesu organizace konferencí na konci roku 1951. Předseda ONV byl i nadále přítomen děkanským schůzím a to jako host.⁸⁹⁹

O samotných přípravách besed se předem nechávalo informovat krajské církevní oddělení. OCT sděloval, kdo bude držet referát a na jaké téma, například že 20. srpna 1952 bude děkan Stabrava hovořit o politických událostech poslední doby a výuce náboženství, zmocněnec Apoštolské administratury Doseděl o úpravě bohoslužeb v době žňových prací a on sám o nájemních smlouvách a zcizování církevních budov.⁹⁰⁰ V lednu 1953 zase oznámil, že s předstihem pohovořil s P. Eineigelem o možnosti diskuze na téma daňových opatření, s P. Motykou o úkolech pětiletky na vesnici a P. Kaschelem o mírovém hnutí.⁹⁰¹

Besedy mívaly vždy obdobný průběh, takže ani struktura zápisů z různých schůzí se příliš neodlišovala. Měnila se pouze témata přednášek a obsah diskuze. Konkrétně 20. srpna 1952 byly na programu tři hlavní body: mezinárodní situace, díkůvzdání 31. srpna a hospodářské záležitosti. Právě referát o aktuální mezinárodní situaci byl evergreenem, stejně jako hospodářské otázky. Po politickém referátu děkana Stabravy následovala státními orgány požadovaná diskuze, která mívala různě živý průběh. V tomto případě se někteří kněží ohradili proti označení náboženství jako idealistického názoru a katolíků za reakcionáře

⁸⁹³ Tamtéž, bez č. j.

⁸⁹⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 309.

⁸⁹⁵ Tamtéž, f. 278, 295, 301, 304.

⁸⁹⁶ Tamtéž, f. 274.

⁸⁹⁷ Tamtéž, f. 286.

⁸⁹⁸ Tamtéž, f. 238; tamtéž, kart. 293, inv. č. 180, f. 42.

⁸⁹⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 238.

⁹⁰⁰ Tamtéž, f. 185.

⁹⁰¹ Tamtéž, f. 224.

nebo zpátečníky, načež církevní tajemník Dohnal předložil jiný úhel pohledu. I když existují dva světonázory, mají společně bojovat za mír, čímž katolíci vyvrátí svůj negativní obraz. Dále se diskutovalo o aktuálním tématu výuce náboženství, neboť se blížil zápis. Kněží chtěli vědět, jak bude vyučování realizováno, jaké budou možnosti odhlašování a přihlašování během školního roku.⁹⁰² Ale tajemník Dohnal nebyl schopen na jejich otázky odpovědět, což se stávalo i v jiných případech. Duchovní během diskuze mohli také přednést případné stížnosti, jako administrátor Kobliha, který poukazoval na rozpor v opatřeních v Horních Hošticích, kde se vyskytla slintavka a kulhavka. Jemu bylo zakázáno vyzpovídat tamní farníky a sloužit mše svaté, ale současně nebyl omezen pohyb místních mimo hranice vsi, kteří kupříkladu dojížděli do jiných obcí za prací. Besedu uzavíral jesenický děkan z pozice moderátora, ale i zde se mohl projevit OCT. V tomto konkrétním případě nebyl spokojen s průběhem besedy a její délkou, proto místo svého závěrečného slova, promluvil o významu těchto setkání a rozebral hospodářské otázky v církevní správě (národní pojištění, rozpočty, nájemné, smlouvy k pronájmu atd). Právě s byrokratickými tanečky ve věci hospodářství mívali kněží často problémy a na této srpnové besedě poukazovali na rozličný přístup ONV k platbě pojištění kostelních zaměstnanců. Někdy nebylo požadováno, ale jindy byla jeho absence pokutována. Ani v tomto případě OCT nedokázal přednesený problém objasnit, ale přislíbil, že zjistí podrobnosti a odpoví na příštím setkání. Pak pochválil ty duchovní, kteří si nepodali žádost o proplacení přespočtových hodin, protože tak podle jeho mínění prokázali „..., že chtějí šetřit státní pokladnu.“⁹⁰³ Nakonec zhodnotil celou konferenci a poukázal na její nedostatky. Přítomným vytknul překotnost, neukázněnost během diskuze a nezáživný přednes referátu, což mělo za následek nepozornost posluchačů. Beseda podle něj splnila svůj úkol pouze z poloviny a cestu k vylepšení viděl v přítomnosti KCT. Ale někteří kněží se proti jeho závěrům ohradili. „*Adm. Piechaczek poukázal na to, že diskuse sice byla živá, ale že beseda byla prima až na referát děkana, kterému doporučil, aby se naužil číst.*“⁹⁰⁴ Beseda skončila v jedenáct hodin dopoledne,⁹⁰⁵ což byla obvyklá doba, protože běžně začínaly okolo deváte hodiny ranní a končily před polednem.

O ozvláštnění zaběhlé formy konference se starali hostující referenti. Značný ohlas měl sklidit předseda JZD z Kolnovic, jenž duchovním přednášel v květnu 1951 o svých zážitcích ze zájezdu do SSSR.⁹⁰⁶ Tento referát měl přispět k osvětlení „..., proč pracující lid na celém

⁹⁰² Tamtéž, f. 184.

⁹⁰³ Tamtéž, f. 184b.

⁹⁰⁴ Tamtéž.

⁹⁰⁵ Tamtéž.

⁹⁰⁶ Tamtéž, f. 295.

*světě miluje Sovětský Svaz...*⁹⁰⁷ Přednáška tedy měla propagační charakter a jejím cílem bylo duchovní ohromit i pochybnými fakty, že moskevské metro bylo postaveno za 2. světové války nebo že posunuli za plného provozu celou budovu nemocnice o devět metrů.⁹⁰⁸ V červenci 1951 hostoval na konferenci v rámci tématu zemědělské politiky a socialisace vesnice zemědělský referent ONV, který apeloval na duchovní, aby se v této věci také aktivně zapojili. Na základě diskuze církevní tajemník Gába usuzoval, že všichni přítomní dobře chápou otázku JZD v okrese a budou ji před zemědělci podporovat.⁹⁰⁹ Školská referentka zase v lednu 1953 hovořila o postavení duchovních ve škole, kteří podle ní měli především zaujmout kladné stanovisko k mírovému hnutí, a přednosta finančního referátu ONV o daňové otázce. Přítomné seznámil s novinkami jich se dotýkajících, jako byly daň zemědělská, domovní a ze mzdy.⁹¹⁰ Další snahou o změnu bylo plánované promítání propagandistického filmu *Katolický kněz v boji za mír* propůjčeného SÚC a to v březnu 1952, což se podle zápisu z daného měsíce neuskutečnilo.⁹¹¹

Stěžejní částí kněžských besed byly přednášky a referáty. Skrze ně se měli kněží stát politickými agitátory, neboť se přednášelo nejen o boji za mír a zahraniční politice, ale i o úkolech duchovních při zakládání JZD, v zemědělské výrobě, o boji proti buržoaznímu nacionalismu nebo o Stalinových ekonomických problémech.⁹¹² Konkrétní témata mohla být stanovena nadřízenými státními orgány jako v roce 1951, kdy jejich seznam rozeslal kraj dne 23. dubna. Následujících osm měsíců mělo pojednávat o lidové demokracii a ústavě, o životě a díle presidenta Gottwalda, o ideji slovanství v současnosti, o postavení pracujících na západě a socialistických zemích, o boji koloniálních národů proti imperialismu a lidové Číně jako jejich opoře, o mezinárodní situaci, o Velké říjnové revoluci a jejím významu a o Stalinovi, velikém příteli našeho lidu. Okresní církevní tajemníci měli dbát na to „..., aby [pro] referáty a diskuse k jednotlivým tématům byl vybírán vhodný soudruh a aby OCT bylo méně používáno k tomuto účelu. Okresní církevní tajemníci jsou stálým stykem s duchovními příliš známí a proto by jejich referát nabyl tak účinný. These k přednášce na květen zašleme.“⁹¹³ Ale i v tomto pečlivém plánu nastala změna, KCT nechal na červen zařadit zemědělskou otázku a původně plánovanou přednášku o Klementu Gottwaldovi přesunul na říjen 1951.⁹¹⁴

⁹⁰⁷ Tamtéž.

⁹⁰⁸ Tamtéž.

⁹⁰⁹ Tamtéž, f. 278.

⁹¹⁰ Tamtéž, f. 220.

⁹¹¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, f. 160, 162.

⁹¹² KAPLAN, K.: c. d., s. 151.

⁹¹³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 300.

⁹¹⁴ Tamtéž, f. 281.

Co takové přednášky přinášely? Například referát s názvem *Sovětský svaz – náš veliký přítel* představoval SSSR a ruské revoluční hnutí jako hlavní zdroje všeho přelomově dobrého pro české země. Právě jim měly vděčit za přijetí všeobecného hlasovacího práva v roce 1907 v Rakousko-Uhersku, za vznik ČSR, od nich přicházela podpora odporu proti sociální a kulturní reakci předmnichovské republiky. Díky KSČ nevznikla u nás silná fašistická strana a v době Mnichova naši vlast neopustil pouze SSSR,⁹¹⁵ který se následně stal útočištěm českých emigrantů a místem přípravy osvobozujícího boje, taktéž podpořil plán odsunu německého obyvatelstva a přinesl poválečnou hospodářskou pomoc. „*Konečně Sovětský svaz je vůdčí silou a našim spojencem v boji za světový mír.*“⁹¹⁶ Propagace činů SSSR se zintenzivňovala s blížícím se říjnem, měsícem československo-sovětského přátelství, v roce 1951 byl jesenický církevní tajemník zaúkolován „*..., aby i kněží dokázali, že si váží přátelství se Sovětským svazem, že za vše, čím jsme dnes a z čeho se tak opravdu radujeme, jsme zavázáni jen a jen prvnímu socialistickému státu na světě.*“⁹¹⁷ Měl duchovní vybídnout ke vstupu do SČSP a zaměřit na stejné téma i listopadovou děkanskou besedu, kterou by v ideálním případě svolal a vedl průbojný pokrokový duchovní.⁹¹⁸ Kněží měli SSSR pozitivně prezentovat ve svých kázáních, osobních kontaktech s věřícími a vyvracet lživé informace zahraničního rozhlasu.⁹¹⁹ Ani jiné referáty se nevyhly propagačním proklamacím.

Na besedách přednášeli i duchovní. Jejich výkony následně církevní tajemník hodnotil pro krajské církevní oddělení, jako i P. Eineigela a jeho referát z května 1951, který odsoudil snahy západních imperialistů a české emigrace o rozpoutání války a vyzvedl roli socialistického mírového tábora v čele se SSSR. Prý sklídl ohlas od všech přítomných a zástupce KNV navrhl, aby jeho příspěvek byl zveřejněn v olomouckém rozhlasu.⁹²⁰ V říjnu 1953 se OCT zmínil, že Eineigel měl svůj referát těsnopisně napsaný, věcný i politicky na výši a jako jeden z mála v jesenickém okrese byl přednesen. Tajemník Dohnal konstatoval „*..., že když duchovní chce, dovede si vybrat slova pro referát.*“⁹²¹ Naopak děkanovi Stabravovi vytýkal, že své příspěvky pouze předčítá a to ještě ve formě podstoupené např. Apoštolskou administraturou, přestože sliboval, že je bude deklamovat,⁹²² přičemž navíc odmítal nechat přednášet jiné. Toto bylo zaznamenáváno po celé jeho funkční období v letech

⁹¹⁵ Tamtéž, f. 298.

⁹¹⁶ Tamtéž, f. 299.

⁹¹⁷ Tamtéž, f. 259.

⁹¹⁸ Tamtéž.

⁹¹⁹ Tamtéž, f. 221.

⁹²⁰ Tamtéž, f. 283.

⁹²¹ Tamtéž, f. 216.

⁹²² Tamtéž, f. 184.

1951 až 1953.⁹²³

Ale kněží nehovořili pouze jak si představitelé lidové správy přáli, uměli vyjádřit v následující diskuzi i vlastní názor jako zlatohorský administrátor Klisz v souvislosti s referátem o remilitarizaci západního Německa v lednu 1955: „*Jsou otázky, ke kterým kněz nemůže mlčeti a musí zaujmouti jasné stanovisko. Jednou z těchto otázek je i remilitarizace záp. Německa. Když večer klekám a vzpomínám na všechny mrtvé poslední světové války jímá mne hrůza. [...] Válka je největším pozemským zlem a proto kněz jako hlasatel Kristova pokoje a lásky musí odsoudit válku v jakékoliv formě. Mluví se o znovuvyzbrojení na obranu. [...] Komunismus je idea, myšlenka a proti ní, se nedá bojovat zbraní, ale zase ideou, myšlenkou a to lepší. Obhajoba znovuvyzbrojení neobstojí. Kapitalismus se musí nejdříve vypořádat s takovými zjevy jako je na jedné straně bezměrné bohatství a na druhé straně křiklavá chudoba a mnohdy i nezaměstnanost.*“⁹²⁴ Ne všechny předkládané myšlenky tedy padaly na úrodnou půdu.

OCT působil na děkanských schůzích jako dozor, politruk a zpravodaj krajského církevního oddělení, které informoval o průběhu setkání, názorech přítomných nebo celkové situaci v okrese z církevně-politického hlediska. Právě průběh vzniku těchto hlášení není jistý, neboť podle vlastních slov OCT Dohnala si během besed nedělal žádné poznámky, aby tím nebrzdil diskuzi duchovních nebo je nezastrašil a ti tak mohli vyjevit své pravé názory. Nabízí se možnost, že tedy čekal na podstoupení oficiálního zápisu, který vypracovával některý z duchovních přítomných na besedě, a proto se také v případě zprávy za únor 1952 omlouval za své zdržení, neboť oficiální zápis dostal se zpožděním. Ale jindy tajemník Dohnal odeslal zprávu ještě před obdržetím zápisu. Totéž se týkalo i OCT Františka Maličkého.⁹²⁵ Krajské oddělení si plnění zasílání měsíčních zpráv z besed bedlivě hlídalo, v případě nezaslání hlášení jej urgovalo.⁹²⁶

Mimo oficiálních zápisů ze schůzí mohl církevní tajemník přirozeně použít i vlastní paměti nebo jako Fr. Maličský v listopadu 1954 vyžádaných poznámek pro něj důvěryhodného kněze, tehdy Albína Szewieczka. Ten mu dodal svůj příspěvek, kterým se na děkanské schůzi prezentoval, o cestě k překonání všech rozdílů a nalezení konečného míru, k němuž přispívají i duchovní svou účastí v diskuzích. Szewieczek apeloval, aby nehovořili jen pokrokoví kněží, ale i ti, kteří je kritizují. Přestože Szewieczek precizně vypsál obsah svého příspěvku k dalším

⁹²³ Tamtéž, f. 218.

⁹²⁴ Tamtéž, kart. 594, inv. č. 638, zn. 460, bez č. j.

⁹²⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 207, 234, 239.

⁹²⁶ Tamtéž, f. 272–273.

bodům schůze se nevyjádřil a stejně odkázal církevního tajemníka na oficiální zápis z besedy.⁹²⁷ Ten si mimo jiné ještě vyžádal zhodnocení od státního zmocněnce při AAČT Miloši Danielovi, který vyzdvihl úlohu konferencí pro rozlišení pokrokových a nepřátelských kněží,⁹²⁸ přičemž poukázal na diskuzi o celibátu. Sám zastával názor, že většina kněží ve skutečnosti s celibátem nesouhlasí, což dokazoval prohřešky duchovních proti němu (případ prof. Bartečka) a vděčností těch, kteří se stali otci, vůči komunistickému režimu, že je mohou veřejně vychovávat. S čímž nesouhlasilo několik duchovních, např. Blokscha a Klisz, jenž oponoval, že celibát je závazek dospělého muže a poklesky jsou důsledkem liknavosti Apoštolské administratury. Za což sklidil potlesk od části přítomných a zbylá jen klopila zraky.⁹²⁹ Daniel ještě kriticky zhodnotil nespolupracující duchovní a citoval Dr. Blokschu: „*Nic ve zlém, pane vládní, přece demokracie je diskuze.*“⁹³⁰

Okresní církevní tajemník měl za úkol na besedách poukazovat na cestu možné spolupráce řk. církve a strany, ale jeho návrhy nepadaly vždy na úrodnou půdu. Duchovní se upřímně zasmáli, když v prosinci 1953 interpretoval názor ostravského krajského církevního tajemníka, že kněží se nemusí účastňovat brigád, neboť nejsou zvyklí pracovat manuálně, ale je jejich povinností za tímto účelem agitovat mezi věřícími.⁹³¹ Dále církevní působil na besedách jako opora vlasteneckých kněží a těch s profesním vroubkem, neboť se v jeho přítomnosti asi cítili silnější, více se projevovali a vyzdvihovali své prorežimní církevně-politické smýšlení. P. Eineigel tak v říjnu 1952 prezentoval na besedě otevřený dopis jedné z jeho farnic, v kterém napadala papeže, celibát a naopak zdůrazňovala Eineigelovu lásku k vlastnímu dítěti.⁹³² I kladná prezentace SSSR musela patřit mezi povinnosti OCT. Církevní tajemník Pekárek v listopadu 1951 hovořil o tomto měsíci jako o měsíci československého sovětského přátelství, které ale trvá déle než oněch 30 dní a to na věčné časy. Proto byli duchovní vyzváni, aby svým vstupem do SČSP projevili svou uvědomělost. „*Duchovní skutečně tento referát vyslechli pozorně a souhlasili se vším, co bylo v referátě řečeno. Sami slíbili, že vstoupí jako členové do SČSP.*“⁹³³

V rámci své profese se OCT nerozpakoval ani vědomě lhát a následně se k tomu i přiznat nadřizeným. Tajemník Dohnal na konferenci 2. prosince 1953 hovořil o potřebách a výdajích na následující rok a o 100% nárůstu státního příspěvku pro farní úřady již od 4. čtvrtletí roku

⁹²⁷ Tamtéž, f. 176.

⁹²⁸ Tamtéž, f. 200.

⁹²⁹ Tamtéž, f. 201–202.

⁹³⁰ Tamtéž, f. 202.

⁹³¹ Tamtéž, f. 210b.

⁹³² Tamtéž, f. 235.

⁹³³ Tamtéž, f. 249.

1953. Ve zprávě pro kraj ale hovořil jinak: „*Ve skutečnosti tomu tak není a to z toho důvodu že státní příspěvek na příští rok je na stejné výši jako v roce 1950 a je-li plánováno s nižším příjmem, počítá se na druhé straně s použitím vlastního jmění, což však může zjistit jedině zdejší odd[ělení]*.“⁹³⁴

Ve svých zprávách také hodnotili úroveň děkanských besed. Podle OCT Dohnala ta v prosinci v roce 1953 splnila účel v oblasti referátů, ale nebyl spokojen s vystoupeními P. Ruska a Dr. Blokschy, neboť se dotázali na možnosti obdarování dětí při prvním svatém přijímání a na náboženskou literaturu.⁹³⁵ Zcela přirozeně se stejná zpráva mohla stát příležitostí k vyzdvihnutí vlastní práce OCT a jejích výsledků. Tajemník Gába se pochlubil v březnové zprávě z roku 1951, že si kněží uvědomují jedinečnou příležitost, která se jim naskýtá na besedách k objasnění nejasností a diskuzi i na témata, jež je dříve nezajímala.⁹³⁶ Církevník Dohnal zase vyzvedl svůj pozitivní vliv v květnu 1952, když poukázal na fakt, že dokázal oživit atmosféru po nezáživném referátu vlastním proslovem o důvodech, proč se těmito tématy zabývají a populárním způsobem rozvedl otázky, které se projednávají na veřejných schůzích.⁹³⁷

Protože děkanské porady byly příležitostí k identifikaci názorů jednotlivých duchovních, byly každoměsíční zprávy OCT zasílané krajskému církevnímu oddělení významným zdrojem kádrových připomínek.⁹³⁸ Proto jsou plné postřehů k chování a výroků kněží, i když podle OCT Dohnala nebylo vždy jednoduché odhalit podstatu, neboť „... *duchovní mění taktiku a snaží se na veřejnost vycházet v dobrém, přitom ale stále sledují cíl zachránit pro případ zvratu vše, co se dá*.“⁹³⁹ Jedním z příspěvků do kádrového spisu P. Eineigela byl jeho diskuzní příspěvek z října 1952, přičemž lze předpokládat, že jej s tímto vědomím prezentoval: „*Miluji sovětského člověka a mám jej rád. Jednak proto že nám přinesl osvobození a za druhé proto, že jsem poznal dobrosrdečnou jeho povahu. Při osvobozovacích bojích o Ostravu byl jsem duchovním v nemocnici, zde byla řada sovětských vojáků, kteří byli zraněni v těchto bojích. Chodil jsem je zaopatřovat a usmiřovat s Bohem. Slyšel jsem mnoho o bolševicích a byl jsem překvapen, jak tyto lidé jsou zbožní. [...] Mladý velitel snad kapitán byl raněn a to tak, že byl slepý na obě oči. Ležel v posteli a kolem něho klečeli staří vojáci, vousatí a zarostlí, ti kterým velel. Klečeli a modlili se, aby mu bůh zachoval zdraví... A nebo druhý případ.*“

⁹³⁴ Tamtéž, f. 210.

⁹³⁵ Tamtéž, f. 210b.

⁹³⁶ Tamtéž, f. 301.

⁹³⁷ Tamtéž, f. 237.

⁹³⁸ Tamtéž, f. 272.

⁹³⁹ Tamtéž, f. 239.

*Sestřička mi řekla, že v jedné světnici leží jeden raněný voják. [...] Sedl jsem si u něho, vyprávěl mi o své vlasti o velkých změnách za sovětské vlády o tom, jak se těší domů až bude po válce a bude mír; vyprávěl o Stalinovi, neboť Stalin byl z jeho sousední obce.*⁹⁴⁰

Al. Eineigel si také vysloužil pochvalu v prosinci 1953 za moderaci besedy, připravený a těsnopisně napsaný seznam výroků, které používal ve vhodných chvílích. Dokonce se tehdy mělo jednat o třetí setkání, kde se podle slov OCT tímto kladným způsobem projevoval.⁹⁴¹ Dále byli na besedách pozitivně hodnoceni Piechaczek nebo Štula.⁹⁴²

Mezi kádrové připomínky patřily i negativní postřehy, ty se zase často týkaly Dr. Bloschy a adm. Klisze. Blokscha na besedy často nedocházel⁹⁴³ a OCT Fr. Maličkým byl hodnocen jako reakčník, fanatik neoblíbený mezi staršími spolubratry, papeženec a německý nacista, který měl být odsunut mezi prvními. Sice měl Blokscha rád hovořit o své vděčnosti vůči komunistické straně, že jej zachránila před soudem a napomohla k získání československého občanství, ale na druhé straně komunisty pokládal za úhlavní nepřátele římskokatolické církve a jejích duchovních. Maličký kritizoval i Blokschovo odsuzování konkubinátů Eineigela a Szewieczka, byl přesvědčen, že by byl ve Vidnavě postradatelný. Do stejné skupiny Maličký dále řadil Fr. Hrabce, B. Ruska, Jar. Elšáka, B. Vlčka, J. Zlotého a M. Klisze, který prý na listopadové schůzi poprvé použil označení vlasteneckých a nevlasteneckých duchovních.⁹⁴⁴ Až do té chvíle se měli na Jesenicku dělit podle národnostních hledisek, přičemž poukazoval na Klisze: „*Na Těšínsku by byl jistě polským šovinistou. Mám také za to, že všichni duchovní polské národnosti, kteří přišli z Těšínska a byli tam zbaveni výnosných far, prohlašují jesenický okres za trestanecký a těžce nesou, že děkan i více děkan jsou duchovní hlásící se k české národnosti.*“⁹⁴⁵

Důsledkem státního dozoru nad církvemi a faktického dozoru církevních tajemníků nad děkanskými besedami vymizel prostor pro nezávislá kněžská setkání a příležitosti k osobním nepracovním pohovorům, proto na Jesenicku „... *před jejím zahájením [besedy] bylo blahopřáno všem těm, kteří od minulé besedy měli svátek neb narozeniny a administrátor Motyka dostal v malé zasedací síni ONV hobla.*“⁹⁴⁶ Z takovéto schůze v dubnu 1953 také zaslali blahopřání k jmenování novému generálnímu vikáři AAČT⁹⁴⁷ nebo zde projednávali

⁹⁴⁰ Tamtéž, f. 234–235.

⁹⁴¹ Tamtéž, f. 210b.

⁹⁴² Tamtéž, f. 216b.

⁹⁴³ Tamtéž, f. 216.

⁹⁴⁴ Tamtéž, f. 203, 207.

⁹⁴⁵ Tamtéž, f. 207.

⁹⁴⁶ Tamtéž, f. 219.

⁹⁴⁷ Tamtéž.

zástup za nemocného duchovního Stabravu v březnu 1952.⁹⁴⁸ Ten když na konci roku 1953 rezignoval na funkci děkana, právě na konferenci mu bylo poděkováno za vykonanou práci⁹⁴⁹ a také na ní projednával generální vikář s OCT znovuožazení děkanského postu. Že P. Ptoszek, kterému byl vydán dekret, tuto funkci odmítl, a proti dalšímu kandidátovi Štulovi se záporně staví apoštolský administrátor Onderek a duchovní zase nepřijmou Eineigela,⁹⁵⁰ který se v dané době projevoval na besedách velmi aktivně. I obsazení funkce místoděkana na jaře 1954 se projednávalo na děkanské besedě, ale nikdo z přítomných o tuto funkci nejevnil zájem, proto návrhem byl pověřen nový děkan Wencel. Právě na konferencích duchovní vyslovovali zájem o své definitivní jmenování duchovními správci ve svých farnostech,⁹⁵¹ přičemž tato výzva byla dozajista adresována státním úřadům a ne jejich vlastním nadřízeným.

6. 3 Předávací protokoly

Když byl ve farnosti ustanoven nový kněz muselo mezi ním a odstupujícím duchovním správcem dojít k formálnímu předání duchovenské správy. Tento úřední úkon byl iniciován a organizován Apoštolskou administraturou, která před jeho uskutečněním zpravila okresní církevní oddělení cestou děkanského úřadu a pozvala jeho zástupce k participaci na tomto úředním úkonu.⁹⁵² Proto mimo hlavních akterů byli nejčastěji předání přítomni ještě jesenický děkan, který zastupoval AAČT, a okresní církevní tajemník. Všichni odsvědčovali a stvrzovali předání svými podpisy na předávacím protokolu, jenž podchycoval veškerý majetek konkrétního farního úřadu, stav nemovitostí, kanceláře a pokladny. Vypracovával jej některý z duchovních, pravděpodobně děkan, často jediný přímo nezainteresovaný duchovní správce, který jeho opis následně přeposílal na církevní oddělení ONV a dotčenému farního úřadu.⁹⁵³ Tento úřední akt byl především věcí duchovní správy, ne státní církevní politiky, o čemž svědčí odmítnutí církevního oddělení hradit děkanovi cesty k předávání far, jakož i k jiným povinnostem vyplývajících z jeho duchovní funkce. Stalo se tak v případě děkana Stabravu i Wencla.⁹⁵⁴ Přesto této věci věnovalo krajské církevní oddělení skrze OCT část své pozornosti. Církevní oddělení však nepřeposílal celé opisy protokolů, ale pouze krátký přepis obsahující údaje o datu ustanovujícího dekretu a předání, jménech přítomných, soupisu

⁹⁴⁸ Tamtéž, f. 238.

⁹⁴⁹ Tamtéž, f. 210b.

⁹⁵⁰ Tamtéž.

⁹⁵¹ Tamtéž, f. 207.

⁹⁵² Tamtéž, f. 135; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 33/54.

⁹⁵³ Tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. 9/54.

⁹⁵⁴ Tamtéž, č. j. círk. 292-1954-Ku, č. j. I/3-292-1952-Ku.

předaných objektů i možných pohledávkách. Jednalo se o jakýsi výtah z protokolu samotného.⁹⁵⁵ Celý opis zasílal pouze v případě, že nebyl předání přítomen. To se stalo v říjnu 1952 ve věci bernartické fary. OCT Dohnal si tehdy stěžoval na církevním oddělení KNV v Olomouci, že jej nikdo o plánovaném předání neinformoval, ale že mu byl přítomen samotný apoštolský administrátor Onderek, jehož návštěvu mu taktéž nikdo neohlásil. Omlouval se, že nebyl schopen zjistit, o čem duchovní při této příležitosti o samotě jednali, a žádal o radu, jak by měl dál postupovat.⁹⁵⁶ Ale v tomto konkrétním zápise jméno apoštolského administrátora vůbec nefiguruje. Zajímavostí je, že struktura zápisu se liší od těch sepisovaných za přítomnosti OCT, neobjevují se v něm žádné detailní popisy stavu budov, pozemků, potřebných oprav, ale pouze revize hospodářství a plánovaná úhrada dlužné částky za již dříve provedené opravy.⁹⁵⁷

Dekrety ustanovující Dr. Jana Zlotého duchovním správcem v Ondřejovicích a excurrando Horního Údolí a Rejvízu byly datovány AAČT k 1. červenci roku 1954.⁹⁵⁸ Ale k předání farností došlo o více než měsíc později a to 17. srpna. V protokolu je zaznamenáno, že předávaný farní kostel sv. Martina je v dobrém stavu, vnitřek byl opraven v roce 1950 a nyní je zapotřebí opravit vnější omítky a natřít okapy, na což byl poskytnut státní příspěvek 2 500 Kčs. Stejně tak v dobrém stavu se mělo nacházet bohoslužebné nádobí, roucha a prádlo, které podchycoval inventář farního kostela sepsaný odstupujícím P. Piechaczem. Dále se protokol zabývá farní budovou, jejíž stav byl hodnocen jako ucházející, i když potřebovala novou venkovní omítku, okna a opravit okapy. Ale hospodářské budovy byly označeny jako zchátralé a nemožné opravy, také byla předána farní zahrada a pole, které ale bylo bez řádně sepsané smlouvy pronajímáno nějakému Štefanu Hromňákovi. Proto byl jejím sepsáním pověřen Dr. Zlotý. Podle protokolu přítomní zkontrolovali účetnictví, pokladní deník a zaznamenali pokladní hotovost i stav účtu farního úřadu ke dni předání.⁹⁵⁹ Protože Dr. Zlotý nepřebíral pouze jednu farnost, následoval záznam o předání filiálek a excurrando farností. Opět byl zaznamenán stav nemovitostí, například rejvízské fary, kterou bezplatně užívala Anna Seidelová a se svým bratrem Rudolfem Hamplem, protože měli na starosti údržbu tamního kostela a zvonění. Taktéž jim byla pronajata zahrada a pole, o které se dělili s dalším nájemcem, lesní správou. Protože k těmto nájům opět scházely řádné nájemní smlouvy, byl jejich sepsáním pověřen nový duchovní, který měl také dohlédnout na úhradu dlužného

⁹⁵⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I/293/8-1952-Do.

⁹⁵⁶ Tamtéž, č. j. I/3-293-1952-D.

⁹⁵⁷ Tamtéž, bez č. j.

⁹⁵⁸ Tamtéž, č. j. 723/54, č. j. 724/54, č. j. 725/54.

⁹⁵⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 18.

nájemného. Ani tentokrát nebylo shledáno jakékoliv pochybení v hospodaření farnosti Rejvíz nebo ve vedení pokladního deníku.⁹⁶⁰ Ve stejném duchu se nesl i protokol o předání excurrendo farnosti Horní Údolí.⁹⁶¹ V tomto úředním zápise se objevilo osobní prohlášení P. Zlotého: „*Obdržel jsem dekret a neznal jsem vůbec tyto farnosti. Vidím, že tady je duchovní správa pro mladého kněze, který je zároveň motorizován. [...] Proto cítím se fyzicky úplně neschopen tuto pastoraci zdárně vésti. Jsem 61 let starý. Byl jsem dlouhou dobu v koncentračním táboře. Chci ještě pracovat na místech, které odpovídají mému podlomenému zdraví a stáří. [...] Proto žádám, aby co nejdříve jsem byl vystřídán mladším schopnějším knězem a to ještě před letošní zimou, jelikož zdejší povětrnostní podmínky mému zdravotnímu stavu vůbec nevyhovují. Byla by to pro mne jistá smrt, což není v zájmu nikoho. Proto přejímám faru jen zatím až do dalšího rozhodnutí, které očekávám před letošní zimou. Jsem přesvědčen, že mi z lidských důvodů bude vyhověno.*“⁹⁶²

Když byly v listopadu 1954 předány administrátorovi Jar. Elšákovi farnosti Skorošice a excurrendo Vlčice, byli tomuto aktu přítomni i generální vikář Apoštolské administratury v Českém Těšíně Antonín Veselý a tamní vládní zmocněnec SÚC Miloš Daniel. I tento protokol podchycuje body jako výše zmíněné: popis budov, polností, hřbitova, nájmu, potřeby oprav a konečný stav farního hospodaření, včetně přípisu o šetrném a hospodárném vedení farnosti odcházejícím P. Motykou.⁹⁶³ Jar. Elšák přebíral i farnost Vlčice, která se nacházela ve specifické situaci. Od února 1954 byla spravována Jos. Motykou, ale její pokladnu měl i nadále v držení předchozí farář v. v. Mořic Hackenberg. Proto byl Elšák zaúkolován převedením zdejších účetních dokladů do Skorošic, ale měl na vlčické faře zachovat P. Hackenbergovi farní byt, pronájem farního pole a zahrady za údržbu kostela, fary a inventáře.⁹⁶⁴

Předání farnosti a kontrola účetnictví mohly vést i k odhalení nebo k potvrzení podezření z nelegálních finančních machinací se svěřeným majetkem, jak se o tom hovoří v protokolu z 27. května 1954, kdy byla od bývalého děkana Stabravy převzata farnost Zlaté Hory. Nový adm. Klisz byl zde ustanoven ode dne 13. května. Při předání bylo shledáno, že P. Stabrava neměl řádně uzavřeny smlouvy o pronájmech farních pozemků a nevybíral z nich nájemné.⁹⁶⁵ Přestože účetnictví farního i poutního kostela se zprvu jevilo jako řádně vedené

⁹⁶⁰ Tamtéž, f. 19.

⁹⁶¹ Tamtéž.

⁹⁶² Tamtéž, f. 19b.

⁹⁶³ Tamtéž, f. 28.

⁹⁶⁴ Tamtéž, f. 30.

⁹⁶⁵ Tamtéž, f. 171.

a podle platných předpisů, nakonec bylo při podrobnějším zkoumání shledáno jako povrchní, a proto bylo dohodnuto s přítomným generálním vikářem AAČT, že bude překontrolováno hospodářským zástupcem administratury.⁹⁶⁶

⁹⁶⁶ Tamtéž, f. 172–173.

7 Závěr

V úvodu této práce zaznělo několik otázek, na něž by nyní mělo být odpovězeno. Kdo to tedy byl okresní církevní tajemník? OCT byl v první řadě úředník, jehož jednou z kvalifikací pro tuto funkci byla pravděpodobně nepříslušnost k jakékoli církvi, jinak by nemohl být dostatečně důvěryhodným pro své nadřízené a nezkorumpovatelným ze strany duchovních. Protože režim předpokládal, že každý příslušník církve je poslušným sluhou kněží a „nepřátelského“ Vatikánu. Díky podstupovaným školením byl jistě kován ve státní ideologii, principech církevní politiky a jejích krátkodobých i dlouhodobých cílech, i když podstatně hůře na tom mohl být s vědomostmi z oblasti teologické, přestože i o těchto tématech se na jejich kurzech hovořilo. Jak jinak můžeme pochopit volbu slov v hlášení OCT, že duchovní kázal o dvou ženách, Evě a Marii, což působí dosti neurčitě, jako by se ani nejednalo o starozákonní Evu a matku Boží Pannu Marii. Nebo že považoval za důkaz kněžské ilegality sloužení mše svaté na jistý úmysl bez dalšího upřesnění. V důsledku svého povolání se zákonitě musel stát notoricky podezřívavým a nedůvěřujícím jako agent vysazený na nepřátelském území, který se nesměl s druhou stranou stýkat jindy než při pracovních příležitostech. Je pravděpodobné, že se nemýlil, když tvrdil, že kněží agituji ve věci zápisu do výuky náboženství při svaté zpovědi, ale přehnaným už se jeví tvrzení, že byla pořádána pouze za tímto účelem, vždyť v době před liturgickou reformou II. vatikánského koncilu bylo běžným zvykem vykonat svátost smíření před každým přistoupením ke svatému přijímání. Také není zcela důvěryhodné tvrzení o pravděpodobném spolčování děkana Stabravy a vidnavských řeholnic, jak odvozoval OCT Dohnal ze zkušenosti z jedné tamní společné návštěvy.⁹⁶⁷ Řeholnice byly obecně považovány na reakční živel, zatímto děkan Stabrava za ukázkový příklad kněže spolupracujícího s režimem a neplnícího řádně své duchovní poslání. Je tedy dosti nepravděpodobné, že by mezi oběma stranami byla nějaká tajná úmluva. OCT také nedůvěřoval ani vlasteneckým kněžím, kteří byli charakterističtí svou vstřícností vůči vládnoucímu komunistickému režimu. I takový probošt Eineigel neušel podezření z navádění německého farníka, aby vymohl přeložení německé bohoslužby, nebo věřících, aby se neúčastnili božetělové protiakce.

Co bylo náplní práce okresního církevního tajemníka, jak ji vykonával a jaké měl asi pravomoce? Zdá se, že většinu pracovních povinností vyplňoval sběr informací, ať už to byla relevantní fakta dotýkající se církevních akcí nebo pouhé spekulace a pomluvy o jednotlivých

⁹⁶⁷ Viz kapitola 3. 1.

duchovních, které se stávaly součástí kádrových připomínek. Vše jím zjištěné přeposílal ve svých pravidelných i nárazových hlášeníh na kraj a informoval i okresní církevní komisi, původně okresní církevní pětku. K jejich získávání neměl žádnou poslušnou armádu přísluhovačů, ale někdy docela pohodlnou síť důvěrníků, která si příležitostně postěžovala na své přetěžování úkoly zadávanými církevním oddělením. U příležitosti větších akcí mu pomáhala i na příměluvu předsedy ONV Veřejná bezpečnost. Okresní církevní tajemník neměl být typem statického zaměstnance lidové správy, ale měl aktivně vyrážet do terénu na průzkumy farností, návštěvy duchovních, inspekce hodin náboženství nebo dohlížet na průběh různých církevních akcí (poutí, procesí, slavnostních bohoslužeb). Disponoval jistými rozhodovacími pravomocemi, které se v mnou sledovaném prostoru nejeví jako nijak zásadní. Týkaly se udělování krátkodobých státních souhlasů, povolování procesí, neobvyklých bohoslužeb nebo rozdělování učebních obvodů pro výuku náboženství, přičemž právě udělování státního souhlasu působí jako automatická činnost, kterou prováděl OCT bez velkého přemýšlení, pokud se nejednalo o případy penzionovaných kněží. Ve významnějších věcech rozhodoval kraj nebo v nich alespoň radil, sám udílel i odebíral trvalý státní souhlas a určoval náplň práce OCT. U něj se kněží odvolávali proti nevyhovujícím učebním obvodům nebo laici proti neuznání opožděných přihlášek do náboženství. OCT nehrál ani hlavní úlohu v okresní církevní pětce nebo komisi, osvětě, při státních protiakcích či na děkanských besedách, na jejichž organizaci sice spolupracoval a ovlivňoval i jejich průběh, ale jejich vedení se nikdy trvale neujal. Státní podniky při velkých církevních svátcích měl iniciovat a krajské církevní oddělení psalo o spolupráci na jejich přípravě, ale o přímém zapojení do jejich průběhu není důkaz. Jak jinak by se mohlo stát, aby byl začátek oslav MDD v některých obcích koordinován s duchovními provádějící slavnostní průvody? Proto nemohu plně souhlasit s tvrzením autorů Balíka a Hanuše, že okresní církevní tajemníci fakticky řídili církve ve svých obvodech.⁹⁶⁸ Dle výsledků mého bádání to byl v inkriminovaném období především kraj, protože podle jeho příkazů OCT rozhodoval. Okresní církevní tajemník měl být i mentorem a propagátorem státní ideologie, skrze tuto svou činnost měl přibližovat duchovní k státnímu režimu. Je však otázkou, na kolik byl v tomto úspěšný. Protože mnozí vlastenečtí kněží se rekrutovali z řad těch, kteří neměli zcela čistý štít před svými církevními nadřízenými, jako P. Eineigel a Szewieczek žijící v konkubinátech i Stabrava, který byl znám jako svůdník žijící si nad poměry. A také z nepříteliš agilních jedinců. Jedna z největších příležitostí k ideologickému působení byla na děkanských besedách, jejichž atmosféra však často působí ze strany duchovních jako

⁹⁶⁸ BALÍK, S. – HANUŠ, J.: *c. d.*, s. 29.

rezignovaná, protože kněží ve většině případech na podporu režimu nijak zvlášť aktivně nevystupovali a vlastenečtí kněží si stěžovali, že jsou ve svém boji osamoceni. Znakem této neangažovanosti může být i fakt, že předkládané mírové resoluce byly jednomyslně schvalovány nebo společně slibovali, že budou varovat věřící před západními imperialisty, kteří se snaží rozpoutat další světovou válku.⁹⁶⁹ Asi se někteří z nich drželi hesla, který zmínil i Mons. Klisz: „*V komunismu když budeš držet hubu a zákryt, tak ti bude dobře.*“⁹⁷⁰ Tedy budu-li dodržovat vládní nařízení, nebudu-li kritizovat, budu mít alespoň trochu klidu.

Snad neexistovala oblast církevního života, do které by OCT nezasahoval nebo o tom alespoň nepřemýšlel. Pomineme-li touto prací nesledovou hospodářskou problematiku, nevyhnul se jeho vlivu nebo sledování žádný aspekt náboženského života. Počínaje křtem, docházkou do náboženství, prvním svatým přijímáním a biřmováním, pokračující návštěvami bohoslužeb a církevních slavností, svatebním požehnáním a pohřbem konče. Každý okamžik spojený s náboženstvím se ocitl v jeho hledáčku, jakož i vše na to navazující. Duchovní nemohli zcela svobodně kázat, jinak by mohli býti obviněni z protistátní činnosti, i napsání veřejného oznámení a jeho vyvěšení na veřejném místě mohlo vést k problémům. Aby OCT prokazoval svou činnost, o všem se snažil referovat kraji. Kdyby měl reálnou možnost zjistit, o čem hovoří duchovní s věřícími při svátosti smíření, jistě by jí využil, aby mohl dokázat, že kněz působí rozkolnický.

Úspěch okresních církevních tajemníků se jeví jako diskutabilní. Prokazatelný je ve věcech, které byly koordinovány z vyšších míst, jako bylo snížení počtu žáků v náboženské výuce nebo omezování slavnostních průvodů, v jejichž důsledku poklesl počet poutí i v jesenickém okrese. Naopak se nemohli představitelé církevní politiky radovat z vývoje počtu křtů, svateb a pohřbů, protože sám jesenický církevní tajemník přiznával, že v těchto ohledech jsou neúspěšní. Děti nechávali křtít i rodiče zastávající funkce v lidové správě nebo KSČ, opakovalo se velké procento sňatků a církevní pohřby straníků i lidových funkcionářů nebyly také žádnou výjimkou. Jeseničtí OCT projeví v několika případech vlastní iniciativu k eliminaci řk. církevního života, kdy se setkali s neúspěchem při pokusu o sloučení nebo umrtvení malých farností. Ale určitě velkým pozitivním výsledkem bylo uzavření zlatohorského poutního místa Panny Marie Pomocné, které si fakticky vyběhal OCT Maličský u svých nadřízených. Bedlivě pozoroval činnost tamního administrátora a při každém jeho pokusu o zvrát situace přešel do protiakcí, které nakonec skončily pro něj úspěšně. Do této kategorie lze ještě zařadit bezproblémové průběhy voleb s jejich dobrými výsledky.

⁹⁶⁹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 286.

⁹⁷⁰ Z rozhovoru s M. Kliszem, 23. 3. 2009, archiv autora.

Při porovnání jednotlivých jesenických církevních tajemníků ve sledovaném období můžeme pozorovat značně rozdílné vzory. Přestože nelze dostatečně posoudit funkční období Ludvíka Pekárka pro jeho krátké setrvání v této funkci, u zbylých již můžeme hovořit podrobněji. Za jakousi úřednicku hvězdu okresního církevního oddělení ONV Jeseník lze označit Františka Maličkého, který překonával své předchůdce v rozsáhlosti svých zpráv, ale i tendencí zdůrazňovat význam a náročnost své funkce. Jak lze usuzovat z jeho hlášení, svou práci pojímal velmi zodpovědně a drobnými úkoly pověřoval i členy své rodiny (manželku a zetě), přičemž své služební cesty popisoval až dobrodružně. Jeho naprostým opakem v tomto směru musel býti OCT Gába, kterému stačila na situační zprávu jedna třetina počtu stran Fr. Maličkého. Úroveň jeho práce byla nechvalně komentována i v soudním rozsudku a byl za své přečiny vykonané během svého funkčního období i odsouzen. Jaroslav Dohnal se pohybuje někde mezi, byl to podle všeho také spíše pracovitý úředník, který aktivně komunikoval s duchovními například na děkanských besedách, snažil se zabránit vzrůstající návštěvnosti Panny Marie Pomocné a obsahy jeho situačních zpráv nebyly nijak stručné, i když netíhl k vykonávání inspekci hodin náboženství. Usuzuji, že OCT se cítili býti vojáky bojující v poli proti nepřátelské církvi. Každý z nich ale svou funkci ovlivňoval vlastní přirozeností, což mohlo přinést i různé výsledky. OCT se bezesporu podíleli na každodenní eliminaci náboženského života, ale nebyli její hlavní hybatelé. Z pohledu mnohých duchovních to byl byrokratický otravný šiml, jehož existenci museli respektovat a naučit se s ním žít.

Výše zmíněné závěry nijak nepopírají fakta odborné literatury, naopak potvrzují represivní ráz církevní politiky komunistického režimu v Československu. Tato práce si také nečiní nároky na obecné závěry, pouze na drobnou charakteristiku situace na Jesenicku v 1. polovině padesátých let 20. století s ohledem na malou část tamní církevní politiky. Její závěry by jistě byly pozměněny v případě využití pramenů jiného časového období nebo charakteru, kterého se ve fondu ONV Jeseník nachází stále ještě velké množství (především hospodářské záležitosti), ale i teritoriálního původu. V budoucnu by tedy mohlo dojít k rozšíření a prohloubení studií dalších pramenů nebo srovnáním s výsledky případných drobných studií z jiných okresů.

8 Resumé

Policy of the communist regime towards the churches in North Moravia (focused on the Jeseník region) in the period of 1950–1956 is a master thesis, which concerns just one little part of the state church policy in Czechoslovakia after 1948.

The most important part of the used sources comes from the Office of the District Church Secretary in Jeseník, therefore the thesis records its repressive actions, which means the lowest level in the system of the State Churches Office. Here is a description of his everyday praxis in its four main sectors – church-political, matters of the cult, cadre-personal and informational.

As the result of the thesis, the function of the District State Secretary was analyzed. On the base of the sources was reconstructed his role, work duties, successes and the differences among the personalities of the representants of this office. As the main aim of the secretary we see the elimination of the religious life as the whole, but also gaining of the clergymen to the side of the regime. He should have been in a constant move, to monitor the religious life in real, to gain the information about the clergymen and to send these information to the upper segments of the church policy. The particular successes, fulfilment of the given tasks and duties were very dependant on the personality of each representant of this function, which means the work of this office was far from constant.

9 Bibliografie

Archivní prameny

- Národní archiv, fond Státní úřad pro věci církevní, Praha 1949–1956 (1957), kart. 53, inv. č. 103.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní lidový soud Jeseník (1949) 1950–1960.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 179, inv. č. 158, zn. 171.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 291, inv. č. 173.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 291a, inv. č. 173.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 292, inv. č. 175.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 293, inv. č. 176.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 293, inv. č. 180.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 294, inv. č. 183.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 295, inv. č. 184.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 296, inv. č. 186.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 407, inv. č. 334.

- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 594, inv. č. 638, zn. 460.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 597, inv. č. 655, zn. 11.
- Státní okresní archiv Jeseník, fond Okresní národní výbor Jeseník 1945–1960 (1973), kart. 603, inv. č. 682,
- Státní okresní archiv Jeseník, Sběrka evidenčních karet obyvatel okresu Jeseník (1938) 1954–1990.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Národní fronta - krajský výbor Olomouc (1945) 1948–1960, kart. 98, inv. č. 627, sign. Iv97.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Národní fronta - krajský výbor Olomouc (1945) 1948–1960, kart. 98, inv. č. 628, sign. Iv98.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Národní fronta - krajský výbor Olomouc (1945) 1948–1960, kart. 100, inv. č. 654, sign. Iv124.

Audio prameny

- Rozhovor s Mons. M. Kliszem, 23. 3. 2009, archiv autora.

Literatura

- BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno 2007.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. sv. XIII. *Okresy: Bruntál, Jeseník, Krnov*. Olomouc 1994.
- BRACHTLOVÁ, Michaela: *Římskokatolická církev na Jesenicku v letech 1945–1956*, Opava 2002 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).
- DEMEL, Zdeněk: *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945–1989 na příkladu jihočeského regionu*. Brno 2008.
- KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu 1948–1953*. Brno 1993.
- KEMPŇÁ, Beata: *Životní příběh kněze ve druhé pol. 20. století: Mons. Miloslav Klisz*. Olomouc 2009 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

- KNOPP, Tomáš: *Předkládám na vědomí. Jesenicko 1945–1948*. Jeseník 2004.
- POKORNÝ, Pavel R.: *Hranice českých a moravských diecézí po roce 1918*. In: *Historické listy*, Praha 1992, č. 2.
- VAŠKO, Václav: *Dům na skále. 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří 2004.
- VAŠKO, Václav: *Dům na skále. 2. Církev bojující. 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří 2007.
- ŽABKA, Josef a kol.: *Státní úřad pro věci církevní 1949–1956 (inventář)*. Praha 1978, 2003.

10 Seznam zkratek

AA	apoštolský administrátor, Apoštolská administratura
AAČT	Apoštolská administratura v Českém Těšíně
adm.	administrátor
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
BPPOV	Bud' připraven k práci a obraně vlasti
CMVKD	Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
ČSAD	Československá státní automobilová doprava
ČSČK	Československý červený kříž
ČSD	Československé státní dráhy
ČSL	Česká strana lidová
čsl.	československé vyznání (příslušník československé církve husitské)
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
ČSSZ	Československý svaz zemědělců
DMV	diecézní mírový výbor
KCT	krajský církevní tajemník
KNV	krajský národní výbor
KS	komunistická strana
KSČ	Komunistická strana Československa
KV	krajský výbor
TVS	tělovýchova a sport

MDD	Mezinárodní den dětí
MDŽ	Mezinárodní den žen
MNV	místní národní výbor
MO	místní organizace
MV	místní výbor
MŠVU	Ministerstvo školství, věd a umění
NA	Národní archiv
NB	Národní bezpečnost
NF	Národní fronta
n. p.	národní podnik
NV	národní výbor
OAV	okresní akční výbor
OC5	okresní církevní pětko
OCT	okresní církevní tajemník
ONV	okresní národní výbor
OOR	okresní odborová rada
OV	okresní výbor
SČM	Svaz české mládeže
P.	páter
P. M. P.	Panna Marie Pomocná
PPOV	Připraven k práci a obraně vlasti
PTP	Pomocné technické prapory
R	rada
ROH	Revoluční odborové hnutí
řk.	římskokatolický
Sb.	sbírka

SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	státní okresní archiv
SPÚ	Státní památkový úřad
SRN	Spolková republika Německo
SRPŠ	Sdružení rodičů a přátel školy
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
Staska	Státní sázková kancelář
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
Svazarm	Svaz pro spolupráci s armádou
tzv.	takzvaný
ÚVV	ústřední vazební věznice
VB	Veřejná bezpečnost
v. v.	ve výslužbě
vl. n.	vládní nařízení
ZA	zemský archiv
ZCHÚ	Záchranný charitní ústav
ZO	závodní organizace

11 Tabulky

Tabulka č. 1: Seznam okresních církevních tajemníků při ONV Jeseník v letech 1950–1956

Příjmení a jméno	Nástup	Odchod
GÁBA Štěpán	1. 7. 1949 ⁹⁷¹	říjen/1950 ⁹⁷²
PEKÁREK Ludvík	říjen/1950	31. 12. 1951
DOHNAL Jaroslav	1. 1. 1952 ⁹⁷³	28. 2. 1954
MALIČKÝ František	1. 3. 1954 ⁹⁷⁴	1. 3. 1957 ⁹⁷⁵

⁹⁷¹ SOKA Jeseník, fond OLS Jeseník, č. j. T 50/52-32.

⁹⁷² Tamtéž, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.

⁹⁷³ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 332.

⁹⁷⁴ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.

⁹⁷⁵ Tamtéž, kart. 603, inv. č. 682, bez č. j.

Tabulka č. 2: Seznam obcí a farních úřadů okresu Jeseník v letech 1950–1956⁹⁷⁶

	<i>Obec</i>	<i>Fara</i>
1	Adolfovice	Domašov
2	Bernartice	Bernartice
3	Bílá Voda	Bílá Voda
4	Bílý Potok	Bílý Potok
5	Bukovice	Jeseník
6	Česká Ves	Česká Ves
7	Černá Voda	Černá Voda
8	Dolní Lipová	Dolní Lipová
9	Domašov	Domašov ⁹⁷⁷
10	Horní Hoštice	Bílá Voda
11	Horní Lipová	Dolní Lipová
12	Hradec	Široký Brod
13	Javorník	Javorník
14	Jeseník	Jeseník, děkanát
15	Kobylá nad Vidnavkou	Kobylá nad Vidnavkou
16	Kolnovice	Mikulovice
17	Mikulovice	Mikulovice
18	Nové Vilémovice	Nové Vilémovice
19	Ondřejovice	Ondřejovice
20	Petrovice	Skorošice
21	Písečná	Písečná
22	Rejvíz	Rejvíz
23	Skorošice	Skorošice
24	Stará Červená Voda	Stará Červená Voda
25	Supíkovice	Supíkovice
26	Široký Brod	Široký Brod
27	Tomíkovice	Skorošice
28	Travná	Travná
29	Údolí ⁹⁷⁸	Horní Údolí a Zlaté Hory ⁹⁷⁹

⁹⁷⁶ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, s. 225–226.

⁹⁷⁷ Jesenícký OCT uváděl zvlášť Dolní a Horní Domašov, přestože se nejednalo o samostatné farní jednotky. SOKA Jeseník, ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290, bez č. j.

⁹⁷⁸ V roce 1949 vzniklo spojením Dolního a Horního Gruntu.

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, s. 117.

⁹⁷⁹ SOKA, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, č. j. I/3-290-1953-D.

30	Uhelná	Uhelná
31	Zálesí ⁹⁸⁰	Zálesí ⁹⁸¹
32	Vápenná ⁹⁸²	Vápenná
33	Velká Kraš	Vidnava
34	Velké Kunětice	Velké Kunětice
35	Vidnava	Vidnava
36	Vlčice	Vlčice
37	Zlaté Hory ⁹⁸³	Zlaté Hory
38	Žulová	Žulová

⁹⁸⁰ Do roku 1949 Valdek, od roku 1953 součást obce Travná.

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, s. 133.

⁹⁸¹ SOKA, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 109.

⁹⁸² Do roku 1949 Zíghartice.

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, s. 145.

⁹⁸³ Do roku 1949 Cukmantl.

Tamtéž: *c. d.*, s. 114.

Tabulka č. 3: Seznam římskokatolických duchovních okresu Jeseník v letech 1950–1956

<i>Příjmení jméno</i>	<i>Narozen</i>	<i>Farnost</i>	<i>Doba působnosti</i>	<i>Úřední titul</i>	<i>Národnost</i>	<i>Politická charakteristika</i>
BARTEČEK Jan ⁹⁸⁴	16. 12. 1911	Stará Červená Voda Černá Voda	do února 1953	adm., viceděkan	česká	pokrokář
BEITZ Emil ⁹⁸⁵		Stará Červená Voda		v. v.	německá	
BIJOK Emil ⁹⁸⁶	21. 8. 1913	Zlaté Hory	do ustanovení P. Štuly	děkan	česká	
BLOKSCHA Josef ⁹⁸⁷	5. 4. 1892	Vidnava	od 2. 4. 1952	kooperátor, duchovní správce vidnav. a javor. řeholnic	německá	reakčník
BOCZEK Viktor ⁹⁸⁸		Vápenná Žulová	podzim 1956			
CIENCIALA Antonín ⁹⁸⁹	13. 2. 1916	Černá Voda Stará Červená Voda	únor 1953 až květen 1954		polská	
DOHNAL Bohuslav ⁹⁹⁰	5. 1. 1910	Bernartice	do září 1952	adm.	česká	reakčník
DREWEK Felix ⁹⁹¹	21. 11. 1889	ZCHÚ Bílá Voda		zповědník řeholnic		
EINEIGEL Alois ⁹⁹²	31. 1. 1914	Jeseník	od 1. 10. 1945	probošt	česká	
ELŠÁK Jaroslav ⁹⁹³		Uhelná	od 13. 5. 1954	kooperátor v Javorníku		reakčník
		Skorošice, Vlčice	od 1. 11. 1954	adm.		
GORGOSZ Theofil		Černá Voda Stará Červená Voda	od května 1954			
HACKENBERG Mořic ⁹⁹⁴	2. 2. 1871 –1956	Vlčice	od 13. 12. 1906 do 31. 1. 1954	v. v.	německá	
HELLER František ⁹⁹⁵	22. 10. 1914	Široký Brod	1949	adm.	polská	pokrokář

⁹⁸⁴ SOKA, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 93, 136, 241; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

⁹⁸⁵ SOKA, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 292/1 cír. 1954 Ma.

⁹⁸⁶ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

⁹⁸⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. cír. 292/8 1954; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 10.

⁹⁸⁸ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 594, inv. č. 638, zn. 460, č. j. cír. 1876/56-Ku, bez č. j.

⁹⁸⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 135–136.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

⁹⁹⁰ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I/3-292-1952-D; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, č. j. I/3-290-1952-D; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

⁹⁹¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

⁹⁹² SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 10.

⁹⁹³ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 28, 203; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 291a, inv. č. 173, č. j. cír. 292-1954-Ku.

⁹⁹⁴ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.; SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 11.

⁹⁹⁵ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 8, 10.

HRABEC František ⁹⁹⁶	17. 11. 1914	Mikulovice Kolnovice	od 1. 8. 1946	adm.	česká	reakčník
JASZCZENKO Fridolín ⁹⁹⁷		Bernartice	od prosince 1954			
KALUŽA František ⁹⁹⁸	20. 3. 1915	Domašov	od 1. 10. 1950	adm.	polská	
KASCHEL Maxmilián ⁹⁹⁹	16. 8. 1897	Kobylá nad Vidnavkou	od 10.12.1933	farář	německá	pokrokář
KLISZ Miloslav ¹⁰⁰⁰		Zlaté Hory	od 13. 5. 1954	adm.	polská	reakčník
		Rejvíz	od prosince 1955 do podzimu 1956			
KOBLIHA Josef ¹⁰⁰¹	4. 4. 1909	Bílá Voda	od 5.8.1950	adm.	česká	
KRATOCHVÍL Vladimír ¹⁰⁰²	22. 5. 1950	Bílá Voda	od 28. 11. 1949 do srpna 1950	farář	česká	
LEDER Václav ¹⁰⁰³	30. 7. 1894	Vidnava	od 1. 1. 1948	farář	česká	
LHOTSKÝ Vojtěch ¹⁰⁰⁴		ZCHÚ Bílá Voda				
MIKULEC Ladislav ¹⁰⁰⁵		Česká Ves	do 30. 9. 1950			
MOTYKA Josef ¹⁰⁰⁶	16. 12. 1912	Skorošice Petrovice Tomíkovice	od 28. 7. 1946 do 31.10.1954	adm.	polská	pokrokář
PETER Emil ¹⁰⁰⁷	12. 4. 1895	Javorník	od 19. 4. 1952	adm.		
		Bernartice Uhelná	od 29. 9. 1952 do 28. 5. 1954			
PIECHACZEK Dominik ¹⁰⁰⁸	22. 7. 1914	Ondřejovice Horní Údolí	asi od 1948 do 30. 6. 1954		polská	nespoluprac.
PROCHÁZKA Josef ¹⁰⁰⁹		ZCHÚ Vidnava				
PTOSZEK Alois ¹⁰¹⁰	6. 5. 1911	Dolní Lipová	od 1947		polská	pokrokář

⁹⁹⁶ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 203; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 10.

⁹⁹⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 295, inv. č. 184, bez č. j.

⁹⁹⁸ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

⁹⁹⁹ Tamtéž; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 11.

¹⁰⁰⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 171, 203; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.

¹⁰⁰¹ Tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰⁰² Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

¹⁰⁰³ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰⁰⁴ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. cír. 12/1956 taj.

¹⁰⁰⁵ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 24/52.

¹⁰⁰⁶ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 28, 30; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰⁰⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 93; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952, č. j. I/3-290-1952-D.

¹⁰⁰⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 18, 207; tamtéž, kart. 295, inv. č. 184, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

¹⁰⁰⁹ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. 12/1956 taj.

RUSEK Bohumil ¹⁰¹¹	24. 5. 1912	Supíkovice Velké Kunětice	od 1. 7. 1950		polská	reakčník
SCHNEIDER Jaroslav ¹⁰¹²		Javorník Bílý Potok Travná Zálesí	od září 1955			
STABRAVA František ¹⁰¹³	7. 10. 1916	Písečná Zlaté Hory	od října 1946 od 1. 12. 1952 do května 1954	adm., děkan 1. 9. 1951–27. 11. 1953	česká	pokrokář
STARKER Alois ¹⁰¹⁴		Skorošice Vlčice	po odchodu P. Elšáka	adm.		
SZEWIECZEK Albín ¹⁰¹⁵	12. 2. 1914	Česká Ves	od 1. 10. 1950			pokrokář
ŠAFRÁNEK Viktor ¹⁰¹⁶		ZCHÚ Vidnava				
ŠTULA Evžen ¹⁰¹⁷	21. 4. 1915	Zlaté Hory Písečná Široký Brod	do 31. 12. 1952 od 1. 12. 1952		česká	pokrokář
VLČEK Bohuslav ¹⁰¹⁸	3. 4. 1922	Javorník Bílý Potok Travná Zálesí	od 1. 8. 1949 od 19. 4. 1952 od 29. 9. 1952	provisor kooperátor adm.	česká	reakčník
WEICHT Josef ¹⁰¹⁹	10. 3. 1898	Zálesí		farář	německá	politicky nespolehlivý
WENCEL Josef ¹⁰²⁰	27. 5. 1915	Vápenná, Žulová Zlaté Hory	od 1. 5. 1949 od podzimu 1956	od 17. 12. 1953 děkan	česká	
ZLOTÝ Jan ¹⁰²¹		Ondřejevica Horní Údolí Rejvíz	od 1. 7. 1954	adm.		reakčník

¹⁰¹⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, č. j. I-292/1-24/10-1951-Pek; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 9.

¹⁰¹¹ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 203; tamtéž, kart. 295, inv. č. 184, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰¹² Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. Ra 1369/55-29-Pe; tamtéž, kart. 294, inv. č. 183, bez č. j.

¹⁰¹³ Tamtéž, kar. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 174; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952; tamtéž, fond OLS Jeseník, č. j. T 130/55-82; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 10.

¹⁰¹⁴ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 594, inv. č. 638, zn. 460, č. j. cír. 1876/56-Ku, č. j. 106.

¹⁰¹⁵ Tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, č. j. 24/52; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.

¹⁰¹⁶ NA, fond SÚC, kart. 53, inv. č. 103, č. j. 12/1956 taj.

¹⁰¹⁷ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 174; tamtéž, kart. 295, inv. č. 184, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰¹⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 203, 240; tamtéž, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰¹⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 240; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, bez č. j.; ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond KV – NF Olomouc, kart. 98, inv. č. 628, sign. Ivb98, f. 10.

¹⁰²⁰ SOKA Jeseník, fond ONV Jeseník, kart. 291, inv. č. 173, bez č. j.; tamtéž, kart. 597, inv. č. 655, zn. 11, č. j. 219/1-21-1-1952.

¹⁰²¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 18, 203.

Tabulka č. 4: Účast věřících na slavnosti Vzkříšení v roce 1954

<i>Farnost</i>	<i>Celkem</i>	<i>Starší ženy</i>	<i>Starší muži</i>	<i>Ženy středního věku</i>	<i>Muži středního věku</i>	<i>Školní děti</i>	<i>Mládež 15–18 let</i>
Bílá Voda ¹⁰²²	500 (450) ¹⁰²³	320	40	70	30	30	
Česká Ves ¹⁰²⁴	170 (55) ¹⁰²⁵	40	22	40	20	38	10
Černá Voda	120 ¹⁰²⁶						
Dolní Lipová ¹⁰²⁷	400 (300) ¹⁰²⁸	80	40	100	70	80	30
Domašov ¹⁰²⁹	100						
Javorník ¹⁰³⁰	400 (300) ¹⁰³¹	140	50	70	40	70	30
Jeseník ¹⁰³²	500 (280) ¹⁰³³	120	70	150	50	90	30
Kobylá n/V ¹⁰³⁴	130	30	20	30	10	30	10
Mikulovice ¹⁰³⁵	500 (250) ¹⁰³⁶	120	80	100	80	80	40
Ondřejovice	200 ¹⁰³⁷						
Písečná	180 ¹⁰³⁸						
Skorošice ¹⁰³⁹	160 (130) ¹⁰⁴⁰	30	20	40	30	30	10
Uhelná ¹⁰⁴¹	150 (120) ¹⁰⁴²	30	20	30	30	30	10
Supíkovice	200 ¹⁰⁴³						
Vidnava	180 ¹⁰⁴⁴						
Vlčice ¹⁰⁴⁵	160 (120) ¹⁰⁴⁶	30	20	40	30	30	10
Zlaté Hory	180 ¹⁰⁴⁷						

¹⁰²² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 119.

¹⁰²³ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰²⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 49.

¹⁰²⁵ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰²⁶ Tamtéž.

¹⁰²⁷ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 115.

¹⁰²⁸ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰²⁹ Tamtéž.

¹⁰³⁰ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 91.

¹⁰³¹ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰³² Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 68.

¹⁰³³ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰³⁴ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 150.

¹⁰³⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 39.

¹⁰³⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰³⁷ Tamtéž.

¹⁰³⁸ Tamtéž.

¹⁰³⁹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 29.

¹⁰⁴⁰ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰⁴¹ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 127.

¹⁰⁴² Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰⁴³ Tamtéž.

¹⁰⁴⁴ Tamtéž.

¹⁰⁴⁵ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 31.

¹⁰⁴⁶ Tamtéž, kart. 292, inv. č. 175, f. 399.

¹⁰⁴⁷ Tamtéž.

Tabulka č. 5: Účast věřících na slavnosti Božího Těla v roce 1954

<i>Farnost</i>	<i>Celkem</i>	<i>Starší ženy</i>	<i>Starší muži</i>	<i>Ženy středního věku</i>	<i>Muži středního věku</i>	<i>Školní děti</i>	<i>Mládež 15–18 let</i>
Bílá Voda ¹⁰⁴⁸	500	320	40	70	30	30	
Česká Ves ¹⁰⁴⁹	200	40	20	50	35	50	5
Dolní Lipová ¹⁰⁵⁰	400	80	40	100	70	80	30
Javorník ¹⁰⁵¹	400	140	50	70	40	70	30
Jeseník ¹⁰⁵²	600	150	80	160	80	20	
Kobylá n/V ¹⁰⁵³	130	30	20	30	10	30	10
Mikulovice ¹⁰⁵⁴	500	120	80	100	80	80	40
Skorošice ¹⁰⁵⁵	160	30	20	40	30	30	10
Uhelná ¹⁰⁵⁶	150	30	20	30	30	30	10
Vlčice ¹⁰⁵⁷	160	30	20	40	30	30	10

¹⁰⁴⁸ Tamtéž, kart. 290, inv. č. 172, sign. Zn. 290–293, f. 119.

¹⁰⁴⁹ Tamtéž, f. 49.

¹⁰⁵⁰ Tamtéž, f. 115.

¹⁰⁵¹ Tamtéž, f. 91.

¹⁰⁵² Tamtéž, f. 68.

¹⁰⁵³ Tamtéž, f. 150.

¹⁰⁵⁴ Tamtéž, f. 39.

¹⁰⁵⁵ Tamtéž, f. 29.

¹⁰⁵⁶ Tamtéž, f. 127.

¹⁰⁵⁷ Tamtéž, f. 31.